

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228748

UNIVERSAL
LIBRARY

فِيهِ خَيْرٌ أَحْسَنُ

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل في كتابه
الخير والبركات

كتاب
مذكره اخواتين في شرح حال
مشاهير نساء عالم از غروب
وهند و عجم از صدر اسلام تا کنون
را و صفات حمیده و صفات
پسیده آنها و اشعاری که در عربی فارسی
و ترکی گفته اند و حکایات و عجایبی
که از آنها روایت شده که ارباب
تصانیف و مصنفین اجماع ذکر کرده اند
و کرده اند برتت حروف تجوی
تصنیف و طباعیت

خُزْمَةُ مَقْصُودِ الْخَيْرِ الْمُسَانَا

۳	آمنه بنت وهب مادر رسول خدا	۲۳	اسماء بنت عبد الله
۷	آزاد زوجه شهر بن باذان غناده فیروز دلی	۲۴	اسماء بنت عیس دختر جعفر طیار
۱۱	آسیه خاتم مادر فتحعلی شاه قاجار	۲۵	اسماء بنت محمد بن صصری
۱۱	آسیه دختر جالبه بن صالح بن ابی منصور	۲۵	اسماء بنت یزید انصاری
۱۱	آغا کوچک صبیحه حرم سیف التیمیرزا	۲۶	اسماء بنت شمس الدین محدث
۱۱	آغا حاجی زوجه فتحعلی شاه قاجار	۲۶	اسماء العامریه از اهالی اندلس
۱۲	آفا	۲۶	اسماء عسکریه از عنوان اسلامبول
۱۲	آمنه زوجه ابن دینه شاعر است	۲۶	اعتماد از جواری معتد اشبیلیه
۱۳	آفا یکی دختر میرزا میران شاه	۲۸	اعرابیه از زنان بادیه نجد است
۱۳	آفا یکم از نساء عالی در جات پرت	۲۸	امامه بنت حسنه وج
۱۴	آمنه بنت شرف الدین الدموجی	۲۹	امامه بنت ابی العاص
۱۴	آمنه رملیه	۲۹	امامه المریدییه از نساء صحابیه است
۱۴	آمنه بنت علی بن عبدالعزیز دمشقی	۳۰	آمنه ابجلیل از صلحای زنان عرب
۱۴	انی فاطمه خاتم از نساء اسلامبول	۳۱	امه الخالق دختر عبداللطیف بن صدق
۱۴	آغا ملک بنت ابراهیم بن خلیل برنج	۳۱	امه الغزیز شریفیه زنی از اندلس بوده
۱۴	آنچه عقیل دختر عقیل ابن اسطالب	۳۱	ام ابان زنی است ششمیه
۱۵	آنچه عیدلان بن سلمه از قبیل بنی ثقیف	۳۲	ام امین مادر اسامه بن زید
۱۶	اخت المزمی همشیره ابوابر ابراهیم المزمی	۳۲	ام ایوب انصاری
۱۶	ارسلان خاتون از سلاجه ایران	۳۲	ام لبینیر دختر عبدالعزیز اموی
۱۶	ارهم بانی ستمی بقدریه یکم زوجه محمد شاه	۳۴	ام لبینیر بنت خرام الکلابیه زوجه خمریه
۱۶	ارجمند بانو یکم ملقب به ممتاز محل	۳۵	ام حمیل از اقوام ابوهریره
۱۷	اروی بنت الحارث بن عبدالطلب	۳۵	ام حبیبیه بنت ابی سفیان
۱۹	اروی بنت العبد المطلب	۳۶	ام حسان کوفی
۲۰	اسماء ذات النطاقین دختر خلیفه اول	۳۶	ام الحکیم البیضاء دختر عبدالطلب

۳۷ ام حکیم المخرومیه دختر حارث بن بشام
 ۳۷ ام حکیم الواصله زوجه عبدالعزیز اموی
 ۳۸ ام خارجه از نسا معروفه عرب
 ۳۸ ام انخیار زوجه ابوالنجم شاعر
 ۳۸ ام انخیر بغدادیه
 ۳۸ ام انخیر بنت اکریش کوفی
 ۴۰ ام الدردا
 ۴۰ ام انخیر بنت صحرا در خلیفه اول
 ۴۱ ام رعله القشریه
 ۴۱ ام رومان زوجه خلیفه اول
 ۴۱ ام سعید دختر عصام حمیری
 ۴۲ ام سلمه دختر رسول خدا
 ۴۲ ام سلیم دختر لمخان بن خال
 ۴۳ ام عاصم مادر عمر بن عبد العزیز
 ۴۴ ام عباس دختر ابی الفتح ضیفی
 ۴۴ ام هقیل فاطمه بنت اسد
 ۴۴ ام العلا دختر یوسف اندلی
 ۴۵ ام علی زوجه احمد خضروه
 ۴۵ ام عیس از نسا معروفه صحابه
 ۴۵ ام الفتی مادر انجوت که در جنگ جمل
 از جبا حضرت قرآن ابیدان برد
 ۴۵ ام الفتح دختر احمد بن کامل
 ۴۵ ام الفضل زوجه جبا عباس عم رسول خدا
 ۴۶ ام الفضل دختر مامون عباسی

۴۹ ام کح زوجه اوس بن ثابت انصاری
 ۴۹ ام کلثوم الکبریا دختر حضرت امیر
 ۵۰ ام کلثوم صفرا دختر حضرت امیر
 ۵۰ ام کلثوم دختر عبداللہ بن عامر
 ۵۰ ام معبد دختر خالد خزاعی
 ۵۲ ام المناء دختر عبداللہ بن یس
 ۵۲ ام مہرون دارا بن مقام ویلی
 ۵۲ ام ہاشم زوجه یزید بن معاویہ
 ۵۳ ام ہانی دختر ابوطالب
 ۵۳ ام ہانی دختر حافظ بن محمد بن محمد
 ۵۳ ام ہانی مریم دختر شیخ نور الدین شافعی
 ۵۴ ام لہنا دختر قاضی ابو محمد عبد الحق اندلی
 ۵۴ ام المہشم
 ۵۵ ام المہشم
 ۵۶ امات المؤمنین مقصود زوجهات
 ۵۶ امیمہ بنت عبد المطلب رحمت خدا
 ۵۶ امۃ الغفاریہ فہریدہ ابو ذر غفاری
 ۵۷ امیر الدولہ بانوی سرای علی حضرت
 پادشاہ ایران ناصر الدین شاہ قاجار
 ۵۸ آغا بیک ہرودیش عہ
 ۵۸ آغا بیک دختر ہتر قزاقی خراسانی
 ۵۸ آغا دوست سبزواتیہ
 ۵۸ امامہ دختر حضرت امام محمد تقی
 ۵۸ ام حبیبہ اللہ دختر حضرت امام حسن

۵۹ ام کلثوم دختر نسیا سا جدين

۵۹ ارزوي سمرقندي

۵۹ اقا ئي

۵۹ اقا دوست

۶۰ پادشاه خاتون حكمران ملوك قراخانيان

۶۰ هنيه دختر مقمدين عباد

۶۲ بختة المدينة از نساء مشهور مدينة طيبه

۶۲ بدر الدجى مادر القاكم بامراة

۶۲ برويه زوجه آقمر بامراة

۶۳ بذل جواري عبد الله بن موسى الهادي

۶۳ بركتة الست ابليله مادر ملك شريف

۶۴ بزه بنت عبد المطلب

۶۴ پرتوپاله والد سلطان عبد العزيز

۶۴ ~~بزه جاريه عايشه~~

۶۵ پريخانم دختر شاه طما سب

۶۵ پريچه از جوازي آزاده شده بنى زهره آ

۶۶ بزم عالم زوجه سلطان محمود خان ثاني

۶۶ بغداد خاتون دختر سيرچوپان

۶۷ بنت ابجدى دختر جودى

۶۷ بنت حسن رايردى عجم بن ابى عمرو غشاه

۶۷ بوران دختر حسن بن سهل وزير

۶۸ بهروزه خانم زوجه شاه اسماعيل

۶۸ بيكم دهلوى

بيكم جان خانم دختر فتحعلي شاه قاجار

۶۹ بدور جاريه بنت الملك

۷۰ بلقيس دختر محمد بن بدر الدين بلقيني

۷۰ بى دست

۷۰ بى بي خواهر شيخ عبداللہ ديوانه

۷۰ تحفه غريبه

۷۱ تذكار پاي خاتون دختر ملك ظاهر

۷۱ ترخان خديجه سلطان زوجه سلطان ابيم خان

۷۲ نقيته الاميرنازيمه دختر ابو الفرج

۷۳ ترکان ملکه مادر سلطان شاه بن ابراهيم

۷۴ ترکان خاتون دختر سلطان جلال الدين

۷۴ تماضر بنت منظور ريان

۷۴ تنوسه كنيزك مغنيه عباسيه

۷۴ تيميه بنت وارب زوجه رفاه

۷۴ تومان آغا

۷۴ نقيه دختر خطيب محدث ابو الفرج

۷۵ تندو دختر حسيني ابن اويس ترکان

۷۶ تولى التون زوجه ملا بقا ئي

۷۷ توست

۷۷ ثنيه بنت يعازر زوجه ابو خريفيه

۷۷ ثؤنيه جاريه ابولسب

۷۹ جان قنادا دين

۷۹ جرباء بنت قناه مادر زن حضرت ايام

۷۹ جند زوجه حضرت امام حسن

- ۸۰ جانان حکیم ہندیہ
 ۸۰ جمیلہ سلطانہ دختر ملک عادل
 ۸۰ جمال النساء بغدادیہ
 ۸۰ جمیہ دختر ناصر الدولہ
 ۸۰ جانہ دختر ابی طالب
 ۸۱ جنان محبوبہ ابی نواس
 ۸۱ جوہرہ دختر بہتہ اللہ
 ۸۲ جویریہ از زوجات رسول خدا
 ۸۳ جہان خانم بانوی حرم علی حضرت ناصر الدین شاہ
 ۸۴ جہان آرا حکیم دختر شاہ جان قاجار غلام اللہ
 ۸۴ جہان خاتون شیرازیہ
 ۸۴ جہان زوجہ شاہ اسماعیل صفوی
 ۸۴ جہان شاعرہ دہلویہ
 ۸۵ حاجی قادیان دختر اسکندر پاشا
 ۸۵ جتنی زنی مدنیہ است
 ۸۶ حبیبہ خانم بنت علی پاشا از اہل سکت
 ۸۸ حجابی دختر بلالی استر آبادی
 ۸۸ حجابی از نسوان کلپا یکان
 ۸۸ حجاب
 ۸۹ حر و نام زینب الشعریہ
 ۸۹ حسانہ التمیمہ دختر ابو حکیم شاعر البیہ
 ۹۰ حسنہ از جواری ہمدی عباسی
 ۹۰ حفصہ دختر خلیفہ ثانی از زوجات حضرت
 ۹۱ حفصہ بنت حمدون

- ۹۲ حکیمہ دشتیہ
 ۹۲ حلیمہ بنت ابی ذویہ از حضرت مرزا
 ۹۲ حلیمہ بیکی آغا دختر سلطان جیدرنگ
 ۹۳ حمدونہ شاعرہ اندسی
 ۹۴ حمنہ المعذنہ
 ۹۴ حمیدہ البربریہ مادر امام موسی کاظم
 ۹۵ حمیدہ بانوی حکیم زوجہ نصیر الدین محمد
 ۹۵ حنیفہ القسسی
 ۹۶ حیاہ خانم زوجہ شاہ اسماعیل صفوی
 ۹۶ حیات النساء حکیم
 ۹۶ حیاتی زوجہ نور علی شاہ
 ۹۶ حاجیہ زوجہ فتح علی شاہ قاجار
 ۹۶ حلیمہ از نسائے مشہور اسلامبول
 ۹۸ حنیفہ بنت احمد بن داود
 ۹۸ خدیجہ کبر اقم المؤمنین زوجہ حضرت
 ۱۰۰ خاتون والدہ سلطان ملک عادل
 ۱۰۰ سیف الدین ابی بکر بن ایوب
 ۱۰۰ خدیجہ الست دختر معصم عباسی
 ۱۰۰ خدیجہ سلجوقیہ دختر داود بن یحییٰ بن
 ۱۰۰ خدیجہ بنت بدران
 ۱۰۱ خدیجہ بنت القیم معروف بہ امیر
 ۱۰۱ خدیجہ بنت المامون
 ۱۰۲ خدیجہ دختر ابو القاسم النوری
 ۱۰۲ خدیجہ بنت العبد الوهاب

- ۱۰۲ خرقاء محبوبه ذوالرمله شاعر
 ۱۰۲ خرقاء الصغیریه زنی زنجباری بوده
 ۱۰۳ خلیفه المکیه مملوک ابن شماسه
 ۱۰۳ خنساء شاعره معروفست
 ۱۰۸ خازن الدوله زوجه فتحعلی شاه قاجار
 ۱۰۸ خوله دختر ثعلبه از صحابیاست
 ۱۱۰ خوله خواهر سیف الدوله ازال حمدان
 ۱۱۰ خوله بنت جعفر الحنفیه
 ۱۱۰ خیره مادر حسن بصری
 ۱۱۱ خیزران جاریه خلیفه عباسی
 ۱۱۱ خان زاده دختر میر یار کار
 ۱۱۱ خدیجه خاتم زوجه کریم خان زند
 ۱۱۲ خدیجه دختر احمد بن الطنبی
 ۱۱۲ خدیجه بنت الملک
 ۱۱۲ خزانة دختر خالد بن جعفر بن قرطه
 ۱۱۳ خوله بنت الازور
 ۱۱۴ دارمیه الکجریه از بنی کنانه
 ۱۱۴ دلاشویه یا کحه سلطان مادر سلطان سلیمان
 ۱۱۴ دفاق مغنیه
 ۱۱۷ دفره
 ۱۱۷ دلشاد خاتون دختر قمر تاش بن امیر چغان
 ۱۱۷ دلشاد خاتون دختر امیر علی جلایر
 ۱۱۸ دلشاد شاعره
 ۱۱۸ دنایر جاریه خالد بنکی
- ۱۱۸ دنایر جاریه ابن کناسه
 ۱۱۹ دنیا جاریه عبدالسلام معروف بیک کج
 ۱۲۰ دولت بانو یکم دختر محمد عظیم شاه
 ۱۲۰ بن اورنگت درس
 ۱۲۰ دهناء زوجه عجاج را بخر مشهور
 ۱۲۱ ذات الازنین
 ۱۲۱ ذات الحال از جواری بیرون الرشید
 ۱۲۱ ذات النجم لقیث بن جبه بن حبیب بن عثمه
 ۱۲۲ ذات النطاقین اسما دختر خلیفه اول
 ۱۲۲ ذلفاء از جواری خلفای اموی
 ۱۲۳ ذلفاء
 ۱۲۴ ذلفاء جاریه ابن طرخان
 ۱۲۵ رابعه دختر ابن حجر عسقلان
 ۱۲۵ رابعه بنت الحسین النخدی
 ۱۲۵ ریا العقیلیه شاعره بصریه
 ۱۲۶ رابعه حدویه دختر اسمعیل العدوی
 ۱۲۷ رابعه شامیه
 ۱۲۸ رابعه جیلانیه
 ۱۲۹ رابعه صفهانی از سلاطین آل ساسانی
 ۱۲۹ رباب دختر امر القیس
 ۱۳۰ رباب زوجه اقیشر شاعر
 ۱۳۰ رباب دختر جمیل از بنی ذهل
 ۱۳۱ ربیع جاریه ابن راین
 ۱۳۲ ربیع زوجه یزید بن عبد الملک

۱۳۲ ربیعہ بنت النصر ۶ رجب بنت القلیج
 ۱۳۲ ریحہ کاشانی و دختر بائف کاشانی
 ۱۳۳ رضیہ سلطان دختر شمس الدین شمس
 ۱۳۳ رضیہ ازجاری عبدالرحمن ثالث
 ۱۳۳ رقیہ بنت ابی صفی
 ۱۳۴ رقیہ ربیعہ حضرت رسول خدا
 ۱۳۵ رقیہ و دختر حضرت امیر
 ۱۳۵ رقیہ و دختر محمد بن علی بن ابی القشریہ
 ۱۳۶ رملہ بنت میر ۶ رملہ بنت مثینہ
 ۱۳۷ ریانت اکارث ۶ رمیکہ
 ۱۳۸ روب متی ۶ ریاد و دختر طریف سلمی
 ۱۳۸ ریاد خواہر سلام ۶ ریجانہ و دختر سمیع
 ۱۳۸ زبیدہ خاتون و دختر جعفر بن منصور دوا
 ۱۳۹ زینب النساء یکم و دختر عالمگیر بادشاہ
 ۱۴۰ زینب النساء یکم و دختر عالمگیر
 ۱۴۱ سبح بنت عارث موصلی کما و حاجی کرد
 ۱۴۲ سوده بنت زمعه زوجہ رسول خدا
 ۱۴۳ سیدہ یکم بنت سید ناصر جرجانی
 ۱۴۳ نواب عالیہ شاہ جهان یکم ریشہ پاول
 ۱۴۵ شفا بنت عبداللہ بن عبدالشمس
 ۱۴۵ شیرین بانوی حرم خسرو پرویز
 ۱۴۶ شہر بانو و دختر زید و جرد و زوجہ خسرو شہد
 ۱۴۷ صفیہ زوجہ رسول خدا
 ۱۴۹ ضبیہ بنت خزیمہ بن ثابت المضاری
 ۱۵۰ ضعیفہ معاصر حکیم آری و طلیحہ

۱۵۰ عایشہ و دختر خلیفہ اول
 ۱۵۱ عمرہ و دختر سعد بن عبداللہ غذا
 ۱۵۱ عکثرہ و دختر اطروش بن رواحہ
 ۱۵۳ فاقرہ زوجہ مرہ اسدی
 ۱۵۴ فاطمہ و دختر اسود بن عبدالاسد
 ۱۵۵ قرۃ العین خلیفہ طایفہ بابیہ
 ۱۵۸ کنا یکم ۶ کالمہ یکم
 ۱۵۹ کثیر فاطمہ ۶ لبابہ کبرا ۶ لبابہ صغرا
 ۱۵۹ لیلی بنت حبیبہ لیلی و دختر حکیم انصار
 ۱۶۰ میمونہ زوجہ رسول خدا
 ۱۶۱ ماریہ بنت شمعون
 ۱۶۱ مثنیہ و دختر ہشام بن عروہ
 ۱۶۳ ملکہ و دختر یادشاہ سبا
 ۱۶۴ میون بنت بحدل
 ۱۶۵ مہری زوجہ حکیم عبدالعزیز
 ۱۶۶ مہستی از زمان مشورہ کبجہ
 ۱۶۶ باہ لقامام جنداپری از شاہکان
 ۱۶۷ نور جهان یکم بانوی حرم جہانگیر شاہ
 ۱۶۷ نہالی حبیبہ حرم یکم والدہ شاہ سلیمان
 ۱۶۸ علیختر و کتوریا ملکہ اعظمہ
 ۱۶۸ انکارث و استر اطرین سند و سنا
 ۱۷۵ ہند جگر خواہ بنت عتبہ
 ۱۷۶ ہفت عقیقہ
 ۱۷۶ ہمدی از سادات جرجان
 ۱۷۷ یاسمن بوز و زوجہ میر عکری و اسفا

بسم الله الرحمن الرحيم

خامنه صنع که اوراق حبهان آید | خلد را نیز خیرات حسان آراید

زهی نگارنده قادر و برانده قاهر که در شیمه امتحان صیرت نبات را جمال معنی داد و در هند
بسیاری از ربات جمال و دیعه کامل از معرفت و کمال خداد از دودمان رسالت بقول عذرا
آورد و در خاندان نظم و عرفان ایجاد رابعه و خنسا کرد افانشتش پرده نشینان را در فنون
فضایل و معارف اشیاخ معارف و مشایخ نمود و ابواب حکمت و ادب بر روی مختار است
عقایل کشود مشوره عصمت از و طلب کرد معصومه نامی گشت و جاریه بزم آرائی و دلربایی
خواست محبوبه کرامی شد بر نم و ترانه مغنیه طبعهای خاد را شستل ساخت و بشعله عشق عانیه قلبهای
جامد را گرم و نرم نموده بکشدت ملکه را بر تخت ملوک نامدار نشاند و مردان روزگار را محکوم حکم
او گردانید تا بدانند که امر آن اوست و فرمان فرمان او قدرتش بی پایان است عطیتش نسبت
بزنان و مردان یکسان حق این است که باید غافل نبود که در حجب ان زنان بوده اند که در زیر پرده
کله دار پنهان نموده اند در فهم حقایق اجتهدی کرده و در حل غوامض تحقیقی انیق آورده لشکر شکسته اند
کشور گرفته اند صدکا کرده اند صدر او رفقه اند و ارباب سیرزاهنا بدرستی ذکر می نکرده اند
مستم شدم که در حالات نساء مشهوره است قها کنم و به استمداد رجال اهل حق طرحی برای این نارنگ
از حسن اتفاق کتاب مشاهیر النساء از مولفات ادیب سبب محمد ذمینی افندی بدست آمد ترجمه
اساس قرار داده معلومات خود را با بعضی تصرفات که بنظر فائز درست می آید بر آن افزودم و
بنکارش احوال خیرات حسان ابتدا نمودم تو مردی واقف او باش ز حال زنان نیز آگاه
باش زن از فضل محمود عالم بود چه مردی بود کز زنی کم بود حرف الالف

آمنه بنت وهب مادر حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله دختر وهب بن عبد مناف بن زهره بن کلاب بن مرة بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن کنانه بن قصی بن کلاب است که جد بنی هاشم بود پس سلسله نسب آمنه چون سه لطن بالا رفت بحضرت فخر کاینات بنی اکرم صلی الله علیه وآله وسلم می پیوندد و مادر آمنه تیره دختر عبد العزی بن عثمان بن عبد الدار بن قصی است و مادر تیره ام حبیب دختر اسد بن عبد العزی بن قصی و مادر ام حبیب تیره دختر عوف بن عبید بن عویج بن عدی بن کعب میباشد آمنه در حب و نسب و ملکه کرامت و ادب اشرف زنان عرب بود بلکه در علو شان بر تمام مخدرات عالم مقدم و هر گونه فضل و فضیلتی او را مسلم و کدام شرف از این فروتر که صدف گوهر رسالت و مطلع خورشید جهان فرو نبوت گردیده است باجمه حال صورت و کمال معنی آمنه سبب شد که حضرت عبد المطلب او را در سلک ازدواج جناب عبد الله در آورد و این مرتبت را مخصوص فرزند ساری فرمایای او کرد و ولادت عبد الله بیت و پنهان قبل از عام الفیل است و در سال نوزدهم سلطنت انوشیروان عادل بوده چون عبد الله نین شباب رسید علاوه بر صاحت حسن منظر و ملاحظه و لطف مخبر و شان عالی و ثراء متعالی نوری در چین او ظاهر بود و هویدا می نمود که حضرت خاتم پیغمبران از صلب کرامت او قدم بباحث امکان خواهد نهاد و کون و مکان را زینت خواهد داد و از اینر و بیا کاز زبان عرب و لنوان قریش بمسیری و مزاجت او رغبت و وصل و موصلت او را بجان شایق و طالب بودند اما تقدیر الهی این سعادت غیر متناهی را نصیب آمنه خواست این جمله سعادت را برای او بسیار است و بنابر مسطورات بعضی از مؤرخین در شب جمعه که روز عرفه بود عقد زواج عبد الله و آمنه بسته شد و در همان شب زفاف اتفاق افتاد و پس از وقوع نوری که در چین عبد الله بود پیشانی آمنه انتقال نمود و کشف مکان حسن و جمال عبد الله در آن شب از حرمان خویش محزون بودند و تلخی روز نمودند بلکه بعضی بتری و بیمار شدند و با انواع اسقام گرفتار گردیدند و گویند رقیقه یا قیله بنت نوفل بن اسد معروف با تم قتال از برادر خود رقیه شنیده بود که در این اوان پیر از زمان عرصه وجود را بقدم و دیکو خود مشرف خواهد ساخت و رحمت عالمیان سایه بر سر جهان و جهانیان خواهد انداخت و از چین پدر بزرگوارش نور نبوت درخشیده و لامع و سنمای رسالت از غره خفا او بیاید و بساط طبع خواهد بود و وقتی جناب عبد الله با پدر فرزند که هر خود در احیای عرب گردش نمیداد

شمار ایها آن نور را درنا صیبه عبد الله بدید و مفتون و مواصلت او کردید و آرزو کرد که حامل آن نور گردد و مظهر
 آن نجمه ظهور شود و بنجاب عبد الله عرض حال نمود و دست دعا و وصال ابواب مواعید کشاد و مال کشیری
 و عده داد و آنا انجواش و ممول مقرون بقول نیا مد و عبد الله او را بدین مضمون جواب گفت و در می فدا و این دو

و الحال لاهل فاستبینه
 یحیی الکریم عرضه و دینه

اما الحرم فالجمام دونه
 نکیف لاهل الذی بنعینه

غیاث الدین خواند میر و حبیب التیر منوید و انجواش را فاطمه شمیمه از جناب عبد الله نمود و فاطمه دختر خرم شمیمه
 از بنات کرام جامی جمیل داشت و نبی کریم دارای فنون علوم و از کتب سماویه برا و معلوم شده بود که خاتم
 انبیاء از صلب شریف عبد الله بن عبد المطلب بدینا خواهد آمد و لندار و زری سر راه بر عبد الله گرفت و گفت
 چه شود که مرا بخدمت و صحبت خود قبول نمائی و صد شتر کو و سیکر از انیراه مالکت آئی عبد الله در جواب فرمود
 بعد از حصول اجازه از پدر اینکار میسر است اما در همان شب آمنه بان فیض نایل گشت و آن نور را حامل و
 شامل روز دیگر که فاطمه شمیمه عبد الله را ملاقات نمود آن لمعان و ضیاء در پیشانی او نبودش
 و معلوم کرد که آمنه آنرا دارا گردیده و این موجب با و رسیده مغموم شد و بشدت متغیر و مغموم به
 عبد الله گفت من آن نور را خواهم بودم و آن سعادت را طلب می نمودم حال که آن با دیگر نیست
 مرا با تو کار نیست بر حق این حکایت را بفاطمه شامیه و جماعتی طبعی عدویه نسبت داده اند بعضی از خوین
 نوشته اند چون خبر مزاجت آمنه و عبد الله منتشر شد و ویت نقر زن ما بهر وی مشکین موسی از ملالت
 و رشک در گذشتند و راه آخرت نبشتند خلاصه حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله در عالم
 الفیل سال چهل و چهارم سلطنت انوشیروان از بطن آمنه متولد شده بیط زمین را بمیلاد مبارک
 خود و عبرت بهشت برین فرمودند و مشکلات کار عالم را باسانی حل نمودند و از اینجا که نوشته اند در شب
 اول مزاجت آمنه دارای آن نور گشت و روح قدسی از ان ناحیه مقدسه گذشت تا پنج این
 زواج نیز تقریباً بدست میآید و چهره در آئینه مطلوب مینماید اما وقتی در اینجا هست و آن این است
 که حضرت آمنه در دوازدهم ربیع الاول یا هفتم آن علی الاختلاف با رحمل حامل نبوت فرو نهاده
 و از اینجا بهت آنرا ماه ربیع المولد و میگویند و علمای امامیه را در وقوع این ولادت با سعادت
 بشهر ربیع الاول اشکالی است خلاصه کلام ایشان آنکه اشغال نبوت از صلب عبد الله و آن

بلکه متفق

نقطه شریفه حضرت رسالت پناه مشهور علیه است که در ایام تشریق اتفاق افتاده و آن عبارتست از ایام ثلاثه بعد از روز نحر از ذیحجه الحرام و چون طلوع جمال آن اقاب سپهر رسالت را در ماه ربیع الاول پذیریم لازم آید که زمان حمل پانزده ماه و اندی و یاسه ماه و چندی بوده باشد زیرا که اگر کثیر ولادت ربیع نخستین از سال لاحق بوده پس زمان حمل سه ماه و علی التقریب طول یافته است و اگر ربیع سال بعد از آن بوده پانزده ماه امتداد یافته است و بیحکایت موافق مذمت جعفری نیست و در رفع این اشکال سخنان گفته اند زبده آفتاب این است که همانا مقصود از ایام تشریق که در این باب اخبار و آثار بدان تصریح میکند ایام تشریق از موسم جمعی است و ذیحجه وضعی که اهل جاهلیت سبیل نبینی این تصرف را در مشهور عربیه میکرد و اندو اسلام این آئین زشت را نسخ نمود قال الله تعالی اِنَّمَا النَّسَبُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحَلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُؤْاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوَّاءُ عَمَلِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ بعبارة اخرى ماه انعقاد نقطه شریفه فی الواقع نفس الامر حجب الفرد بوده است که قبایل عرب انرا بحکم نبی ذیحجه الحرام قرار داده بودند و مناسک حج بجای میآورده اند و تحقیق مسئله و رفع اشکال معنی نبی و کیفیت آن و رسومی که در این باب داشته اند و خطبه که حضرت مقدس نبوی در نسخ این آئین کرده اند و رجای خود از کتب تفاسیر و اخبار و دفاتر تواریخ و آثار مشروح است خلاصه وفات امنه در سال ششم ولادت با سعادت حضرت رسول صلی الله علیه و آله اتفاق افتاد و این ابیات در مرثیه اور و گنجان سروده و از خصایل حمیده و جوامع کی او آنها نموده اند بدیت

نبکی الفتاة البرة الامینه	ذات الجمال للعفة الرزینه
زوجة عبد الله والقربینه	امّ نبی الله ذی السکینه
وصاحب المنبر بالمدينه	صارت لذی خضرها رهینه
صاحب کتاب مواهب لدینة می نویسد حضرت آمنه در حال احتضار در جمال مبارک سید عالم صلی الله علیه و آله وسلم نظرمی نمود و این ابیات می سرود	
بارک فیک الله من غلام	یا بن الذی من حومة الحمام
بنیاعون الملك المنعم	نودی غداة الضرب بالسهم

بمائه من ابل سوام
فانت مبعوث الى الانام
تبعث في التحقيق والاسلام
فالله انهاءك عن الاصنام

ان صح ما ابصرت في المنام
تبعث في الحلال والحرام
دين ابيك البر ابراهيم
ان لا تقا اليها مع الاقوام

اما خلاصه شرح قرعه انداختن با تير و سر بها يافتن حضرت عبداللہ بکيصد شتر ميت که حضرت عجب
المطلب جدا مجد رسول اکرم وقتی چاه زفرم را که تقي مسدود بود و خواب دید خواست آنرا باز نماید
قریش بممانعت جنگ برخاستند او گفت پروردگار را کرده نفر فرزند من عطا فرمائی که مراد
ایشکار خیر آمد و توانست نمود یکی از آنها را در راقه قربانی گنم خداوند با و دوسپهر گرامت فرمود و هنگام آمد
نذر در رسید با تیرهای که عرب آنها را افداح و از لام مینا منقرعه کشیدند و بنام عزیزترین پسر
عبداللہ درآمد و صوابید عقلا میان ده نفر شتر که خوشجای بکفیر بود و عبداللہ قرعه زدند باز باسم عبداللہ
درآمد عمل کرده مرتبه مکرر نمودند و در هر دفعه ده شتر افزودند بار دهم قرعه بر شتران افتاد و عبداللہ بکيصد
شتر از مرگ نجات یافت و از آن روز خوشجای بکفیر بکيصد شتر گردید و نظر بان مقدمه و دستان
حضرت اسمعیل علیه السلام است که شخصی بحضرت رسول صلی اللہ علیہ وآلہ ابن الذبیحین خطاب کرده
و بنا بر عقیده او ذبیح اللہ اسمعیل بوده است نه اسحق برخلاف معتقد مجی الدین عربی و جماعتی
که اسحق را ذبیح اللہ دانسته اند

آمنه بعد از سرودن ابیات مذکوره گفت کل حی میت و کل جدید بال و کل کسیر نفنی
و اما میقت و ذکر ی باقی و قدرت کت خیر او ولدت طمرا
گویند این آخر کلام آمنه بود پس ازین گفته راهسرای دیگر پیو دو از اشعار آمنه ابیات مسطورہ در
ذیل است که در مرثیه شوهر بزرگوار خود عبد اللہ بن نظم در آورده

عفا جانب البطیاء من الهاشم
دعته المنايا دعوة فاجابها
عشيت داحو يحملون سريره
فازتك غالت المنون و ريبها

وجاود لحدًا خارجًا في القمام
وما توكت في الناس مثل ابن هاشم
نقاوده اصحابه في التزاحم
فقد كان معطاء كثير التراحم

بطحای مکعب عبارتست از اراضی بامین کو و ابوقیس و حیل الحمر که آن دو را اخشیان گفته اند و اشرف قریش در این اراضی سکنی داشته و معروف بقبرش البطاح بوده اند و بعضی ازین قبیله که در خارج مین جلیبن ساکن بوده اند اشرف قریش الظواهر میامیده اند و شهاب خفاجی در حال نشانی و علم مقام و مرتبت والدین حضرت نول گفته است

في الجنة الخلد ودار الثواب

في الحوف تنجي من اليم العذاب

حاملة تصلي بنار العقاب

لوالدی طہ مقام علی

فقطرة من فضلات له

فكيف ارحام له قد غدت

از او زوجه شهر بن باذان و عثم را د فیروز دلی است که از بجای اصحاب بوده و در او از زبان حضرت رسول صلی الله علیه و آله که اسود غلنی با دعای بتوت برخاست این بن چون منشا اثری گردید اسم او در تواریخ بماند در بعضی کتب بجای ازاد مرزبان نوشته اند ولی چون در کامل ابن اثیر ازادین کمار در اینجا هم همان اسم است یار شد عاصم در سیره جلی ازاد را زوجه نفس باذان نوشته ولی این قول خالی از صحت است اما فیروز دلی و شهر بن باذان اصدا از مشاییر عجم بودند و قتی که اهل حبشه بر مین استیلا یافتند کسری شهریار این لشکری را مأمورین نمود که حبش را اطرد نمایند و این دو نفر را سرداری سپاه عجم داد و انادین بماند و یمینها آنها را بنا میامید و مقصودشان ابناء فرس متولد شده در آن مملکت بود و در زمان حضرت ختمی مآب فیروز و شهر بن باذان بشرف اسلام مشرف گردیدند یمنین انمقال انکه باذان پدر شهر از جانب کسری حکومت داشت در سال هفتم هجرت حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله نامه با سلاطین طرا نوشته آنها را بدین بین اسلام دعوت فرمودند از جمله نامه هم بخبر و پروریز مسطور داشتند و خسرو ولی احترامی کرده نامه را دید و باذان نوشت شخصی را که در حجاز دعوی یمینا یزدوس فرست باذان عریضه بحضرت رسول فرست و عرض کرد که عاجلاً بطرف خسرو غرمت فرمائید و انحضیر را باد و نفر مأمور بدین منوره فرستاد چون مأمورین بحضور مبارک انحضرت شرف جست و کلمه با تقدیم کردند حضرت فرمودند خداوند شیر و پیر پرور را بر پدرش مسلط نمود و او را با بود ساخت و عنقیب دولت اسلام همان نواحی را که در تحت تبعیت خسرو بوده سخر فیما ند شما باذان بگوئید دین اسلام را قبول نماید مأمورین یمن بازگشته آنچه شنیده بودند گفتند چند روز بعد از ورود آنها یمن فرمانی از شیر و پیر باذان رسید و در آن هلاکت خسرو را اعلام و اظهار داشته بود که متعرض سمنبر

ماهر متاعب
چون از دنیا دارم
ببینم
بازای اخت
بازان

حجازی نباشید باذان یقین معجزه حضرت نبوی صلی الله علیه و آله حاصل نموده شرف اسلام مستعد و از حجاز
 آنحضرت بولایت یمن منصوب گردید و آنجا که انداهاالی ایران با و همراه بودند بعبادت ایمان فایز آمدند و باذان
 تا زنده بود بولایت یمن داشت و بعد از ارتحال او چند نفر بجای او نصب شده و فرزند او والی شهر صنعاء
 بود اما فیروز دلمی او نیز در وقتی که بموجب امر و اشاره کسری برای تسعلاام احوال سیدانام علیه الصلوٰه
 والسلام بدین منوره رفت بسول اسلام گرد گویند وقتی که دو نفر با مؤربان چنانکه پیش ذکر شد بجنوب
 حضرت رسالت پناهی مشرف شدند ریش خود را تراشیده بودند حضرت بدیده اگر اه در حفا
 دیده فرمودند با مکه ریش بسیل خود را تراشیده اید عرض کردند با مرتب خود یعنی خسرو پسر حضرت
 فرمودند مرتب من امر کرده است ریش خود را بجای گذارم و بسیل خود را بر اثر شتم
 اما اسود غلنی اسمش عیله و سپهر کعب بن عوف از قبایل من و از عشایر بنی مذحج و منسوب بطایفه است
 معروف بکشتن و او مردی مشعبد بوده ابتدا قبول اسلام نموده پس از حجه الوداع مرتد گردید و بسبب عیارتی
 که در شعبه داشت با طلاق لسان کارها کرد و چیر با گفت و دعوی بتوت نمود و با ضلال فریب
 عوام پرداخت و از آنجا که همواره با نقاب بود او را ذوالنخماسینا میدانند چه خمار در عربی با چیه است
 که سر را بدان پوشند گویند اسود غلنی را حماری بود معلم هر وقت با و گفتند سجده کن سر بر زمین میگذشت و چون
 می گفتند سر کن بیند از اطاعت میکرد و بدخیت او را ذوالنخماسینا گفته اند و از عجایب آنکه زنهای کراه که
 به اسود معتقد شده بودند سر کین حمار اسود را بر صورت و لباس خود بجای عطریات میمالیدند با بجمله در
 بد و امر تبیل مذحج به اسود و گردیدند و او قوی گرفت و با مالی بخران جمله نمود و عمر و بن صرام را که از حجاب
 حضرت رسول صلی الله علیه و آله بران قبیله حکومت داشت اخراج کرد پس از آن عازم صنعاء شد و آنجا
 بتصرف در آورد و شهرن باذان والی صنعاء را با پدر زن او بدان نمود و نامورین اسلامی یمن آشفته حال گردیدند
 و معاذ بن جبل که با حضرت رسول اهل یمن را احکام و فرائض دین پس اسلام میآموخت از من حرکت
 کرده در بلده مارب با یوموسی اشعری پیوست و هر دو با هم بظفر موت فرار کردند اسود غلنی بعد از آنکه
 شهرن باذان را در صنعاء بکشت آزاد و زوجه او را قهر او تحت ازدواج خود در آورد اما الفتی فیا بین
 حاصل نشد چه آزاد نمیتوانست بقاتل پدر و شوهر خود رغبت و مهری بهم رساند خلاصه چون طغیان
 اسود غلنی در مدینه بسمع مبارک حضرت نبوی رسید قتل او امر فرمودند و بدلاله ازاد و مشت

فیروزی مقتول شد اسود شراب میخورد و غسل جنابت نکرد و از اینجا که شرح حال او مفصلاً در کتب
سیر و تواریخ مسطور است باز یاد متعرض نشدیم همینقدر گوئیم که بنی مذحج قبیلۀ ازگانه بوده اند اما آنست
که در اواخر عصر حضرت رسول ص و بعد براه ارتداد رفتند و بفساد پرداختند باز ده فرقه بوده اند و
در کثاف در قنیر آیه ارتداد که در سورۀ مبارکه مائده واقع است این شرح مرقوم و مخترازی و قاضی
بضای و ابوالسعود عمادی نیز در تفاسیر خود از ارتداد کثاف نقل کرده اند چون خالی از اهمیت نیست
در انجیل نگاشته میشود

از یازده فرقه که مرتد شدند ده فرقه در عهد حضرت رسول ص بودند و آنانی مذحج و بنی حنیفه و بنی
اسد میباشند رئیس بنی مذحج اسود عسلی بود که تمام خطه مین را متکلم نمود و اجمالی از احوال او نگاشته
شد و بنی که لقب سید رسول ص اهل مدینه را از هلاکت او خبر دادند و اصحاب خنثی شدند و دیدند و
بعد از آن حضرت بنوی اقبال فرمودند و پس از قلیل زمانی خبر قتل اسود در مدینه منوره شایع شد
یعنی از طریق حادی این خبر باین محل رسید

رئیس بنی حنیفه مسیله کذاب بود که ادعای نبوت نمود و بنجام بن مغیران نوشت من سید رسول الله
الی محمد رسول الله اما بعد فان الارض لصفها لی و لصفها لک حضرت در جواب مرقوم فرمودند
من محمد رسول الله الی مسیله الکذاب اما بعد فان الارض لله یورثها من یشاء من عباده و العالمتیقین
مسیله را عساکری که خلیفه اول مدفع او مأمور کرده بود مقهور و مقتول نمودند و قاتل او همان شخص وحشی
نام بود که حمزه را در غوه احد شهید کرد و از این رو وحشی گفته است من در زمان جاهلیت خود بهترین
مردم را کُشتم و در اوانی که مسلمان بودم شرمناس را بقتل رسانیدم

رئیس بنی اسد طلحه بن خویلد بود و او نیز دعوی پیغمبری نمود و خلیفه اول خالد بن ولید را مدفع او مأمور
کرد طلحه پس از قتال بشام گریخت و بعد با نام و قاتل و مؤمنی صاحب شد هفت فرقه از مرتدین
در خلافت خلیفه اول راه ارتداد پیش گرفتند و طایفه عیینۀ بن حصن فراری بودند و طایفه
قره بن سلمه القترین از قبیلۀ غطفان و طایفه فحاة بن عبدیلیل از قبیلۀ بنی سلیم و طایفه مالک
بن ثویره از قبیلۀ بنی ربیع و طایفه سجاح دختر منذر که از بنی تمیم بود و ادعای نبوت نمود و طایفه
اشعث بن قیس کننده و طایفه بنی بکر بن وائل که حکم بن زید ریاست آنها داشت شرارین هفت

وغسانیا

طایفه در زمان خلیفه اول رفع شد یک طایفه هم در زمان خلافت خلیفه ثانی طریق ارید و پیوند میان طایفه
 جبلیه بن ایهم از قبیلہ غسان بودند جبلیه با آن که بشرف اسلام مشرف شده بودند مرد شده بروم رفت پوشیده
 نباشد که بعضی از ارباب سیرت میر طلحه رئیس قبیلہ بنی اسد را در عهد حضرت رسول صلی الله علیه و آله
 مانوریت خالد بن ولید دانسته اند و این دهم است و تحقیق خاله از جانب خلیفه اول بانیکار مامور شد
 اما شرح حال سبح و خرمند در حرف سنین فصل یابد و در احوال جبلیه بن ایهم بعضی را عقیده اینکه و آخرین
 ملک غسان بود و این طایفه را بنی جفنه میگویند لکن اهل تحقیق گویند این سلسله پادشاهی نداشت بلکه
 تابع قیصره روم بوده و از جانب آنها ولایت یافته در حوالی شام حکومت کرده و جبلیه آخر شخص آنها
 و قصبه جبلیه که فیما بین اذقیه و طرابلس شام واقع است با اسم او مونوم و بدو منوبست و بلادی که در تحت
 حکومت جبلیه بود در زمان خلافت خلیفه ثانی ضمیمه ممالک اسلام شد و جبلیه خود قبول اسلام نمود و بدین منوم
 آمد و با خلیفه ثانی غریمت حج کرد و در انشای طواف شخصی از قبیلہ بنی قریظه سوار از جبلیه را کشیده جبلیه غضبناک
 شد و سیلی بصورت شخص زد و دهان و بینی او را خون آلود ساخت شخص خلیفه ثانی تظلم نمود و خلیفه جبلیه را گفت
 مدعی خود را راضی کن و گرنه قصاص خواهم کرد جبلیه گفت من از انبای ملوکم و خصم من از رعاع چگونه مارا در
 رتبه قرار میدی خلیفه گفت اسلام شمارا دیکر چه قرار داده جبلیه گفت من امیدوار بودم بعد از قبول اسلام
 بر غریمت بقیه اید خلیفه گفت من طور است و اسلام اغرمیبا شد جبلیه نگین این حکم نکرده بما طاعه گذرانید و آن
 غنیمت جدا شده همان شب بادوست و پنجاه نفر از کسان خود از راه شام نقطه طنینه رفت و مرد شدند
 و بعد با پشیمان شده این ابیات را انشاد نمود

حضرت بعد التحو عدا للظلم	ولم یکن فیها لوصرت لها ضرر	وادرکنی فیها الحاج حیمه
ابعت بها العین الصمیمه بالعو	فی الیتامی لم تلدنی ولیتنی	صبرت علی القول الذی قال عمر
ویالیتنی رعی الخاضع تقفوة	وکنت سیرافنی ببعده وضرر	ویالیت لی بالشام ادق معیشة
اجالس قومی اهل السمع و البصر	ادین بماد اتوا به من شرعة	وقد یجلس العود الضحی علی الدبر
نیز جمله گفته است		

اخذت بالجمعة رأسا ازغرا	وبالثناء یا الواضحات الذرد را
وبالطویل العمر عمر اجیدا	بکما اشتری المسلم اذ تنصرا

در شواهد کشف و تفسیر کریمه اشتر و الضلالة بالهدی ولا تشتر و آیات الله متناقله مسطور است
که اشتر بمعنی استبدال است و مقصود جمله میسب باشد که باین امر شافع پرداخته است
اسیه خاتم معظمه منحه جلیل الشان مادر خاقان خلدایشیان فتحعلی شاه طاب ثراه و از نساء محترمه
طایفه یو خاری باش و بزرگی و بخت خیرات مشهور و معروفست در تمام عمر باعمال حسنه و عبادات و
عطیات مشغول بود و در اواخر زندگانی یعنی در سال هزار و دویست و سیزده در غره ذی حجه غریمت عتبات
منو و در او اسطه همان ماه موکب خاقانی نسبت خراسان حرکت کرد و فوت معظمه رضوان الله علیها و در سال
هزار و دویست و هفده در طهران اتفاق افتاد و نعش او را بجفت اشرف محل نمودند پدر مشارالیهامحمد خان غزنوی
اسیه دختر جبار الله بن صاحب بن ابی المنصور نیز محدثه و از اشیاخ علامه سیوطی میا شد یعنی علامه
مشارالیه از او اخذ حدیث نموده است و آوات او در سال مفسد و نود و هفت هجری در مکه معظمه اودا
الله شرفا و تعظیما اتفاق افتاده و مادر قاضی مکه جمال محمد بن اضیما بوده است

اسیه خاتم از زوجات خاقان خلدایشیان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه و از معقودات الهی حضرت
خاقانی و خواهر مرحوم امیر خان سردار و دختر فتحعلی خان قاجار دولو بود و در جلالت و بزرگواری بهال
و نظیر داشت و ازین بطن طاهر کوهر تابناک وجود نواب غفران مآب عباس میرزای نایب السلطنه طیب
منجبه قدم بعرضه عالم نهاده فروغ بخش این مملکت گردید مشارالیه با انواع خیرات طبعا راغب و مایل
و اعمال خیریه را در هر حال طالب و فاعل بود تا بدر و زندگانی نمود و رضوان الله علیها و اولاد حضرت
نایب السلطنه عباس میرزا روز چهارشنبه چهارم ذی حجه سنه هزار و دویست و سه هجری بوده

آغا کوچک حبیه مرحوم شاهزاده سیف الله میرزا منحه الیت با ذوق و کمال طبعی موزون و در نظم فنون
شعر مهارتی دارد و مشارالیه اسماء به اغا حبیه مرحوم میرزا عبدالکریم بن میرزا عبدالوهاب معتمد الدوله
متخلص بنشاط و مادر میرزا عبدالکریم از سلسله جلیله و هوویه بوده پس نسب این شاهزاده خاتم از طرفی بجاقان
مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه و از طرف دیگر مرحوم معتمد الدوله نشاط و خانواده صفویه میرسد این رباعی ازو
ست

کویند بهشت و حور و کوثر باقی است	در روز جزا دوزخ و محشر باقی است
دوزخ چه بود بغض علی و آتش	جنت به محبت حمیم باقی است
آغا باباجی از زوجات محترمه خاقان خلدایشیان مغفور فتحعلی شاه البسه الله حلل النور و دختر مرحوم	

ابراهیم خان جو انشیر شوشی بود و همه خدام حرم خاقانی نهایت حرمت و عزت را نسبت باین بزرگوار
 و منظور میداشتند چه این بزرگوار با کمال تحمل و شکوه بجرم حضرت خاقان داخل شد و زیاده از دوست لغز
 خادم و نوکر را بخود آورده بود که همه مردمان رسید و نامی بودند از جمله ملک بیک از بزرگان قباغان
 سمت وزارت انخدره داشت و نهایت مقید بود که خلاف ادبی غرضی از کسی نسبت با و سرزنش
 و بنابرین قصری در حوالی اما مزاده قاسم بنا کرده و غالباً در اینجا اقامت مینمود و العجب که این بزرگوار
 لیاقت و شایستگی و بزرگی که داشت بمضا جت حضرت خاقان نایل نکردید و تا آخر عمر بکبر بود و گویند
 شب زفاف چون فقط بچند کلمه سوال و جواب گذشت صبح اغا با جی این شعر ترکی غمخیز و زو با بطور کلی با
 یارم کیمچه گلدی کیمچه قالدی کیمچه کیتد ^{همچ} عمرم کیمچه گلدی کیمچه قالدی کیمچه کیتد
 خلاصه مبلغی از عاید و تم و توانع بطور سیو فال به اغا با جی و بستگان او محبت شود و تم بماند و از اینجا
 که خود فرزندی نداشت از شاهزادگان عظام کیکاوس میرزا و مرصع خانم را برسم پسری و دختری داد
 یعنی خواهرزاده اغا با جی را در جباله مناکحت کیکاوس میرزا در آوردند و مرصع خانم را به عباسقلخان معتد
 الدوله جو انشیر نواده ابراهیم خان نامزد کردند و این دو شاهزاده داماد و عروس اغا با جی شدند و حضرت
 که حضرت خاقان مکرر میفرمودند از خوشی باین بن خوشوقت و مشغوم و نتیجه این گفته بعد با بطور رسید
 و اقوام اغا با جی خدمات عمد بعضی از شاهزادگان اولاد خاقان نمودند و بعد در میان سلسله جو انشیر و
 شاهزادگان ال خاقان وصلتها شد که هنوزان رشته مستحکم و استقامت دارد خلاصه اغا با جی
 صاحب طبع و کمالات بود و در نظم و نثر مهارتی داشت و اشعار مسطور و در ذیل از نتایج افکار او

خرم ان کو بسر کوی تو جانے دارد	که سر کوی تو خوش آب و هوای دارد
بفر رفت و دلم شد جرس ناقه او	رسم این است که هر ناقه درانی دارد
سو ختم از آتش غم ناصحان کی ز منع	و لها سیرنی بر آتش دامن برو خاموش باش
تا حشر نویسنده اگر می نشود طے	و لها نه دفتر حسن گونه طومار منم احم

افغانی عاشق چلبی در تذکره خود می نویسد افغانی زنی صاحب طبع بوده و از فصاحت و بلاغت شمرده میشود
 ولی شرح حال شعری از ان در میان نیست ^{اممنه} زوجه این دینه است و این دینه اشعرا
 صدر اسلام و نام او عبدالمهدی بن عبید الله بوده و دینه اسم مادر او است گویند دینه را ابتدا زنی بدکار

بود و مسمایه بجما پس از بخشش از او آمنه را خواست و در جهانه کجاست خود در آورد و آخر الامر جماعه این
دینیه را مقتول ساخت اما آمنه صاحب طبع و شاعره و از فصاحت بوده و زیاده از حد متعارف با بن
دینیه محرومیت داشته و محاورات شاعرانه فیما بین زوج و زوجه واقع شد و چنانکه وقتی در مجلسی این سارا
خطاب باین دینیه و انشا کرده است

وانت الذی اخلقتنی ما وعدتني
واہدتني للناس ثم ترکتني
فلو کان قولیکم الجسم قد بدا
وبعضی ایات رائقه ویکر ازین زن در کمال غلبه
تجاهلت و صلیحین کلاحت عمایتی
ولی من قوی الجبل الذی قد قطعته
ولکنما اذنت بالصرم بعنته

واشمت بی من کان فیک یلوم
له غرضاً ازنی وانت سلیم
بجسمی من قول الوشاد کلوم
ویرین الاسواق کاشته شده و این شعر عاقلانه است
فهل اصرت الجبل اذانا ابصر
فصیبت لی ای وعقل موفر
ولست علی مثل الذی جئت اقدر

اغایسکی دختر میرزا سیرانشاه کورکانی و زوج
سعد و قاص از امرای کورکاتیه بود در سال شصت و هجده که قره یوسف ترکان نامه سلطان بکفر گرفت
امیر بطام جاگیر که از طرف شاهرخ کو تو ال قلعه بود فرار از روی نمود و خود را بعد و قاص رسانید سعد و را
حبس کرد و میرزا شاهرخ متغیر شد حکم با ستخلاص او داد سعد اطاعت نمود و از خوف میرزا شاهرخ بطام را
با خود تبریز برد قره یوسف چون مستعم عراق عجم بود بطام را از بند نجات داد و پسرش را که اخ فرخ نام
داشت با فوجی از ترکه که بکفر فرستاده که اغایسکی را به تبریز آورد اغایسکی چون بی تو بود و میدانست قره یوسف
و دشمن خاندان اوست با غلامان خود مسلح شده ترکه را بکرفت و سرهای ایشان را بریده نزد میرزا
شاهرخ فرستاد و میرزا شاهرخ کاغذی به اغایسکی نوشته در عنوان این شعر را مرسوم داشت

لفضلت للنساء علی الرجال

ولو کان النساء بمثل هدی

اقابیکم از نساء عالی درجات هرات و صاحب طبع موزون بوده این شعر از افکار اوست

وای از ان لعلی که مردم میخورند خواب ازو

آه از ان دای که دارد رسته جان تاب ازو

آمنه بنت الدیمو حوی المحلی دختر شرف الدین موسی بن احمد بن محمد الانصاری الدیمو حوی المحلی است
پدر او از اعیان علماء و خود آمنه محدثه و از شیوخ علامه سیوطی است و علامه مشارالیه از و اخذ حدیث

کرده و محل که مشارالیهام بدان منسوبست از بلاد مصر می باشد و از آنجا است جلال الدین محمدی مفسر رحمه الله علیه
 آمنه رطیه زنی عارفه و تقریباً در سال و سیست هجری زنده بوده و او را صاحب مقامات و کرامات
 میدانند گاه کاه بزیارت بشربن حارث که از معاریف اولیایا می باشد میرفته و در یکی از تذکرات هاشمی
 نویسند احمد بن حنبل وقتی بعیادت بشربن حارث رفته با آمنه در آنجا ملاقات کرده است و منتهای
 دعای خیر از او نموده است بلکه که آمنه مشارالیهام بدان منسوبست یکی از بلاد شام می باشد و علاوه بر
 این چند زن که مستماة با آمنه بوده اند چند زن صحابیة نیز بهمین اسم نامیده شده از جمله آمنه بنت الازرق
 و آمنه بنت الخلف الاسلامیه و آمنه بنت قیس و آمنه بنت سعد و آمنه بنت ابی الصلت و
 آمنه بنت عفان و آمنه بنت قیس می باشد و ابو الفرج اصفهانی صاحب افغانی را عقیده آنکه
 حضرت سکینه بنت الحسین علیه السلام نیز مستماة با آمنه بوده اند آمنه بنت علی از نسای محدثه و حضرت
 علی بن عبد الغریز دمشقی است که در عداد اسامی مذکوره در کتاب انباء الغمر و انباء العمر از تصنیف ابی حجر
 معدود و مذکور است محدثه مشارالیهام در مجلس اسماء بنت صخران و عبداللہ بن ابی التائب و بعض دیگر
 از محدثین حاضر شده و استماع حدیث نموده و خود بتعلیم علم حدیث پرداخته و اوایل سال هفتصد و نود و
 هشت هجری در گذشته است آنی فاطمه خانم از نوان دارالسعاده اسلامبول و دارای علوم دینی
 و طبع شعر بوده از آل حسن یعنی از نسل خواجه سعد الدین حسینی صاحب تاج التواریخ است امیر خانام
 او را در سلک ازدواج در آورده و پسری از او بوجود آمده امیر اغا زاده که دارای مقامات علمیه
 گردید ابتدا بخدمت دولت مشغول و بتدریس اشتغال داشته و بعد با ترک این شغل کرده بقضایات
 بینکی مشغول گردید و مادرش آنی فاطمه خانم در سال هزار و صد و بیست و دو در آنجا وفات کرد خلاصه
 مشارالیهام بزبان ترکی عثمانی صاحب دیوان مرتب است در تذکره بانخب اشعار او درج و ثبت

شده این دو بیت ازوست که نوشته میشود	خیال عارض کله دیده صحن گلستان مد
آچلمش شرحه لر سینمه نخل ارغوان مد	امید و صلیک ای قاشلری ای مینه دن چمر
خیال تیر غمزنک انیا خاطر نشان مد	آسی ملک دختر ابراهیم بن خلیل بن محمود
و همیشه شیخ جمال الدین بن الشریکی مشهور اینان محدثه و معاصر این حجر عسقلانی بوده و با این حجر ملاقات و محادثه نموده در ربیع الآخر مئشتصد و پانزده هجری بوده است آینه عقیقل	

دختر عقیل بن ابیطالب برادر بزرگ حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام بوده و در میان زنان بنی هاشم
بفصاحت شهرتی داشته مع ذلک است او بدستی معلوم نیست روزی که اهل بیت حضرت سید الشهدا
علیه السلام از سفر شام بمدینه منوره معاودت نمودند ابنه عقیل با جمعی باستقبال آنها آمده و در
وقت ملاقات که بنوحه و زاری پرداخته بایستادند که منتهی بحال فصاحت و استنشاد کرد

ما ذا تقولون اذ قال النبي لكم بعترني وباهلي بعد مقتدي ما كان هذا جزائي اذ نصحت لكم	ما ذا فعلتم وانتم اخرا لامم منهم اسارى صرعى خنجر جوا بدم ان تخلفوني بسوء في ذوى رحى
--	---

نیز از قرأ مسطورات کامل ابن اثیر و کتاب مختصر و تلمذه المختصر و بعضی از کتب معتبره دیگر شعر مشهور و مسطور

در اینجا از ابنه عقیل است شعر	اترجوا امه قتلت حسينا
شفاعة جده يوم الحساب	اما صاحب تاریخ طبری این شعر را بآدم کلثوم

بنت الحسین علیه السلام نسبت داده و در طبقات شعرائی بحضرت زینب خواهر آنحضرت منسوب داشته
و بعضی هم از جناب سکینه دانسته اند ابنه غیلان دختر غیلان بن سلمه و ستماء به بادیه و اقبیله بنی
ثقیف است این زن صحابیة بوده بواسطه سمن و میل برینیت شهرت یافته و در اثر زمان در میان زنان
احدی نبود که از ابنه غیلان و از فارعه دختر عقیل ثقیفیه فرزند تر باشد و همه نتوان بر آرایش و زینت
این روزن غبطه و حسد میبردند و بجهت فریبی که ابنه غیلان داشت در حق او میگفتند اذ اجلسیت تبنت
یعنی هر وقت این زن می نشیند مثل امنیت که خیمه و چادری بر پا کرده باشد وقتی که عبداللہ بن ابی
برادر آدم سلمه در خدمت حضرت رسول ص غریمیت فتح طایف نمود بخت نام محنت او را بگریختن
ابنه غیلان تشویق و تحریص کرده گفت اذ افتحتم الطائف فعلیکت بانه غیلان فانما اذ اقبلت
اقبلت باریع و اذ ادبرت ادبرت بثمان یعنی وقتی که طائف را فتح کردید تو لبسته دختر غیلان
را بخواه چه او هر وقت رو بطرف شخص آید چهار شگن از شکم خود بنماید و چون پشت کند پشت این خاصیت
اشکار سازد گویند زنان قبل از آنکه بهیت این کلمات را بر زبان آرند او را از غیر اولی الاربعه می دانستند
یعنی در او شایبه شهوت و میل بزنان فرض نمیکردند لهذا از او جهت ناب غنیمت و ندیس از آن در حالت او
ریب و تردیدی حاصل کرده و بیت از حر و ماطر و دشواری کامل ابن اثیر بجای کلمات مسطور در فوق

جهانگیر شاه پادشاه هندوستان بود و از فرط جمال و آگاهی و شومندی که داشت هر روز تعلق خاطر پادشاه
 با و میافزود اینچنین چهار پسر و چهار دختر آورد و از اشک و و شاه شجاع و میرزا مراد و از نک پسر
 نام داشتند و چهار دختر به انجمن آرا و و برادر گیتی آرا و چنان آوا مسما بودند چون از حبس با و میگردیدند
 شومش بقعه عالی بیدکار و در شهر کره یا که آباد بنا نمود و آن را روضه تاج محل نامید و اکنون بقعه تاج بی بی مرشد
 شهاب الدین محمد شاه چنان از سال هزار و سی و هفت هجری تا هزار و پنجاه و هفت سلطنت کرده و روی مثبت
 الحارث روی بر وزن دعوی دختر حارث بن عبد المطلب و مادر مطلب بن ابی و راحه استغنی انصاریات و
 از بنات عم حضرت رسول صلی الله علیه و آله بوده مادر غزیه دختر قیس بن طریف از نژاد حارث بن فهر بن مالک
 میباشد در تاریخ ابوالفدا در بیان حلم معاویه حکایتی ازین منسطور است (روزی ار وی بحضور معاویه آمد و پیش
 در آنوقت زیاد پیر شده بود معاویه اظهار ملاحظت کرده با و گفت مر جاکت یا خاله حال تو چگونه است
 ار وی در جواب گفت ای شیرزاده عالم خوبست اما از اینجا که تو کفران نعمت کردی و با این عتسم خود بد رفتاری
 نموده بخلاف برخاستی و در صورتی که حق تو نبود خود را خلیفه نامیدی و غضب این حق رو داشتی مگر از این
 خاندانیم بیشتر از همه کس بلیا شستند استیم از وقتی که حضرت رسول صلی الله علیه و آله از حال فرمودند تیمم و عید
 و امیه بغضب حق ما پرداختند و ما را از حقوق خود محروم ساختند حکم شما را شد و مادر میان شما شدیم مثل
 بنی اسرائیل در میان قبطیان و تابعین فرعون و حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام مانند هرون شد پس
 از حضرت موسی عمرو بن العاص از مقاله ار وی متغیر شده گفت ای عجز و کوتا و کن عقل تو تمام شده است
 ار وی گفت یا بنی النابغه تو بچه رو سخن میگوئی و حال آنکه مادرت در مکه فاجره بوده مشوره که با جرت قلیلی
 مردانرا متمتع میساخت در وقتی که مقبول شدی تخفیر نمی پیری و تشنه چون از مادرت حقیقت حال پرسیدند
 گفت این تخفیر همه با من مقاربت کرده اند این مولود بچه که ام شبیه تراست از دست و از اینجا که تو با عاص بیشتر
 شباهت داشتی ترا با و ایاق نمودند معاویه گفت عفی الله عما سلف ای ار وی حاجتی که داری بخواه و گفت
 دو هزار دینار میخواهم که با آن برای فقرا و بنی الحارث در دشت همواری آبی جاری استیاع نمایم و دو
 هزار دینار دیگر برای تهیه مزاجت جوانان فقیر از بنی حارث و دو هزار دینار هم برای رفع بعضی شداید و غیسا
 معاویه شش هزار دینار با و تقدیم نمیکند آنچه در تاریخ ابوالفدا نوشته شده اما لیب افندی کتاب
 موسوم بحواهر مطلقه ایندستان را مشروح تر بیان کرده گویند وقتی که ار وی در مجلس معاویه بود و

بکلمات مسطور در فوق کلمه مینمود مروان بن حکم نیز در آن مجلس حضور داشت و از مقاله که از روی عمر بن العاص خطاب کرد مروان متغیر شده گفت ای پیروز بن ساسکت باش و فقط کلام خود را مقصود مقصود دار که ترا بنجلین کشانیده است از روی و مروان کرده گفت یا بن الزرقا تو نیز مثل عمرو بن العاص سخن میکوی همانا در بودی چشم و سرخی موی و کوتاهی قد و اندام نامناسب بعلام حارث بن کله و مانی و اصلا شباهتی به پدر خود حکم که ادعای فرزندی آن میانی نداری چه من حکم را پیشتر اسم او مردی منبوط اشعر و بلند قامت بود و ظاهر او بر بزرگی او دلالت مینمود پس از مادر خود پرس تا تو را گوید که بدرت کیست آنگاه از روی رو معاویه کرده گفت و الله تو اسباب جرات این اشخاص شدی که بمن مواجبه سخن گویند ای معاویه روزی که عثم حمزه شهید شد هند ما در تو این ابیات را بر خواند بیت

نحن جزینا که بیوم بدر	والحرب بعد الحرب ذات سمر
ماکان عن عتبه لی مز صبر	ولا اچی و عتمه و بکر
شفیت نفسی قضیت نذر	شفیت وحشی غیل صدق
فشکر وحشی علی دهری	حتی ترم اعطی فی قبری

و عتمه من از روی دختر عبدالمطلب نیز در جواب او این ابیات هند بنت اُمّیه را قرائت کرد

خریت فی بدر و غیر بدر	یا ابنه وقاع عظیم الکمر
صبحتک الله قبیل الفجر	ملها شمسین الطوال الزهر
حمزة لیثی و علی صفری	اذرام شیب و ابوک غدیر
فخضبا منه نواجر النحر	بکل قطاع حسام فیر

معاویه گفت عفی الله عما سلف اسی خاله حاجتی که داری بخواه از روی ابتدا گفت حاجتی ندارم بر خاسته از مجلس رفت معاویه به مروان و عمرو بن عاص گفت اف بر شما باد شما سبب شدید که من این حرفها را بشنوم پس از آن فرستاده از روی را بنجلین برگردانیدند و از او درخواست نمود که حاجت خود اظهار دارد از روی بوجهی که در فوق مسطور شد شهنشاز دینار از معاویه خواست معاویه مبلغ را مبدول داشت و گفت اگر پسر عمت علی علیه السلام بجای من بودی این وجه را بتو عطا نمیداد و روی از شما این سخن ثبت گریست و گفت از علی علیه السلام گفتی و مرا متذکر ساختی آنگاه این ابیات بوالا

الدنلی را که در مرثیه حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام انشا کرده است اروی بر خواند

الا یا عین و یحک اسعدینا
بتکی ام کلثوم علیه
الا قل للخوارج حیث کانوا
افی الشهر الحرام فجمعتمونا
قلتم خیر من ركب المطایا
ومن لبس النعال ومن هذاها
وکل مناقب الخیرات فیہ
لقد علمت قریش حیث کانوا
اذا استقبلت جماع الحسین
وکنّا قبل مقتله بخیر
یقیم الحق لا یرتاب فیہ
ولیس بکاتم علما لدیہ
کان الناس اذ فقدوا علیّا
فلا تشمت معاویة بن حرب

الا بتکی امیر المؤمنین
بعبرتها و قدرات لیقینا
فلما قرت عیون الشامتین
ببحر الناس طرا اجمعینا
فذلّ لها ومن ركب السفینا
ومن قرأ المشافی والمبینا
وحب رسول رب العالمینا
بانک خیرها حسابا و دینا
رایت البدر راق الناظرینا
نزی مولى رسول الله فینا
و یعدل فی العدا والاقرینا
ولم یخلق من المتجبرینا
نعام حار فی بلد سنینا
فان بقیه الخلفاء فینا

بعد از شنیدن این ابیات معاویة گفت واللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم از آنچه تو سرود می اورا بدان شود می فصلست
باجمله اروی آنچه خواست معاویة بداد پوشیده نباشد که ابیاتی که در فوق به بند بخت امانت
و ادیم پیروی سطوات کتاب اسد الغابہ را نمودیم اما بعضی از مصنفین این اشعار را از اروی
بنت عبد المطلب دانسته اند اروی بنت عبد المطلب دختر جناب عبد المطلب جد حضرت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم باشد مشار الیها عمه حضرت رسالت پناهی و دارای طبع شعر و حسن

بیان بوده و اشعار ذیل را در مرثیه پدر خود گفته
علی سمح سمحیتہ الحیا
کریم الحیم نیتہ العلا

بکت عینی و حق لها البکا
علی سهل الخلیفۃ ابطی
علی الفیاض شیبۃ ذی المعالی

ابوه الخیر لیس له کفعا
اعز کان غرته ضیعا
له المجد المقدم والثناء
قدیم المجد لیس له خفعا
وفاضلها اذا التمس القضاء
وبأسا حین تنسكب الدماء
کان قلوبا کثرهم هواء
علیه حین تبصره البها

طویل الباع املس شیظی
اقبال کشح اروع ذی فضول
انی الضیم ایلیج هبرزی
ومعقل مالک وریع قهر
وکان هو الفتی کرما وجودا
اذا هابا لکماة الموت حتی
مضی قد ما بذی رأی حسیب

در سیره ابن هشام و مسامرات محی الدین حنین

مستور است که مراثنی فرزند در فوق را روی قبل از فوت پدر خود گفته باین معنی که جناب عبدالمطلب
در مرض موت خود را روی دادم حکیم البیضاء و همیه و بره و صفیه و عاتکه را که دختران او بودند نزد
خود خوانده فرمود مرثیه باینی که بعد از فوت من خواهید گفت قبل از مرگ من بگوئید و هر یک از آنها
برای پدر خود مرثیه گفتند و اشعار فرموده را روی در آنوقت نظم کرد و مراثنی خواهران او نیز در
محل خود مذکور خواهد شد. ابن اثیر کوچه چپ از فرزندان صحابه با اسم روی مشهوره بوده و دو نفر از آنها
اروی بنت حارث و اروی بنت عبدالمطلب سی باشند که شرح حال آنها نگاشته شد و دو نفر دیگر
یکی اروی بنت کریز مادر عثمان بن عفان و ولید بن عقبه است و بهمن ملاحظه عفان و ولید را بن
اروی دختر ام حکیم البیضاء دختر عبدالمطلب است و دیگر اروی بنت الانیس که بختی سعید بن زید یکی
از عشره مبشره است او را نفرین نموده و او ابتدا کور شد و عاقبت بجای افتاده در گذشت
علاوه برین چهار زن بکنیزان و دیگر ستماء باروی بوده چون معروف بام موسی سی باشند در
حرف الف و میم ذکر او بیاید اسماء ذات النطاقین دختر بزرگ خلیفه ابو بکر و خواهر عاتکه
است مادرش قیل یا قیتله دختر عبد الغزا بوده اسمها را از برین عوام که یکی از عشره مبشره است در
سکات از دواج در آورد و عبد الله بن زبیر که در سن هفتاد و سه سالگی در خانه کعبه اجلها الله تعالی
بنظرم حجاج مقتول شد از بطن اسماء ذات النطاقین بوجود آمده است و عبد الله بعد از زید بن
معاویه نه سال در مکه معظمه خلافت کرد و حجاج بامر عبد الملک بن مروان اموی آن بطور متعینه

محاصره نمود و از بالای کوه ابوجیس سخنیه بخانه خدا انداخت و شهر را گرفت و عبد الله بدرجه شهادت رسید و قبل از شهادت مشاوره با مادر خود اسماء نمود که ذکر آن خالی از فایده نیست (بعد از آنکه عبد الله بن زبیر با دو هزار نفر از همراهان و اهل و کسان خود بهفت ماه در مکه محصور ماندند از طول محاصره سختی و عدم آذوقه بمرامان او بجان رسیدند و از حجاج امان خواسته ازین بلده مقدسه خارج شدند حتی دو نفر از فرزندان او که حمزه و حبیب نام داشتند او را گذاشته فرستند و با او ماند مگر پسرش زبیر نام و مادرش اسماء و معدودی از اصداقاء او در آنوقت ابن زبیر نزد ذات النطاقین آمد و گفت ای مادر بمرامان دست از یاری من کشیده رفتند بلکه اهل فرزندان دین سختی ترک من گفتند اینک قلیلی که ماندند آنکه بهم پیش از ساعتی صبر و ثبات نخواهند داشت اگر من تسلیم شوم حجاج و یامان او هر مطلبی که اظهار نمایند خواهند کرد ای تو در این باب صلیت اسماء گفت ای فرزندان تو خود تکلیف خویش را بهتر میدانی اگر حقیقت خود تردیدی نداری و بریقینی که خلق را بحق دعوت سینمایی مقاومت کن و ثابت قدم باش و بان که اصحاب تو بدرجه رفیعۀ شهادت فایز شده اند خود را مقهور بنی امیه مساز و مجبور و مطیع انجمن شو اما اگر قصد تو دنیا و ریاست بوده بدینده بوده که جمعی از بندگان خدا را و بخواهی نفس بسلامت داده اگر کوئی من محترم ولی سبب ضعفی که بر من طاری شده چاره جز تمکین و تسلیم ندارم گویم اینکار از ادکان نیست مگر تو تا کی زنده خواهی ماند چون غنقریب برید اجل میرسد پس همان به که حالا بانام نیک براه آخرت روی و از دور روز زندگانی دنیا نیندیشی عبد الله گفت ای مادر تیرسم شامیان مرا شکنجه و ضارب کنند و بدارزند ذات النطاقین گفت ای فرزندان کوسفند که گشته شد اگر پوست از او برکشند مثلاً نمیشود از باری تعالی یاری خواه و در غم خود را سخاوت عبد الله سر را در خود پوشیده گفت ای مادر من هم بهین عقیده هستم و از اول عمر بحیات عاریت و مری ناپایدار دل نبسته ام و در اینکار که در آن میباشم داخل نشده ام مگر برای اینکه نگذارم حلال خدا را حرام کنند و دست از دوستی خداوند بدارند تو شنیدی و تائیدی برای من نمودی من امروز گشته خواهم شد مباد از مرکب من متأسف شوی کار خود را بخوابان زکذا پسر تو تا کنون از کتاب من مگری ننموده و بر منق و فجور زفته در اجرای احکام الهی و احقاق حقوق از عدالت دوری گشته و هر وقت کسی امان داده با او غدرو مکر کرده و عهدا بمسلمانی و عابدی جور و ظلم روا داشته بهمکاری عمال خود غنا

مذاود و چیزی نزد من بهتر از رضای خدا نیست بارالها آنچه گفتم برای ترک نفس خود نیست محض تسلیمت
 ما در گفته ام که در اینحال متاسف نباشد اسماء گفت ای فرزندانم امیدوارم که صبر من در حق تو جمیل باشد اگر
 مغلوب گردیده پیش از من درگذشتی بدان تو اسباب اجر من خواهی بود و اگر غالب آیدی سر و مشو
 قدم پیش نه تا مال کار معلوم گردد و این نیز گفتم ای مادر خدا ترا جزای خیر دهد از دعا فرو گذار من اسماء
 گفت پیوسته در حق تو دعای خیر خواهم کرد اگر دیگری بیاطل قبال نموده تو حقا جهاد سینائی انگاهت
 بدعا پرداخت گفت خدایا بقیام لیل و صوم هف روزه و باطاعتی که بمن و پدرش کرده رحمت
 خود را شامل حال او دار من او را بتوسیر دم و هر چه برای او مقدر کرده بدان اضی شده ام و در اینحال مرا
 باجر و صواب و شاکرین نایل دار پس این نیز گفتم ای مادر خود را گرفته بوسید مادرش گفت و دایم کنی
 عبد الله گفت بل برای و دایم آمده ام چه گمان کنی که امر و زبرد و زندقه کانی نمایم اسماء گفت و از روی
 بصیرت برو و اما بیایا نیز من با تو و دایم کنم این بگفت و فرزند را در آغوش کشید و سنگام معانقه دست
 ذات النطاقین بر بوی که عبد الله پوشیده بود و خود گفت هفت آنکه از روی شهادت دارند جو شرب بر کنما
 میگردانند این نیز گفت من نیز از محض طمئینان قلب تو پوشیده ام اسماء گفت درع مرا طمئن نخواهد ساخت من
 بر موفون عبد الله زره خود را از بدن دور نمود و آستینها را بالا کرد و دامنهارا بر مگرد و رو بمهر که نهاد و در

ای اذ اعرف یومی صبر
 اذ بعضهم یعرف ثم ینکر

حالتی که این جن را می خواند بیک
 و انما یعرف یومه الحس

اسماء چون این بشنید گفت انشاء الله صابر و ثابت قدم خواهی بود و بدان تو ابو بکر و زبیر بودند و جدّه
 توصیفه است با جمله این زبیر مثل شیر حمله بر لشکر حجاج نمود و پس از قدری متعطله بر گشته دو رکعت نماز در مقام
 ابراهیم کرده باز متوجه قتال شد و مقتول گردید و این در روز سه شنبه میفهم بود از ماه جمادی الاخری از
 سال هفتاد و سیم هجرت و عبد الله نیز در اینسال در سن بیفاد و سه سالگی بود و همیکه عبد الله بقتل سید
 شامیان از فرط مسرت بکیر گفتند عبد الله بن عمر گفت چون عبد الله این زبیر متولد شد و منین بکیر گفتند
 و اکنون مردم شام ارقل او خوشحال شده بکیر میگویند و اینکلام ناظر است بطبعی و ان منیت که میبود گفتند
 ما مسلمین را مسخر ساخته ایم و دیگر طفلی از انما بوجود نخواهد آمد باری پروردگار که زبیر را طاهر نموده درختین
 سال هجرت عبد الله بن زبیر متولد شد و مسلمانان از این رو بکیر گفتند خلاصه حجاج سر عبد الله را بشام

نزد عبد الملک فرستاد و جدا و در حجون یعنی در قبرستان که مغمظه در محلی که در طرف راست کوه اقبوس
 واقع بود جدا کرد اسماء خواست او را دفن کند حجاج اجازت داد اسماء نخواست از حجاج درخواست
 نماید لهذا امر را حج عبد الملک گردید و او حجاج امر کرد عبد الله را بمادرش تسلیم کند و پس از تسلیم حجاج
 و کفین او پرداخته انجمن را در حجون مدفون ساخت بنابرین عبد الله انقدر بر سر او بود که از کوه تبرک
 رسید و جواب آمد و اسماء نیز بعد از آن چندان زند و نماز و در حالتی که یکصد سال از عمر او گذشت بود
 در گذشت و ویسی مروج در خوانها شده خود گوید عبد ابن بید و دو سال تمام بر سر او بود ولی انچه ضعیف است
 در صحیح مسلم سطور است که عبد الله بن بید را بمقبره میبردند و مادرش هم بر وی در گذشت
 ابن اثیر در کامل گوید پس اقل عبد الله حجاج ذات النطاقین را خواست که مجلس او حاضر شود و قبول نکرد
 تا ثبات تدبیر با حضار او و اشارت الیها باز نگین نمود و دفعه سیم ذات النطاقین خود بحضور حجاج باه گفت درین باب
 که عبد الله را بآن مبتلا کردم مرا چگونه یافتی اسماء گفت ترا چنان یافتم که دنیای پیر مرا خراب کردی و
 آخرت خود را حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله فرموده است این فی الثقیف کذابا و سیرا یعنی در طایفه بنی
 ثقیف کفیر کذاب و کفیر طاک گفته است و آن طاک گفته قولی این حدیث را مسلم در صحیح خود ذکر کرده
 است در اسد الغابہ در ترجمه حال ابن بید چنین سطور است که او ده روز قبل از کشته شدن نزد مادرش
 رفت و او را بحال شکایت گفت باید مرد و در حالی یافت مادرش و جواب گفت گویا بزرگ شایسته
 اما من تا تو را در یکی از دو حال ندیم راضی بدن منیم یا باید تو بعبادت سجادت فایز شوی و فقیر مرا
 عن الله ذخیره باشد یا غلبه و فتح تو دیده روشن نمایم عبد الله از اسماء این چنین منضم نموده روزیکه عبد الله
 مقبول میشد نزد مادر رفت اسماء باو گفت ای فرزندی ما و از بیم طاک قبول امری راضی شوی که عاری بر
 تو در آن باشد و الله العظیم ضربت شمشیر با وجود عزت بهتر از آن زیاده خوردن با نالت است اسماء به ذات
 النطاقین در حرف ذال گفته خواهد شد اسماء بنت عبد الله از نوان قبیلہ بنی عذرہ است
 مثل معروف لا عطر بعد عروس راو گفته و از امثال مشهوره عرب گردیده است ابو الفضل میگوید
 در مجمع الامثال گفته اسماء از قبیلہ بنی عذرہ در سبک از دو واج غمزه خود که عروس نام داشت
 سبک گردید ولی پس از چندی عروس در گذشت و پس از فوت او بنی و دیگر اسماء را در جهالہ نکاح
 خود و آورد و این شخص زشت روی بود و از دهنش ریخته گریه آتشام میشد و تکیه شوهر دوم اسماء او

تقیله خود میر و اسماء گفت اذن بدو بر سر قبر عزاده خود عروس قدسی که کین آن شخص با اجازه داد و اسماء

بر سر قبر عروس رفته این عبارات را اظهار نمود	ایک یا عروس الاعراس
یا ثقلنا فی اهلہ واسدا عند الناس	مع اشیا لا یعلمها الناس

یعنی کریمه بگو عروس ای سیکه در میان کسان خود در عالم بردباری بهرامیت و باه بودی در موقع جنک و شیر شایسته داشتی و در توصفات جمیده دیگر بود که مردم از آن بخیر بودند شوهر ثانی اسماء گفت

ان صفاتی که عروس داشت مردم خبر نداشتند چه بود	کان عز المحنة غیر نقاس
---	------------------------

و یعل السیف صیحات باس یعنی در وقت اتمام براد ثقل و تسامح میرفت

و هنگام فرار از شر با استعمال شمشیر دست بعد از آن باز اسماء و مبدع عروس پرداخته گفت یا عروس الاعراس الطیبای نجیم الکریه المحضر مع اشیا له لا تذکر

یعنی ای عروس توجیه زشانی داشتی و خلق تو پاکیزه بود و محسن دیگر نیز داشتی که بزبان نیاید باز شوهر اسماء پرسید

که آن صفاتی که عروس داشت بزبان آوردی چه بود	کان عیوفا للحناء والمنکر
---	--------------------------

طیب التکمة غیر انحر	السر غیر اعسر
---------------------	---------------

یعنی عروس از کای به کرایه داشت و خوشبوی بود و از دهنش رایحه گریسته شام نمیداد شوهر ثانی

دانست که هر چه آخری کنایه باوست آخر الامر چون خواستند حرکت کنند اسماء عطر دان خود را بر انداشت

و بجای گذاشت شوهرش گفت چرا عطر خود را بر نمیداری اسماء گفت (لا عطر بعد عروس) یعنی بعد عروس

دیگر نباید عطر استعمال کرد و این گفته در میان عرب مثل شده بعضی بجای مثل مذکور لافحیا عطر بعد عروس گفت

و شرح آنرا از بنقرار دانسته که شخصی در شب فاف از زوجه خود رایحه گریسته شام نمود و از او پرسید از عطریات

چیزی نداری گفت چرا آنرا ذخیره و پنهان کرده ام شوهر گفت لافحیا عطر بعد عروس یعنی عطر را پس

از عروسی کردن معنی ندارد و این گفته مثل شده و در موقعی گفته میشود که شخص چیزی داشته باشد و موقع صرف

و استعمال آن شود و باز آنرا بکار نبرد و ذخیره نماید اسماء بنت عکیم زنی صبیته و دختر عمیس بن

مسعود و زوجه جناب جعفر طیار بوده و عمیس نیز خود از صحابه است حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم از

این زن و نه نفر زن دیگر مدح فرموده و آنهارا اخوات ثمنات خوانده و این تصدیق حضرت به

ایمان انحنای الحقیقه شانی عمده بر این ثابت نمایند و این وزن نیز خواهر نازکیت مادر و مادر

بنده بنت عوفت که درین انماست و شرح حال آن در حرف بایا بدو بعضی گفته اند اخوات مؤمنات نه
نفره بنت عوفت و یکت مادر که همان بنت عوف باشد با کما اسماء بنت عیس در ابتدای اسلام باشد و خود
جناب جعفر طیار بکشته رفت و در اینجا عبداللہ و عون پسران جعفر از بطن او بوجود آمدند پس از آن به دینه منور و اند
بعد از شهادت جعفر طیار بابائی شوهر کرد و محمد بن ابوبکر را مادر شد و پس از ابوبکر در جباله کجای علی امیر المومنین
علیه الصلوٰۃ و السلام داخل شد و یکی بن علی بوجود آمد اسماء بنت عیس را شرف دیگر نیز حاصل آمد و آن این
بود که خواهر اعمی و میمونہ بنت بحارث داخل در زوجات حضرت رسول اکرم ص کردید و خواهر دیگر او ام
الفضل لبانہ زوجہ جناب عباس بن عبدالمطلب بود و خواهر صلیب و لطنی و سلمی بنت عیس مسمی حمزہ سید الشہدا
تشریف جست و بلا خطات فرورده است که در وصف اسماء بنت عیس گفته اند وی اکرم الناس اصحابا
یعنی اسماء از حیثیت و اماندگانی که بمرسانیده اشرف ناس است (عمیس نصیم عین بر وزن میر است
اسماء بنت محمد محدثه است جلیل القدر و پدرش محمد بن صصری از اعیان دمشق میباشد و محمد بن
اسماء که از معارفیت از بطن او بوجود آمده محدثه فرورده چند کتاب حدیث بر یکی بن عدنان محدث
قراست کرده و بعد از آن آنها را بکرات تدریس نموده است و درین خود متفرد بوده و فیوض و فضایل
و برکات وجود او بسیار بوده و صدقات کثیره داده بار بار زیارت خانه خدا مشرف شده و ولادت
او در آخر سال شصت و سی و هشت هجری و وفات او در یکجہ سنہ ہفتصد و سی و ستہ و در آن زمان از دنیا
روایت حدیث احدی از او مقرر نموده و برادرش قاضی القضاۃ نجم الدین شافعی ده سال قبل از او
یعنی در ربع الاول سال ہفتصد و بیست و ستہ در گذشتہ این و روی در تہ المختصر و مدح بہا بن محمد

بعضی اسماء
در حق عوفت

تفوق علی النساء صبی و شیباً
وما التانیث لاسم الشمس عیباً

کذلک فلتکن اخت ابن صصری
طراز القوم انی مثل هذا

و مقصود ازین صصری نجم الدین برادر اسماء میباشد اسماء بنت یزید الاضراریہ دختر
یزید بن التکون الاشہالی است پدرش از صحابه و خود نیز صحابیہ بوده و بفضاحت بیان موصوف و معروف
روزی از طرف سایر زنان صحابیہ مامور و بحضور حضرت رسالت پناہی مشرف شد و عرض کرد
بابی انت و امی یا رسول اللہ اما وافدۃ النساء الیک ان اللہ عزوجل بعثک الی الرجال و النساء کافۃ
فامتابک و بہ الہک و اما معشر النساء محصورات مقصورات قواعد بویکم و مقفی شہواتکم و

و حالات اولادکم و انکم مشر الرجال فضلتهم علينا باجمع و اجماعات و عیاده المرضی و جنود الجناز و انج نبعج
 و افضل ذلک الجهاد فی سبیل اللہ عزوجل و ان الرجل اذا خرج حاجا او معتمرا او محبا هذا حفظنا لکم انموالحکم
 و غزنا انوا لکم و بینا لکم اولادکم نشارکم فی هذا الجود و الخیر یعنی پدر و مادر و بندگان تو بادای بنمیر خدا من
 از جانب جمعی نتوان بجنود مبارک تو آمده ام ترا خدا می عروجل سبوت بر کافه زمان و مردان فرموده و ما بتو
 خدای تو ایمان آورده ایم و ما مجلس نتوان دیس پرده مجوس و در خانه های شوهر با خانه نشین بستیم و محل شوت
 میبایم و فرزندان شما از ما بوجود می آیند و شما جماعت مردان بواسطه حضور در جوامع و گذاردن نمازهای جمعه
 و عیادت بمریان و شمع جازه با و جهای مکرر برافضل و برتری دارید و افضل از همه این اعمال که مخصوص است بشما
 مردان جهاد فی سبیل اللہ میباشد و چون شما مردان برای حج و عمره یا بعزم جهاد حرکت کنید و اما سوال شما
 حفظ کنیم و برای لباس شما ریشمان برسیم و فرزندان شما را کاهداری و تربیت میبایم در نیصورت ایما با باجر
 و عمل خیر شما شرکتی داریم یا نه حضرت رسول صلی اللہ علیه و آله پس از استماع این عراض روی مبارک را به
 اصحاب کرده فرمودند در امثال انیمقامات مقاله بهتر از آنکه انین بیان نمود شنیده اید اصحاب
 عرض کردند کمان میکنم هیچ زنی باین جن محاضر و مفاوضه رسیده باشد بعد از ان سیدانام علیه الصلو
 و السلام با سماء بنت یزید خطاب کرده فرمودند ای خاتون تو خود بدان و بزنجالی که از جانب هست
 نزد من آمد و بفرمان که اگر نتوان با ازواج خود خوش رفتاری کنند و انهار از خود خوشنود دارند همین
 عمل آنها با تمام اعمال خیریه که ذکر کردی مساوی میباشد اسماء بنت یزید بنا بر مستورات
 ابن اشیر اسماء بنت زنی صحابیة و خاله زاده معاذ بن جبل که از کبار صیبه پس باشد بوده و شجاعت و قوت
 قلب مردان داشته در غزوه یرموک با ستون چادر خود نه نفر از کفار را بر ابراه عدم فرستاده است اسماء
 بنت سمش الدین دختر شیح شمس الدین محمد بن عبد الرحمن محدث و ما در شیخ القتی الدین بوده و پنهان قل از قوت
 ابن حجر عسقلانی متولد گردیده و در کتاب بناء النعم ذکر او شده است در ماه رجب سال شصت و چهل هفت
 قدم بعالم وجود گذاشته و ابتدا بشخص مطی نام شوهر کرده و بعد با درسلک ازواج علماء الدین مقرر فی ملک
 گشته است در هر حال زنی عاقل و فاضل و دانشمند و با تقوی و قنک بوده و آئمه الرحیم که شرح حال او
 بیاید خواهر انین میباشد اسماء العامریة ادبیه بوده است از ان بنی عامر از اهالی اندلس ساکن
 بلده اشبیلیه و در کتابت و نظم شعر مهارتی بکمال داشته قصیده برای صبیانت خانه و امول خود بایر

عرفنا النصر والفتح المبينا
اذا كان الحديث عن المعالي

وراواخر این مقصوده اسماء عامریه بوضعی خوب

الموحدين عبد المؤمن على كاشته كعبه واولايت

لسيدنا امير المؤمنين

رايت حديثكم فيها شجونا

و مناسب حسب و نسب خود را بر امير المؤمنين معلوم ساخته و اينكار را بوجهي احسن پرداخته است
اسماء عبرت از نوان اسلامبول و دختر احمد قاسم خاصه كيان خاصه و روجه محمود جلال الدين
خطاط مشهور و در حسن خط بدرجه شوم خود اشتها دارد اين بن چون از شوم خود تعليم خط گرفته و جلال
الدين ميل و رغبتی تمام نکات خط را با محنت طوری برای او ترقی حاصل شده که خط اسماء با خطوط او اخير
عمر جلال الدين بکدرجه و پایه بوده است و بسيار چيزها اسماء نوشته و جلال الدين با سم خود رقم
کرده است و از خطوط ممتاز اسماء که رقم کرده و دیده شده است لوحه است که تارخ آن هزار و
دويست و يکست و دو ميسه علاوه بر زمانی که اسماء متماق بوده و در اين کتاب شرح حال اين
درج شدن اسماء و فرزندان اسماء نام ذکر ننمايد و ميگويد که همه صحابه بوده اند و از آنهاست
اسماء بنت عوف عوف بن عمرو بن سعد و عمرو بن سعد از شعراي عربست و معروف بمرقس و اسماء بنت
عوف عمراة اوست و ماجرای اين عاشق و معشوق در زمين الاسواق مسطوست و چون مرقش در
لغت عرب معنی تريمين است و عمرو بن سعد بنا بر جودت طبعی که داشته اشعار خود را بجهت انواع
تريمين مزين ميساخته معروف بمرقس شده و مهمل را تير مرقش ميگفته اند و در اشعار عرب عمرو بن سعد و
مهمل در چند موضع و محل ذکر شده اند و هر طبع برادر زاده امر چون با و شباهت داشته ملقب بمرقس
اصغر گرديده و بعضی گفته اند چون عمرو بن سعد

الدار فقر و الرسوم كما

معروف بمرقس شده و اين تير يعيد بنيت چه

رقت في ظهر الاديهم قلم

در شعراي عرب اشخاصی هستند که تبيري از تغييرات خود ملقب گرديده اند و سيوطي در آخر کتاب

مزمع فضل مخصوصی در احوال آنها نگاشته است و عجب آنکه در عرب بعضی از مردها بوده موصوف با اسماء
ابن الحارث و اسماء ابن ريان که از صحابه بوده اند و اسماء ابن خارجة القناري که جوالمزدي شاعر
و از تابعين بشمار آمده است و در شهادت مسلم بن عقیل و خیل بوده اعتما و از جواری معتد
بن عباده سلطان بديخت اسمیله بوده است و بشينه دختر المعتز بالله بن او بوجود آمده و شرح حال

میشد بعد بایاد و اعتماد چون در ادبیات مهارتی داشته است تباری حاصل نموده است اعرابیه
در مسامرات شیخ محی الدین بن عربی اعرابیه را از زبان بادی بخند نوشته و خدیجه بنت عبد الوهاب بن مریمه التمدیدی
یکی از خلفای بنی عباس با اعرابیه عاشق شد و او را در جهاله نکاح خود در آورد اما هوای دار الخلافه او را مناسب
نیامد و زندگانی حصاره را پسند نکرد و هر روز ضعف و مهزال او زیاد شد و باغی فریاد و شکایت و مکر بود و روزی
خلیفه از و سوال کرد که چرا بشاش ممتی و لبست بجنده آسان نمیشود و خود را مشغول بنداری و روزی روزی و ضعف
میروی اعرابیه گفت مرا بصحرایا و خیمه های صحرائینان و شیری که شبانان میدوشتند و صدای آنها را
میل مفرطی است خلیفه در آخر نقطه شمر در کنار دجله قصری برای او بنا نمود و فرمان داد که شبانان کو سفند
خود را در حوالی قصر بچراهند و انقصر را معشوق نامید و اعرابیه را در آن ساکن ساخت اعرابیه چون وضعی
شبه بوطن اصلی خود دید زیاده متاثر گردیده و یاد بخدا و را بیشتر افسرده و محزون ساخت و روزی خلیفه
بنانی بقصر معشوق رفته دید اعرابیه بگریه و زاری مشغولست و این ابیات می خواند بدیت

وما ذنب اعرابیه قد فزت بها	صوف النوى من حيث لم تلت فنت
تمت احوال الرعاة و خبیة	بنجد فلا یقضى لها ما تمتت
اذا ذكرت ماء العذیب طیبه	و برد حصاة آخر الکلیل انت
لها انه عند العشاء و انته	سحیر اولوا انتاه لجننت

خلیفه ارشید بن این ابیات رقی می حاصل کرده با اعرابیه گفت غم نخور که بر او خود نایل شدی در نکاح من باش
و نیز دقوم و تبیل خود و او را با جمله اسباب و اثاث البیت که در قصر معشوق بود بوطن خود فرستاد و بعد
هر وقت بشکار میرفت با اعرابیه ملاقات میکرد اما ابیاتی که از اعرابیه نقل شده است بیت ان بالقیصر حزنی
در دیوان منسوب بقیس عامری مسموع است و فقه امت چهارمی را مشار البهاران افزوده است و نظیر
داستان اعرابیه بعد بایاد اما مه بنت خنوج از زخای عرب است که در نظم شعر مهارتی داشته است
و ابیات ذیل را در مدح اسود بن قحان که از جوانمردان عرب است برشته نظم کشیده بدیت

اذا شئت ان تلقی فتی لو و زنته	بکل معذی و کل عیان
و فی لهما فضلا و جودا و سودا	و زیافذاک الاسود بزفتان
فتی لا یری فی ساحل الارض مثله	لیوم ضرب اب و لیوم طعان

محی الدین اعرابی در مسامرات از قول وهب یا از محمد بن ناحیه الرضائی حکایت کرده گویند در ایام خلافت
 الواثق بابتد بواسطه مالیات مضرتهم شدم و خلیفه جدا برنجوی من بود و مرا طلب میکرد بنابرین من ششتم
 در مسافه و سایر اماکن نزد مکت بوطن خود بمانم ناچار بر سر بصره گذاشتم و در براری می کشتم که جو افروزی کریم
 الطبع را بچنگ آرم و در پناه او چند کاهای بامینی بسرم در انشای کردش خنجریمه دیدم بطرف هفت
 شتافتم در جلو چادری مزارائی دیدم بر زمین نصب کرده و افشار مادیانی بران بسته اند داخل چادر شده سلام
 کردم خواتونی از ورای پرده جواب سلام داد و گفت اطمئن یا حضری فتم مناخ الضیفان بواک القدر
 و محمد بن التفریس ازین گفته حرفهای سماحت آئین بر میان آورد و بر حیب قدم من برداشت و با ستراحت
 و اطمینان امر کرد من گفتم وانی بطنن المطلوب و یا من المرغوب من دون ان یا وی الی جبل العیمه و ما من و
 منفرع مینه فلما یخمن السلطان طابه و الخوف غلبه آن خاتون چون کلمات مرا شنید دانست که مرا
 تشویش خاطر است و از خلیفه بجهتی خائف شستم برین جهت آور و و گفت لقد ترجم لسانک عن ذنب کسیر
 و قلب صغیر یعنی همانا زبان تو از کنایه بزرگ و دلی خرد درجهائی کرد و البته مرکب خطائی شده و از انفر
 دلت را بر اسی است پس از ان وایم الله لقد علمت بغناء جبل لا یضام بغناء احد ولا یجمع بباحه
 کبد هذا الاسود بن فنان احواله کعب و اعما مشیبا ان یصلوک ایچی فی باله و سید شتم فی فعاله صدوق الجوا
 و قد التنا خلاصه باین عبارات اشعار نمود که این منزل همان اسود بن فنان است که امام بنت خریج
 او را بابیات مسطور در فوق وصف و مدح نموده است امام بنت ابی العاص دختر ابی العاص
 بن الریح بن عبد العزی است و ابوالعاص بن شرف و اما دخی حضرت رسول صلی الله علیه و آله شرف و
 شوهر زینب بنت رسول الله بوده پس امامه که از ابی العاص و زینب بوجود آمده نواده دختری نبی اکرم
 صلی الله علیه و آله و سلم میباشد و زمان طفولیت امامه جد بزرگوارش چندان اوراد و ست می داشت
 که کاهن او را بر پشت مبارک خود گرفته نماز میکرد و با جمده حضرت صدیقۀ طاہره فاطمہ سلام الله علیها که
 خاله امامه بودند بجناب امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام وصیت کردند که پس از من امامه را بزنی
 اختیار کن چه او با فرزندان من مهربان است بنا بر این بعد از ارتحال حضرت فاطمہ امیر المؤمنین امامه را ترجیح
 کرده بعد از شهادت آنحضرت مشارالیهام بقیه بن نوفل شوهر نمود بر و ابی امامه قبل از آنکه در حلاله نکاح
 امیر المؤمنین در آید شوهر دیگر داشت است امامه المریدیه امامه یا امامه از نساء صحابه است

فی حاله و منته

و مرید اسم قبیله او همیشه در نظم اشعار دستی داشته از جمله دو شعر مسطور در ذیل در کشته شدن ابو عفاک
 بیودی گفته و ابو عفاک مردی منافق و یکصد و بیست سال عمر داشت و از خباثت اعمال دشمنی
 بحضرت رسول صلی الله علیه و آله خود داری نمیکرد سالم بن عمیر از صحابه او را قبل رسانید و امامه مریدیه گفت
 تَكْذِيبُ بِنِ اللَّهِ وَالْمَرْءِ أَحْمَدًا
 لَعْنُ الَّذِي امْتَاكَ أَذْبَسُ مَا يَجْنِي
 جَالُ حَيْفَا خِرَ الدَّهْرِ طَعْنُهُ
 أَبَا عَفَاكَ خَذَّهَا عَلِيٌّ كَبِيرُ السِّنِّ

صاحب کتاب مواهب لدنیه گوید شش نفر زن صحابه دیگر با اسم امامه مستقام بوده اند که یکی از اینها امامه
 دختر حضرت حمزه است امته الله زنی بوده است اسلامبولی که در ادبیات مهارتی داشته و
 در آلتیات سخن سبکیافته دیوان مرتب دارد و معروف بصدق امته الله همیشه چه در اشعار خود صدق
 تخلص کرده و در حال محاصر سلطان محمد خان رابع و دختر قاسمی زاده بوده و در سال هزار و صد و پنجاه

و گذشته بیتین مسطور در ذیل از نتایج افکار است
 بلکه مرثب صبحه دکت نالان ایدن سن سیدن بنه
 افقاجه سنکه حیران ایدن سن سیدن بنه
 هفت کچم کو یکمه همان ایدن سن سین بنه
 دست تدبیر الیه چاک اولسونی دامان فراق
 امته اچلیل از صلی ای زمان عرب و دارا

مقام ولایت بوده و در طبقات شعرائی ذکر او شده است گویند ارباب سلوک و صلاح معاصر
 وقتی در معنی و تعریف ولایت اختلاف کرده هر یک چیزی گفتند آخر الامر دفع خلاف را قرار داد
 که از امته اچلیل بمعنی را سوال کنند مشار الیه در جواب انها گفت ولی نیست که در هر آن بحق مشغول
 باش و از یاد خلق منصرف و مطلقا تعلقی بدینا و زخارف آن نداشته باشد و آنی از خدا بغیر نبرد از
 امته اچلیل پس ازین تقریر و تحقیق حال ولی و معنی ولایت یکی از انها رو کرد و گفت هر کس یکی از شما گوید
 شخصی را ولایا بوده است که وقتی از حق بجز دیگر اشتغال داشته باور ننماید و بداند که دروغ گفته است
 امته النخلاق دختر عبداللطیف بن صدقه بن عوص المنادی لعقی است که از محدثه های معروفه
 بشمار میاید ولادت او در شتصد و سیزده هجری و در مجلس درس جمال الدین جنجلی پدر الف بنت
 اجمال که پیش ذکر او شد حاضر میشده و قدری از مسند احمدی و محم صغیر طبرانی را بر او قراست کرده نیز
 از سیره ابن هشام کسب فواید نموده اکثر محدثین با و اجازه داده اند لقیه بن مالک و منهاج البیان
 را از برداشته و مینوشته است عمری طولانی کرده و از اساتید محدثین بعد از انها نقل روایت میکرد

در سال نصد و بیست و هجری در سیم ماه ذی القعدة در گذشته است از برترجیهای امه الخالق انکه از
اشیاخ سیوطی میباشد و مشارالیه در کتاب منجم ذکرری از و نموده و بیات حائیه را از او ثبت کرده
امه العزیز شریفیه زنی بوده است اندلسی که در شعر و ابیات مهارتی داشت و بیست و هجری در سیم ماه
در ذیل که از ابیات راقعه میباشد و متضمن مضمون لطیفی است در فخر الطیب باین زن نسبت داده شده

لحاظکم تخرجنا فی الحشا	ولحظنا یخرجکم فی الخدود
جرح یجرح فاجعلوا ذابدا	فما الذی اوجب جرح الصدود

اما در سایر کتب ادبیه حتی در کتاب شرح العیون فی شرح رساله ابن ندیم و بیست و هجری در سیم ماه
در خمر المستکفی معشوقه ابن ندیم و نکاشته اند و یکی از ادبا این دو شعر را در جواب بیتین مزبورین گفته است

اوجیه منی یا سید	جرح یجرح لیس فی الجود
وانت فیما قلت مدح	فاین ما قلت و این الشهود

اتم ابان بن یحیی سیرش فراحم بن عمرو شاعری بوده است قادر و اتم ابان نیز در طبع شعر و فصاحت بسیار
دارای مهارتی و افراد اشعار معروفه او ابیاتی است که بعد از قتل سیر خود گفته بینین انکه وقتی ابن
و میثه شاعر فراحم بن عمر را نزد زوجه خود دید سبکی به پهلوی اوزده او را بکشت اتم ابن چنان گاه گفته

باهلی و مالی بل بجل عشرته	قتیل بنی یم بغیر سلاح
فها لا قتلتم بالسلاح ابن اختکم	فقطر فیہ للشهود جراح
فلا تقطعوا فی الصلح ما دمت حیه	وما دام حیا مصعب جناح
الم یقلوا ان الذوائر بیننا	تدور و ان الطالبین شحاح

در بیت اول اشار نموده است باینکه ابن و میثه قاتل سیرش از اول عامر بن تیم الله ابن بن شبر بود
و در شعر ثانی اظهار کرده است که قاتل با مقتول نسبت و قرابت داشته پوشیده نباشد که قافیه
اول از ابیات مسطوره در فوق را با قوافی بعد مناسبت درستی نیست و این عیب را علمای علم
قافیه الکفا گویند اگر چه بعضی از اشخاص کم بصیرت و قبیحین معایب نگذاشته و نیکو اندامها را که ظاهر
این قوافی دیده شود شاعر بیوقوف شمرده میشود گویند و عمل شاعر آشنائی صاحب طبع و عظیم داشته
و قوافی اشعار او غالباً مغلوط بوده روزی بیت مسطور در ذیل را نظم کرده بد عجل عرضه داشت

از کتاب خطبات خاندان امیر
اذا اراد الله امرنا
و کان ذا عقل و سمع
اظم از نیر و اعجاز
و سلمه من عقل
ختمه اذا انقضت
رد الیه عقله

ان ذلک بشدید لیس یخبر افراد و یحاضر کان لایشق من ذل الخازن

و عمل گفت برادر این شعر قافیه ندارد زیرا که در مصرع اول وی راء است و در ثانی زاء متشاعر گفت روی
مصرع ثانی را نقطه نکند درست میشود و عمل گفت بسیار خوب اما بعلاوه آخر مصرع اول مرفوع و ثانی
مجرور است و این نیز عیب خواهد بود متشاعر گفت تو عجب مرد احمق هستی چه لازم است اعراب کنی
تا رفع و جر آن معلوم شود و این لطیفه در اوقیانوس مسطور است اقم ایمن مادر ساسانه بن
و دایه حضرت بنی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بوده است اسامه از صحابه و مادرش ام ایمن از صحابیات
بشمار میآید و جلالت قدر او معلومست و محتاج بیان نیست اسم ام ایمن بر که و دختر ثعلبه و در اصل
از جواری حبشیه جناب عبداللہ پدر فرخنده کوهر حضرت رسول صلی الله علیه و آله و زوجه عبید ابی
بوده چون اول پسری که از لطن او بوجود آمد موسوم بایمن شده و او را ام ایمن گفته اند بعضی هم او را
ام الطباء نیز گفته اند حضرت رسالت پناهی مملوکی داشتند موسوم بزید بن حارث که او را
بجذیه بنجیده بودند بعد از عبید اقم ایمن را بزنی بزید بن حارث دادند و اسامه بن زید از وجودیت
برخی گویند اقم ایمن را جناب عبداللہ ازاد کرده و جماعتی بر اینند که او ازاد کرد و حضرت رسول
است وقتی آمنه و سب بعزم ملاقات ابن خال خود غریمت مدینه منوره نمود و در معاودت
در محل موسوم به ابواء بدار بقاء ارتحال فرمود و از اینجا بنی اکرم تا مکّه مکرمه در انغوش اقم ایمن بودند بنا
بر این ان بزرگوار میفرمایند اقم ایمن امی بعد امی و مشارعیم را کمالاً محرمت و رعایت میفرموده اند
و مخصوصاً بدین او شریف میرده اند اقم ایمن هنگام رحلت سید انبیاء ص در قید حیات بود و زرا
الوصف در این هنگام گریه و زاری می نمود از جهت بقراری او پرسیدند گفت من از ارتحال حضرت خیر
بخیر نبودم و میدانستم که آن بزرگوار بدار بقاء دارم است گریه من بر انقطاع وحی الهی است که همیشه
بخانه ما نازل میشد اقم ایوب انصاری زوجه ابو ایوب انصاری است که از مشاهیر
صحابه میباشد و دختر قیس بن عمر بن امیه القیس خزرجی است از جماعت انصار که ایشان را ثنویین
اهل مدینه گفته اند ابو ایوب در زمان معاویه با سلام قبول بعزم غزافت و در اینجا مرض اسهال در
گذشت و بقعه ابو ایوب در اسلامبول از بقاء مشهوره و زیارتگاه است در صحیفه الانبیا
مسطور است که از دیرگاهی عیسویان ان سرزمین هنگام استقبادان بقعه میرفته و دعای مندر

جلالت شان ابوالیوب همین بس که چون حضرت نبوی صلی الله علیه و آله بمنوره هجرت فرمودند در خانه ابوالیوب منزل کردند تا وقتی که مسجد و خانه حضرت بنام ابوالیوب گفته است خانه ناد و طبقه بود تختی و فوقانی چون حضرت رسول صلی الله علیه و آله بان خانه شرف و روزی فرمودند در طبقه تختی منزل نمودند شب که شد ملتفت شدم مسکن حضرت رسالت مبطوحی الهی است بنا برین از ادب دور است که حضرت در طبقه تختی باشند و ما در فوقانی و همین مطلب را همسر خود اقام ایوب گفتم و او تصدیق من کرد و تا صبح ازین بید خواب نرفتیم و بسیار متعجب و پریشان خاطر بودیم صبح بجهنم بر نور حضرت بنام شرف حبه شرح خیال ولی خوابی شب را عرضه داشتم و حضرت را سوگند دادم تا نقل مکان فرموده از طبقه زیرین به بالا تشریف فرما گردیدند اقام البنین بنت عبد العزیز دختر عبد العزیز اموی و زوجه ولید بن عبد الملک بوده و بصله و سداد معروف و بوصف ذکا و رشاد موصوف بشما قائم و روزها صایم در بذل خیرات و بشت تبرات جابد و در اعطای صدقات ساعی و مجاهد چنانکه گویند هر هفته بنده و برده از او میکرد و هر روز خاطر فسرده شاد و مینمود و جلوه فصاحت بیان و طلاقت لسان مشهور است روزی عذره معشوقه کثیر شاعر معروف عرب نزد او آمده بود از او پرسید از اینکه کثیر میگوید

قضى كل ذي دين فوق غريمه

نزد او آمده بود از او پرسید از اینکه کثیر میگوید

معلوم میشود تو چیزی با او وعده کرده و در ادای

وعده ممتول معنی غریبها

ان مما طله و مسامحه نموده که از مطال تو شکوه میکنی گفت ملی بوشه با او وعده کرده ام و از وفای این وعده ابا دارم ام البنین گفت او را از انظار بیرون آر نگاه آن بگردن من پس آن اقام البنین ازین گفته پشیمان شد و بختاره و آخرت چهل غلام آزاد کرد و بارها میگفت کاش من زبان نداشتم و اینکلمه را بر زبان نمیآوردم و عجب اینست که با این دروغ و عفت در کتاب آغانی و فواته الوفيات در ترجمه حال عبد الرحمن بن سمیع شاعر مشهور به وضاح همین چیزی بام البنین ثبت داده اند و ان منیت که در سالی مشار لیمه بزیارت بیت ائمه احرام رفت ولید بن عبد الملک شاعرای عصر اعلام و غنغن نمود که در این سفر از اقام البنین و کنیزانی که با او همراه اند محبتی نمونید و در اشعار نامی از بخت نبرد و در این باب تاکید کنید نمود چون ام البنین بیکه طر میده بنمایش اندام خود پرداخت و بیکر خود را مطلق نظر با ساخت تا او با و شعر ابوصف او پروازند و قصاید و قطعات در اوصاف او سازند و مخصوصا بوضاح همین مفتون گردید و با و کثیر نیام و او که در فقرات خود از او ذکر می نمایند و پتی آریند کثیر از ولید تبرید و از اقام البنین چیزی نگفت بلکه شعری چند

بنام غاصبه جاریه ام البنین نظم گردانما و ضاح همین خرم را بر کنار خفا ده صراحت گفت شعر
 صدع البین والتفرقت لبی | او تولدت ام البنین بلبه

ولید این بیت شنید و قبل و ضاح همین فرمان داد بعضی گفته اند بعد از موسی حج ام البنین و ضاح همین را
 دعوت کرد و او در صندوقی رفت و صندوق را بر سر ای و لید برد و پس از چندی بمطلب آشکار
 شده و ضاح همین مستول گردید تا وجه اینکه عبد الرحمن بن معیقل را و ضاح همین گفته اند نیست که سید
 و منی بوده و جمالی بکمال داشته کوی او و مقنع الکندی از فرط خوب روی همیشه از اصابعین اندیشه نموده
 و هر وقت قصد مجلس و محفل میکرد نقاب میبنداختند و او گفته ابو الفرج و ابن خلکان مشاهیر نیست
 اما کثیر را میدانیم که قصیر القامه و کریمه نظر بوده و اگر گفته مشار لهیما صحیح است و ام البنین بکثیر و ضاح
 همین رعیتی نموده و پیغامی داده باید بگوئیم از خواهان کمال شده و اینرا مفتون جمال و ته اعظم علی کمال
 ام البنین بنت خراب الکلابیه زوجه حضرت امیر المومنین علی علیه السلام بوده آنحضرت پس از
 صدیقه طاهره سلام الله علیها اولی را که بمزاجت و همسر خستیا فرمودند و بود و چهار سپهر امیر المومنین
 یعنی عباس و جعفر و عبد الله و عثمان از او بوجود آمدند و هر چهار در کردار در کتاب مستطات حضرت ابی عبد الله
 بحسین علیه آلاف تحية و اشناء بدرجه رفیع شهادت فایز گردیدند ام البنین کنیه ام ولد از جاری
 حضرت امام همام موسی کاظم علیه السلام بوده این ام البنین روی یاسمانه نام داشته و حضرت علی بن موسی الرضا
 از بطن او بوجود آمده و حضرت موسی کاظم او را بوالده مظهره و حمیده و نجیده بودند و ذکر حمیده در عرف خا بایه
 ام البنین در لغت عرب کنایه است از زمین که از خاک آن کل آدمیان سرشته شده و میرتی را گویند که
 دستجات عمار دارند و عبد الرؤف المناوی در کتاب کوکبات خود که موسوم بعماد البلاغه میباشد
 ایندو معنی را ذکر کرده بلکه گویند شعری که در ذیل فکاشه میشود و ام بنین و بمعنی سرق دارد و مصنف

بام بنین مرجعه الیه | و ما ولدت و ما حلت جنینا

ام جعفر از زمان انصار و از قبیل بنی خطمه بوده و بعفت و صلاح و درایت و عقل استقامت
 داشت و احوال این محمد الانصاری از شعرای اسلام بناحق در حق و این شعر گفته است
 لقد منعت معروفها ام جعفر | وانی الی معروفها الفقیر

گویند و زسی ام جعفر نزد احوال آمده گفت قیمت کوفتدان مرابده احوال گفت من از تو چیزی

نگرفته ام و ترا نیست نامم مشارالیه اصرار و احوص انکار کرد و قسم خورد که معرفتی بجال تو ندارم ام جعفر گفت ای دشمن چند اگر مرا میشناسی پس چرا در اشعار خود مرا نام میری و میگوئی من بام جعفر اینطور گفتم و ام جعفر بنطوی بمن جواب داد اینک من همان ام جعفرم باجمده ام جعفر در محضر عامه احوص را شرمسار و خود را بری الذمه کرد ام جمیل بنا بر قول ابو الفضل میدانی از اقوام ابی هریره و بوفاد عرب مشهور و ثلث است که او فی من ام جمیل سبب شهرت او اینکه شخصی مؤتم بضر ابن الخطاب بمشارجهای جمیل او را از شهر دشمنان حفظ کرد و مکان نمید که او برادر خلیفه ثانی است چه این واقعه در همان زمان بود وقتی در مدینه متوجه نزد عمر آمد و خلیفه از واقعه خبر داشت گفت بمقدر که با من برادر دینی و از غازیان است از حمایت و مهربانی که با و کرده ممنون میباشم و از اینجا که جمیل از ابنای سیل بود خلیفه از بیت المال چیزی با و عطا نموده او را معاودت داد و بنا بر مسطورات ابن اثیر ام جمیل کنیه هشت نفر زن صحابیست که یکی از آنها فاطمه بنت الخطاب خواهر عمر میباشد و زوجه ابی لهب که در حق او حمله الخطب گفته شده نیز همین کنیه را دارا بوده و ام جمیل از نساء مشهوره بصره است که در خلافت خلیفه ثانی مغیره بن شعبه و ابی بصره بنجالت با و همشدم و از منصب خود معزول گردید و برین ریه مولی لبسته ابو بکره الشافعی صحابی و برادران امی او زیاد بن سہب و نافع بن کله و ثعلب بن معبد شهادت دادند اما چون شهادت زیاد مقرون بشرایط مقرره نبود مغیره از جرم معاف گردید و شرح این واقعه در تواریخ مذکور است ام حبیبیه بنت ابی سفیان از زوجات حضرت خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و دختر ابی سفیان اموی مشهور است ابتدا شخصی مؤتم بعید الشان حجن او را برنی گرفته و این زوج و زوجه در اوایل اسلام بشف اسلام مشرف گردیدند و بحبشه که بجرنگاه اولیه مسلمان بود مهاجرت نمودند و در اینجا حبیبیه دختر عبدالله از او بوجود آمد و او را ام حبیبیه گفتند و اسم او را طه بود عبید الله در حبشه مرتد و نصرانی شد و بزوجه خود نیز این دین را تکلیف نمود ام حبیبیه قبول نکرد و عبید الله بدین جدید خود در حبشه در گذشت و ام حبیبیه بواسطه ثبات در دین اسلام بمراود رسول اکرم منقحر گردید و تفصیل این اجمال بعد از فوت عبید الله ام حبیبیه در حبشه غریب و تنگماند و بنا بر نجاست و شانی که داشت ممکن نبود کفوی برای او پیدا شود حضرت رسول که از ماجری آگاه بودند در سال هفتم هجرت که بلوک اطراف سفر امانور و انحراف از بعثت خود مستحضر میفرمودند عمر بن ایتة الصخر را بانامه نزد اصحمة بن بحر سلطان حبشه فرستادند و ضمنا سفارش فرمودند که سلطان مشارالیه ام حبیبیه را در حلاله

نجاح حضرت نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ در آور چون نامه حضرت سلطان حبشه رسید در حضور حضرت طیار قبول
اسلام کرد و امر تزویج ام حبیبیه را انجام داد و ترتیب ولیمه کرد و چهارصد دریم از طرف حضرت بام حبیبیه
داود شد و ام حبیبیه را با سایر مهاجرین اسلام در دو سفینه بعربستان فرستاد از خود ام حبیبیه منقولست که گفته است
در حبشه بودم و از جانی خبر نداشتم روزی جاریه نجاشی ستماءه بابر به آمده مژده داد که نجاشی از جانب پیغمبر
مأمور و کیست که نوران را و جت آنحضرت سربلند سازد من نهایت سرور شده و دوست بند نقره که
در دست داشتم با حلقه بای نقره انگشتان خود بگرد کانی با و دادم با بچله ام حبیبیه را در دین صلابتی بوده گوید
قبل از فتح مکه منکاسی که پدرش ابوسفیان برای تجدید عهد قریش با قبیلہ بنی خزاعه و رفع تعذیبات و تقض
عهد آنها بدین منوره آمده بود بجای حضرت رسول صلی اللہ علیہ وآلہ رفت که با دختر خود ام حبیبیه ملاقات
نماید و در آنجا خواست که در فراش حضرت بنشیند ام حبیبیه بدون هیچ ملاحظه او را منع نکرد و گفت
تو مشرک هستی و در فراش من نمیستوای قدم گذاشت ام حسان در فحاشات الانس ام حسان را دارای مقام
ولایت نوشته این زن از ابالی کوفه و بزد و صلاح و مقامات عرفان و درجات ایقان معروف بوده با
سفیان ثوری معاصر و سفیان زیارت او میرفته روزی با ثا لبت ام حسان سیدگی کرده جرکینه
حصیری نیافت باو گفت اگر پیغمبر خود چیزی بنویسی از تو رعایتی خواهد کرد ام حسان گفت ای سفیان اینچنین
قدر ترا نزد من کاست من از مالک حقیقی عالم طلب دنیا میخواهم نمایم تا چه رسد از مخلوقی ضعیف
و میخواهم آنی بر من بگذرد که جز بیا د خدا باشم کیفر زن صحابه هم گفتمی بام حسان پیش ام حکیم
البیضاء دختر عبدالمطلب و عمه حضرت رسالت پناهی مییابد بواسطه بغوست بدن
او را بیضا و قهوه الیساچ میگفته اند در نظم شعر طبعی قادر داشته و ابیات ذیل را در مرثیه پدرش انشاد کرد

و بکی ذا النندی و المکرمات
بدمع من دموعها طلات
ابان الخیر تیار الفرات
کریم الخیم محمود الحیات
و غنیای التین المحلات
تروق له عیون الناظرات

الا یا عین جودی و استهلجی
الا یا عین و یحک اسعدینی
و بکی خیر من ركب المطایا
طویل الباع شبیه ذی المعالی
و صولا للقرباء هرب دنیا
و لیسا حین تشجر العوائی

عقید بنی کنانه والمرحی ومفرعها اذا ما هاج هیچ فیکبه ولا تسمى لحزن	اذا ما الدهر قبل بالهنات بداهیه وخصم المعضلات وابکی ما بقیت الباکیات
---	--

ام حکیم المخرومیه زنی صحابیة و دختر حارث بن هشام المخرومی است که از رؤسای به
 قریش بوده جیسری که بقبضه ام حکیم معروف و در مرج الضفر در نزدیکی شام بطرف حجاز و قسطنطین
 بمشاریها می باشد ام حکیم المخرومیه ابتدا در مزاجت سپهر عوی خود عکرمه بن ابی جهل بود در یوم فتح مکه
 قبول اسلام نمود و برای شوهر خود عکرمه از حضرت رسول ۴۰ امان گرفت اما عکرمه از آنجا که عداوتی سخت
 بآیین اسلام داشت چون مکه فتح شد سمیت مین کر بخت زوجه اش ام حکیم از عقب او رفته در ساهل
 مین در وقتی که میخواست کشتی بنشیند باورسید گفت از حلیم ترین ناس و کریم ترین مردم برای تو امان
 آورده ام و او را مر اجبت داد و بجنود حضرت بنوی ۳۰ مشرف ساخت و سبب قبول اسلام او
 گردید و عکرمه در غرود یرموک مقتول شد و بعد از او ام حکیم بخالد بن سعید که از صحابه بود نامزد گردید و
 در آن اوان و قه اجنادین پیش آمد و خالد منکوته خود را همراه برداشته و زفاف را بعرض راه
 قرار داده وقتی که در مرج الضفر منزل نمود خالد خواست عمل زفاف را با انجام رساند ام حکیم گفت
 خوبست بعد از پراکنده ساختن صفوف دشمن این امر باذن الله تعالی صورت پذیرد خالد بن سعید
 گفت بخاطر من چنین وارد میشو که من در اینجا یک مقتول می شوم بنا بر این ام حکیم موافقت رای خالد
 نمود و در همانجا در نزدیکی جسر خمیه بر پا کرده زفاف بعمل آمد و بدینجهت جسر مذکور معروف بقبضه
 ام حکیم گردید با جمله بعد از زفاف ترتیب طعام کرده بعد از صرف طعام لشکر مخالف نمودار شد
 و شروع بجنگ کردند و خالد کشته شد و در آنروز ام حکیم المخرومیه با ستون خمیه قنیت نفرار و شمنای
 مقتول ساخت ام حکیم الواصله بنا بر مسطورات صاحب آغانی ام حکیم الواصله زوجة
 عبد العزیز اموی و از شرفای زنان قریش بوده است چون شرف و کمال حسن و جمال را با هم وصل
 کرده معروف بواصله شد و دختر او زینب الواصله را نیز الواصله بن الواصله گفته اند چنانکه ذکر آن
 در محل خود بیاید عقد مزاجت ام حکیم واصله با عبد العزیز در حیات و حضور جدا و عبد الملک بن
 مروان منعقد شده و در مجلس عقد از شعرای معروف جریر و عدی بن رباع بر حسب دعوت حضور

بهرسانند و شعرها در تنبیت و تبریک انیمرا و جت بنظم آوردند و ده هزار دریم صله گرفتند و نیز صاحب
آغانی گوید اتم حکیم الواصله شرب خمر معاد بوده و قبح کراهت بی داشت که با آن شراب می آشامید
و کاس ام حکیم نزد ابا مشهور و ازبشتا و مشقال طلا ترقیب یافته و اشعاری در باب این کاس گفته اند
که در حله با نزد هم آغانی مسطور و از انجمله است ایات ذیل که از ولید بن یزید پیشتر بیت

علل فی نجات الکروم	واسفیان بی کاس ام حکیم
اهل الشرب المدا مة صرفا	في افاء من الزجاج عظیم

پنج نفر زن صحابه دیگر باین اسم نامیده شده اند اتم خارجه دو نفر زن صحابه باین اسم
معروف بوده اند و اتم خارجه زنی بوده است از نساء معروفه عرب در زمان جاهلیت که نکارش
حال او از ما نحن فیه خارج است بهیچقدر برای رفع التباس گوئیم این اتم خارجه چون بزودی آسانی
قبول نکاح بر مردی نموده نکاح او ضرب مثل شده در امری که زود و آسان صورت پذیر بگیرد و دیده
میگفته اند اسرع من نکاح اتم خارجه پس مثبته نمائند که اتم خارجه جاهلیه موضوع مثل است لاغیه با اتم
انخیار این زن زوجه ابو انجم شاعر مشهور خلفای اموی است که میگوید (انا ابو انجم و شعر من شعر
چون در حق زوجه خود گفته است شعر

قد أصبحت ام الحیار تدعی علی ذنبا کله له اصنع

و این شعر در شواهد تلخیص ایراد شده بهیچقدر لازم
بود از اتم انخیار ذکر شود اتم انخیار البغدادیه از نساء مشهوره و محدثه قرن ششم هجری و معروف
بجمال النساء بوده و در بغداد زندگی نموده از معارف علمای زمان خود که تجری کامل داشته اند
و بافاخت و تدریس طلبه علم را مستفیض ساخته ابن البطی و ابو المنظر الکافدی و شجاع الحربی را دیده و بطور
استماع اخذ علم حدیث نموده بعد با انتشار آن پرداخته است و از اکابر محدثین اسمعیل بن عساکر و قاسم
لقی الدین سلیمان و ابن سحده و ابن شحنه و فاطمه بنت سلیمان و جماعت دیگر از متبحرین از مشایخها
اجازه گرفته اند این زن علاوه بر فضل و علم زهد و ورعی بکمال داشته چند دفعه بیکه معظمه رفته و حج نموده
در سال شصت و چهل هجری در گذشته است اتم انخیار بنت اکهرش زنی است تابعیه از
اهل کوفه معروف بذکا و در سخن سرائی قادر و توانا در ک حضور حضرت بنوی صلی الله علیه و آله را نمود
ولی با اصحاب معاصر بوده در او ان عرب صفین از امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام طر فایز

میگردود در کتب محاضرات در جائی که از حلم معاویة سخن میگویند حکایتی ازین امّ الخیر نقل مینمایند و
 اینست که معاویة مکتوبی بوالی کوفه نوشت باینضمون که امّ الخیر دختر جریش را نزد من فرست تا
 از وضع رقار و سلوک تو در کوفه از او سوال کنم و اگر از تو خیر گوید تو اجر دهم و اگر شر بجزا رسام چون
 مکتوب معاویة بوالی سید بخانه امّ الخیر رفت و برای او بخواند امّ الخیر گفت من از راه اطاعت معاویة
 خارج نشده ام و راه خلانی نرفته بجهانم جویم و دروغ نمیکوم من خود زیاده میل داشتم که برای عرض بعضی
 معاویة را ملاقات کنم با جمله امّ الخیر غمیت نمود و والی او را مشایعت کرده گفت ای امّ الخیر من
 همانطور که نوشته رقام را از تو جو یا خواهد شد و طوریکه تو اظهار کنی از خوب و بد مرا اجر خواهد داد تو چه
 در حق من خواهی گفت امّ الخیر گفت من در ازای لطف و نوازش و خوبی که درباره من نموده بد
 نخواهم کرد چیزی که خلاف واقع باشد نخواهم گفت امّ الخیر باسایش و رحمت طی مسافت نمود
 تا بدر خلافت رسید و معاویة او را در حرم سرای خود جای داد و پس از چهل روز در وقتی که ندما و
 اصحاب حاضر بودند امّ الخیر را احضار کرد امّ الخیر حضور پیغمبر سائیده گفت السلام علیک یا امیر المؤمنین
 و رحمة الله وبرکاته معاویة گفت علیک السلام یا امّ الخیر آیا در عرض راه بنو خوش گذشت و آسود
 بودی گفت بلی همه جا خوش گذشت و بسلامت و خوشی باینجا حث غرت رسیدم معاویة گفت
 ای امّ الخیر بواسطه حسنیت خود بر تو دست یافته ام حالا باید حرفهای که در رفته صفین و قتل عمار
 بن یاسر میقتی باز گوئی امّ الخیر گفت چون بعد از آن روز آن گفته بارانگر نگردم امّ الخیر طرم رفته آ
 و آن روز هم بعلت صدمه و شجری که بدان دوچار بودم آن حرفها بر زبان آوردم اکنون گفتن آنها بی اثر است
 اگر میل استماع باشد مقالات شیرین بیان نمایم معاویة رو باهل مجلس کرده گفت از شما کدام
 حرفهای امروز امّ الخیر را بخاطر داریم که دارد بگوید یکی از حاضرین گفت من برخی از آن کلمات را
 بخاطر دارم معاویة گفت بگو تا بشنوم گفت من امّ الخیر را دیدم سوار شتری بود و تا زیاده بدست داشت
 و میگفت ایها الناس اتقوا ربکم ان زلزلة الساعة شیء عظیم باری تعالی برای شما راه آشکارا
 نموده و بصراط مستقیم و جاده سلامت داخل کرده و در ظلمت جهل و انکدشته عقل را بر شما دیده و
 آن بگماشته خدا شما را رحمت کند کجا میرود آیا از امیر المؤمنین علی فراموش کنید یا از قتال سیکر نیز
 یا از اسلام اعراض مینمایند نشیند و اید خدا تعالی فرموده است و لنبلونکم حتی نقول

المجاهد منكم الصابرين بعد از آن سرهمیان بلند کرده گفت اللهم تفضل بالصبر ضعف اليقين وبسبك
 ياربنا هذه القلوب فاجمع اللهم بها الكلمة على التقوى والفبين قلوب على الهدى
 پس از اینده اتم انخیر کلبانی چند نماز حضرت امیر المؤمنین علی را بقتال با توفیق برین سبک و معاویة بعد از این
 اینکلمات گفت یا ام انخیر از انخیر قصدی نداشته چرا نیکه خواسته مرا بکشتن دهی پس اگر من تو را بقتل
 رسانم بر من ایرادی نیست اتم انخیر گفت مرا اندوهی نیست و کسی مرا خواهد کشت که بسبب شقاوت او من
 بسعادتی فایز گردم معاویة گفت یا کثیرة الفضول در حق عثمان چه میگوئی اتم انخیر گفت من در حق عثمان
 چه گویم مسلمین او را خلیفه کردند پس از آن با و میل شدند و او را بقتل رسانیدند معاویة گفت آیا در حق عثمان
 بهینقدر مدح تو کافی خواهد بود اتم انخیر گفت شهادت من با انخیر نفی از برای عثمان در نظر نداشته چنان
 سابق انخیرات و در روز جزا رفیع الدرجاتست معاویة گفت در حق طلحه چه میگوئی گفت حضرت رسول
 او را بهیشت بشارت داده پرسید در حق من چه میگوئی گفت در حق خاله زاده حضرت رسول چه تو
 گفت او را هم به انخیرت بجهت مرده داده اند انکا د اتم انخیر گفت ای معاویة ترا بخدا می معاف قسم
 میدهم که مرا ازین سؤالها معاف دار قریش از حلم تو سخنها میگویند معاویة گفت ترا معاف کردم بخشیم
 بعد از آن با و جوایز و عطایا داده مرض نمود که معاودت نماید اتم انخیر بخت صخره را در ابوبکر صدیق
 و از صحبیا نشست اسم او سلمی بوده و عمر زیادی نموده از ابوقحافه و ابوبکر میراث برده و گویند چون ابوبکر متوفی
 شد اتم انخیر او را در انوش کوفته ببیت حنیق که خانه کعبه باشد برد و دعا کرده گفت یا رب اعشق هذا
 من الموت و طول زندگانی ابوبکر را از خدا خواست کسی از ارکان کعبه بقدرت پروردگار بسجین درآمد
 این رجوزه را خواند یا اتم الرحمن بالتحقیق **فرت بحمل الولد العتوق**

يعرف في التوراة بالصديق اشخاصی که در اینجا حضور داشتند این رجوزه را
 شنیدند و یکی از وجوهی که ملقب بودن ابوبکر بعیتق نوشته اند همین حکایت اتم الدرداء زنی
 بوده است صحابه ستمائة بخیره و شومرا و ابوالدرداء از زنها و اصحاب بشمار میآید اتم الدرداء احادیث
 کثیره از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و از شومر خود شنیده و آن احادیث را خطور و روایت نموده
 این کثیر او را زنی عاقله و فاضله گفته و شومرا و ابوالدرداء را نیز عاقل و حکیم شمرده اند نامش عومیر
 میباشد و حضرت رسول ۲ فرموده اند عومیر حکیم امت نیست چون شام فتح شد ابتدا تضارعت انجارا

باود اند بنابر احوال در سال سی و دو هجری در گذشته و در باب الضعيف دمشق مدفون گردیده و
 بعضی گفته اند ابو الدرداء بحدیث طیبیه بازگشته و قبری که در اسکندراست و مرقد ابو الدرداء میگویند منسوب
 ابو الدرداء دیگر است یا اصلاً قبر ابو الدرداء نام نیست و غیر ازین قبر قبور دیگر در اسلامبول است که منسوب
 بصحابه میدانند لکن غیر مرقد ابو یوسف باقی ثبوت نبوت نیست ابو الدرداء زوجه دیگر داشته که او نیز کنه
 باقم الدرداء بوده ولی نیزن را بعد از رحلت حضرت رسول ص در جماله نکاح در آورده و در ک شرف
 حضور حضرت رسول ص نموده است اقم الدرداء خیره را اقم الدرداء کبری میگویند و دختر ابی حدردالا
 سلمه بوده و اقم الدرداء که بعد با مناکحت ابو الدرداء رسیده معروف بصغری میباشد و حمیه نام
 داشت اقم رعله القشیری زنی بوده است صاحب طبع موزون و شعر خوش و بیان
 فصیح و امام مستغفری او را از صحابیات دانسته و گفته اند روزی نیزن بحضور حضرت رسالت پناهی
 آمده و عرض کرده است السلام علیک یا رسول الله و رحمة الله وبرکاته انا ذوات الخدود
 و محال از البعول و متهیات الاولاد و معهدات المهاد و لاحظ لنا فی الجیش فعلنا شیئا
 یقربنا الی الله عزوجل این عبارت رعله شبیه بیان و عرضی است که اسماء الانصاریه بحضور حضرت
 رسول ص معروض داشته و پیش در شرح حال اسماء انکاشته ایم و معنی آن است که ما زنان پرده نشین میباشیم
 و در زیر حکم و فرمان شوهر بای خود هستیم و بامور خانه داری و بزرگ کردن اطفال و تربیت بچه ها مشغولیم و از هر
 و ثواب حسب دبی بهره ایم چیزی بمایا موزید که وسیله تقرب ما بحضرت پروردگار گردد و سید انبیاء و مرقد
 شما زمان از ذکر خدا غافل شوید و چشم خود را از دیدن نامحرم بیند و بطوری تکلم نکنید که بیکانه صدای شما
 بشود ما جور و مشاب خواهید بود در کتاب اصحابه مسطور است که بعد از ارتحال حضرت نبوی اقم رعله
 القشیری حسنین علیهما السلام را در برگرفته در کوچه بای مدینه می گشت و اشک میریخت چون بدر خانه حضرت

فاطمه رسید با اسف تمام این بیت انشا و نمود	یاد ارفاطه المعمر سا حتها
هیئت لی خرناحیت من دار	اقم رومان زوجه خلیفه اول ابو بکر

و عایشه و عبد الرحمن از لطن اقم رومان بوجود آمده و دامادی حضرت رسول صلی الله علیه و آله برای این
 شرف بزرگی دانسته اند در سال ششم هجرت وفات نموده است اقم سعید دختر عصام
 حمیری و از زنهای اندلس است که دارای علوم ادبیه شده چون اسمش سعدویه بوده در حرف سین

ترجمه حال او بیاید و اتم سعد کینه مفت نفر از صحابی است که یکی از آنها مادر سعد بن معاذ است و او
 برای پسر خود نوحه کرده و گفته است **ویل سعد سعد** ضرامه و جدا
 سدل به مسدا و حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرموده اند کل نائحه تکذب الا ام سعد و من
 در تبسیر کوید من خصایص المصطفی ان یخین من شاء بما شاء **اتم سلمه** از زوجات مطهرات
 حضرت رسول صلی الله علیه و آله و دختر ابی امیه ابن المغیره المخزومیه میباشد اتم سلمه را ابتدا ابو سلمه بن
 عبد الاسد المخزومی تزویج نموده و فرزندى آورده که او را سلمه نام نهاده اند لهذا اتم سلمه بن کینه کنایه
 گردیده و از اینجا که دارای فصاحت بیان و حصافت عقل بوده بعد از آنکه بشرف مناسحت رسید
 انا م علیه الصلوة و السلام مشرف شد سید و بنقاد و شت حدیث از آنحضرت فرا گرفته حفظ
 و روایت نمود در قرت خلافت عثمان اتم سلمه عبارت مسطور در ذیل او را پند داده و نصیحت
 کرده یا نبی مالی اری رعیتک عنک نافرین و عز جناحت نافرین لا تعف
 طریقاً کان رسول الله صلی الله علیه و آله یحتملها و لا یقتدح بوندکان علیه السلام اکبانه فوج
 حیث توخى صاحباً فانما تکمال امریکما الامر تکمال و لم یظلم هذا حق اموی قضیت لیک و اعلیک حق
 یعنی ای پسر که من سبب حبست که رعایای ترا از تو مستقر و از زیر بال تو خارج می نیم راهی را که حضرت
 رسول صلی الله علیه و آله می پویند محمول و آنتی را که نپذیرفته بودند روشن نماد و بنا بطور که یاران تو ابو بکر و عمر رفا کرد
 رفا کردن چه آنها امر را محکم داشتند و از راه نکر دیدن این حق مادرى من بود که نسبت بتوادا کردم
 و حق تو نیست که اطاعت کنی و جوابی که عثمان با نیکیها داد در ضمن مثل معروف هو کابی الرند و
 صلود الرند در مجمع الامثال مسطور است چون اتم سلمه عماره و لید صحابی سپر و لید بن مغیره بوده
 در مرثیه او این اشعار را نشاء نموده است **یا عین فابکی للولید بن الولید بن المغیر**
ضمیم الدسیعه و اجد لیسمو المطلب لو تیره مثل الولید بن الولید ابی الولید کفی العشر
 و مادرش بن مالک است این زن از قنات صحابیات بشمار آمده و از ارباب درایت و دانش بوده
 شوهر اول او مالک بن النضر که پدرش باشد در ایام جاهلیت از او مکر شده بشام رفته و از اینجا درگذشت
 و اتم سلیم مدنی مشهور زیست بعد از آنکه بشرف اسلام شرف شده بود از اهل قبیلۀ او و ابطال

انصار ابو طلحه انصاری اور اخواستگار شد ابو طلحه اگر چه مردی غنی و معتبر بود اما چون هنوز قبول
 اسلام نکرده و از مشرکین شمرده میشد انیمو صلت متعذر مینمود بنا بر این ام سلیم در جواب گفت من مثل تو
 شخصی را نمیتوانم رد کنم و از تو بهتر انامیم اما مانعی که پیش است اینست که من مسلم و تو مشرک ای ملتفت
 نیستی که خدائی را که پرستش مینمائی از زمین میرود و بعد سوخته میشود شرم نمیکشی که بخانه چوبی سجده میری این
 در ابو طلحه اثر کرد انصاف داد و مسلمان شد و ام سلیم را تزویج نمود پس نکاحیکه سید انبیاء بدینیه نمود
 هجرت فرمودند و در منزل ابو ایوب جای گرفتند هر یک از مسلمین بقدر وسع و استطاعت هدیه بخشید
 تقدیم کردند و در آن زمان ام سلیم شکرست بود و چیزی نداشت که هدیه انتخاب نماید چار پسر خود انس را
 که دوازده ساله بود و بجنوب حضرت رسالت پناه آورده عرض کرد یا رسول الله این پسر را برای من
 گذاری شما آورده ام قابل انحضرت نیست اما خادم شما و فرزند منست دعائی در حق او فرماید حضرت
 بنوی در حق انس بطول عمر و کثرت مال و اولاد و ثمن و فیض و برکت دعا کردند و از اثر آن دعایش
 یکصد و سه سال زندگانی کرد و بشناختن فرزندان او وجود آمد که بمقتاد و هشت نفر پسر بود و فقط دو
 دختر و اموال و کثرت انس نیز از اندازه حساب و تخدیر بیرون شد و انس در خلافت عمر بصبر هفت
 که بخدمت علم فقه آموزد و در سال بود و یکت هجری در اینجا بدر بقا رفت ام سلیم خواهری داشت
 کنهه بام حرام که او نیز در حضرت بنوی دارای حرمت و مقام بوده و رسول اکرم صلی الله علیه و آله
 بعضی اوقات بخانه آنحضرت تشریف میبردند و در او آن گرمی هوا در آن خانه خواب قیلوله و استراحت
 مینمودند و حضرت بخواب قیلوله مقام بودند روزی در خانه ام حرام از خواب بیدار شده چشمش گشود و دید
 و اهترازی فرمودند و بام حرام گفتند در عالم رویا بعضی از امتا عمر را دیدم مثل پادشاهان که بر روی
 تخت قرار میگیرند بجز انحضرت (دریای سفید) سوار میشوند ام حرام چون این بشارت شنید عرض کرد یا رسول
 الله دعا کنید که منم با انجماعت باشم و در آن غرض حاضر شوم حضرت فرمودند تو هم از جهت آن
 بود و این مرده فتح خزینه قبرس بود که پیغمبر دادند با جمله چون خلافت عثمان رسید عمار اسلام بجز
 و ترغیب معاویه برای فتح خزینه قبرس حرکت کردند و ام حرام با شوهر خود عباده بن الصامت
 با آن اردو همراه شد چون با خزینه داخل شدند ام حرام از مرکب افتاده راه سرائی باقی گرفت و ام
 سلیم بنیت سجیم نیز زنی صحابیة بوده است اقم عاصم مادر عمر بن عبد العزیز از خلفای

بنی امیه است که بعد از صلاح مشهوریش با اکثر ارباب سیر اقم عاصم را دختر سپهر اقم عاصم سابق
 الذکر دانند که نواده عمر میشود و شیخ اکبر در مسامرات گوید اقم عاصم حنفیه و قریه عمر است که نوزدهم در اقم
 خلافت خود بشی در کوچی های مدینه منوره میکشت از درون خانه شنید مادی بدختری میکفت و بشیر
 آب دخل کن عمر دست کوش داد دید دختر با میکوی قلب کار زشتی است و عمر را از انقبیل کایا
 منع کرده حاصل آنکه هر قدر مادر بدختر اصرار نمود و عمر از کجا مطلع بر کار و کردار میشود و دختر تن درند
 جواب داد آیا باید در ظاهر بخلیفه اطاعت کنیم و در باطن خلاف نمائیم عمر از ثبات رای و استقامت
 این دختر خوشنود شده او را در جهانه نکاح پسر خود عاصم در آورد و از اقم عاصم مادر عمر بن عبد العزیز
 بوجود آمد ابو الفضل میدانی در مجمع الامثال در ذیل مثل لیت حفصه من الرجال اقم عاصم گوید اقم
 عاصم همان مادر عمر بن عبد العزیز است و چون این اقم عاصم در گذشته عبد العزیز اموی خواهر
 او حفصه را بر نی گرفت اما چون حفصه دارای اخلاق اقم عاصم نبود و کسان عبد العزیز چندان از او
 خوشوقت نبودند نفست لیت حفصه من رجال اقم عاصم یعنی کاش نیز حفصه از عرق اقم عاصم نبود
 اقم عباس بن ابی الفتوح الصنهاجی است که بوزارت الظاهر بالله فاطمی از
 خلفای مصر رسیده مسی اقم عباس در مصر که در خط مقرر می فری از آن شده از اماراتین میشد
 و آنرا در سال پانصد و چهل و هفت هجری بنا کرده و بعد با خراب شده مقبره میگوید اقم عباس
 زنی بود مغربیه ستماء به بلاده و ابو الفدا می نویسد بعد از ابو الفتوح شخص معتبری معروف بعد از
 بن سالار اقم عباس را تزویج نمود و بوزارت الظاهر بالله قابل آمد بعد از عباس پسر شار الیهما
 او را از این تبه محروم و خود وزیر شد پس اقم عباس اقم وزیر گردیده اقم عفتیل فاطمه
 بنت اسد مادر عقیل بن ابیطالب است و ترجمه حال او بیاید و مینی که در کتب خود در باب کان

مدتی

انت تکنون مساجد ندیل

ذکر و ایرادینما از مشاعر ایها میباشند

و این بیت را اقم عقیل در حکام مشغول کردن عقیل

اذ انتهت شمال بدیل

میخوانده است اقم العللا دختر یوسف نام با جرمیسی بوده صاحب طبع و عالم بادیات مقارن
 سال پانصد هجری در شهر وادی الحجاره میریته و بطنانت و فصاحت اشعار داشته در فنح الطیب
 اشعار مسطور در ذیل را با اسم اقم العللا نوشته و او باین ابیات خاندانی را مدح گفته است

و بعد یا کما تحلی الزمن وب ذکر اکم تلذ الاذن فهو فی نیل الامانی یغبن	کل ما یصدر عنکم حسن تطف العین علی منظرکم من یعیش دونکم فی عمره
--	--

ابن اثیر گوید اُمّ العلام دو نفر زن صحابیہ بوده است اُمّ علی زنی است عارفه که اورا دارا مقام ولایت دانسته اند و در تفحات الانس شرح حال او نگاشته شد و زوجه احمد خضرویه که از اقیانیا بوده و از شیخ ابو حفص وایت نموده اند که گفته است تا روزی که اُمّ علی زوجه احمد خضرویه را ندید بودم جنس زن را حقیر بشمارم و گفتار انرا را کم و میدارم چون با این زن ملاقات کردم دهنم با شیخ لغمت معروف را بھر کس خواب عطا میفرماید و ترجمه حال اُمّ علی ثقیته الارمنازیہ در حرف تا نگاشته خواب شد اُمّ عیسیٰ کنیته رتہ نفر از نساء معروفه بوده کی صحابیہ و دیگری دختر بادی خلیفه عباسی که مأمون اورا بیفحج نموده و سی دختر ابراهیم بن اسحق انحرابی است که در علم فقه اورا با مهارت و صاحب فتوی و محل استناد و اعتماد دانسته اند و این زن در سال سیصد و بیست و هشت هجری در گذشته است اُمّ الفتحی مادر ابی حنیفہ است که در جنات جمل از جانب حضرت امیر المؤمنین علی قرآن کریم را بمیدان جدال برد و چون اینکار کرد دست است اورا قطع نمودند و قرآن را بدست چپ گرفت دست چپ اورا نیز انداختند آنوقت بایستہ بخفا قرآن کوشید تا جان بداد و مادر او اُمّ الفتحی این رجوز و بخواند

لاهم ان مسلما د عاهم وامهم قائمة تراهم قد خضبت من علق لحاهم	یتلو کتاب الله لا یخشاهم تأمرهم بالقتل لا تنهاهم
---	---

اُمّ الفتح دختر احمد بن کامل بن خلف بن

شجره بن منظور الشجرى البغدادی محدث مشهوره بوده که اورا ابنة السلام میفخته اند غری طولانی کرد و دیگر کاهی تعلیم احادیث پرداخته در سال ششصد و شتاد هجری وفات نموده اُمّ الفضل امش لبابه است و پیش در ترجمه حال اسماء بنت عبس فکری از او شده و مشار الیها زوجة جناب عباس عم حضرت رسول الله و خواهر صلی و بطنی میمویعت الحارث است که از زوجات مطهره بنی اکرم صلی الله علیه و آله میباشد و از صحبات رفیع الدرجات بشمار میآید و جناب عباس ریش پسر از بطن او بوجود آمد فضل و عبد الله و معبه و قثم و عبید الله و عبد الرحمن و چون اکبر آنها فضل بود و لبابه مظهره کنافه

بام فضل شده و جناب عباس را هم بناسبت پدر فضل بودن ابو الفضل گفته اند و عبد الله صاحب
تفسیر معروف تفسیر ابن عباس است و او را ابو الخلفاء و ابن سید الناس خطاب کرده اند و ام فضل بنا
بر اینکه از صلب شخصی مثل جناب عباس و ارثی شش نفر فرزند بحیب گردید و او را بحسبه شمرده و ابیات

مستور را در حق مشارع نظم در آورده اند	ما ولدت بحسبه من فحل
کشته من بطن ام الفضل	اکوم بهامن کهل و کهل
عم النبي المصطفى ذي الفضل	و خاتم الرسل و خیر الرسل

جناب عباس را از بطن غیر ام فضل چهار پسر دیگر آمده که حارث و کثرو عون و تمام نام داشته اند
و بنا بر این عدد فرزندان عباس بده نفر رسیده گویند تمام که کمترین این چهار پسر بود و وقتیکه او را

میکرد و ایندین سه مصرع را میخواندند	تموه انصار و اعشيرة
یاد ب فجعلهم کرا و ابودة	واجعل لهم ذکرا و انم الثمرة

ام فضل دختر مأمون خلیفه عباسی است که خلیفه با کمال ایل و اربابا امام محمد تقی جواد سلام الله
علیه بنی داد صاحب تاریخ الفی در شرح سوانح سال و و نیم از رحلت حضرت خیر البشر علیه صلوات
الله الاکبر گوید اینا را سینه العرس گویند چه در امینال مأمون دختر خود ام فضل را با امام محمد تقی جواد
امام رضا علیهما السلام داد و بوران دختر حسن بن سهل را بنکاح خود در آورد و مقدّمه منظوره اشرف
الغمة لشکل کرده بنویسد چون مأمون اراده کرد دختر خود ام فضل را به پسر امام رضا علیه السلام بدهد
عباسیان از این معنی با خبر شده ابا و امتناع نمودند و جمعی کثیر از معتبرین بنی عباس و دو تن خواهران این
سلسله اتفاق نموده نزد مأمون آمدند و او را منع از این اراده کردند و گفتند این خلیفه اگر این کار
کنی خلافت از دست ما بیرون خواهد رفت و تو بتزوی که میانه ما و اینخوانواده دشمنی قدیم
است و خلفاء را شدین که قبل از تو بودند این طایفه را تمکین و قدرت میدادند بلکه در رفع و تسخیر
آنها میکوشیدند و ما بفرار دعا و مناجات شرع را از خود دفع کردیم این زمان با خلیفه را و عیبه
پیدا شده بر تو ظاهر باشد که این پسر لایق دولت نیست مناسب است که خلیفه ام فضل را یکی
از اهل بیت خود مخصوص کنند و تزویج نماید چون انجماعت آرای خود را اظهار داشتند مأمون
در جواب گفت اما آنچه میانه شما و آل ابوطالب از دشمنی واقع است اگر شما خود بدیده الهی

در آن بر مینید و ایند که حق بجانب ایشان میباشد و اما اینکه جماعتی قبل از من در هلاک و تیسصال آنها
 سعی کردند قطع رحم نمودند پناه بخدا میبرم از آن افعال فتنه و ارتکاب آن اعمال شنیعه خصوصاً قطع
 رحم و قتل بذات واجب الوجود که خالق جمیع خلایق است که من از وی عهد ساختن علی بن موسی
 الرضا ع پیشان نبودم بلکه خدا داناست که میخواستم آنحضرت متقلد امر خلافت شود و من با او بیت
 کنم و او خود قبول نکرد و بحکم تقدیر پیش از من بعالم بقا خرامید و اینکه حالا من محمد جواد را جهت ترویج
 دختر خود ام الفضل که او را بسیار دوست دارم اختیار کرده ام بواسطه آنست که او با این صغر
 سن در کمالات علمی و عملی بر تمامی اهل عالم فایز میباید چون انجاعت از مأمون این سخنان شنیدند
 گفتند انجلیفه محمد جواد هنوز طفل است و او را از علم دین و شریعت خبری نیست چون خلیفه را این
 داعیه است بهتر آنکه چندی مهلت دهد تا او کسب علوم کند مأمون گفت وای بر شما من با جواد
 آن کودک از شما داناتر م و از اهل مکتبی است که علم ایشان از حق سبحانه و تعالی است و آنها کسب
 علم از رعایای نافه خود مستغنی هستند و اگر خواهی حقیقت و صدق اینقال بر شما ظاهر گردد و او را
 امتحان کنید گفتند خدا ترا پانیده دارد انجلیفه حالا بر سر انصاف آمده ای اکنون ما شخصی به از علما
 قرار میدیم که در مجلس تو از محمد تقی جواد مسئله پرسد اگر او جواب را درست داد ما را متابعت
 تو واجب میشود و الا تو باید ترک این امر نموده بر سخن دو لخواهان عمل نمایی مأمون گفت قرار چنینست
 و همین بس انجاعت با اتفاق از نزد مأمون بیرون آمده پیش یحیی بن اکثم که از فضلا و مناظرین آن
 زمان بود و مأمون او را دارای رتبت و مرتبتی عظیم میداشت و منصب قاضی القضاة تمام
 ممالک مأمون بوی تعلق داشت آمدند و او را بر این داشتند که از محمد تقی جواد علیه السلام در
 مجلس مأمون مسأله پرسد و او را عاجز سازد و خلاف عقیده مأمون را در حق انجناب ظاهر
 نماید و مأمون از داعیه ناصواب خود باز گردد و قرار دادند که در مقابل اینکار مال بسیار بچی داند
 روز دیگر مجلسی منعقد گشت و یحیی بن اکثم در مجلس حاضر شد و عباسیان و هواخواهان ایشان منتظر بودند
 که یحیی هم آلا آن امام نه ساله را چنان ملزم سازد که نتواند سخن گوید مأمون یکی را بطلب امام محمد تقی علی
 فرستاد و از برای آنحضرت ده دست راست خود جای آماده ساخت و چون جناب بنوی
 انقباب امام محمد جواد علیه و علی ابائه السلام در مجلس تشریف قدوم ارزانی فرمود و عباسیان

بایکدیگر حرف میزدند و خیر می گفتند از جمله حرف آنها این بود که محمد جواد اهل است و معلوم نیست که از دست
 این مجلس حرف تواند زد تا چه رسد بجاوب مسئله یحیی بن اکثم که رئیس مناظرین است الفقه بعد از ساعی
 یحیی بن اکثم روی بامون کرد گفت انجلیفه رخصت است که از ابی جعفر محمد مسئله پرسم بامون گفت از خود
 انجناب باید اذن خواست یحیی روی بامام محمد تقی جواد کرده عرض نمود جعلت فداک اذن میدی مسئله از
 مسائل شرعیة از نوشتن سوال کنم حضرت فرمودند هر چه خواهی پرس یحیی گفت فدایت شوم چه میفرمائی
 در حق محرمی که صیدی را کشته باشد امام محمد تقی علیه السلام فرمودند ای یحیی این سوال تو مجمل است اولاً فیل
 آن را کوش کن بعد از آن هر شقی که مراد تو باشد جواب آن گفته میشود و آن تفصیل این است آیا آن صید
 را در حرم کشته یا بیرون حرم و آن محرم بحر است قتل عالم بوده یا جاہل و عا یا آن قتل را مرتکب شده یا نه
 و خطاء و آن محرم ازاد بوده یا بنده صغیر بوده یا کبیر و این قتل را نوبه اول بوده یا نوبتی دیگر اینکار
 کرده و آن صید از جنس طیور یا از غیر آن و از شکارهای بزرگ بوده یا کوچک و شخص بر قتل آن مصر بوده یا شیان
 و این قتل در شب واقع شده یا در روز و احرام او نمبره بود یا حج چون حضرت آن شقوق بیان فرمود یحیی متحیر و بهت
 گشت و هیچ جواب نتوانست گفت و تمامی اهل مجلس عجز یحیی را ظاهر و هویدا دیدند بامون از روی شتاب
 و خوشحالی تمام گفت الحمد لله علی هذه النعمة راوی گوید در همین مجلس بامون ام الفضل را بعد امام ۴
 در آورد و بعضی از مومنین را عقیده نیست که بامون در حال حیوة حضرت علی بن موسی الرضا علیه الاف
 النحیة و الشفاء و دختر خود ام الفضل را بعد امام محمد تقی جواد در آورده بود خلاصه ذیل مجلس مزبور در فوق
 را از باب سیر چنین مسطور داشته اند که بعد از بهت و عجز یحیی بامون از امام محمد تقی ۴ احکام مسئله مذکور
 در فوق را پرسید و خواہش کرد که حضرت آن را بیان فرمایند حضرت الشرح را چنانکه باید و شاید تقریر کرد
 و در کتب معتبره تفصیل آن مضبوط است بعد از شرح این مسئله حضرت امام محمد تقی جواد ۴ رو یحیی بن اکثم
 آورده فرمود ای یحیی از تو مسئله پرسم یحیی عرض کرد یا بن رسول الله پرسید اگر دانستم عرض میکنم و الاستفید
 می شوم امام علیه السلام فرمودند خبر ده مرا از مردی که صبح نظر کرد بر عورتی و نظرش بر روی حرام بود و
 بعد از یک ساعت دیدن وی را و حلال شد و چون ظهر رسید باز آن عورت بر روی حرام شد و چون
 وقت عصر شد مجدداً را و حلال گشت و هنگام مغرب باز بر روی حرام شد یحیی گفت والله که من جواب
 این مسئله نمیدانم شما خود یا بن رسول الله بیان فرمایند حضرت فرمودند آن عورت علی الصباح کنیز

مردی بود و نظر اجنبی بکنیز مردمان حرام است بعد از ساعتی آمد و وی را خرید نظر او بر آن کنیز حلال شد
 بعد از ساعتی او را ازاد کرد باز نظرش بر وی حرام شد ساعت دیگر او را عقد کرد نظر او بر وی حلال
 شد ساعتی دیگر ظهار کرد باز بر وی حرام شد آثم کحه بزوجه اوس بن ثابت انصاری است
 و اوس از صحابه و آثم کحه صحابی بوده چون اوس در غزوه احد کشته شد و این زن با سه دختر از او ماند
 بنی اعمام اوس بموجب رسم و عادت جا بلیت خواستند جمیع اموال او را ضبط کنند و زوجه دختر
 های او را محرم دارند چه رسم جا بلیتین این بود که بزن و فرزندانش میراث میداده اند و آیه تفسیر
 و قاکلون التراث اکلاما ناظر بانیم طلبت ابنا بر این مورد کریمه و لیل النساء نصیب
 نازل شد و سیدنا ام علیه الصلو و السلام به بنی اعمام اوس امر فرمودند باموال او دست
 اندازی ننمایند بعد از آن آیه یوحینکم الله در باب حصص ارثیه شرف نزول از زانی داشت
 و باثم کحه مشرب بدختران ثلثان و باقی مینی اعمام اوس داده شد و انقول بر مذمب اهل تقصیر
 که زائد از فرایض را بمنسوبان ابی میدهند و امامیه باقی را نیز رد باصحاب فرضیه میرسانند آثم کلثوم
 دختر وسطی حضرت رسول صلی الله علیه و آله و بزرگترین دخترهای آنحضرت زینب و کوچکتر از همه جناب
 فاطمه سلام الله علیها بوده و بنی اکرم دختر دیگر داشته اند رقیه نام و رقیه و آثم کلثوم را دختران
 وسطی میگفتند و ابتداء رقیه را بمزاجت عثمان بن عفان دادند و پس از وفات او آثم کلثوم بان
 سمت یافت لهذا عثمان را ذوالنورین گفتند خلاصه آثم کلثوم بعد از آنکه شش سال زوجه عثمان
 بود در سال ختم هجرت وفات نمود و از این مزاجت فرزندی حاصل نیامد و جماعتی از علماء اسلام
 غیر فاطمه علیها السلام را بر اباب رسول الله صلعم دانسته اند آثم کلثوم دختر حضرت امیر
 المؤمنین علی علیه السلام است که از بطن مطهره سیده سناء حضرت فاطمه بوجود آمده بود و آن معظمه را
 آثم کلثوم الکبری میگفتند و لا عمام کلثوم را تزویج کرد و یک دختر و یک پسر از این مزاجت بوجود آمد
 پسر را زید نامیدند و دختر را رقیه و زید بن عمر را بواسطه دو جد او ذوالهملالین میگفتند آثم کلثوم همی
 که در کتب سیر و تواریخ ضبط شده و نکارنده در کتاب حجه السعاده فی حجه الشهاده شرح داده
 در خلافت عمر بعضی عطریات و اشیاء نفیسه برای زن و دختر مقتضی طنطنیه ارسال فرمود و اول
 مقتضیه عقدی مرصع برای آن معظمه اهداء نمودند که بحکم عمر آن عقد در بیت المال مسلمین گذاشته

شد و سفیری که حامل این عقد مضاعف بود در دمشق در مجلس یزید ام کلثوم را بید و خود را با انتخاب مقرر نمود
 یزید از او پرسید که مگر این زن را پیش شما سی گفت بلی وقتی او را دیدم که جلالتش پیش از امیر طریس ملکه مابود
 باری ام کلثوم را بعد از عمر مراده او عون بن جعفر طیار تزویج نمود و وزیر کواری اعظم بدرجه اشتراست
 و علماء شیعه در باطن منکرند تزویج ام کلثوم را با خلیفه ثانی ام کلثوم نیز دختر حضرت امیر المومنین
 علی علیه السلام و معروف بام کلثوم الصغری است معظمه مشار الیه را عبد الله الاصفهانی
 عقیل تزویج نموده ام کلثوم کینه بن جعفر از نوان صحابیة بود که یکی از انها ام کلثوم دختر ابی
 بکر است گویند حضرت امام حسین علیه السلام را هم دختری مکناة باین کنیه بوده است
 ام کلثوم دختر عبد الله بن عامر بن کریر زوجه یزید بن معاویه است و یزید او را در شعر ذکر نموده
 و شرح ان از این قرار است که در سال چهل و نه هجری معاویه بن ابی سفیان لشکری ببرداری سفیان
 بن عوف بمحاصره قسطنطنیه فرستاد و خواست یزید را هم با ان سپاه همراه نماید یزید تعلل کرد و
 بعد از ان خبر ابتلای ان جنش به بعضی امراض و فقه ان از وقته و قوت برسد و یزید اظهار معنی از

دما ابالی بمالوت جموعهم

اذا اتکات علی الانماط سرتفقا

چون این اشعار را معاویه شنید گفت برای

محنت آنها کرده این دو بیت انشاء نمود

بالقد قد و نه من حمت و من موم

بدیو متر از عبدی ام کلثوم

اینکه یزید از صد مسلمین اظهار بی اندوهی کرده حکما و حتما باید خود شریک آن ملتیه و صدمه شود و بجهت
 قسطنطنیه رود و یزید مجبور بر فن شدن با بجمه ام کلثوم که درین نظم یزید مشاهد و میشود زن یزید بوده و
 بعقیده بر حنی اسم او هند میباش و همین زن مکناة بهند و مکناة بام کلثوم است که در ورود دختر شاه
 امام حسین ۲ بایزید پر خاش کرد و استیجاش نمود ام کلثوم معبد دختر خاله خراعی و زوجه ابو معبد خراعی
 و امش عاتکه اخراعیة صحابیة است مشهور وقتی که حضرت رسول ۱۲ از مکه بمطیة هجرت فرمودند در موضع
 معروف بقصد یحیی ام معبد نزول نمودند مشار الیه در حیمه خود میش لاغری داشت که شیر و غنچه
 از ان حایم میشد بلکه از ضعفی ممکن نبود او را با کلبه بچراگاه فرستند بنا بر این ان کو سفند در کثیف
 چادر ایستاده بود بنی اکرم ۳ در آن روز بدست مبارک شیر زیادی از ان میش دو شیدند از ام معبد
 روایت کرده اند که گفته است آن میش تا زمان خلافت عمر نزد بود سالی خشک سالی سخی شد

و چو امانت علف و کیا علی نداشتند که بخورند مع ذالک هر صبح و شام آن میش را مید و شیدیم و از آن
 منتفع میشدیم و مواهب لذتیه مطور است که چون حضرت رسول ^ص از منزل اتم معبد نهضت فرموده ^{بیشتر}
 بودند ابو معبد بخیمه خود آمد و برخلاف ماضول شیر بسیار در حینه دید گفت ما هذا یا ام معبدانی لک با او
 عازب حیا و الا حلوب فی البیت یعنی ای ام معبد این شیر را از کجا حاصل شد بگو سفتند با در چراگاه و
 و بی شیرند و حیوان شیرده در اینجا نیست که دو شیر شده باشد این چه حال است اتم معبد صورت
 حال را حکایت کرد ابو معبد گفت شایل آن بزرگوار را برای من بیان کن اتم معبد گفت دایت در حلا
 ظاهر الوضائیه فی الوجه حسن الخلق له تعبیر شجالة و لم تزد به صولة و سیم قسیم فی عینه عجم
 فی اشفاره و طیف فی بونه محال هو اکل ازج اقرن شدید سواد الشعر فی عنقه قطع
 و فی کبیه کثاثة اذا صحت فسلیه لوقار و اذا تکلم سما و علاه البها و کانت منطقه خرزات
 منظره متحدن حلو المنطق فصل لا تروک اهدر اجمالتاس اجمله من عید و امله و احسته
 من قریب بقدر لا تشناه من طول لا تقهر عین من قصر غصن بین غصنین فهو انصر
 الثلاثة و احسنهم قدرا که دفعاء یحقون به اذا قال اسمعوا لقوله و اذا امرت بالرد
 الی امره محفود و محشود لا عابس و لا مفید یعنی شخصی که دیدیم پاکیزه صورت و کشاده
 رو بود و شما بی نیکو داشت نه گمش بزرگ و نه سرگردنش که چاکت زیبا و صاحب جمال چشمش سیاه
 با فراخی و قراکش انبوه صوتش کلو کر فیکان از شرم سفیدی و سیاهی چشمش کمال ابروی
 او پیوسته و دنباله آن باریک مویش مستحاده سیاهی کردنش بلند و ریشش زیاد و وقت سکوت
 با سکینه و وقار و سبک کام تکلم علقو قدر و درخشندگی او اشکار کلمات او چون در منظوم از دهن او
 سر ازیر میشد شیرین زبان بود گفتار او نه کم که حل بر عجز شود و نه زیاد که یاوه نماید صدایش رسا و خوش
 اینست از دو جمل از همه مردم و از نزدیک خوش اینده تر از همه خلق نه طولی القامه که ناپسند نماید
 نه قصیر که در چشمها حقیر آید گویا نهالی بود که میان دو نهال دیگر روئیده باشد و خرمی او از آن دو زیاد
 تر و قدر او افزون تر از هر دو آن او دور او بودند و چون سخن میگفت استماع مینمودند و چون فرمایشی
 میکرد در انجام آن میکوشیدند جمعیت و خدم داشت ترش رو نبود و تکلم بیفایده نمینمود و چون
 ابو معبد ^{نمونه} او صاف مذکوره را بشنید سو کند یاد کرده گفت این همان کسی است که در قریش ظهور

نموده اگر او را میدیدم هر آینه تبعیت او را اختیار میکردم و عاقبت الامر ابو معبد و اتم معبد بشرف
اسلام مشرف شده و از صحابه و این از صحابیات شد و پوشیده نباشد که عبارت اتم معبد
که گفته نمالی بود فماین دو نخل دیگر مقصود از این دو نخل ابو بکر و آزاد کرده او عامر بن قیس است
که در سفر هجرت با حضرت رسول همراه بوده اند و اتم معبد اسم سه نفر از صحابیات است
اتم النساء دختر عبدالمؤمن تاجر فارسی است از نوان عرب غرب که طبعی موزون داشته
و اشعار آرد از نظم و انشاد کرده در مسامرات حمی الدین قصیده از او مسطور است که اینست و از آن میباش

جاء البشير بوعد كان ينتظر	فاجب الحق ما في صفوة كدر
من خيرها غدا باطهدى يا سرنا	وفي دأمره التّسديد والنظر

از ایند و بیت که مطلع و ابتدای قصیده است چنین بر میآید که بعد از فتح یا جلوسی گفته شده و من
غالب آنکه بعد از غلبه و فتحی قصیده را نظم کرده چه در مدح ممدوح او را بشجاعت و دلیری ستود
لث اذا قتم الابطال هومه

اتم هرون در طبقات شعرانی در ترجمه حال نیز چنین مسطور است که دارای مقام ولایت
و از خائنین و عابدين بوده و از خوردن بخت سنان قناعت ننمود و بسرو سامان اعتنائی نداشته
بیت سال موی سر خود را شانه نکرده با نخال کیسوی او اکیسوی سایر زنان بنحو تر بنظر میآمده گویند
در صحرا با بشیر بر بخورده و میگفته اگر از گوشت من چیزی ترا روزی شده بیا و بخور بشیر و از او گردیده
بطرف دیگر میرفت اتم هاشم یکی از زنهای یزید بن معاویه بود و چون پسری از یزید بهرسانید
او را خالد نام نهادند اتم هاشم را اتم خالد هم گفتند بعد از مردن یزید مروان او را برنی گرفت تا خلافت
او قوام گیرد و از شان خالد بکا بعد از چندی کجرو مروان بشیر او خالد دشنام داد و گفت یابن
الرطوبة الاست خالد این واقعه را با درش اظهار و شکایت نمود اتم هاشم گفت ایجن را بلسی لکوی
بلکه مروان هم نداند که من از این دشنام او آگاه شده ام و کینه مروان را در دل گرفته و منتظر فرصت
شده وقتی که مروان خواب بود با جواری خود بسروقت او آمده بالشی بر دهن وی نهاد و فشرد
تا بر د اتم هانی دختر ابوطالب عم بنی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و خواهر حضرت امیرالمؤمنین
علی علیه السلام بوده و اوصیای بیت مشهوره که در معراج حضرت رسول ص ذکر او شده در اسم او

اختلاف کرده بعضی بنده و برخی فاطمه و زمره فاخته نوشته اند بھر حال روجه بسیره بن عمر و المخزومی
 بوده و پسری از بسیره آورده که او را بانی نام نهاده اند و بدیخته او را ام بانی گفته و بسیره از کتب
 و اشخاصی است که روز فتح مکہ معظمه فرار کرد و در اعتذار فرار خود گفت لعنک ما ولت ظهري محمداً

واصحابه جناد لا خيعة القصد	ولكنني قلبت أمري فلم اجد
لسيفي غنائ ضربت ولا بتلے	وقفت فلما خفت ضيقه موقفے
وحيت لعود كالهنر الى شبل	ما ام بانی بما روز ايمان آورده بشرف

اسلام مشرف گردید کونیند چهل و هشت حدیث ام بانی از حضرت رسول در روایت کرده است
 در میان ادباجین معروفست که اعراب در اعتذار از فرار اشعار بسیار گفته اند اما هیچکس بخوبی بسیره
 و حارث بن شام المخزومی نسروده و ابیات مسطور در ذیل از حارث بن شام است و در فرار

از غزوۀ بدر انشا فرموده است شعر	الله يعلم ما تركت قتالهم
حتى علوا فرسی باشقر مرید	و وجد ریح الموت من تلقائهم
في مازق الخيل لم تندد	وعلمت اني ان اقاتل واحداً
اقتل ولا يضر وعدك مشهده	فصدت عنهم والاحبة فيهم
طعالم بعقاب يوم سرصد	بن اشیر کوی خلف الاحمر ابیات بسیره را

بر اشعار حارث ترجیح داده و تفضیل نهاده اما اصمعی را عقیده اند که از هر چه در باب اعتذار از فرار گفته
 و انشا کرده اند نظم حارث رشيق و بهرست محمد زبني کوی حارث و بیت اول اشعارى که در فوق
 نگاشته شد اظهار جلالت و پر دلی نموده چه تلویحاً میگوید خون زیاد از بدن من جاری شده و مرکب مرا
 فرو گرفته بود و جریان خون از مجروحین و مقتولین دلیلست که خوف و هراس حال آنها را نکرده اند
 و قوت قلب داشته اند چنانکه سعید بن جبیر وقتی که حکم حمله مقتول شد خون زیاد از او جاری گشت
 اطباء گفتند این بواسطه جرات و کمال قوت قلب سعید بوده و گرنه میبایست خون او بمجد
 کرد و ام بانی طبت فهد دختر حافظ نفی الدین محمد بن محمد بن فهد الهاشمی است که در فوق
 پنجشنبه میجده ماه ذیقعد سال شصت و هفده متولد شده و علم او بدرجه بوده که امام سیوطی
 از او استفادہ کرده و از اساتید مشارالیه شمار میآید ام بانی مریم دختر شیخ نورالدین

ابو الحسن علی بن قاضی القضاة تقی الدین عبد الرحمن بن عبد المؤمن الحویری الشافعی و مادر علامه سیف الدین الحنفی و محدثه است مشهوره که نیز از اساتید امام سیوطی بوده در ماه شعبان بمقتصد و نه تا دهم روزه شده است در کتب و کتاب طبعه که منظومه است در نحو و مختصراتی شجاع را که از کتب فقه شافعی است حفظ کرده فخر الدین القایانی که جد مادری مشارع بود و تقیم او نموده از سن بهشت سالگی تحصیل پرورده و از اکثر مشایخ محدثین عصر خود استماع حدیث و مسائل کرده شب ششم سلخ ماه صفر سال شصده و هشتاد و یک بدر و روز دکانی نموده است امام سیوطی از مشارع الیه و از اقم هانی بنت فهد و اقم هانی بنت ابو الفوارس در کتاب المنجم فی المبعج که مخصوص اجازات اساتید تالیف کرده ذکر می نموده در باب اقم هانی مریم نقل از خط جمال الدین یوسف حنفی حافظین حجر عقیقانی منبایه و میکوید شجر سطور در ذیل یا

اذا كنت لا تدرى وغیرک لا یدری
واشار اقم هانی که ذیل بیت فرموده قرار داده است
على سائر الاحوال في السر والجهر
لعلك تحظى بالسيادة والفخر
واعلم يا زائل الله هو الكاشف الضر
وراد قهمن من غير مل ولا ضمير
عليه سلام الله في الليل والفجر

این ترن بجند شجر مذیل ساخته است شعر
اذا جن ليل هل تغش على الفجر
فكن حامدا لله شاكر فضله
وكن ساجدا لله مادمت قادرا
فيا ايها الانسان لا تك جاها
حليم كريم خالق الخلق كلهم
وصل على المختار اشرف خلقه

امام الهناء دختر قاضی ابو محمد عبد الحق بن عطيه اندلسی است این ترن طبعی بدیهه داشته و در ادبیات ماهر بوده وقتی پدرش قاضی ابو محمد بتولیت مریم مأمور گردیده و چون این مأموریت سبب دور شدن او از اهل و وطن بود با حالی منقلب و شومی گریان بخانه آمد ام الهنا ابر حال بدید و این بیت بجا

يا عزيز صا الدمع عندك عادة بتكبين في فرح وفي احزان

صاحب نفخ الطيب من غصن الاندلس الرطيب اینجکایت را روایت نموده و تصنیفی هم بام الهنا نسبت میدهد امم البیثم امام سیوطی در او آخر مبر از مالی قالی نقل کرده گوید امم البیثم عجزی بوده است از بنی منقر که از افضای نوان بشمار میآید وقتی بیمار شد از علت مرض او استفسار نمودند گفت یحیی بالذکر فقهت ما دبت فاکلت حبیبه مرصیفه لغت فاعتزتی ز لحنه کفشد این چشم

گفتار است گفت مگر گفتار اقسام دارد نهایت من بعد بی فسخ با شما سخن گفتیم پوشیده نباشد که
 جیبیه بضم هـ و جیم شکسته کوفه است که عربای بدوی از پان کرده از گوشت قاور و رسته شده میپزند
 و صیف کوشته است که برای بریان شدن روی آتش میگذارند و بلغه بکسر با و فتح لام میشود
 بزغاله ماده است و زخمه بضم زاء و فتح لام میشود و جی است که پشت انسان عارض میشود و در وقت
 شدت مرضی که با نیوجج بسته شده میتواند حرکت کند بنا بر این معنی کلام ام المیثم نیست که مرید
 که آتش میخورد بعد بضمیا فتی حاضر شد و شکسته بزغاله ماده که پراز گوشت قاور و رسته بود خوردم
 و بتلا بدرد پشت شدم ام المیثم ابن حجر عسقلانی در اصابه کوید ام المیثم زنی صحابه بود و
 شعر را بنیکو میسروده وقتی که مغیره بن نوائل شوهر دویم ام المیثم بنت ابی العاص که ترجمه حال آن

اشاب ذوابتی و اذل رکنی
 تطیف به لجا جتها الیه

و این ام المیثم همان ام المیثم بنت العریان بنحیه

پیش نکاشته شد در کشتن ام المیثم
 اما مترجین فارقتا قرینا
 ولما استیاست رفعتا رینا

است و چند شعر معروف که در مرثیه حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام گفته شده و جماعتی
 بابو الاسود الدؤلی نسبت میدهند بعضی از این ام المیثم دانسته اند و آن اشعار نیست اگر چه پیش هم نگانیم

الابتکی امیر المؤمنین
 بعبرتها و قدرات الیقین
 فلا قرئت عیون الشامتین
 بنحیر الناس طرا جمعین
 فذل لها و من ركب السفین
 و من قرأ المثنی و المبین
 و حب رسول رب العالمین
 بانک خیرها حسابا و دینا
 رایت البدر را ق الناطرینا
 نری مولی رسول الله فینا

الایا عین و یحک اسعدین
 بتکی ام کلثوم علیه
 الا قل الخوارج حیث کانوا
 ا فی الشهر الحرام فجمعتمونا
 فقلتم خیر من ركب المطایا
 و من کبر النعال و من حذاها
 و کل مناقب الخیرات فیها
 لقد علمت قریش حیث کانوا
 اذا استقبلت و جرای الحسین
 و کنا قبل مقتله بنحیر

يقيم الحق لا يرتاب فيه
وليس بكاتم علما لديه
كان الناس اذ فقدوا عليا
فلا تشمت معاوية بن حرب

ويعدل في العدا والا قربينا
ولم يخلق من المتجبرينا
لغام حار في بلد سنينا
فاز بقتة الخلفاء فينا

اقتات المؤمنين مقصودا زاقات المؤمنين زوجات مطهرات حضرت رسول صلى الله عليه وآله مشيا وانما يازده نفر بوده اند خديجه وعائشه وحفصة وخرعم واثم حبيبه واثم سلمه واثم بنت زمعه وزينب بنت جحش وزينب الهلالية وميمونه وجويرية وصفية شش نفر از بن يازده نفر از قریش و چهار نفر عربيه وصفية كه آخرين انهاست اسرائيليه واز اباالي خبير بوده خديجه و زينب ملاليه وحيات سيد نبيا واز دار قمار حلت كردند و در حين ارتحال آنحضرت نه نفر زنده بودند چنانكه حافظ ابوالحسن بن الفضل المقدسي گفته است

اليهن تغزي المكرهات تنسب
وحفصة تيلوهن هند وزينب
ثلث وست ذكرهم مهدب

توفي رسول الله عن شتع لسوة
فعائشة ميمونة وصفية
جويرية مع رملة ثم سو دة

مقصود از بن د اتم سلمه و مراد از رملة اتم حبيبه است

و ترجمه حال مرد و نگاشته شد و اما زوجات مطهرات حضرت خير البشر را اقتات المؤمنين ناميدن بنا بر نص قرآن كريم است و چون هر يك بسمت مادري بجوم ناس داشته بعد از حضرت رسول من كلج انها حرام اما مسئله حجاب بجال خود باقي بود و از عموم مسلمين روي خود را مي پوشيدند و علامه قطراني در مواهب لدنيه بامعني تصريح نموده است اميمه بنت عبد المطلب ابن هاشم و عمه حضرت رسول و خواهر اروي و ام حكيم البضا است كه ترجمه حال مرد و نگاشته شد اميمه تر چون خواهر ان خود را ي عبد المطلب پدر خوش مرثيه گفته و صورت آن از اني قرار است

الاهلك الراعي العشيرة ذوالفقده
ومن يالف الضيف الغريب بيوته
كسبت لي داحيرا يكيسا لفته
ابو الحارث الفياض خلع مكانه

وساقى الحبيب والجماعى عن المجد
داما سماء الناس تنخل بالزعد
فلم تتفكك تزاد ياشيعة الحمد
ولا يبعدن فكل حالي بعد

فانی لباک ما بقیت و موجد
سقاک ولی الناس فی القبر مطرا
فقد کان زینا للعشیره کلها

و کان له اهل المکان من وجد
و سوف ابکیه و انک فی اللحد
و کان حمیداً حیثما کان من حمد

و سیزده نفر زن صحابه ستمائة با میمه بوده اند و از انجمله است رقیقه بنت ابی صیفی که شرح حال او در
راوی بیاید و آمنه زوجه ابن الذیننه که ترجمه حال او سابقاً مسطور گردید بنا بر آنچه در جلد پانزدهم کتاب
و در معاهد التخصیص و تزمین الاسواق نوشته شد و امیمه نام داشته اما در جلد اول غانی این را
آمنه می نویسند امیمه الغفاریه صحابه بوده است از قبیل ابوز غفاری وقتی که حضرت رسول
غزمت غزو خیمه فرمودند امیمه با بعضی از زنان قبیل خود بخجور بر نور انحضرت آمد و عرض کرد انا
نزدیکان منج معک فی وجهک هذا فندادی الجرحی و ثقین المسلمین بما
استنطعنا یعنی ما میخواهیم با حضرت تو همراهی کنیم و مجروحین عمار را ما و انما یم و باندا
استطاعت خود ما عانت مسلمین بر داری یم نبی اکرم صلی الله علیه و آله قبول فرموده و حضرت داد
اما بعد با جاد بر زمان حرام شد (نواب علیه عالیہ امیش الدوله دامت شولتها)
عقلیه مظهره مشارع از بانوان سرای سلطنت و از محدثات عظیم الشان حرم جلالت است
در حضرت کردون بسطت شایسته ای علی حضرت هایون ناصر الدین شاه خلد الله ملکه و دولته
خطوق تمام دارد و حصول مرضات الهی را با استرضای خاطر مقدس ظل الهی واجب فوراً یم
اصل صلیش از دار الخلافه طهران و تغل تنفیس حایت ضعیفای بر سامان عقل و کفایت و کار و نه
ضرب المثل و از اکثر عقلا و کفاة الفی و عقل منکر اعتناست و مؤید درستی و انصاف و توان گفت
در حق این ستر عظیم القدر است که سرود و اند
لفضلت النساء علی الرجال
و بدستی بسرا نموده اند مختصر خود و تقوی پرده
عفاش با تا خیریه مطرز و مزین و تاثر جلیله او در اما کن شریفه و روضات عرش درجات مشهور
و معین است و از انوقت که مرحومه مغفوره ستر کبری ممد علیا طاب ثراه و والده علی حضرت
شاهنشاه صاحبقران ناصر الدین شاه دام ملکه رحمت بهشت برین کشید و در غرات فردوس
جای گزید پذیرائی نساء محترمه خانواده سلطنت و دودمان سعادت اقران خلافت در

مواقع رسمی و اعیاد و غیره بعد از قدر دانی و منزلت شناسی نواب علییه مخدوم اجلالها مکتوبات
و مکارم اخلاق و محاسن آرایش در اوقات تشریفات و ترتیبات مشهور و منقول و نشان مثال بی
مثال شهر یاری که از استیارات بزرگ دولت ابدایت علییه است و نشان شفقت دولت
فخیمه عثمانی درجه احترام و بلند تی بته و مقام مجلله مشارالیه را ظاهر می سازد و شرح آثار خیریه او
از استقرار است (حقیقه الماس تقدیم روضه مقدسه حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام) خرج
نقره برای شهادی کربلا علیه رضوان الله) پرده مرورید تقدیم استمان حضرت سید الشهدا علیه السلام
نیم تاج الماس تقدیم حضرت رضا) تعمیر در نقره طلا کوب مسجد کوه مرشاد) ده باب دکان وقف
حضرت رضا علیه السلام برای روضه خوانی) وقف کاشانک) بقعه و کسبه شانه زاده حسین
در آما (بنای پل در ناصر آباد سمت لولاسان) طبع و تقیم مجانی تاریخ حضرت صدیقه طاهره
از مجلدات کتاب نسخ التواریخ آغا سیکم شاعره بوده هر ویه که بنا بر جلالت و حسب و نسب
و توانائی بشرا هموزنان بذل توجه و احسان بنمود و این شعر از دست شعر

اه از آن دامی که دارد رسته جانب ازو	۱۳	وای از آن لعلی که هر دم میخورد خواب ازو
آغا سیکم دختر محترمی خراسانی همسر کسب خانه محمد خان ترکمان بوده و طبعی موزون داشته شیراز		
ز بهشیاران عالم هر که را دیدم غمی دارد	۱۴	ولا دیوانه شود یواکی هم عالمی دارد
انقادوست زنی بنرواریه بوده و در ادبیات ربط و دستی داشته بنا بر طبع موزون شعر هم میگوید		
هر کجی آن مه باین زلف پریشان بگذرد	۱۵	هر که بسند کفر زلف او زایمان بگذرد
امامه حضرت امام محمد تقی علیه السلام دختری داشتند متماه باین اسم اتم عبد الله		
دختر حضرت امام حسن زوجه حضرت امام زین العابدین و مادر حضرت امام محمد باقر علیه السلام		
مشار الیه فاطمه نام داشت پس امام محمد باقر علیه السلام از جانب بنی الحسین اول کسی است که درو		
نسل امام حسن و امام حسین بهم می پیوندد چنانکه عبد الله محض از جانب بنی الحسین اول کسی است که در ا		
این شرف گردیده چه پدر وی حسن ثنی ولد حسن النبط و مادرش فاطمه بنت حسین است سلام الله علیه		
اجمعین و بنا بر اینکه مادر ام عبد الله اسماء بنت عبد الرحمن بن ابی بکر است باز در حضرت باقر		
قبیله بنی نهم که ابو بکر از آن قبیل است بنی هاشم ملحق میشود بعضی مادر ام عبد الله را اتم فرو بنت		

قاسم بن محمد بن ابی بکر دانسته اند و این ضعیف است و در کتب مناقب و انساب آل ابیطالب
در حق این اتم عبد الله دختر امام حسن و مادر حضرت باقر سلام الله علیه کرامتی نوشته اند که کز
ان محذره غنمی و بانوی کبری از نزدیک دیواری شکسته میگذاشت و اتفاقاً آن دیوار در میان
صحن مشرف با آنجا که دید مشارع طاعت شد و در حال اشاره نمود و فرمود لا و حق تعالی
دیوار بقدرت خدا بایستاد اما او در گذشت انگاه فرو بخت و اتم عبد الله کنیه کی از بنات
حضرت سید الشهداء بوده. اتم فروه بنت قاسم بن محمد بن ابی بکر از زوجات
حضرت امام محمد باقر علیه السلام و حضرت امام جعفر صادق علیه السلام و عبد الله از بطن او بود
آمده اند و آنهایی که گفته اند اتم فروه جدۀ مادری حضرت امام محمد باقر علیه السلام است و اتم
عبد الله مادر آنحضرت دختر اتم فروه است قوی ضعیف چنانچه بسیار کرده اند و حضرت امام
جعفر صادق علیه السلام را دختری کنایه با اتم فروه بوده است اتم کلثوم کنیه کی از بنات
حضرت سید بنی آدم میباشد نیز اتم کلثوم کنیه کی از دختران حضرت امام موسی کاظم سلام الله
علیه میباشد و همین بزرگوار دختر دیگر کنایه با اتم کلثوم صغری داشته اند آرزوی
از محذرات سمرقند و صاحب کلام دلپسند بود این دو مطلع از وی بیاد کار نوشته شد

شدیم خاک ریت کرد بر دمانری	چنان رویم که دیگر بگردمانری
ماند داغ عشق او بر جامم از هر آرزو	آرزو سوز است عشق و من سراسر آرزو
اقای نامش آقا بیکه دختر متهرانی خراسانی در خدمت محمد خان ترکمان غمت و حرمت	داشتی خود را به مهر امانی نکاشتی این بیت
ولا دیوانه شود یوانگی هم عالمی دارد	ز بهیاران عالم هر گرا دیدم غمی دارد
سیر واری در علم عروض مستثنی بود این سپاس	اقا دوست دختر درویش قیام
هر که کفر زلف او بیند زایمان بگذرد	هر کجا آئینه بان زلف پریشان بگذرد
هر که دامن گیر داین در دشن درمان بگذرد	ای مجتبان بو العجب در دست دعا
زانکه عاشق ترک سر کوید ز سامان بگذرد	هر که عاشق شد از او دیگر سر و سامان
کریزارش چو بیند ابرو گر بان بگذرد	در فراقش دوستی کرد چو ابرو هب
	حرف لب

پادشاه خاتون ششیم حکمران است از ملوک قراحتائیان که در کرمان حکومت کرده اند
 این زن معروف بصفتی الدین و دختر قطب الدین و ملکه فاضل و شاعر و خوش خط بود برادر خود
 سیور غنمش را که پیش از او حکمرانی کرمان داشت در سال شصت و سه هجری بکشت و جای او بگرفت و هشت
 سال درین ایالت بولایت پرداخت عاقبت شاهزاده کردوی صین زوجه سیور غنمش بالشکری بر
 پادشاه خاتون تاخت و بر او غالب شد و بقصاص شوهر او را از زندگانی محروم ساخت این

درون پرده عصمت که تکیه کاه من است
 همیشه باد سوزن بزریر مقنعه
 مبینه بنت الحیاء از قبیلہ عذره و معشوقه

دو بیت از تاج افکار پادشاه خاتون
 مسافران ہوارا کذربہ دشواری است
 کہ تار و پود وی از عصمت نکو کار است

جمیل شاعر و عاشق مشہور عربست و قبیلہ عذره عشق و غرام معروف بوده اند و مبینہ بنا بر معاشقہ

وان سلوی عن جمیل لساعة
 سوا علینا یا جمیل بن معمر

کہ با جمیل داشتہ ایات عشقیہ نظم کرده اند
 من الذہر ما حافت لاهل حینہا

داود انطاکی در ترمین الاسواق مبینہ رہبت

اذ امت باساء الحیاة ولینہا

یکمی نوشته و گوید وقتی این دو بیت را مشار الیہا بنظم آورده کہ خبر فوت جمیل را با و داده بودند و
 پس از انشاء این دو شعر مبینہ از فرط غم و غم بحالت غشی میافتد مبینہ بنت معتمد دختر معتمد بن
 عباد امیر شہسلیہ است و اعتماد کہ میکبہ نام داشته و پیش ذکر می از او شده اند مبینہ بوده و
 ایند خرم و در و پدر او معتمد و جد او عباد المعتمد و جد دیگر او ابو القاسم قاضی محمد و برادر ہای او
 رشید و نامون و راضی ہمہ فاضل و شاعر و فیض و سخندان بوده اند و لطایف و ظرایف
 گفتار آنہا زینت کتب محاضرات است و مبینہ و مادرش اعتماد ہر دو جمالی بکمال داشتہ اند
 وقتی کہ معتمد دو چار بجنتی شدہ اموال او را ضبط و غارت نمودند و خود او را با اعتماد در قلعہ
 انعامت حبس کردند دخترش مبینہ را با سیری بردند معتمد و اعتماد چندان از دوری مبینہ و اندوہ اسرا
 متالم و متأثر گردیدہ کہ الم محبوبی خود را فراموش کردہ بودند و نہایت میل را داشتند کہ از دست
 عزیز خود خبری بہرسانند در انحال مکتوبی منظوم از مبینہ رسید و حاصل مضمون آن این بود کہ مرا
 اسیر کردہ بخشی فروختند مالک من خواست مرا بپسر خود بد کہ مبرئہ زوجه او باشم چون آن پسر

نش آدمیت و صفات حسنه دار من باو حریت خود اظهار داشتم و گفتم اینکار موقوف بر رضای من و اجرای صیغه کاح است و بنا بر این مقدمه رضای پدر و دعای خیر مادر را برای انیم اوجبت میشد میباشم و صورت ان مکتوب منظوم از اینقرار است

السمع کلامی و استمع لمقالته
لا تنکروا فی سیت و انفسه
سلک عظیم قد تولى عصره
لما اراد الله فرقة شملنا
قام النفاق علی ابی فی ملکه
فخرجت هاربة فحازنی امرء
اذ باعنی ببع العبد فضمنی
واراد فی لنکاح بجل طاهر
ومضی الیک لیوم رایل فی الوضأ
فساک یا ابی تعرفنی به
وعسی و میکیة الملوک بفضلها

فهر السلوک بدت من الاهیاد
بنت یملک من بنی عباد
و کذا الزمان یا اول للأفساد
واذا قنا طعم الاهی من زاد
قد فی الفراق ولم یکن بمبراد
لم یأت فی اعجاله بسداد
من صاننی الامن الا نکاد
حسن الخلاق من بنی الانجاد
ولانت تنظر فی طریق رشاد
ان کان من یرتجی لو داد
تدعولنا بالین و الا سعاد

مقدمه و اعتماد از مضمون این مکتوب بنات

مشغوف شده شکر سلامت و زنده بودن دختر خود را بجای آورده و جواب نامه پیشه را نوشته اظهار رضا و تزویج ان نموده و معتمد برای نصیحت این شعر را به پیشه نوشت بدت

بنیتی کو زین به بر لا   نقد قضی الذصر با سعافه

بعضی از مورخین عیسوی اندلس گفته اند معتمد بن عباده دختری داشت سیده نام و او را بزنی باطنش پا و شاه قشاله داد و وجهه این بود که معتمد با مرطین جنک میکرد چون محتاج بامداد افش شد با او و نمود که از معاونت او بهره مند گردیده پس از مدتی بر او ارتداد گرفته اسم خود را ماریه گذاشت از این گفتار مورخین مشارالیه چنین بر میاید که اسم دختر معتمد را نمیدانسته چه سیده اسم نیست بلکه اعراب هر زن محترم را سیده میگویند علاوه بر این اصل خبر هم از حلیه صحت حاصل است و سایر مورخین اندلس که گفته اند دختر معتمد در جنگی بدست عیسویان اسیر شده و مدتی در میان آنها بماند

نیز صحیح نیست بحکم المذنب است از نساء مشهوره مدینه منوره است که در قدیم الایام در این
 شهر شریف زندگانی کرده و بکمال اشتهار داشته کونیند از او پرسیدند چرا حتی که التیام پذیر
 نیست صحبت عرض حاجت کریم است بر نسیم و محروم شدن او گفتند ذل کدام است و شرف
 کدام گفت ذل آنست که شخصی با شان و شرافتی بدر خانه سفله رود و بار نیابد و شرف آنست که
 شخص بداند اگر از کسی خیر و عطائی باو عاید گردد باید مادام العمر برین منت معطی باشد بنا بر این هرگز از
 کسی خواهرش نکند و طلب خیر و عطائی نماید بدر الدجی محیی الدین در مسامرات گوید بدر
 الدجی مادر القائم بامر الله ثبت و شمیم خلیفه عباسی بوده و در بعضی تواریخ نوشته اند که القائم شبی
 در روشنی شمع در حالت موافقه بود در انحال نظر بر سایه خود کرد و آن حرکت در نظر او ناپسند آمد بعد
 از آن شب دیگر اقدام با نفل نمود بدو تیه مجبویه و زوجه امر با حکام الله از خلفا
 فاطمی مصر بوده اصل او از قرای صعیده مصر و بنا بر میل او بوضع اصلی خود بدو بیت بدویه مشهور
 شده و صحبت و ملاحت را با فصاحت و بلاغت انباز داشته در خطا مقریزی و فتح الطیب
 شرح حالات و عادات او مسطور است و نوشته اند چون این زن طعنا با مکنه تشریه و جابهای باو
 و صحرا مانند بایل و در عمارات بلدیه دلتناک میشد امر با حکام الله قسری بدیع و خوش برای او در کنای
 رو دخیل بساحت و انرا بودج نامید و فقر و قنات فرجگاه خلفای فاطمی بود اما بدویه یا این قصر
 عالی و مکان با نرست و سایر اسباب نخل یکی از بنی اعمام خود که ابن میاح نام داشت مفتون
 گردیده انجمله در نظر او هیچ مینمود و بعلاقه و محبتی که امر با حکام الله باو داشت وقتی غنیمت داد و وقتی از

یا بن میاح الیک المشتکی
 کنت فی حنی طلیقا امرا
 فانا الان بقصر موصد

ابن میاح در جواب او مسطور داشت
 بالهوی حتی عدا و احتکا
 لو خدا ینفع منا المشتکی
 مالک و هو الذی قد هلكا

قصر بودج این ابیات را بن میاح نوشت
 مالک من بعد که قد ملک
 نانا ما شئت منکم مدرکا
 لا اری الا خیشا ممسکا
 بنت عمی و التي غدت بها
 محب بالشکوی عندک یضعفها
 مالک الامر الیر لیشکک

بذل از مخفیة های ایام خلافت خلفای بنی عباس و از جواری عبد الله بن موسی الهادی و خواجه
نوش او از و نیک آهنگ بوده و بکثرت روایت و مهارت در موسیقی اشتیاق داشته و اکثر اوقات
مأمون خلیفه را بتغایط طرب انگیز مخطوط و مشغول مینمود و علم موسیقی را نزد فلیح و ابن جامع و ابراهیم و اسحق
موصلی و امثال آنها تحصیل کرده و مانند دنا میر که ترجمه حال او بیاید شاگردی تربیت کرده و کتابی در نظام
موسیقی تألیف نموده که حاوی تمام دوازده هزار مقام می باشد این بذل را بذل کسیر نامیده اند و
شرح حال او در جلد پانزدهم اخانی مسطور است بر که الست ابحلیلہ ام السلطان مادر ملک
اشرف شعبان بن حسین سلطان مصر است که پیش مخضرم ذکر می از و نموده ایم این زن اصلاً جاریه ام ولد بود
چون پسرش ملک اشرف سلطنت مصر یافت او شای عظیم و جلای بکمال حاصل کرد و در سال
هفصد و هفتاد و هجری عازم زیارت بیت الله اکرام شد و شرح تجلیات این سفر اتم السلطان را
نکارندگان آن اقطار در اوراق خود ثبت کردند از جمله نوشته اند برای اینکه اقام سبزی خوردنی در
خوان اتم السلطان حاضر باشند و قما و کلدانهای وسیع پرازا خاک کرده و در آنها انواع بقول کنند
همراه داشتند و هر روز بمصرف میرسانیدند و سایر تدارکات غیر نیز بر این قیاس بود و در ذهاب و ایاب
اتم السلطان بذل صدقات و عطایات کثیره نمود و در معاودت چون بیای تحت ملک اشرف رسید
سلطان با خدم و حشم و عساکر تا بویب که قریه ایست از قرامی مصر مادر خود را استقبال کرد و با جمله انبیا
منشأ آثار خیریه و صاحب جود و احسان فراوان بوده و مخصوصاً سالهای دراز مردم از سفر و کمال
او سخن میگردد و عفت و خلوص عقیدت و دینداری او نیز درجه شتبار داشته است امیر کبیر بجای
الیوسفی او را ترویج کرده و همین فقره اسباب اعتلای شان و رتبت او گردیده است و فات
اتم السلطان در بیست و هشتم ماه ذیقعد سال هفصد و هفتاد و چهار هجری و مدفن او مدرسه اتم السلطان
که خود مشارالیه بنا کرده و عجب نیست که پس از فوت اتم السلطان ادیب شهاب الدین احمد

فی ثامن العشرین من ذی قعدہ
فالله یرحمها و یعظم اجرها

و بمنظور شد یعنی امیر بجای الیوسفی در روز

بن کجی الاعم السعدی انید و بیت اشاد نمود
کانت صیحه قوت ام الاشراف
ویکون فی العاشور موت الیوسفی

عاشور در آب غرق شد و در گذشت گویند چون اتم السلطان در گذشت پسرش سلطان شعبان

زیاده از حد محمود و متاسف گردید بر و بنت عبد المطلب بن هاشم جد حضرت رسول
و خواهر اروی و اتم حکیم البیضا و امیمه شیدا و شرح حال این سه خواهر پیش ذکر شده و بزرگین ایات

را در مرثیه پدر خود عبد المطلب الشا و نمود

علی طیب الخیر و المعتصر
جمیل المحیا عظم الخطر
و ذی المجد والعز و المفتخر
کثیر المکارم جم الفجر
مغیر بلوح کضوء القمر
بصرف الیالی و رب القدر

اعینی جو دابد مع درد
علی ما حد الجدد واری لزناد
علی شیبته الحمدی المکرمات
و ذی المحلم و الفضل الثابت
له فضل مجد علی قومه
انت المنا یا فلم تشو لا

پر تو پیاله والده مرحوم سلطان عبدالعزیز

که عم علی حضرت سلطان عبدالحمید خان ثانی دامت دولته بودند مشارکها صاحب
اثار خیریه و مکارم و عطایای کثیره بوده و از عوارف او اینکه در موقع جامع کاتب که حریق انرا
تا بود ساخت در سال هزار و دویست و هشتاد و هشت جامع شریف و کتابخانه کوچک
و سقاخانه و سایر لوازم بنا نمود و و خدام و پیشماز و مؤذنین برای انجا تعیین فرمود نیز مقبره عالی
در بهانجا برای خود بناحت و سلطان عبدالعزیز خان مرحوم را کشتی بخار متازی خاص سواری بود
که زیاده از صد هزار لیره ارزش داشت و ان کشتی را با اسم والده مظمه خود پر تو پیاله نامیده
بودند و علی حضرت اقدس شایسته ناصری شاه خلد الله ملکه روزیت و سیم جادی الاخر
از سال هزار و دویست و نو و هجری در بهان کشتی وارد اسلامبول گردیدند و مرحوم سلطان
عبدالعزیز خان با قاتی مخصوص بان سفینه آمد و شایسته ایران را استقبال کرد و بر پره جاریست
صحابه که عایشه انرا ازاد نموده و قبل از ازادی او را بغلامی مغیث نام برنی داده بودند چون بازادی
نایل شد حضرت رسول ص اورا مخیر فرمودند که در تحت نکاح غلام مزبور بماند یا خارج شود بنا بر این در کتب
فقه در باب نکاح الرقیق و در کتب اصول و فصل تقاضا حج در مسئله خیار العتاقه ذکر می ازاد شده
است و علمای اهل سنت در باب جاریه که در تحت مزاجت شخصی باشد و بعد ازاد شود و بخوابد
ان تزویج نماید اختلاف کرده اند شافعیها بر اینند که اگر زوج او ضرر باشد عتواند فسخ کند و سایرین

گویند خواه زوج خراب شد خواه عبد جاییه حق فسخ دارد خلاصه بعضی معتقدند که بربره صاحب کرم است
 بوده بدلیل نصایحی کاشف از آنست که بعد الملک بن مروان بمنمود توضیح آنکه عبد الملک قبل از آنکه بخلافت
 و حکمرانی رسد اظهار ورع و تقوی میکرد پیوسته بتلاوت قرآن مشغول میشد و در مسجد معتکف میکشت
 و بصحبت صلیحی غنی داشت چون خلیفه شد انمه او را از یاد بردفت و حالات او دیگر کوان گردید
 خود عبد الملک گفته است من قبل از رسیدن بخلافت در مدینه بابریره مصاحبت داشتم من میگفت
 ای عبد الملک ترا دارای خصال حمیده می بینم خوبست خلیفه شوی و زمام امور خلافت را بدست گیری
 اگر انتقام حاصل نمودی ز نهار از سفک دم پیریز و خون مردم مرز چشیدم رسول اکرم سه میفرمود
 شخصی اگر بدربشت رسد و در خلعت نظر نماید در صورتیکه بقدر شیشه حجامتی خون ناحق ریخته باشد او را
 طرد نمایند عبد الملک برخلاف نصایح بربره خونریزی مثل حجاج را بر بندگان خدا مسلط کرد و بمانای
 همین فقره را منظور داشت که عبد الملک را از خونریزی منع مینموده **پریجان خاتم** دختر شاه طهماسب
 اول پادشاه صفوی وزنی بزرگ و طالب حکمرانی بود چنانکه در فوت شاه طهماسب اهل حرمین
 پادشاه و دو دسته شدند خواه حیدر میرزا پسر شاه طهماسب گردیده و دسته دیگر اسمعیل میرزا پسر
 حیدر میرزا را که در قلعه قمقه محبوس بود میخواستند سلطنت بردارند و پریجان خاتم طالب پاد
 شاهی این برادر بود و سعی و اسمعیل میرزا شهر یاری ایران یافت و تا اسمعیل میرزا را از قلعه قمقه
 بیرون و بقرون آوردند زمام تمام سلطنت بدست پریجان خاتم بود و چنانکه پادشاهی بر اسمعیل
 مقرر شد برخلاف مأمول دست پریجان خاتم را کوتاه کرد و دیگر این زن بکارهای دولت مدخل
 داشت تا اسمعیل میرزا بمرد و مردم شاه محمد پسر شاه عباس بزرگ را از شیرازی سلطنت طلبیدند
 پریجان خاتم در این ایام قدرت غیبت شاه محمد باز خود را در اعمال دولت دخیل کرد شاه محمد چون به
 قرون آمد و جلوس نمود نفوذ پریجان خاتم را اسباب فتور خود دانسته او را مقتول ساخت
 بریکه از جواری ازاد شده بنی زهره است در ظرافت و کرم از اقران خود متمایزی بین داشت
 و در خانه شخصی از اجواد و اسنخا قریش زنی میرست و در مدینه منوره بمهناخانه بنا کرده بود که وارد
 و مسافرن در آنجا نزول اختیار میکردند و از نزول وی بهره میردند فیس بن ذریج که از عشاق مشهور غز
 بقصد دیدار معشوقه خود بنسب بمهناخانه این بریکه وارد گردیده و قرین اگرام و احترام شده است

و تفصیل این قصه در جلد ششم آغانی شرح آمده برهم عالم روجه سلطان محمود خان ثانی و مادر
سلطان عبد المجید خان مرحوم سلطان عثمانی و از خیرات انشاء بوده و کارهای خیر نموده و چند
مسجد و مقادیر و مکتب ساخته اما بهترین انبیاء و مرضیان است که در سمت یکی با غیبه اسلام
واقع است و همیشه یکصد و پنجاه نفر مرضی در آن مداوا میشود و از موقوفه که برای المرضیان قرار
داده و دوا و غذا و سایر لوازم آسایش برای مرضی ترتیب میدهند با غیبه مرضیان اسباب
لطافت هوای آن میباشد و در بنای آن سایر ملاحظات نیز شده که از هر جهت مناسب و متین
و پویا و بصیرت مشهوره و از جواری بحیثی بنفیس عباسی بوده و مهدی خلیفه او را بمقتی
کراف امتیاع نموده در مدینه منوره متولد شده و در نواختن عود و خواندن آواز کمالی

بصیرت الشمس من دانه
سبحانک اللهم ما هکذا
اذا دعت بالعود فی مشهد
غنت غناء یستقر الفقی
بعدا و خاتون دختر امیر چوپان مشهور

یافته و در وصف او سروده اند
فازت بدلت فانت الهلال
فیما مضی کان بکون الجمال
وعاونت بمنی یدیهما الشمال
حدقا و زان الحدق فیها الدلال

است که در زمان سلطان ابوسعید بها در خان پادشاه مغول منصب امیر الامرائی داشت
و چوپانان چهل سال متفلا حکمرانی کردند و آنها از فروغ سلاطین چکیزیه و از اخلاص چکیز محسوب
میشوند بعدا و خاتون بصاحت و مباحث معروف و در حباله نکاح شیخ حسن که پسر که از بزرگان
انزمان بشمار میآید بود چون سلطان ابوسعید باوسیل و عشقی بهمرسانید ناچار شیخ حسن او را طلاق
داد و سلطان ابوسعید تزویج نمود و امیر سلاطین مغول بوده چنانکه صاحب صحایف الاخبار
گویند ملوک چکیزیه عادت داشتند که بزوجه هر کس میل و رغبت مینمودند شوهر و زن را طلاق
میداد و پادشاه بزرگ می گرفت خلاصه سلطان ابوسعید از فرط میل که بعدا و خاتون داشت
نام حمام او خود را با و تفویض کرده بود بنا بر این از زنا حکما میکشند بعدا فوت سلطان
ابوسعید را پادشاه که بجای او پادشاه شد بعدا و خاتون را بمقتی محموم کردن سلطان ابوسعید
متمم و معدوم ساخت نشان این طایفه در کتاب خود گویند بنان و فضل الشاعر

خداوند بخشنده
و بیکار است

هر دو از جواری خلیفه متوکل عباسی بودند و قریب یکسال داشتند روزی متوکل بانوی آنها را گرفته
این بیت بخواند نقلت اسباب الوضاح فی سطره و علمه حتی له کیف یفضب
پس از انشا داین شعر به بنان و فضل گفت هر یک می نظم آورند که با این شعر مناسبت داشته باشد

فضل در حال این بیت را بدینجه گفت	بصداد نو بالموذنه جاهدا
و یبعد عنی بالوصال واقرب	بنان نیست بی تامل سرود
و عندک العقبی علی کل حاله	فما مندی بدو لاجنه مذهب

و ربط و مناسبت این ابیات با یکدیگر ظاهر و درجه قدرت طبع ایند وزن را برهانی باهر است
استیاح بدلیلی دیگر نیست بخت اجدوی دختر جودی بن عمرو بن ابی عمرو الغسانی است
جودی وقتی از جانب قیصر روم در دمشق حکومت داشت و دختر او بنت اجدوی محسن جهان
مشهور بود وقتی عبدالرحمن بن ابی بکر بقصد تجارت بشام رفته مشارالیه را با دید و شیفته جمال
او گردید و ابیات عاشقانه بسیار در حق او سرود بعد با در فتح دمشق این دختر حصه و غنیمت عبد
الرحمن شد و مدتی از وصال او متمتع بود آخر الامر ائش هو المنطقی و سر گذشت و بنت اجدو را
بقوم و قبیلہ خود اعاده داد بخت خدا و یردی از مسطورات اشخاصی که وقایع
غریبه عالم را نوشته اند چنین مستفاد میگردد که بنت خدا و یردی در سال شصده و بیست و چهار
در اسکندریه ظاهر شده و خلقها بازوند داشته و پستانهای او مثل پستان مرد بود و با پای
خود قلم میکرد و مینوشت و بخوبی از عمده تحریر مقصود و مرام خود بر میآید یکی از وزرای مصر
او را احضار کرد و سر او معاینه نمود و وظیفه برای او قرار داد و گویند مقبره مشارالیه هنوز در
اسکندریه هست و موقوفه دارد پوران دختر حسن بن سهل وزیر معروف و زوجه ناموس
خلیفه عباسی است پدرش بکواندوی مشهور و خود او زنی عاقل و ادیب بوده داستان شریفه
عروسی او و شیکشها که در این موقع حسن بن سهل بامون داد و بخششها که خلیفه نمود طولانی و مشهور
است از جمله گویند در شب زفاف او شمعی افروختند که از چهل من عنبر تزیین داده و همیگر
در جمله کسترده که با کلا بتون بافته و تمام سطح آن بکوبه بر ترصیع یافته بود چون بامون آن حصیر دید
گفت قاتل الله ابانواس کویا این حصیر را دیده و گفته است کان صغیر و کبر من فواقصها

حصار زر علی ارض من الذهب

وحریری صاحب مقامات که در مقامه

تبریزی میگوید و بلقیس هر شاه و بوران بفرشها اشاره بهمان حصیر کرده است گویند در شب زفاف بوران عادت زنانه عارض شد چون مامون قصد صحبت نمود بوران گفت ای امرا الله فلا تستعجلوا

مامون طعنت شده این شعر انشا کرد
وام ان یدی فریته فانقذه من دم بدی
کرده بودند پیشتر محمد بن حازم باطلی است که با یثیم
بیان هر دو و قد ظفرت ولكن بیدت من

فاد من ماضی بجهته عارف بالظفر فی الظلم
از جمله اشعار طرب آنکه که درین سوره با سیر و نظم
بارک الله للحسن و لبودان فی الحسن
مامون چون این بیت شنید گفت بخدا که منی

دادم این حازم مراد منوده است یا قبح بوران در سال یکصد و نود و دو و هجری متولد شد و در
سه و دویست و هفتاد و یک در گذشت عقد فراغت او با مامون خلیفه در دویست و دو
و زفافش در ماه رمضان دویست و ده و چون مامون در دویست و هجده وفات کرد و بعد از
زفاف زیاده از هشت سال با بوران هم بستربوده بورانی که غذایت معروف و اعراب
اترا الیورانیة میگویند منسوب به بوران میباشد و اسم بوران اصلاً خدیجه بوده است بهر و زه خاتم
زوج شاه اسمعیل اولین پادشاه سلسله صفویه است که در ابدای قرن دهم هجری سلطنت این
خانی را آمد و در جنگ چالدران که شاه اسمعیل با سلطان سلیم خان عثمانی کرد و بهر و زه خاتم
چون در میدان قتال حاضر بود اسیر شد بعضی بجای بهر و زه خاتم تا جلی خاتم نوشته اند و صاحب
صحیف الاخبار تا جلی خاتم را مجنوبه شاه اسمعیل دانسته منکوحه و در هر حال بر عایت مودت
دولتین اسلامیتین ماسر گذشت ملال آنکه از این زن را یاد آوری نمیشناسیم بحقیقه البکریه
دختر عبداللہ و از قبیلہ بکرن و اهل وزنی صحابیة بوده است این زن با پدر و اهل قبیلہ خود بجنوب
حضرت رسالت پناهی آمد و شرف اسلام مشرف گردید و بیعت نمود و در ستم بیعت مصلحت
بارسول بود و مردان آمار زنانه فقط قول به بیعت میدادند خلاصه استیدانام در حق
بیتیه و اولاد او دعای خیر فرمودند برکتی در آنها پدید آمد چنانکه عده اولاد او نبیست رسید
و از این نبیست نفر چهل نفر ذکر بود و بیست نفر آنها در حبس دشنید شدند و این اشیر نفیره را
تصیر کرده است بیکم و هلوئی شاعره بوده است شاه جهان آبادی و اشعار او

کر میسر شود ان روی چو خورشید مرا

پادشاهی چه که دعوی خدائی بکنم

بسکیم جان خاتم و دختر خاقان جنت مکان مغفور فتحعلی شاه طاب ثراه بوده و از بطین بدرجاء
خاتم دختر قادر خان پطامی که ترجمه حال او پیش نگاشته شد بوجد آمده و اورا جانباچی میبختند از و بمرحوم
محمد قاسم امیر بزی داده شد و خاقان مغفور میر و علاقه تاسه با این دختر داشتند و سفر اخضره اورا همراه
و بصحبت قرار میدادند و انیز بچود بخش معروف و بطریقیت اهل عرفان مایل و مرید مرحوم حاجی ملاصفا
همدانی که از مشایخ انصاریان شایسته بوده و بهر سال سلجوقی خلیفه بخرشخ خود نیاز مینموده و محمد قاسم خان امیر شوهر
اورا خاقان مغفور بسیار محترم میداشتند و از جمیع دامادهای آن پادشاه مشارالیه و محمد ابراهیم خان
خلیفه الدوله شوهر بمایون خاتم که خواهر بسکیم جال خاتم بود برتری و اختصاص یافته در سفره پادشاهی
و در مجالس حاضر میشدند بدور بروزن قصور از جواریه مغنیه و در عصر عباسیین در بغداد
بوده و بکارینت الملک شهرت نموده و آوازی خوش داشته شریف ابو جعفر سعید حسن

البیاضی شفته مشارالیها گردیده و در حق و گفته
الی فاسکت فیه بدو را
معروف و انیدویت از تاج الکاکوت
سیفا حسا ما فی التراب دینا
فالیوم ابرزه الزمان مصونا
یهیات ذاک وان اراد بعید
اغراق عمر و للشقا و سعید
فوق المنا بومن امیة خا طبا
حتی برایت من الزمان عجا ئبا
بین المجمع لال احمد عا ئبا

شکی القلب ظلمته فی الحشا
بکاره الهالیه تابعیه ایست بقصه
یا ذید دونک فاحقر من دارنا
قد کت ادخه لیوم کرهیته
اتوی بن هند للخلافه مالکا
منتک نفسک فی الخلا أضلا له
قد کت اطمع ان اموت ولا اری
فالله اخر مدتی فطاولت
فی کل یوم للزمان خطیبهم
صاحب عقد الفریدمی نوید بکاره الهالیه

بالکه درین ابیات از معاوید بگفته بود و وقتی استیاج اورا بران داشت که بمجلس معاویه رود
و از او چیزی بخوابد عمرو بن العاص و سعید بن العاص و مروان در مجلس حضور داشتند چون
بکاره را بدیدند گفتند این همان است که آن اشعار را گفته است و هر یک از آنها بکثیر از آن اشعار

مستور در فوق را خواندند و بکاره نیز خود اعتراف کرد که ناظم این ایات اوست معذکات متعال
 مقصود نشد گفت اینجا هر حاجتی که داری بخواه بکاره گفت پس ازین چیزی نتوانم خواست و مر
 نمود بلقیس و خرمحمد بن بدرالدین بهراج الدین یقینی است و جدا و سراج الدین استاد ابن حجب
 عقلانی بوده و با آنکه خانواده مشارک بهیچ اهل علم و فضل اند و وجود این اسباب افتخار و
 اشتها را نماند دیده و علم و دانش و زهد و صلاح او نهایت شهر است در ماه ذیقعد سال
 هشتصد و چهل و یک راه جهان جاودانی پیش گرفته و در آنوقت زیاده از شصت سال داشت
 دو سال آخر عمر خود در راه سلوک و ایقان و طریق ریاضت و عرفان طی مقامات نموده و او را
 از مشایخ طریقت شمرده اند قاله ابن حجر بی دست همان بنت خدا و یردی است که در
 حرف باء ذکر نمودیم مستقیم زاده در تیره کرده خود مینویسد در سال پانصد و هفتاد و شش زنی در مصر
 پیدا شد که هیچ دست نداشت و معارفی چند اظهار کرده و مواضع خطوط از زمان چند خط را
 خوش و لطیف نوشت و مردم با و اقبالی نمودند و مالی وافر تحصیل نمود چنانچه ابن تغری در
 نجوم ظاہر خود با غیظ طلب تصریح کرده است بی بی خواهر شیخ عبداللہ دیوانه بوده و
 بیداری خیزن ذکر می آرا و نموده در مرات اقامت داشته و گاهی بی نظم می آورد و اشعر زوب

روم بیاض و زرخس دو دیده و ام کنم که تا نظاره آن سر و خوشترام کنم

حرف است

دارای مقام ولایت دانسته اند و در رفعات الالسن ذکر او شده است و بنا بر مسطور است
 همان کتاب سخته جاریه سازنده و نوازنده عود و ملوک که شخصی بوده عشق حقیقت او را بچود مینماید
 و از خوردن و آشامیدن باز میدارد شب و روز به آه و زاری فنا له و بیقراری مشغول میگردد
 اهل خانه ببتوه آمده او را بر رضیانه مجاین میسرنند سری سقطی او را از مرضیانه بیرون می آورد
 و یولی بالک او میدهد و او را آزاد می سازد سخته ایات عاشقانه بسیار نظم آورده از جمله

اشعار مسطور را در مرضیانه گفته است

اغلتم یردی ولما تذبنا	انا سکرانه و قلبی صیاح
انا مفتونه بحب حبیبنا	غیر جہدی فی حبہ و افتضا

لست ابغی عن بابہ من سراج
وفساد الذی زعمتم صلاح
وارتضاه لنفسه من جناح

فصل الذی زعمتم فساده
ما علی من احب مولی الموالی
تذکار پای خاتون چنانکه پیش در

عنوان بنت البغدادیه اشاره نمودیم دختر ملک نظام میرس بندقداری بانی رباط البغدادیه
مصر است که در خط مقرریری ذکر شده و این رباط وقتی خانقاه عظیمی بوده تذکار پای خاتون
رباط البغدادیه را در سال شصدهشتاد و چهار با اسم بنت البغدادیه ساخته و این زن با جمعی
دیگر از صاحبکات نساء در این رباط اقامت داشته اند و از اینجا که خانقاه مزبور مخصوص زنان
بوده همیشه زنی از اهل علم و صلاح در اینجا اعتکاف نموده و عنوان را نصیحت و وعظ میکرد
و علم و ادب میآموخته مقرریری گوید ام زینب فاطمه بنت عباس البغدادیه زنی بود در علم
فقه با مهارت و تفقه و قبلی از لوازم معاش قناعت نمود از تصایح سودمند مردم را منع
و متذکر میبخت و خود عبادت و عی تمام داشت و بسیار زبان صری و دشتی که از او استفاد
و استفاد کرده ستفید و مستفیض شده اند و بنا بر فضایل و صفات مزبور اهل صلاح بجایست او
مایل بودند و در هر حال رعایت شان و احترام او نمیداد و فی الحقیقه مهابتی از او همگان را مشهور
میشد و او بدینچال پسندیده زندگانی کرد تا در سال هفتصد و چهارده هجری در گذشت و بعد از او انما
که بجای او دست برتری و تقدم بر نوان معتکفات رباط بندادیه داشتند بغدادیه مشهور شدند گویند
چون رباط بغدادیه خانقاه منظمی برای عبادت و جای تادیب و تربیت بود زنهایی که از شوهر خود طلاق
میکرفتند و عده نگاه میداشتند تا وقتی که باز شوهر کنند همچنین بنوانی که شوهرهای آنها از ایشان دوری
و تبری نمیدادند تا زمانی که باز بر میل و مسامت آیند در اینجا اقامت داشتند و زنی که خدمت
آن خانقاه میکرد بهر حرکتی خارج از آداب معینه نموده و میگرد و این اصول در اینجا نامتنقی
منضبط بود و از سال شصدهشتاد و شش بواسطه انقلابی که در مصر روی داد شیرازه انتظام آن خانقاه
از هم گسست و ترخان خدیو سلطان از زوجات سلطان ابراهیم خان سلطان
عثمانی دما در سلطان محمد خان رابع مشهور به اوچی است شاربها صاحب نیکی جامع اسلام
بوده و موقوفه آئینجد را ادا وقف و برقرار کرده بنای نیکی جامع را ابتدا ماه میگرد سلطان معروف

به کوسم والد و مادر سلطان ابراهیم خان نهاد و چون او درگذشت خدیجه سلطان با تمام آن پرداخت
و علاوه بر این بنا آثار خیریه از قبیل کتب و مسقاخانه و احداث قنات و غیره دارد و مقبره جدا
برای خود ساخته است خیرات و تبرات نیز در آنست و افواه مذکور و اوراتالی رابعه است
اندر چون وقتی که سلطان محمد خان رابع بسیر سلطنت عثمانی جلوس کرد هنوز ماهی یک ساله بود
سلطان ابراهیم خان زنده بود خدیجه سلطان را والده کوچک گفتند و والده کوچک در سال
هزار و نود و چهار هجری وفات نمود ثقیة الارمنازیه دختر ابو الفرج عنایت بن علی
بن عبدالسلام الصوری و مادر تاج الدین ابوالحسن علی بن فاضل است که مکناة به اتم علی بوده
و پیش ترجمه حال او را و عده دادیم بنابرین گوئیم اتم علی ثقیة در علم و فضل و شعر و فصاحت مهارت
و شهرتی بکمال داشته و وقتی در اسکندریه ملازمت ابوطاهر السلفی را اختیار کرد و ابوطاهر
از مشاییر حفاظ اخبار و آثار است و در تعلیقات خود از ثقیة ذکر می نموده گویند روزی ابو
طاهر بر کاغذی نوشته بود و در حجره که ساکن بودم پایش می گریخته زخم شد دختر کوچک ثقیة
خود را پاره کرده پایی من بست ثقیة آن نوشته را دیده ایند و بیت را بدیده انشاء نمود

عوضاً عن هذا تلك الوليد
سلكت دهرها الطريق الحميد

لو وجدت لسبيل جدت بخدي
كيف لي ان اقبل اليوم وجدا

قاضی شمس الدین بن خلکان گوید ثقیة اینضمون را از برون بن کجی المنجم اقتباس کرده که گفته است

كيف نال العشار من لم يزل منه مقبلا في كل خطب جسيم
او ترقى الاذی الى قدم لم تخط الا الى مقام كريم

ثقیة قضاید و قطعات بسیار دارد که همه فصیح و آبدار است حافظ زکی الدین ابو محمد عبد العظیم المنذری
گوید ثقیة قصیده حمزیه باسم مظفر تعی الدین عمر برادرزاده سلطان صلاح الدین ایوبی انشاء نمود و در
آرایش بزم نشاط و بساط انبساط و اقداح راح و لهو و ارتیاح مبالغت کرد ثقی الدین گفت ثقیة
در عهد صبی این اطوار و احوال فرا گرفته است ثقیة انحراف بشیذ قصیده در بزم بظلم آورد که
دقایق امور حریه را حاوی بود و در عصمت و طهارت ذیل خود اقامه دلیل نمود و مدلل ساخت
که در کلیة فنون شعر ماهر و در سخن سرالی بسوط البید و قادر است ثقیة در ماه محرم سال پانصد و پنج

هجری در دمشق دارالملک شام متولد شده و در اوایل شوال پانصد و هفتاد و نه درگذشت
 فوت پدرش ابو الفرج در اوایل صفر پانصد و نه و رحلت جدش علی بن عبدالسلام روز شنبه
 نهم ربیع الآخر سنه چهارصد و هفتاد و هشت و انتقال پسرش ابو الحسن علی در اسکندریه در پانزدهم
 صفر ششصد و سه بوده و ابو الحسن عمری طولانی نموده و در نحو و علم قرانت یدی طولی داشت
 و آنچه را میبناگذاشت بهمت بر ضبط آن میگذاشت پدر ابو الحسن علی که شوهر تقیه باشد بفاضل معروف
 بوده و در دمشق در شوال چهارصد و نود متولد شده و در اوایل ربیع الاول پانصد و شصت و هشت
 در اسکندریه بدر بقارفته و از منازقریه بوده در بر شام و تقیه الارمنازیه منسوب بآن دهمه شب
 ترکان ملکه مادر سلطان شاه بن ایل ارسلان است و سلطان شاه از سلاطین خوارزمشاهی
 بود پوشیده نباشد که سلطان شاه برادری داشت موسوم بکیش خان که با او از یک مادر بود و
 در ولایت جند حکومت مینمود چون ایل ارسلان درگذشت سلطان شاه در خوارزم بجای پدر نشست
 و اعتنائی برادر بزرگتر ننمود و لهذا جنگ در میان گرفت و پس از آنکه چند دفعه سلطان شاه مغلوب کیش
 خان شد کار بمصاحبه انجامید و بعضی از بلاد خراسان بسلطان شاه تعلق گرفت و او در سال پانصد
 و شصت و پنج هجری بمرد و مملکت او را نیزنگش خان برادر چیری نگذشت که ترکان ملکه هم بکیش خان
 مقتول گردید ترکان خاتون دختر سلطان جلال الدین خوارزمشاهی است در سال
 ششصد و پنجاه و هفت هجری که هلاکو خان غزم تخیر شام داشت بدرالدین لؤلؤ حاکم موصل ابو طه
 کبر سن از امیر مغاف داشت و پسرش ملک صاحب را با عساکر موصل بار دوی خود ملحق ساخت
 و بنا بر حالت اطاعتی که از موصلیان میشود هلاکو خان شده بود ترکان خاتون دختر سلطان
 جلال الدین بملک صاحب ولد بدرالدین لؤلؤ تزویج نمود اما ضربت منظور بن ریان
 و خیر عبد القدر زبیر است و نوار منکوخته فرزدق شاعر معروف وقتی که میخواست از تحت
 مزاجت زوج خود خارج و متخلص شود تا ضرار نزد ابن زبیر شفیع قرارداد که ابن زبیر باستحلال
 او اقبال و اقدام نماید و فرزدق بمهر ابن زبیر متوسل شد و نوار بواسطه شفاعت تا ضرر فرزدق
 غالب آمد و این حال فرزدق به حضور عبدالقدآده این بیت را بر خواند
 لیس الشفیع الذی یاتیک مؤترداً | مثل الشفیع الذی یاتیک عریانا

و از آنوقت شیخ عریان ضرب المثل شد این خلکان در ترجمه حال ابو الفضل ریح بن یونس بن محمد بن عبد الله بن ابی فروه که ابتدا حاجب ابو جعفر منصور عباسی بود و بعد وزارت این خلیفه یافت گویند منصور چون کمال میل و اعتماد را با ابو الفضل ریح داشت روزی با و گفت هر حاجتی که داری از من بخواه ریح گفت استعدادی که به سپهر من محبت داشته باشد خلیفه گفت محبت امری است یاری نیست ریح گفت بی چنینی است اما وقتی که انعام و احسانی با و بفرمایند در او حالت محبتی نسبت بخلیفه حاصل شود و چون آثار محبت از او بظهور آید در قلب خلیفه نیز اثر کرده مهری پدید آید و چه مودت مودت میآورد و ممکن است که اندک اندک روبا زدیاد بخند و بدرجه مستحکم شود که جرائم و تقاصیر او مثل جرائم و تقاصیر اطفال نظر آید و معفو باشد و شفاعت او نیز مثل شفاعت شیخ عریان مقبول افتد در عرب نذیر عریان نیز مثل شیخ عریان ضرب المثل است و فناء آن انیکه وقتی زیر نام از قبیل بنی خثعم عریان نزد طایفه آمده خبر داد که قبیل او را غارت کردند و از آنوقت هم شد که هر کس میخواست قبیل خود را خبر دهد که جماعتی نسبت با آنها میآیند عریان شده میآمد و میگفت اما انذیر العریان یعنی آگاه و بوشیار باشید که دشمن میرسد تنو سه کنیز کن منسوب بوده از علیه یا عباس است دختر محمدی عباسی و در حق تنو سه گفته اند میت

لم نطب اللذات الا لمن	طابت له لذته تنو سه
غنت بصوت طلقت عبوة	كانت بسجن الصبر محبوسه
وكيف صبر النفس عن غلا دة	تظلمها انزلت طاوسه
وجرت از شت بهتها بانسه	في جنة الفردوس مغروسه

و موقع و داستان این ابیات در کتاب ابن طاهر موسوم به بدایع البدایع مسطور است
 تمیمه بنت وهب زوجه رفاقة القرظ الضحیابی بود و مشار الیه او را سه طلاق مطلقه نمود و
 عبد الرحمن الزبیر القرظی او را بزنی گرفت چون تمیمه عبد الرحمن را عین یافت از او مفارقت کرد و
 حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمودند که ای محمد بن حنیف را عین یافت از او مفارقت کرد و
 بدوق عیلتان و مذوق عیلتان را نیز بفرستد است تو مان آغا این نام نامی بجز نفر و خیر
 سلاطین عظیم الشان داده شده و در عصر و زمان یکی از بنات سلطنت عظمی سماءه باین اسم ملقب
 بنفخرالدوله میشد ثقیفه دختر خطیب محدث ابو الفرج عیث بن علی بن عبد السلام

الاومنانی است که پیش ترجمه حال او نگاشته شد تمیم آن ترجمه را گوید مشار الیهادر ملکات
محدث مشهور حافظ ابو طاهر التلعفی سیر میردو ابو الحجاج صاحب کتاب الف بابا پسر مرثیا
که معروف بابو الحسن علی بن حمدون است همدرس بوده و در نزد ابو طاهر التلعفی تحصیل نموده و
در ماه جمادی الاخری سال یاضد و شصت و دو ابو الحجاج از رقیته اجازه گرفته و ابو الحجاج بن سبیتی
میگوید رقیته بمن اذن داده است که مجموعه اشعار او را که خود نوشته و برای من فرستاده قرأت
و روایت نمایم و برخی از اشعار از کیفصیده طویله که در مدح حافظ السلفی است شرح ذیل ذکر نمایم

اعوامنا قد اشرقت ايامها
والروض متبسّم بنور اقامة
والزجس الفضل الذي احداقة
والورد يحكي وجنة محمّرة
وشقائق النعمان في وجباته
وبعد ازكال تنقيب شروع بهج حافظ السلفي كرو
وتبتهت بعد الكرى نواامها
لما تجرد للقريض حسامها
فخر الائمة شيخها وهما ماما
ارض العراق بفضلها وشأامها

وعلى على ظهر السماء خيامها
لما بكى فرجا عليه غمامها
ترنوفيفهم ما تقول خزامها
الخل من فرط الحياء لثامها
خالات مسك خالها رقامها
يا صاح قم لسعادة قد اقبلت
واجمع خواطرنا الجلى فكرنا
مدح الامام على الانام فرضة
الحافظ الجبر الذي شهدت له
واخر قصيد ورا طوري خوب گفته كه طغش

لحاف و رشاق و اوایل ان را فراموش نمایند و دختر حسین بن اویس از نجاشی
ترکان و زنی بربیع اجمال بوده و با غم خود احمد بن اویس بمصر آمد ملک ظاهر بر بوق از ملوک چرا که مصر
اورا ترجیح کرد و بعد با طلاق داد و عزاد و او شاه و له ابن شاهزاده بن اویس اورا بر زنی بگرفت
چون بنیاد باز گشتند غم او احمد در گذشت و شاه و له شوهر مشار الیها بخت پادشاهی نشست
اما او شوهر خود را نابود نمود و خود بسلطنت پرداخت بعد از ان محمد شاه پسر قرا یوسف با و حمله کرد
یکسال بعد او را در بند می صره داشتند و از راه دجله خود را بواسطه رسانید و شتر را متصرف
شد ابالی اورا با محمود بن شاه و له پسر شوهر او بنده حکمرانی متکلم کردند و محمد و محمود را نیز ملاک خسته

وہ کہتا ہے کہ میں نے اپنے آپ کو
کھانا کھا کر دیا ہے۔

در سال شصت و نوزده هجری خود مستقلاً حکمران شد در بصره با اعراب حرب کرده و جزیره وسط
بتصرف مشارع در آمد و بنام او خطبه خوانند و سکه زدند و الا امر در سال شصت و هشتاد و
در گذشت در انباء ابن حجر ذکر کنند و گفته است تونی اتون زوجه ملا باقانی که مصاحب میر
نظام الدین علی شیر بود طبع چالاک و مزاج مباح داشت با شوهر و زن اکثر مشاعره و با هم طفره

مراج دست میداد تونی ملا این باغی گفت کاواک شده چونی از او پشت مرا بیدار کند بضر ب انگشت مرا هم خوابگی هست رکی گشت مرا قوت نه چنانکه پا تواند برداشت و بجای این باغی در جواب العجائب این باغی بنظر آمد شبهایم پشت سوی من خواب کنی	یاران ستم پیره زنی گشت مرا کر پشت بسوی او دمی خواب کنم تونی نیز در جواب رباعی را نوشت روزی نبود از و بجز پشت مرا بهر بود از پشت دو صد مشت مرا ملا همه ناز و غمزه ات گشت مرا بگذار که دل گرفت از پشت مرا
--	---

تونی شخص زنی از محذرات ایران است در حسن صورت و شیرین زبانی و خوش
طبعی و لطیفه کوئی بدرجه کمال بوده و نقل کرده اند که شوهر تونی با امردی بسر میبرد و از زن
ملفت نمیشد تونی ازین ادای نامعقول بجان آمد و این رباعی را بمناسبت انشاء نموده

آن شوخ که هست حسن عالم گیر شش ای خواجه بیاتامن و تو صلح کنیم	یارب چه شود شبی بخوابم زیر شش تو با کونش بساز و من با کیر شش
---	---

مرد بدیدن ایند و بیت مقلبه شد و امر در او داع کرد و توبه نصوحا افضل بد نمود و پیش تونی رفت
و با وی انس گرفت و در آفتاب عالم تاب اختر بنظر آمده که نصوحا شخصی بود در شیراز پیش و
بروت داشت و پیوسته رخت زنان پوشیده در حمامی که مخصوص برای غسل زنان بود می
رفت و خدمت مشت مالی میکرد و در انحال از قصص و حکایات شہوت انگیز بگوشه های دربار
و غمزه های بلا خیز و حرکات دیگر زنان را مست میکرد و بر سر شوق و ذوق میآورد و می
آمیخت باین عمل عمری خوشحال بسر برد و کسی نشاخصت که مرد است روزی دختر جام در آن
حمام آمد و نگین قیمتی از انکشترا و جدا شد دختر در حمام را بست و در جستجوی ان نگین برآمد

تا چند زنی
طعن به پشت
مرا

نصوحا لرزه برانداش لقادر نشان و گریان و بجنو قلب سر بسجده گذاشته گفت خدا
 غم نکندار که رسوا شوم و من توبه میکنم که بازیه کاری نخواهم کرد هنوز در سجده بود که نکین را
 از جامه زنی بیرون آوردند نصوحا شکر خدا را بجای آورده فرصت یافته از حمام بیرون آمده
 بخانه خود رفت و رخت زنان از براندخت و لباس مردان پوشید پیش محمد رفت و بگفت
 الی الله توبه نصوحا توبه کرد و از ابرار شد و توبه او در آینه و افواه مشهور گردید تصویر سندی
 مرشد آبادی از میر جوشش عظیم آبادی شنیدم که نام او بقیس خانم بود شعرار و میگفت این یک

بیت فارسی نیست از افکار اوست	فتنه زانی منت شناخته ام
بد بلائی منت شناخته ام	جوشش نقل کرد که روزی تصویر پسر شیر خوا

خود بر دوش گرفته در صحن خانه استاد بود میسر عشقی شوهر وی که مرد شاعر بود این مصرع بر خوا

دیدم بدوشش آینه طفلی پری نژاد	تصویر بالبدیه مصرع دیگر را گفت
چون مصرعی که باشد پیوند ستزادی	حرف الشاء

ثبته بنت یعار زوجه ابو حذیفه است و ابو حذیفه از اکابر قریش و پسر عتبة بن ربیع
 و برادر بنده بنت عتبة است ابو حذیفه بشرف اسلام و ایمان مشرف شده و در عداد صحابه
 گردیده بار خ حبشه مهاجرت کرد و از آنجا بدینه منوره مراجعت نمود در تمام غزوات ملازمت
 خدمت حضرت رسول متراواشت تا در یوم الیمامه شهید شد در جنگ بدر که کفار مبارز می
 طلبیدند و اصحاب بنوی را بچنگ تن تن دعوت میکردند رسول اکرم ۳ او را از رفتن مین
 منع فرمودند و بنده خواهر ابو حذیفه در انغزوه حاضر و با کفار همراه بود و در آنجا خود را
 می نمود و بنا بر حمیت جا بلیت این دو بیت را در حق برادر خود انشاد کرده گفت

فاشکرت ابا و قال من صغر	حتی مثبت شبابا غیر محزون
الأحوال الأثقل المشؤم طائر	ابو حذیفه شتر الناس فی الدین

آئینه زوجه ابو حذیفه صحابه است مشهوره و مانند شوهر خود دارای فضل و درایت بوده است
 و ثبته بنت الربیع و ثبته بنت سلیم و ثبته بنت الضحاک و ثبته بنت النعمان نیز چهار زن صحابه بودند
 اند و ثبته بنت حنظل از نسای تابعیه میباشد و سیم جاریه ابولسب غم حضرت

رسول بوده و مژده ولادت سید نام را با بولهب او داده و بولهب او را آزاد کرد و اولی آن
که بشرف دایه کی آن بزرگوار نایل شد ثویبه بود بعد حلیمه را این شرافت نصیب شد ثویبه وقتی
که حضرت نبوی را شیر میداد پسری شیر خواره داشت سر و ح نام و چون ابو سلمه بن عبدالتبن
جحش را نیز شیر داده این دو برادر رضاعی حضرت مقدس نبوی گشته اند و عقیده بعضی مبنیست
که سید عالمیان ابتدا یکجمله از پستان آمنه شیر خورده اند بھر حال ثویبه حمزه سید الشهدا را نیز شیر داده است
مأثور است که چون ابولهب بحضرت رسول ایمان نیاورده در گذشت او را برادرش حضرت
عباس بن نجاب دید از او پرسید که در چه حالی گفت در ناچیزیم و عذاب الیم بمقتدر در شب ولادت
رسول اکرم بجهت اینکه ثویبه را بمرده تولد آنحضرت آزاد کردم از عذاب آسوده ام خلاصه در
اسلام ثویبه اختلاف کرده اند ما محض دایه کی حضرت رسالت پناهی در انجیل ذکر از و نمودیم
ثریا (معشوقه عمر بن ابی ربیعہ المخزومی از متقدمین شعرای اسلام و دختر عبدالتبن ابی کرش بن
امیه الاصفهانیست و از جمله اشعار رائقه که عمر بن ابی ربیعہ در حق او گفته در وقتی بوده است
که سبیل بن عبد العزیز بن مروان مشار الیہا را تزویج نموده و آن قصیده است طولانی که تمام است

بعدها نام سامو الرکبان
یتخط الی حتی اتانے
ایہا المنکح الشربا سہیلا
ہی شامیۃ اذا ما استقلت
ولطف این اشعار پوشیده نیست تزیینات
من رسولی الی الشربا فاتنے
یعلم الله انتی مستهام
نیز اشعار ذیل را عمر بر روی کاغذ قوی نوشته
کتبت الیک من بلدی
کعب و اکف العینین بالحرث
چون ثریا این ابیات را بدید و برخواند شد

ایہا الطارق الذی قد عنانے
زاد من نازح بغیر دلیل
و در این قصیده می گوید شعر
عمر که الله کیف یلتقیان
وسہیل اذا استقل یمان
اقرار ثریا و تزویج او بسبیل عمر بن ابی ربیعہ
ضاقتی الهم و اعترتني الهموم
بہواکم و انتی مرحوم
و از افرین و مطیّب ساخته برای ثریا فرستاد
کتاب مؤلہ کمد
یوزق لہیب الشوبین النحر والکبد

کرست و بسبیل مثل این شعر بزبان آورد
 ومن هوان لم يحفظ الله ضایع
 اتانی کتاب لم یر الناس مثله
 وقرطاسه قوهیه وریاطه
 وفي صدره منی الیک تحية
 وعنوانه من مستهام فواده

بنفسی من لا یستقل بنفسه
 بعد از آن این بیات الظم کرده نزد عمر بن ربیع
 آمد بکافور و مسک و عنبر
 بعقد من الیا قوت صلا و هو
 لقد طال تهیامی بکم و تذکری
 الی هائم صبت من الحزن مسعر

عبد الرحمن السبیلی که شارح سمره ابن شمام است گوید ثریا نواده قتیل بن شمام بن النضر مشبه و قتیل زوجه
 عارث بن اتمیه جد ثریا است یعنی ثریا دختر سپر او بوده و بعضی متبیله را خواهر نضر دانسته اند ولی
 سبیلی گوید صحیح نیست که دختر اوست (حرف ابجیم) **جان فدقادی**
 لفظ قادی بن بنظر میآید که تصحیف خاتون باشد بجر حال انیزن در حرم مراد خان ثالث سلطان
 عثمانی است بار و اقتداری بکمال داشته و در مغضات امور دخالت مینموده و وساطت او بسیار
 پیشرفت کارهای خفیه شده بعد از سلطان مراد خان نیز بهمان نفوذ و قدرت مانده از قرار
 مذکور متشابه آثار خیره گردیده از جمله در اسلامبول مسجدی جامع و سقاخانه ساخته بهترین صفات
 او اینکه اعانت ظالم را نیت شنیع شمرده و برادر او ابراهیم پاشا چون از طریق انصاف
 عدول کرده ظلم و اعتساف را بدرجه کمال رسانید جان فدقادی بن مهر خواهری را برکنار
 نهاده در حبس و قتل او سعی گشت جبراء بنت قسامه مادر زن حضرت امام حسن ع
 و مادر اتم سخت بنت طلحه بوده و حسن و جمالی بکمال داشته و زنهای خوش سیما از او احترام میکرد
 چه با وجود او انسا را نمایش و بهائی نمینامدینا بر این او را جبراء میگفتند و جبراء آن کسی است که بنا
 خوشی جرب مبتلا باشد و مردم از چنین شخصی کناره میجویند که از آن مرض مسری امین مانند و
 بنت قسامه را محض دوری چنین زمان از او جبراء گفته اند و آسمان را هم نظر بکواکب جبراء
 میکنند ظاهراً عقیل بن علفه المری نیز دختر ماه پیکری باین اسم داشته است جعده دو
 نفر صحابی که هر دو از انصار و ابالی مدینه منوره بوده جعده نام داشته اند و جعده زوجه حضرت
 امام حسن ع که آنحضرت را باغواهی معاویه بازید مسموم ساخت که بوصول کبی از آن پدر پسر

چنانکه در این کتاب
 مذکور است که این
 کتاب در زمان
 سلطنت ناصرالدین
 شاه قاجار
 در شهر تبریز
 در کتابخانه
 حاکم آنجا
 موجود بوده
 و در این کتاب
 در باب اول
 در بیان
 احوال
 این شهر
 مذکور است

رسد و رسید از موضوع ما و ما نحن فیہ خارج است جانان سبک از زنهای مملکت هندوستان
 و پدرش عبدالرحیم خان بن میرافغان ملقب بجان خانان بوده خود از علم و فضل بهره وافی داشته
 و تفسیری بر قرآن کریم نگاشته و تاجیک پادشاه از سلاطین هند صیت حسن صوری و فضایل معنوی او
 شنیده و بخواستکاری او فرستاد او و ندانم خود آکنده و گیوان خود را بریده و جعبه گذاشته
 نزد پادشاه فرستاد پادشاه این حرکت را دلیل عفت او دانسته بختین کرد و مشارالیه را هزار و

عا شق خ شلق عشق تو پنهان چنان کند ا ب ک ل م ن ه و ز ح ط ی ک د ر ف ج	بنقاد در گذشت این شعر ازوست سید است از دو چشم ترش خون کرسین
--	--

ابی بکر بن ایوب ایوبی و محدث بوده است مونس نام که بواسطه جلالت قدر و فضل و علم خود این
 لقب یافته است جمال النساء ام ابیخیر البغدادیه است که پیش و کبری از ان نمودیم و ایشان
 مقارن سال شصت و هجری زنده بوده و چون فضل و علم او را اسباب مفاخرت مجلسین
 دانسته اند او را جمال النساء گفته محمد بن عساکر و فاطمه بنت سلیمان و قاضی ابی النخوی و قاضی
 تقی الدین سلیمان و ابی بکر بن عبداللہ الدائم و ابن سعد و ابن شحنه از مشاهیر اجازه گرفته است
 جمیل و دختر ناصرالدوله از ملوک بنی حمدان بوده و بچود و سخا و استود و انداز جمله نوشته
 اند این زن در سال سیصد و شصت و شش هجری زیارت که معظه زادها الله شرفا و تعظیما رفت و
 خیرات بسیار از و بظهور رسید از جمله تمام حاج را شربت داد و در خانه که ده هزار دینار بذل کرد
 و سیصد غلام و دویست کنیز آزاد نمود و پانصد راس احله به سپیدکان حاج بخشید و مختصر در آن
 سفر جمیل چندان عطا و اعطا پرداخت که مردم سخر ج ام جعفر زبیده و مواهب و خیرات او را فرمود
 کردند و عام جمیل معروف شد و هر سال که خیر و برکت زیاد عاید مردم میکرد دید آن سال طعام
 جمیل میگفتند و دوازده نفر زن صحابه متما باین اسم بوده که از جمله است جمیل بنت ثابت
 که با تم حاصم معروف و پیش و کبری از و شده است و جمیل بنت عبداللہ زوجه ابن ابی ثابت
 ابن قیس بن ثمال است که اول صیغه طلاق خلی در باب او جاری شده چنانکه در کشف در
 سوره مبارکه بقره مفسر است جمیل اصفهانی زنی خوب صورت و خوش طبع و شیرین زبان
 بوده در اصفهان نشو و نما و در هندوستان سیاحت نموده است این شعر ازوست

بوجود آمد در سال شصده و چهارم بحری کیش در حالتی که مستم و ضو ساختن و ادای نماز بود ارتحال
 نمود و جوهره جاریه ست نفیسه است و جوهر اسم جاریه است از مهدی عباسی که بر او تحکم و تسلطی
 داشتست جوهریه چنانکه در عنوان احتیاجات المؤمنین اشاره نمودیم جوهریه از زوجات
 طاهرات حضرت فخر کاینات و دختر حارث بن ابی ضرار رئیس عشیره بنو المصطلق و از قبیلہ خزاعه میباشد
 در غزوہ بنی المصطلق این زن را مسلمانان اسیر گرفتند و حصه ثابت ابن قیس صحابی شد و با مالک
 خود قرارداد مبلغی معین کار سازی کند و از قید رقیت خلاص شود و محض استعانه بخود حضرت
 رسالت پناهی آمده عرض کرد یا رسول الله انا جوهریه بنت الحارث سید قوم و قد اصابتی من
 البلاء ما لم یخف علیک و قد کانت علی نفسی فاعنی علی کتابتی رسول اکرم و منظر کل حمت و کرم
 تمام مبلغ معهود را دادند و مشارعها را شرف از دواج خود ازانی فرمودند اصحاب که این
 بدیدند از قوم و قبیلہ جوهریه هر که را در تحت ملک داشتند محض احترام قرابتی که با پیغمبر حاصل نموده بودند
 از او کردند عایشه کونید هیچ زنی را ندیدیم که نسبت بقوم و قبیلہ خود بدرجه جوهریه خیر باشد و کلمات
 محی الدین مذکور است که این زن هفت حدیث شریف از سیدنا ام روایت کرده است
 دو نفر صحابه نیز مائة باین اسم بوده یکی از ان دو نفر دختر ابو جهل و زوجه عتاب بن اسید است
 که پس از فتح مکہ شرف اسلام شرف گردید جهان خانم طیب الله مضجعا مهدی بانوی
 کریم الاصل معظم و مهدی خاتون عظیم الشان معتم صدف کوهر نور شهر یاری سپهر فروزنده مهر کرامت
 و کامکاری شرف جهان وزیر زمان و زین نمان مادر فرخنده سیر اعلی حضرت شاه
 تاجدار و لیسعت همایون مانا صرا دین شاه قاجار خدا الله ملکه و سلطانہ ملکه بود که بکمال
 زانجنس ندیر لی مشار و مشیر و معین و ظمیر صیانت نمینود و باصالت رای و متانت فکر و حمت
 عقل بران بر شوکت دولت و قوت سلطنت مبلغی می آنزود بیت

بنان و کلکش اندر تسلیم و تحسیر	دیر بود نه منشی نه پس چه سلطان بود
سطور خامه او بر بیاض صفحہ عدل	بخار بجان مشور حکم و شرم مان بود

فی الحقیقه صفحات خطان محرمه معظمه طاب ثراها که هر یک محض بذل عطیة و عطای طبعه
 و اعانت الموفین و تأمین خائفین و حمایت بضغفا و رعایت رعایا نکاشته شده

قطعاتی است که دارندگان شطری و سطری ازان را از عقد مر و اید کرامی تر دارند و وسیله اقتضای خود میثارند و همین کلمات و بنان و تقریر و بیان و رای صائب و هوش ثاقب بود که پس از ارتحال شهریار سمر و ماضی محمد شاه غازی انار است بر بانه تفریق کلمه را از میان بزرگان و ارکان دولت ایران برداشت و بحکام ولایات و ایالات ممالک محروسه ارقام و احکام نگاشت و اعمال و اعمال اقطار را در تحت نظم و انشظام گذاشت تا موکب منصور علی حضرت شاجهقران از دار السلطنه تبریز بدار الخلافه طهران شرف و رود از زانی فرمود و تحت کیان را بجلوس ممینیت مانوس مزین نمود و تفصیل این اجمال که محتوی بر سهیل هزار اشکال است تاریخی مبسوط می باشد که مورخین این دولت ابدایت نگاشته اند و برای طالبین خیر و حافظین سیر گذاشته و اگر ما بخوایم بجزا و شرح آن بگردیم باید کتابی جداگانه تالیف نماییم و آن از تناسب و وضع این دفتر خارج کرد و دو موشک به نقادین کاغذ شود پس بهیچدر گوئیم این ملکه معظمه ایران که روانش در غرقاب جهان سبتج و شادان باد و در خرد زاده خاقان خلد آشیان فخر علی شاه فرزند امیر کبیر محمد قاسم خان بن سلیمان خان اعظم دالدوله قتل قاجار و والدۀ ماجده او خواهر لطیفی سینل میرزای فرمانفرما حمید میرزای شجاع السلطنه است

در سال یکم از و دوست چهارم بجزای با	محمد شاه آن شاه درویش دوست
که شاهی سبای بی بکر دارا دوست	فریت فرا و جت حاصل نمود و در محام

ملکی بامر اعلی بر نفوذ او امر دولت افزود و در هر مورد و موقع کمال کفایت و دفور درایت خود را ظاهر فرمود و در سال هزار و دویست و چهل و هفت در ششم ماه صفر المصفر وجود مسعود بهایون علی حضرت خسرو صاحبقران ناصرالدین شاه دام ملکه از بطن طاهر و باطن و ظاهر جهان آراش داد و در تمام عصر شهریار سمر و در یک قسمت از عمد معدلت عهد خسرو منصوران معظمه ملکی را به مهربانی مادر بلکه خلقی را بکفالت پدر بود از صنایع عالیۀ در خط و نقاشی مهارتی بکمال داشت و نقاشی را کاهی کل دوزی میکرد که ارباب خبرت و سلیقه را بجزت میآورد و افسوس که در سال هزار و دویست و نو و بجزی روز دوشنبه ششم ماه ربیع الثانی در آنوقت که موکب مسعود خسرو در اقلیم اروپا خاطر بیضا منظر بهایونی را بکشف دقایق مشغول میبانت ملکه معظمه روح بلند اروحا و ای غرمت بهشت افراخت طایر روحش در خلد برین سدر و نشین اگر تفقه علی حضرت

شاهنشاهی و حجاب که دوام عمرها یونش اسباب رفاد است مایه تسلیت نبود که روی انبوه بخاک سپار
می نشینند آما وزیر مرحومه سترگبری و مهد علیا نورالدین منجیها مرحوم شاهزاده معظم علیقلی میرزا ابن
خاقان المغفور فتحعلی شاه الملقب باعضاد السلطنه بود که علم و فضل و فهم و عقل و تبحر و بصیرت و بزرگ
منشی و خبیرت او آفاق را گرفته و صیت آن باصقاع و اقطاع رفته است و از خصایص معظمه
مرحومه رضوان الله علیها آنکه عفتی عامل و ذوقی سلیم و طبعی موزون و استعدادی جامع
و حدی مفرط داشت و برداشتمندان و کارا کا بان مملکت و قبی کامل میگذاشت طبقات
مردم را حسب المراتب شناسا بود و در عواقب کلیه امور دنیا مایه خیریه اش زیاده از آنکه شمار
آید و هوشمند عددان را تعداد نماید نشر با نوشته که بلالی منشور ماند و نظمها که حور بجای قلائد

بر بخورنش اندازان جمله است بلیت	از مردوزن آنکه هوشمند است
اندر همه حال سر بلند است	بیدانش اگر زن است اگر مرد
باشد به مثل چو خار بے ورد	منجی پاک ملکه معظمه سترگبری مهد علیا جهان

خاتم دوشه مقدسه معصومه ثم وزاویه منوره بضعه امام بهفتم سیه شب آن تربت ریجان بخت
بمیاه رحمت سیراب بادینی الرحمة و آله الامجاد حبهان آرا بیکم دختر شاه جهان
از سلاطین هند و سلاطین ارباب ارجمند بانوبیکم ملقب بممتاز محل که ترجمه حال ان نگاشته بوجود آمد
و جمیله بوده باطبع موزون و بادبا و شعر از یاده بذل و بخشش نمینود مقبره او در شهر دلی در بقعه شاه
نظام الدین اولیا معروف به زر زری بخش رحمة الله علیه و وفات او در هزار و نود و دو و هجری بود

لوح مزار او انی شعر که از افکار خود مشارالیه نگاشته	بغیر سبزه نپوشد کسی مزار مرا
که قبر پوشش غریبان بهین گیاه بس است	جهنم خاتون شاعره بوده است

شیرازی و مالدار معاصر عبیدزاکانی شعرا و ظرفا غالباً در مجلس او حاضر میشده و کمال احترام را با او

می نموده اند این شعر شقیق ازوست	مستوریت که صورت ز آب میسازد
ز زره ذره خاک آفتاب میسازد	جهنم اسم کی از زو جات شاه ایل

اول پادشاه صفوی بوده و در نظم شعر دستی داشته اما از تاج افکار او چیزی بدست نیست مگر
یک بیت که با و نسبت داده اند در حرف جاء در ترجمه حال حیات بیاید حبهان شاعره دهلوی

یکی از امراه بود و این بیت از او است
قد رغمای وی و سر و چین هر دو یکی است

کل بلغ و رخ آن غنچه دهن هر دو یکی است
حرف الحاء

حاجی قادرین دختر اسکندر پاشا از وزرای مرحوم سلطان بایزید خان و مساقه بجای مهر پاشا
خانم است صاحب حدیقه الجوامع گوید در نزدیکی قبر قوجه مصطفی پاشا جامع و تکیه و در صحنه محله
دارد اما محمد زنی افندی مصنف کتاب مشاییر النساء این گفته را رد کرده مینویسد از دو سیت سال
قبل آبا و اجداد ما در محله حاجی قادرین ساکن بوده اند و هم اکنون ما در همان محله متمکن هستیم و میبینیم
که حاجی قادرین مشارالیه در انخل جز تمام چیزی نداشته و جامع شریف از مرحوم خضر بک عراق
العلم است که یک وقتی قاضی اقل اسلامبول بوده و محله را نیز باسم او منسوب داشته بودند حاجی
قادرین در عقب جامع خضر بک دو حمام بنا نمود و جامع شریف و محله باسم او منسوب شد
قبر حاجی قادرین در نزدیکی قبر قوجه مصطفی پاشا در جوار جامع واقع و مقبره خضر بک قریب بزرگ
در حواله بستانا قره کزیمیا شد چه زنی مدینه است که مکرر شوهر کرده و به شبق معروف
شده در حق او گفته اند اشبق من حتی صاحب مجمع الامثال در شرح همین مثل گوید در وقتی که مروان
بن حکم والی مدینه منوره بود سپهر حبشی که سی چهل سال داشت بر روان عرض شکایت کرد که مادام
بجوانی این ام کلاب نام شوهر کرده مروان مشارالیه را احضار و از او استفسار نمود از زن در کمال
بیشتری بعضی سخنان سپهر خود گفت که بر فرط شبق و دلالت داشت لهذا این صفت ضرب المثل شد
و گفتند اشبق من حتی و بدیهه اکثرم العذر کجی

فما وجدت وجدی بها ام واحد
رأته طویل الساعدين عنطنطا

ولا وجد حتی بابن ام کلاب
کما انبعثت من قوه و شباب

بدیه در بیت ثانی از این دو بیت بعضی الفاظ

حتی را که در حضور مروان گفته و شوهر خود این کلاب را وصف کرده ایراد و استمال نموده و
عبارت حبشی است یا بوزعه الحمار اما رأیت ذلک الشاب المقدود العنطنط
والله لیصر عن امک بین الباب والطاق فلیشفین غلیلها و لتخرجن نفسها
دونه و لودت اننه ضبت و ان ضبته وقد وجدنا خلا ریحای مرینه حتی را خوا اینها میدهند
یعنی او را بمنزله ام البشر می دانند چه بانها اقسام مواقع را باسم قبیح و غریبه و تحیز و مرزیا می خورند

و این جنی غیر از جنی دختر است و آنکه از طایفه بنی بحر بن عمود بوده حبابه مغنیه بوده است مشهوره و او و سلمه که
 نیز مغنیه است معروف بقینتی نیز میباشند چه یزید بن عبد الملک اموی باین هر دو عشق داشته
 و طوری مهربانند و کثیرنک او را مقهور نموده بود که گویا آنها مالکند و یزید مملوک است و در حق بعضی
 مغنیه ها که در موسیقی مهارت کامل داشتند گفته اند احسن من قینتی یزید خلاصه حبابه جاریه بوده است
 مدینه از شخصی معروف باین زمانه یا بن سبنا و او را عالیہ سیکفته اند و مالک او نهایت سعی را در تربیت
 او نموده چنانکه از مهر و موسیقی دانان انصهر که ابن سرج و ابن محرز و مالک و معبد و جمیل و غره المیلاد
 بودند حبابه تعلیم گرفته و پس از آنکه بدرجه کمال رسید یزید فروخته شد و سماء بجایه کردید در اغانی مسطور
 است که یزید فرزند خود را در خلافت برادر خود سلیمان بن عبد الملک بجایین مینماید هزار دینار سعه ثمنه
 عبد الله بن عمرو بن عثمان را باینی گرفته و بمقتدر نیز مهریه داد و بجهت بنت محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر را
 در جهان نکاح خود در آورد بعد از آن عالیہ را بجزار دینار خرید سلیمان چون ابن اسراف و تنذیر او
 بدید در غیاب او گفت من مایملک یزید را خواهم سپرد که نتواند در آن دخل کند و دیگر با و مدخله
 نخواهم داد یزید آن حرف را بشنید و ترسید و عالیہ را بصاحبش رد کرد اما همیشه در خیال او بود و تا وقت
 خلافت با و رسید و وجه او سعه نمیداد که یزید در هر حال عالیہ را خواهد خواست محض استمالت مشایخها
 را خرید و یزید تقدیم نمود و یزید نهایت ممنون شد و او را سماء بجایه ساخت و اندک اندک سیل او
 بجایه رو باز دید و دنا و دو شب توروز با او بشرب خمر مشغول گشت و جز تئیش و صحبت با او بکاری
 پرداخت و امر خلافت مهمل مانده بود گویند بعضی اوقات یزید بنگاهات حبابه دستهای خود را
 بهم میرود و میگفت پرواز میکنم پرواز میکنم روزی هنگام ادای این عبارت حبابه گفت خلافت
 یکبار و امیکنداری یزید گفت بتو و امیکندارم جارا اندر خوشتری از رضایح الکبار خود در شرح مقام
 زهریه نقل کرده گوید روزی یزید بن عبد الملک گفت میگویند دنیا برای مردم چو قوت بی کدورت
 نیست من امروز کاری خواهم کرد که اسبها گدازب آنخرف باشد انگاه در باغی با صفا نرم
 عیشی ترتیب داد و خواص ندای خود را بخواند و بشارت نشست و با و از حبابه انتظار می داشت
 گروه میگفت پرواز میکنم پرواز میکنم کرم عیش و شادی بود که دانه اناری کلوی حبابه را گرفت
 و آنچه کرد و پذیر و نیاورد و در ساعت آن مغنیه جان بداد روح یزید کوئی پرواز کرد و خرمی

الحبيب
حبابه

او مبدل العی شد بد شد و تقدیر الهی گذاشت روزی بی که ورت مبتست بسر برد بعد از نخت روز
که با حتمی جاگاه و جگر سوز زندگانی مینمود راه انجمن پیود و ز محشری که در مقام زهدیه میگوید اذکر
المرفانی و مامنی به من خطره علی راسه مصبوب حین غصت بحبته الرمان
اشاره همین واقعه میباشد و مقصود از مروانی همین نرسیدت صاحب صحایف الاخبار گوید یزید
سه روز نفس حبابه را دفن نکرد و در آن سه روز نه سخن گفت نه بطعام و شراب غنبت نمود این شعر
در کامل و فیروز آبادی در قاموس حبابه را بتجیف با ضبط کرده و در اوقیانوس بتشاید با ضبط
است حبابه محدثه است با فضل و علم که ابوسلمه التوزکی شاکر داور بوده است و حبابه
الوالیه و ام حبابه از تابعیات هستند و از حبابه و البیه علماء اثنی عشریه معجزانی در حق ائمه اطهار شرح
بسوت نقل می کنند حبیب دختر عبدالغری العواء بوده و طبعی قادر داشته و کووان حماسه

الى الفقه بتر نكاه ناقتي
اني ورتب التراقصات الى مني
اولى على هلك الطعام اليه
وصي بها جدي وعلمني لي
فاحفظ حيتك لا ابالك واختر
حبيبه بنت عبد الرحمن دختر زين الدين

در باب مدح پنج شعر از او ثبت کرده و آن است
فكسا مناسمها النجيع الاسود
بجنوب مكة هديهن مقلد
ابد اولكني ابين وانشد
نفض الوعاء وكل زاد ينقد
لا تخرقنه فارة او جد جد

عبد الرحمن بن الامام جمال الدين ابی بکر محمد بن ابراهيم بن احمد بن عبد الرحمن بن معيل بن المنصور بالله
محدثه بوده است مشهور به ام عبد الرحمن جميعه و در استاد حديث و تعداد روايات ان پي
طوبى و حافظه غريب داشته از محدثين شيخ تقى الدين عبد الرحمن بن ابی الفهم اليلدلى و خطيب مرزا
استاد او بوده اند و علوم ديگر را از ابراهيم بن خليل فرا گرفته سبط حافظ سلفى محدث معروف
اسكندريه و ابراهيم بن ابی بکر الرعبي و فضل الدين عبد الرزاق وغيرهما از محدثين بغداد با و اجازت
داده و عموها نيز را بعفت و صلاح ستوده اند و فات حبيبه بنت عبد الرحمن در ماه شعبان
سال هفتصد و سي و سه هجری اتفاق افتاده و صلاح الدين صفدى در سه هفتصد و سيست و هشت
از مشارالها اجازت گرفته و در كتاب عنوان الشجره در احوال مشايير عصر خود نوشته ذكرى از فو

جلیله خاتم شاعره ایست در ادبیات ماهر پدرش علی پاشا اهل هر سکن میشتا مچو دهنی
افندی صاحب کتاب شاهیر النساء کوید من و این زن هر دو در سال هزار و دویست و شصت
دو متولد شده ایم و مشارفها اکنون در اسلامبول در تحت فرا و جبت محمد افندی کاتب است

و غزل مسطور در ذیل از وی میباشد

یترای قاشی بای ارتق تیر دیرمه مرکانک
ینه نو یاره لرا چدی درونه تیغ بجرانک
وصال کن بزی دور ایلدک وارا ولسونانک
سنی بیدین دیشادی از لدن یوقدر ایمانک
امید اتمیز اسیر در داو لاله غیری در مانک
اورا دختر خواجه حاجی دانسته اند طبع خود نیمه شاد
که پیر و زکر کل بخاک یکسان است
صبیح المنظر خوش طبعی بوده این بیت از وی
ورنه مجنون تور سوا تر ازین میا ایست

چکرده تیغ غمگین زخمی وار کن اتمه یکمانک
نگاه مشکه جاناکه شایان کوردن اغیار
او غافل خیر نادان عدویه بدم او ششبین
امید رحمت قلمق عبث در سندن ایکافر
حبیبه سید وادردن خلاص اولفده مشکده
حجایی دختر بلالی از اهالی استرآباد بوده و بعضی
مران بخواریم ای باغبان گلشن خوش
حجایی از سنوان کلپایکان و شاعره
حفظ ناموس تو شد مانع رسوائی من
جمناء دختر نصیب است و در نظم اشعار

مانند پدرش دستی داشته و این هر دو از شعرای عهد عباسیین میباشند نصیب در اصل عب بوده
و در یامه نشود نما نموده بعد با اورا بممدی عباسی فروختند و مهدی چون اشعار اورا بشنید اورا
ازاد و تجید و مکنی به ابوالحسن کرد و کنیه در عرب چون مخصوص لطیفه عالمی است اینمغنی سبب مخالفت
نصیب گشت و جمناء و دخترش را مشترک ساخت و قتی مهدی خلیفه در محلی موسوم بعلیمی آباد مشغول تفرج
بود جمناء و پدرش به حضور خلیفه رفته این ابیات را در محاسن آن محل بخواند بدیت
رب عیش ولده و نغم و بها بمشرق المیدان بسط الله فیه ابهی بساط
من بهار و نراه الخوزان ثم من ناضر من العشب الأخضر یزهی شقایق النعمان
مده الله بالتحاسین حتمه قصر دون طوله العینا حققت حافتاه حیث نشا
بنجام فلعین کالظلمک زینوا وسطها بطارمه مثل الثریا یحفها التمران
ثم حشوا النجم بیض کالمثال المهی فی صرائم الکشبنا یجارین فی غناء شجی

اسعدانی یا فخلتی جلوا فبقصر السلم من سلم الله وابقی خلیفة الرحمن
ولدیہ الغزلان بل هن ابھی عند من شوار الغزلان یا له منظر او یوسر و
شهد لذتیہ کل حصا خلیفہ را بسیار خوش آمد و گشتین کرد و بگریات از پدر و دختر هزار دهم
عطا نمود پس از زمانی بنما بجنو عباسہ بنت المہدی رفت و اشارت دہل را در شکایت از قتل و غلامی و بنما

ایتنا لیا عباسہ الخیر لہ حمی وما ترک من السنون بقیة فقال لنا من یصح الراي نفسم علیک ابنة المہدی عودی ببنا	وقد عجفت ام المہاری وکلت سوی رمة متنا من الجهد رقت وقد ولت الاموال عنا فقلت فان محل الخیر فی حیث حلت
--	---

عباسہ یک دست لباس و بعضی عطریات با ستم هزار دهم با و داد و چنان ادا ای شکر را این ابیات نظم آورد

من ضرب لتع وتسعين محکة اما الحسوف فقد امسى تغیظه وذو الصداقة مسرور لنا فرح	مثل المصابيح فی الظلمات تلق غما وکاد يرجع الرقی یختنق بادی البشارة ضاح وجهه شرق
--	---

خدام عربیہ است از عشرہ غنمہ دارای رای صائب و گفتار متین و در حق او گفته شده

اذا قالت حذام فصدد قوها	فان القول ما قالت حذام
-------------------------	------------------------

و این شعر بدین استعاره رسیده و ضرب المثل گردیده است ابو الفضل میدانن کوید این شعر را
بحیم شوهر خدام در وقتی که مابین خدام و صفیہ کہ ان نیز زن دیگر بحیم بوده نزاعی واقع میشد می
خوانده و مقصود او این بوده کہ ہرچہ خدام کوید صحیح است بعضی بجای فصد قوبا فانصوبا نوشته اند
یعنی فانصوبها مثل و اذا کالو ہم کہ بمعنی و اذا کالو ہم می باشد و خدام مہنی بر کس است حرہ
زینب ام المویداست کہ از نوان ثمانہ نجم و ششم ہجری و دارای فضل و علم بوده و اورا زینب الشعریہ
نیز گفته اند حسامۃ التیمیہ دختر شاعر مشہور ابو الحسن الاندلسی است کہ در ادبیات پدی
طولی داشتہ و قتی پدرش در گذشت او از جہت معاش در ماندہ و بی کفیل ماند چہ ہنوز کسی
اورا بزنی نکر فتمہ بود لہذا ابیات مہر و ذیل را بہ نظم آورده بعرض حکم خلیفہ اندلس

رسا سید عنایت و مرمتی بہ او نمود	ان الیک ابا العاصی موجهة
----------------------------------	--------------------------

<p>ابو الحسین سقته واكف الذم فالیوم اوی الی نعلك یا حكم وملكته مقالید النہی الام اوی الیہ ولا یعرو لی العدم حتی تذلل الیک العرب والعجم</p>	<p>انی الیک ابا العاصی موحجة قد كنت اربع فی نعماء عاكفة انت الامام الذی انقاد الانام له لاشی الخشیة اذا ما كنت لی كنفاً لازلت بالغرة القعیاء مرتدياً</p>
--	--

حکم سبانی باو عطا کرد و بوالی سپهره که مشارالیه از ابالی ان ناحیه بود علم نمود که جهاز عروسی و را
ترتیب و بد حسن المغنیة مغنیة است مشهوره از ابالی بصره و در شعری که در ذیل مسطور میشود اشاره

و سوف یرونہ فی بیت حسن | مقیماً للشراب و للسمع

حسنه یکی از جواری مهدی عباسی است که سمت بخوابی هم باو داشته و اکثر مورخین مشارالیه را
سبب هلاک مهدی دانسته و گفته اند حسن قصد کرد یکی از بنحوابه های دیگر مهدی را مسموم نماید
تا خلیفه خاص او باشد شیر یا کلایی را بر زهر آلود و بدختری داد که نزدان زن برد و با و بنجواند خلیفه
بین راه بآن دختر برخورد آن مایه را گرفته قدری از آن آشامید و سم در مزاج او اثر کرده در شکم
حسنه درینواقت فریاد میکرد و میگفت و امیر المؤمنیناه من بخوابتم ترا خاص خود کنم از قضای سبب
هلاک تو شدم حفصه از زوجات حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ و دختر خلیفه
ثانی است و در ذیل عنوان اہمات المؤمنین این مطلب اشاره شده حفصه ابتدا و رسالت
از دواج خنیس ابن حذافه السهمی الصحابی بود چون او در گذشت و حفصه بیوه ماند عمر خواست
بزننی بابی بگردید ابو بکر جوانی درین باب نداد عمر دست نکشید نزد عثمان آمد و با و تکلیف
کرد عثمان نیز بجهت آنکه زوجه اش رقیه که دختر یار حبیب حضرت رسول بود تازه وفات نموده گفت
من حالا میلی بیاہل ندارم عمر بختیایت متغیر شدہ نزد حضرت رسالت پناہی ۳ آمده و جواب
عثمان را بعرض سید عالمیان رسانید و از او شکایت کرد حضرت فرمودند حفصه را شخصی بہتر از عثمان
خواہد گرفت و عثمان ہم بہتر از حفصه زنی تزویج خواہد کرد پس از آن رسول مرسل او را بزنی گرفتند
و دختر یار حبیب خود اتم کلثوم را عثمان دادند در آنوقت ابو بکر بتبئیت عمر آمدہ گفت ای عمر از من کی
مباش من میدانم کہ بنی اکرم قصد گرفتن دختر تو دارند وقتی کہ بمن تکلیف کردی از انجمن سکوت

کردم که نخواهم ستر رسول الله را افشا کنم اگر آن بزرگوار این خیال نداشتند هر آینه من حفصه را
 میگریفتم اکثر ابواب سیر ترویج حفصه را بخدمت پیمبر در سال سیم هجرت نوشته اند و فوت او را در
 سنه چهل و یک یا چهل و پنج گویند و حفصه شصت حدیث از حضرت رسول ۳ روایت کرده است
 حفصه بنت الحجاج الزکونیة این زن از اهالی غرناطه و در جمال و کمال بمانند و مثال بوده و در
 ادبیات ما هر طبعش در سرودن اشعار قادر و بنا برین او را شاعرة الاندلس گفته اند و این قصه
 معلوم نیامید که از جمیع محققان اندلس که طبع و فضل داشته اند نیزین برتر است و از اشعار حفصه سه
 بیت مشهور در ذیل است که در حضور امیر الموحیدین عبد المؤمن بن علی بدین نظم آورده است

یا سید الناس یا من	یومل الناس فده	امن علی بطرس
یکون الذهر عده	تخط یمناک فیه	الحمد لله وحده

پوشیده نیاشد که سلاطین موحیدین در صدر فرامین خود بخط جلی الحمد لله وحده مینوشتند و حفصه این
 اشار بعد از شنای امیر الموحیدین درخواست کرده که فرمانی در حق او صادر شود و بعنوان مزبور
 و لطیفه در حق او برقرار گردد که مادام العمر آسوده باشد و بیت ذیل را نیز حفصه یکی از زنهای
 صاحب حسن بالرم غرناطه نوشته و با و سرش خط

یارب ارحم الراحمین بل یارب ارحم الراحمین

تصفیه بلخط الود منعمة

این دو بیت را نیز بعضی بحضرت نسبت داده اند

ومنک ومن زمانک والمکان

الی یوم القیامة ما کفانی

از و رک ام ترور فان قلبی

فتغری مورد عذب زلال

وقد املت ان تظا و تضحی

فجعل بالجواب فما جمیل

حفصه بنت حمدون نیز شاعرة است

غضی جفونک عما خطه قلمی

لا تحفلی بردی الخط والکلم

انار علیک من عینی رقیبی

ولوانی خبائک فی عیونی

نیز این چهار شعر را وقتی یکی از دشمنان خود نوشت

الی ما تشمی ابدا یمیل

وفرع ذوائی ظل ظلیل

اذا وافی الیک بے المقلیل

اباؤک عن بئینه یا جمیل

اندلسی که در ادبیات دستی داشته حمدون پدرش از اهالی وادی الحجاره بوده خود او از نسأ

مشهوره قرن چهارم و جلوم و شعر معروف و دو بیت ذیل در شکایت از ملازمان خویش گفته

یارب انی من عبیدک علی جبر الغضا ما فیهم من نجیب

اما جهول ابله متعب او فطن من کیده لایحیب

این دو بیت نیز از مشارالیه میباشند

واذا ما ترکته زاد ثیها

قلت ایضا و هل تری لشیها

حکیمه دمشقیه عارفه بوده است

از بزرگان زنان شام و رابعه شامیه که ترجمه حال او بیاید سمت شاگردی این زن داشته

در نفحات الانس از قول رابعه شامیه نقل کرده گوید مشارالیه روزی نزد حکیمه رفت حکیمه

بتلاوت قرآن مشغول بود چون رابعه را بدید گفت شنیدم شوهر تو احمد بن ابی انحاری میخواست

زن دیگر ترویج نماید رابعه گفت بل چنین است حکیمه گفت چگونه عاقل قبول میکند که دل خود را

از خدا بد و نفرزن مشغول سازد بعد از آن شرحی تحقیق از قلب سلیم که در قرآن کریم ذکر شده نمود

حلیمه بنت ابی ذویب دایه حضرت فخر کاینات علیه اکمل الصلوٰه و از صحابیات است و او

حلیمه سعدیه نیز گویند چه از قبیلہ بنی سعد بن کبر است این زن از آن اعاتی که بارضاع حضرت رسالت پنا

پر داخت سعادت او را شامل گردید بلکه قوم و قبیل او بفضیل و برکت نایل شدند چنانکه گفت اند

لقد بلغت بالهاشمی حلیمه و نزلت مواشیها و اخصبت ریحها

مقام اعلیٰ فی ذروة العز و المجد

وقد عم هذا السعد کل بنی سعد

حلیمه حضرت رسول صلی الله علیه و آله را زیاده از حد دوست میداشت و در حفظ و حر است این بزرگوار

زاید الوصف میگویند و در وقتی که آنحضرت را برای مشغولی حرکت میداد و این مهر اع راحی خوا

یا رب اذا عطیتہ فابقه و اعله الى العلا و ارقه و ادحض باطیل الغدله

حمد و ثبوت و ائق او را حمد الهیینه نیز گویند و از نوان او آخر قرن چهارم هجری و بغداد

ایست بو عظمه مشهور در باب المراتب بغداد اقامت داشت و مجلس و عظمه مخصوصی منعقد

مینمود صاحب کتاب الوافی بالوفیات گوید حمزه نزد ابوبکر احمد بن علی بن بدران اکلوانی علم حدیث

تحصیل نموده و ابن سمعانی از او اخذ فقه و حدیث کرده است حلیمه بیکی آغاز زوجه ایشان

حیدر و دختر حسن بیک ترکان آق قویلو و مادر شاه اسمعیل اول پادشاه صفوی است و شاه اسمعیل روز شنبه
 بیست و پنجم رجب سال هشتصد و نود و دو هجری از بطن این زن بوجود آمده بعد از آنکه سلطان جنید پدر سلطان
 حیدر بیکم میرزا جهان شاه از اردیل بطرف دیار بکر تبعید شد حسن بیک فرمانفرمای دیار بکر خدیجه نام دختر
 سلطان جنید داد گویند این خدیجه مادر سلطان حیدر است و بعضی خدیجه بیکم را خواهر حسن بیک دانسته
 اند و بعقیده برخی حسن بیک خواهر خود خدیجه بیکم را برنی سلطان جنید و دختر خود حلیمه کی اغاراه
 سلطان حیدر داد حمد و نه شاعره بوده است اندلسی که در فضل و ادب صاحب رتبه و
 مقامی گردیده است پدرش که زیاد نام داشته از ابالی شهر وادی از مضافات غرناطه میباشد
 بعضی حمد و نه را حمد گفته اند در هر حال این زن در فصاحت یگانه عصر خود بوده و قدرت طبع

ولتا ابی الواشون الافرقتنا
 وشتوا علی السما عناکل غارة
 غرو تمهم من مقلتیک واد معی
 این ابیات نیز از حمد و نه است و از
 وقانا الفحة الرضاء واد
 حللنا دوحه فحننا علینا
 وارشفنا علی ظأ زلالا
 یصد الشمس لآء واجهتنا
 یروع حصاه حالیه العذاری

اگرچه این اشعار با اسم ابوالنضر المناری شهرت

او از این اشعار که وقتی بنظم آورد و معلوم شود
 وما لهم عندی وعندک من ثار
 وقل حماقی عند ذاک و انضاری
 ومن نفسی بالسیف والسیل والنار
 درجه لطف طبع او اینها نماید بیت
 سقاء مضاعف الغیث العیم
 حنوا المضغات علی الفطیم
 الذمن المدامة للتندیم
 فیحبها ویاذن للنسیم
 فتلس جانب العقد النظیم

یافه اما بنا بر تحقیق صاحب نفح الطیب مورخین اندلس وقتی این ابیات را نسبت بحمد و نه داده
 که منازی در بلاد شرقیه عرب هنوز قدم در محمد وجود نکند داشته بود از عجایب آنکه وقتی منازی شاعر
 معروف نزد معری آمده همین چند شعر بدو نه را بنام خود برای او خواند معری این اشعار بخاطر داشت
 باینکه منازی مصرع اول را میخواند معری مصرع ثانی را قرائت نمیداد تا رسید بمصرع دوم از شعر
 دوم معری چنانکه مسطور شد خواند حنوا المضغات علی الفطیم منازی گفت من علی الفطیم نگفتم علی

زن میگردمیده گفت این اثر قرین روح است و فیض را بهم به این شعر بگو گفت شعر

الابلحک بین الباب والدار
وهل نال الامهرة عربیة
فان نجت مہرا کر ہما فبا لحری

اما آنچه شایع است ایند و بیت از مالک

سمیت فیضا و ماشی تفضیل به
و گویند و شعر مطور را نیز در حق شوهر خود میفرمود
سلیلة افراس تحملها بغل
وان کان اقرا فان قبل الفحل

بن اسماء میباشند و در وقتی گفته که حجاج نند خواهر حمید را تزویج نموده است و ایاتی را که حمید در بچہ شوهر اول خود گفته ابو الفرج در جلد چهارم آغا نقل از دیوان حماسه از صدر باب الملح

فقدت الشیوخ و اشیا غم
قری زوجة الشیخ مغومة
فلا بارک الله فی عرده
لعمری دمشق و فتیانها
نکت المدینی اذ جاشنی
له ذفر کصنان الثیور سراعیا

و بطور مطور در ذیل نگاشته است

وذلك من بغض اقوالیه
و عشی لصحبته قالیه
ولا فی غضون استه البالیه
احب الی من الجمالیه
فیالك من نکتہ غالیه
علی المسک والغالیه

حمید به بانو یکم زوجہ نصیر الدین

محمد یایون پادشاه ابن ظہیر الدین محمد بابر شاه سلطان هند و ستانما بوده و محمد یایون منکوشه دیگر داشته متماة حاجی یکم و این مرد وزن در حسن و جمال عظیم المثال بوده اند بعد از فوت محمد یایون حاجی یکم مقبره و بارگاهی مربع بمعاونت جلال الدین محمد اکبر شاه بساوا شوهر خود بنا نمود و پانزده لک روپیه که معادل سیصد و بیست و پنج هزار تومان باشد بمصرف این بنار سپارید و آن بقعه اکنون در شهر دہلی مقبره یایون مشهور است چند کاهي هر کس از خانوادہ سلاطین دہلی وفات میکرد در آن مقبره دفن میشد چنانکه عالم کیر شاه و فرخ بر و داراشکوه در بخیل مدفون شده و خود حاجی یکم و حمید به بانو یکم درین بقعه بخاک رفته اند حمید به بقعی است که حضرت رسول صا بعايشه داده بودند و کاه کاه میفرمودند کلمینی یا حمید به یا حمید به حمید به است حمید به و اینها بمعنی فیضاء است صلیفہ بنت القمینی و خنصر عبد الرحمن بن احمد

ابن عمر بن عرفات القمنی و از اشیاء امام سیوطی و زنی محدثه بوده است و کمال بن خیر و بعضی علمای
دیگر بمشار الیها اجازه داده اند حیات خاتم زوجه شاه اسماعیل صفوی بوده و طبعی موزون
داشته و این پادشاه را منکوحه دیگر متما بهمان خاتم بوده است که او نیز شعر می گفت کونید روزی

جهان خاتم میسر را بشاه اسماعیل عرض کرد
که بادشاه جهان را چنان بکار آید
ترک غم جهان بکن تا ز حیات بر خوری
بعضی گفته اند جهان این مصرع را خواند
حیات خاتم در جواب این مصرع خواند

تو پادشاه جهان چنان از دست ده
حیات خاتم حاضر بود شنید و این بیت را عرض کرد
هر که غم جهان خود کی ز حیات بر خورد
تو پادشاه جهان تو را جهان باید
اگر حیات نباشد جهان چکار آید

جماعت دیگر این مکالمه شعری را بحیاطه النساء بیکم و محمد بن بیکم لقب بنو جهانگیر
پادشاه ابن جلال الدین محمد الکبر پادشاه بوده اند نسبت داده اند حیات النساء بیکم زوجه
جهانگیر پادشاه ابن جلال الدین محمد الکبر پادشاه زنی با صباست و صاحب طبع موزون و
خوش محاوره بوده و چنانکه ذکر شد این پادشاه زوجه دیگر داشته متما به مهر النساء بیکم لقب
بنو جهانگیر استصف بصفات مذکوره و مکالمه مسطوره در فوق را بعضی باین وزن نسبت داده اند
و نیز بعضی از مؤلفین گویند جهانگیر پادشاه پنج زن داشته و مکالمه فوق را با شریحی نسبت بانها
داده چون طائلی در تحت آن نبود بکارش این بیچنین عقیده گوئیم جهانگیر شاه از اول جوانی و در زمان
سلطنت پدر خود میل مفراطی بنور جهان بیکم پیدا کرده و وجه عشق ابتدا این شد که روزی مشار الیها
در جای با صفائی تفرج میکرد و شاهزاده جهانگیر رسید و دو کبوتر در دست داشت چون بخت
دید دست او را گرفته در کلماتی بیاد می شغل شدند بعد شاهزاده کبوتران را بنور جهان داده
خود بکل حیدر پرداخت اتفاقا یکی از دو کبوتر از دست او را بشده پرواز کرد و در وقت شاه
زاده آمد و یکی از کبوترها را مفقود دید پسید آن کبوتر چه شد نور جهان گفت پرواز کرد و در وقت جهان
گفت چگونه پرواز کرد نور جهان کبوتر دیگر را هم را کرد و گفت اینطور پرواز کرد و این حرکت خوش
آیند در شاهزاده اثر کرده او را مفتون نور جهان ساخت محذرات این بیت بیتی ابتدا بعلیقل
خان نامی شوهر کرده بعد در تحت مزاجت جهان کبر شاه در آمده است گویند وقتی نور جهان

بجایان کیر شاه گفت دهن شما خوشبو نیست جهان کیر شاه از زوجه دیگر خود که ستاده بچوده بائی بود استفسار نمود او در جواب گفت من بوی دهن مرد دیگر را نشنیده ام تا بدانم دهن شما خوشبوست یا نیست
نوحه آن از خواب جوده بائی زیاده منتفل کردید حیاتی زوجه نور علی شاه شهور و ستاده
به بی بی جانی بوده قواعد و معارضات عرفان را از شوهر خود کسب کرده و چون طبعی موزون داشته
تقریباً ده هزار شعر نظم آورده که غالباً مشتمل بر کلمات عرفاست بعد از نور علی شاه بلا محمد بنام خراسانی

شوهر کرده این چند بیت از افکار اوست	منع دلم از ناله مکن در پی محمل
کز ناله کسی منع نکرده است جرس را	چاره درد من بجای راه را
داند و عدا تغافل می کند	ایا طایر قدس عرش آشیان
مجدانه از دام این خاک دان	قفس بشکن و بال و پر باز کن
به کلکشت و کلزار پرواز کن	حاجیه از زوجات خاقان مغول

نقد آشنایا فتحعلی شاه طاب ثراه است و از طرف پدر بشخیلی خان زند میرسد و شاهزاده بشخیلی میرزا
ولد خاقان که معروف بشیخ الملوک بوده از بطن مشارالیهما بوجود آمده حاجیه زهد و قدسی کمال داشته

و خط و ربطی بقدر کفایت شعر را بدین کیفیت بنویسد	طواف کعبه مرا حاجیه میسر شد
خدا زیارت حاصل دلی نصیب کند	خدا ام پیش شرحی از خدام و شعری که در

حق او گفته اند و مثل شده است ذکر کرده ایم صاحب مجمع الامثال گوید خدام این کیفیت

الا یا قومنا ارتحلوا و سیروا	فلو ترك القطال لانا ما
------------------------------	------------------------

و مقصود او این بود که قوم خود را آگاه کند که دشمن بقصد شیخون حرکت کرده چه میگوید ای قوم رو
شویز زیرا که مرخان قتل در پر وازند و آنها را اگر کمال خود میکند آشتند شب در جای خود میخوابند
اینکه در حرکت اند معلوم میشود جماعتی نهضت نموده و مانع سکون و خواب آنها شده پس برویم
که دو چار و مقهور انجماعت شویم قوم و شبیه خدام اعتنائی بقول او نکردند و دشمن آمده آنها را

غارت نمود بعد از آن دلیم این که از آفتاب کوفت	اذا قالت خدام فصدقوها
---	-----------------------

فان القول ما قالت خدام	در حیوة الحیوان بهم همین طور گفته است
------------------------	---------------------------------------

حلیمه بنت محمد صادق از نساء مشهوره اسلامبول است و در تذکره الخطاطین ذکر او

شده پدرش را لیحا پیشوای خطیب زاده یکی پاشای وزیر بود و بعد از آن بتدریس پرداخته تعلیم
 از سید محمد علی تعلیم خط گرفته و سعی و جدایی را کامل کرده و در سنه هزار و صد و شصت و نه هجری بمحضر
 شده و بر کمال او خط شهادت داده اند از جمله تصدیقی است که محمد راسم افندی از خطاطین آن
 در حق او نوشته و مرحوم تقیم زاده در تذکره خود درج کرده و صورت آن از قرار ذیل است
 نعمت محله و عطیة من کریم مبین و صدقت بکلمت ربها و کانت من القانتین
 زهیر زمانها و حیراء اوانها ذات اثنتی عشر سنة تلك القطعة الملیحة سمیة
 السعدیه اعنی حلیمة ابنة من ابنته الله بناتنا حسنا فتقبلها ربها وزینها
 سرا وعلنا فلا غر والذیوة اللاتی قطعن اقلامهن وکتبن والنساء
 نصیب مما اکتبن غطاها الستار بجلا بید القانتات العابدات السائعات
 مانلت بالعشر والابکار فی الکتاب الاکرم اذ یلقون اقلامهم انهم یکفل
 مرهم قره وحرزه العبد الائم کاتب السرای الخاصه محمد راسم عفا العفو عنه
 بحبیه اب القلم فی السنة التاسعة وکستین بعد کلمة ولاف من بحر من علیه علی الصلوة
 حنیفه اسم دختر احمد بن داود الدینوری و دختر احمد بن المصدق بن محمد النیشابوری و دختر
 جمال الدین عبداللہ المحبوبی و دختر قیس الشیبانی بوده و جمعی دیگر از فضلا و فتهما می گفتند که
 باین اسم دختر داشته و همه کنی بابو حنیفه معروف با ما نام اعظم که این امینه داشت نه از نخب است
 که دختری سماء بحنیفه داشته بلکه از قرافته موفق انوار زمی و اکثر اصحاب مناقب ابو حنیفه غیر
 از حماد و کورا اما فرزندی نداشته و لفظ حنیفه چون بلغت اهل عراق معنی دواست و ابو حنیفه
 خطا وقت و زمان خود را بهترین اسلوب مینوشت و برای ضبط و نوشتن و سس مسألی که می
 شنید همیشه نزد خود دوات نگا داشته او را حنیفه گفتند یعنی صاحب دوات مرحوم تقیم
 زاده نمیطلب را در تذکره خود از محیی الدین الکافیه جی نقل کرده و از نواد بر شمرده است
 حرف النجاء

خدیجه الکبری جناب ام المؤمنین خدیجه
 اول زوجه از زوجات مطهرات حضرت سید المرسلین است که دختر خویلد بن اسد بن عبد العزی بن
 قصی از اشرف قریش بوده و مادر مطهره شار الیهفا طمعت زاندا الاصم از اولاد عامر بن لوی

میباشد در زمان جاهلیت جناب خدیجه را ظاهر میگفتند حضرت رسول سبحان مجذوب کبری لقب
 دادند و این اشعار بر بزرگی و تقدم او بر سایر زوجات طاهرات ینماید و خلافتی در مرتبت و
 برتری این زن بر سایر زوجات مطهره نبویه نیست قبل از بعثت این زن سعادتمند بشرف
 مزاجت نبی اکرم مشرف گردیده و حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا سلام الله علیها
 و قاسم و طیب و طاهر از آن بطن شریف بوجود آمده اند و خدیجه الکبری پیش از همه زنان
 قبول اسلام و ایمان نموده و بیست و چهار سال و چند ماه بانیر اسمت رسالت در یک
 برج بوده بعد از آن راه بهشت جاودان پیش گرفته از وسایل ظاهری مشرفیت کازنوت
 مال جناب خدیجه را دانسته اند از عایشه روایت کرده اند که گفته است حضرت رسول صلی
 خدیجه را وصف و ثنا میفرمودند تا روزی غیرت بر من عارض شد و رشک بردم و گفتم
 خدیجه پیش از پیروزی نبوده است خداوند عالمیان بشما بهتر از آن را عنایت فرموده و حضرت
 رسول دلشک شده فرمودند لا والله سبیر از خدیجه نایل نشده ام در وقتی که تمام مردم کافر
 بودند و مؤمن بود در زمانی که خلائق مرا تکذیب می نمودند و مرا صدیق میکردند و انی کیس
 معاونت من بنسیر و اخت او مال خود با من مواسات نمود و خداوند از بطن او چند فرزندان
 عطا فرمود و عایشه گوید چون من این کلمات را از حضرت بنویسم شماع نمودم بر خود و محرم کردم که من
 بعد از خدیجه بدگویم جناب خدیجه سه سال قبل از هجرت در سن شصت و پنج سالگی در مکه معظمه بدریقا
 از حال فرمودند بنا بر این مزاجت او با حضرت رسول صلی الله علیه و آله بیست و هفت سال و
 چند ماه قبل از هجرت اتفاق افتاده خدیجه الکبری زنی عاقل باتکین و بالدار بوده و حضرت رسول
 در حق او فرموده خدیجه خیر النساء و عالمها در مسامرات محی الدین مسطور است که خدیجه یک حدیث
 از سید عالمیان روایت نموده است خلاصه قدر و جلالت خدیجه بدرجه اشتهار دارد و بهر آنی
 او با حضرت فخر کائنات و صل انحضرت با و بقدری معروف است که زیاده برین حاجت شرح نیست
 خدیجه شیرار و شرح حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام میگوید که نطفی الفؤاد من الوعد و قرینکم فیها شفاء العین و القید
 و من قال انی لشیف من هو اکم فقد کذب الوعد فمن الوجد و مالی لا امالی سر و راقبکم
 و قد کنت مشتاقا الیک علی البعد تشابه سر و مو که و خاطر فایده الله اخف و اخفی الذابد

خاتون زنمای بزرگ را کلیته خاتون میگویند اما از آل ایوب یعنی از خاندان و سلسله سلطنت
 صلاح الدین ایوبی پادشاه مصر و نو فرزند بوده اند که آنها را خاتون مینامند یکی مادر سلطان
 ملک عادل سیف الدین ابی بکر ابن ایوب و دیگری دختر ملک اشرف موسی سپهر ملک عادل
 سیف الدین و این هر دو مالک الملک زیاد و مقول بودند و مدرسه خاتونیه در دمشق شام از آن خیر
 خاتون دختر ملک اشرف میباشد خاتون والدۀ سلطان ملک عادل در سال پانصد و نود و سه
 هجری در گذشت و خاتون دختر ملک اشرف دشتصد و نود و چهار وفات کرده اما همی خاتونیه
 که در قد قلی اسلامبول واقع است از قرار مسطورات صدیقۀ انجوامع از آن بیه پرزاد خاتون زوجه
 احمد پاشای عرب است و احمد پاشا از امرای بگری بوده خدیجه السنت دختر مستصم
 باند عباسی است و اغراب در سیاق خود او راست خدیجه میگوید مستصم باند آخرین خلیفه
 است از خلفای بنی عباس که در سال ششصد و پنجاه و شش بحکم بلاکو خان مقتول گردید اما دختر خلیفه
 ست خدیجه بیت سال بعد از پدرش زندگانی کرد و کمال اعتبار و حرمت را داشت چون در
 گذشت در تنبیح جنازه و اعیان دولت و ارکان مملکت حاضر شدند و جدا و جدا بدیده زنا
 بر آشته و بنجاک سپردند و یاد از سر گذشت حزن انجیز پدرش کرده نوحه سر آهش نمودند خدیجه
 السلیحویه دختر داود بن میکائیل بن سلجوقی برادر زاده کن الدوله طغرل بیگ از سلسله حقیقه
 ایران و چنانکه پیش ذکر شد نیز از معروف بارسلان خاتون بوده در سال چهارصد و چهل و
 هشت هجری خدیجه سلجوقیه را برنی بالقائم بامر اند ابن القادر باند العباسی دادند و القائم
 صد هزار دینار محرمیه داد و در جهاز مشارالیه او را فی مرصع و طایا بسیار و اسب بسیار و بجا
 ارباب سیر و تواریخ حتی تصلاح الدین صفدی در کتاب واقعی بالوفیات شرح انیمرا و جیت
 نگاشته خدیجه بنت بدران معروف بام سلمه خدیجه دختر شهاب الدین احمد بن
 خلف بن عبد العزیز بن بدران اکیسی است و او را زنی محدثه و از اشباح امام پیوطی میباشد
 سال مئصد و هشتصد و شصت متواری شده و در دو سالگی وی را مجلس چوهری و منصفی که بر دو محدثی
 بوده اند حاضر نموده اند چه در آن ایام علم حدیث زیاده از حد متناهی بود و اطفال کوچک خود را
 خاندان اهل علم در مجالس تدریس محدثین کرام حاضر میکردند و بعد از این فقره اسباب مغایرت

آن تخلص بود و از تلامذه آن شخص شمرده میشد و میگفت من و مجلس درس فلان محدث حاضر شده ام و این
و سعادت من از این راه شامل و غایب و میگردید خلاصه امام سیوطی از این زن اجازه گرفته و در کتاب
النجم فی المعجم را ذکر کرده است **خدیجه بنت القیثم** معروف بامته الغریز البغدادیه
بوده و پیش از این از او نموده ایم که مشارالیهها حمامی متنی نا طور بی چون و ختر خود را و ارای استعداد
علمی در دست تحصیل او را فراهم آورد و خدیجه را نوشتن و تجوید یاد داد پس از آن خدیجه خود نیز شوقی
حاصل کرده بکسب علوم متنوعه پرداخت چند کلامی محلی منقد ساخته برای زنان و غنایم نمود و بعد تر ک
موضع گفته در خانه خود غزلت اختیار کرد و توله مشارالیهها در سال شصده و شصت هجری و وفاتش در
شصده و نود و نود زن بود و یکا کی اتفاق افتاده خدیجه در بغداد بمجلس درس ابن شیرازی و کریمه محدثه
و سایر مشاهیر آن شهر شده و در صحنه زینعلی بن المختار العامری و ابن النخعی کسب علم کرده و در دمشق و بیک
بتعلیم حدیث پرداخته و ادبیات متفرقه زمان خود بوده و مقامات حریری را با حسن و جوده تدریس
مینموده و بسیاری از معارف آن عصر کتاب فرور رانزد او درس خوانند اگر چه علم تجوید را نیز از استاد
ایشان اخذ کرده ولی در آن تجری حاصل نموده است **خدیجه بنت المأمون** دختر مأمون
خلیفه عباسی و از فضیای شعر بوده است وقتی جاریه مغویه سماء بشاریه ابیات ذیل را که از ابیج

حاضر

بالله قولوا لی لمن ذا الرشا	افکار مشارالیهاست در مجلس متوکل عباسی خوانم
اظرف ما کان اذا ما صحا	المثقل للردف الهضم الحشا
وقد بنی برج حمام له	واملح الناس اذا ما انقش
یا لیتنی کنت حماما له	ارسل فیہ طائر امر عشا
لولیس القوهی من رقة	او باشقا یفعل بے ما یشاء
خلیفه را نهایت خوش آمد و زیاده از حدین	اوجعه القوهی او خدشا

کرده از شاریه پرسید که این ابیات از کیست چون خدیجه خلیفه زاده بود و انتشار این قسم اشعار از زمان
نیمه دشاریه خواست گمان کند خلیفه او را قسم داد شاریه ناچار حقیقت را اظهار کرد و این ابیات بام
خدیجه اشعار یافت مضمون شعر اخیری از اشعار مسطور و خدیجه را شاعره ترک معروضه فطنتی که در
آزاده ای برای پری نازک تنک شک بوی سمند اولسه و ده پیر آهنگ شک

خدیجه معروفه باقم افضل و خرقه ابو القاسم عبد الرحمن بن القاسم بن الحسن
 بن عبد الله النوری از محدثه های اواسط قرن ششم است که در مصر زندگانی نموده پدرش در سال ۴۱۷
 هجری در جنات دمیاط بدست فرنگیها کشته شد جدش قاسم به جرجی معروف بود و پدر قاسم را
 که حسین باشد این کحارثیه می گفتند و پدر حسین یعنی عبد الله بن القریشه اشهر داشت و این
 خانواده کلیته دارای علم و ریاست بوده و سید مرتضی علی الله مقامه در تاج العروس در ماده
 دن و ر انهارا تعداد و شرح حال از هر یک بیان نمود خدیجه بنت عبد الوهاب بن یحیی
 الصوفی زنی بوده است در ادبیات و حقایق و معارف صاحب مقام و شیخ محی الدین در
 مسامرات خود روایتها را دارد **خرقاء** امش میباید و گاه از آن مخفف کرده
 می گفته اند مشارالیها محبوبه ذوالرتمه شاعر بوده و مشارالیه در حق وی این بیت را نظم نموده است
 تمام الحج ان تقف المطایا | علی خرقاء واضعة اللثام

اسم ذوالرتمه غیلان می باشد و بعضی این اسم را اضافه بر اسم محبوبه ذوالرتمه کرده و او را غیلان می
 می گفته اند در شرح شریعی بمقامات حریری مسطور است که غیلان دوزی میه را با بعضی کثیرکان که هم تن او
 بودند دید و مفتون جن و جمال او گردید خواست با او بتقریبی سخن گوید مشکلی پاره در دست داشت
 آنرا بجهان کرده نزد میه آمده گفت این مشک را بپایه کن میه طفت طلب شد و گفت من خرقاء میباشم
 یعنی کاری از دستم بر نمی آید غیلان چنان فرض کرد که میه مطلقا توجه میباید با و ندارد مایوس شده
 و قصد فتن کرد و در میان پوشیدیم بدست او بود میه برای آنکه محبت او یاس حاصل نماید غیلان را
 آواز کرده گفت با ذوالرتمه ان کنت خرقاء فجاری صناع یعنی ای صاحب ریمان پوشیده اگر
 بکاره بستم کثیر من کار که راست غیلان دانست که از جانب معنوقه کشمشت و از آن روز غیلان معروف
 بذوالرتمه و میه خرقاء نامیده شد خلاصه ذوالرتمه در شعر مسطور در فوق میگوید حقیقت الحال حج و حول
 محبوب است و عرفا در مضمون افی شعر تحقیقات کرده اند که خارج از ما نحن فیه می باشد و بعضی

تمام الحج ان تقف المطایا
 فی العیون عن ابی جعفر علیه السلام

آن شعر را این طور روایت کرده اند
 علی لیل و تلغها السلم

تمام الحج لقاء الامم خرقاء الضحای بنیه زنی زنگباری بوده است در عصر سعادت

یعنی در زمان حضرت رسالت صلی الله علیه و آله آن زن دایم در مسجد نبوی بخدمت مشغول بود و خرقاء لقب ربطت سست که بحق و بلاست معروف بوده ریمان رشتی بعد از آن پاره پاره کردی بنیان در حق جمعا بطور ضرب المثل گفتند اخرق من ناکته غزلها و بجای ناکته ناکضه هم دیده شد و است و هر وقت کاری بدست غیر اهل آن افتد میگویند خرقاء و جدت صوفاتیر مثل است *

خرقاء ذات نیقه) و (خرقاء عیابه) یعنی خود دارای عیب است و عیب دیگران بیناه و شخصی که عذرهای غیر موجه بیاورد در حق او میگویند لا تقدم اخرقاء علیه یعنی عذر ترا نپذیرد کار مشکلی نیست خلیفه المکیه مغنیه است که در کتاب آغانی ذکری از آن شده و انیزن و دوزن مغنیه دیگر که ربیع و عقیده نام داشته اند و مملوک ابن شماسه بوده به شامیات معروف میشدند (خنساء) شاعره است نهایت معروف و مشهور که هم در آن زمان جاہلیت نموده و هم بعضی عصر سعادت و شرف قبول اسلام تامل کردیده پس وی محضرمیه است و اسم خنساء تماضر بوده و شعر او اشخاصی که در علم نقد شعر بجز کامل دارند او را بر تمام زنجهای صاحب طبع مقدم میدانند از ابن المراحه که جریر معروف باشد پرسیدند اشعر شعر الیست گفت انا لولایه الفاضله یعنی اگر این محبت نبود من اشعر بودم گویند وقتی بتارین برد که نیز از شعرای مشهور میباشد گفت هیچ زنی شعر نرفته است مگر اینکه در اشعار و بعضی زمانه ظاهر است گفتند ای خنساء هم اینطور است گفت نه او چاره ضحیه دارد بعضی در صدق صبر بر این گرفته و گفته اند کلام او نسبت بخیما از ادب دور است چه مثالیها بشرف حضور حضرت رسول ص قبول دین اسلام مشرف شده و در زمان خلافت عمر چنانکه ذکر خواهد شد در جنات قادسیه الهاجمیتی نموده و کسی که دارای این مزایا باشد خلاف ادب نسبت باور و انباشد اما شکست نیست که از عبارات مزبوره جریر قصدی جز مدح نداشت بنا بر سطور ابن اثیر حضرت رسول اکرم ص با شنیدن اشعار خنساء تامل بودند و او شخصها در حضور آن بزرگوار حاضر شده شعر میخواند و حضرت کتین میفرمودند می گفتند میه یا خناس اکثر اشعار خنساء در مرثیه برادران اوست ابن اثیر گوید خنساء ابتدا طبع غزالی داشت و ذره شعر میگفت بهین که برادران او کشته شدند از فرط غمت و تأثری که او را حاصل آمد طبعش روان شد و مرثیه های طولانی برای آنها بنظم آورد و پوشیده نباشد که خنساء دو برادر داشته یکی

اسدان محرم الخالب بنجدة	غیثان فی الزمن الفصول الاعصر
قمران فی التادی رفیعاً محتد	فی المجد فرعا سودد متخیر

در کتب ادب و سیر مطهرت که عرب و قبیله بازاری عمومی داشتند که از اسوق عکا و میکفتد و این بازار در موسم مخصوصی هفت ماه میشد شعرا و شجیان عرب در آن بازار حاضر شده مناظره و بحث می نمودند و برای نایب و بیانی شبیه مخصوصی قرار داده بودند که کلیه فنون شعر را در اینجا جمع میشدند و یکی از مواسم شاعر حضرت رسول یعنی حسان بن ثابت انصاری داخل حیمه نایب شده دیدار عیش با خندا مشغول مشاعر می شدند خندا مرثیه را میخواند خود را که در حق سخن گفته شروع بخواندن نمود و مصرع اول آن قصیده اینست

بخواندن نمود و مصرع اول آن قصیده اینست	قدی بعینک ام بالعين عولا
چون این دو شعر بر خواندند	وان صخر التأم الهداة به
کانه علم فی رأسه نار	وان صخر المولا ناوسیدنا
وان صخر اذا نشو لنحار	نایب زیاد از حد تحسین کرد و گفت اگر

ابو بصیر ابتدا اشعار خود را خواند و دومین او را اشعر ناس بخوانده بود و او را ای خندا اشعار نامه می گفتیم اما حالا میگویم که انت و انت اشعر من کل ذات تمیز یعنی تو از جمیع زنان اشعری خندا گفت ای و انت و من کل فی خصین یعنی بلکه از جمیع مردان حسان نایب گفت من هم از اشعری اشعرم هم از خندا و بر اثبات مدعا خود در نزد

واسیافتنا یقطن من بنجدة صا	لنا الجففات القریلین بالضحی
وغسان نمنع حوضنا ان یهدما	متی ماترنا من معد عصاة
وقائلنا بالعرف ان لا تکلمنا	ابو فعلنا المعروف ان ننطق الحنا
فاکرم بنا خالا واکرم بنا عمتا	ولدنا بنی العنقاء و ابی محرق

و حسان منقول شد اما تصحیفات نایب فقط بر اعراق مضامین اشعار حسان میافروند و میتوان گفت مشرب حسان در شعر صحت می یابد و چنانکه در این دو بیت خود اشعار کرده که بدین بیت

وانما الشعل لب المرء یعرضه	علی المجالس ان کیسا وان حقا
وان اشعر بیت انت قائله	بیت یقال اذا نشدت صدقا

وارا شاعری کہ خنساء در مرثیہ برادر خود سخن گفته این بیت برپنج است بیت
 یذکر فی طلوع الشمس صخرًا وابکیه لكل غروب شمس
 واز نتایج افکار خنساء ابیات ذیل است کہ در باب مدایح دیوان حماسہ نگاشته شده

ذل علی معروفه وجهه تحسبه غضبان من عزة ویلہ مسعر حروب اذا	بورلہ ہذا ہادیامن دلیل ذلک منہ خلق ما یحول القی فیہا وعلیہ التلیل
--	---

ابو افضل میدانی گوید مثل معروف مرعی و لا کالتعدان را ابتدا خنساء گفته و قضا مثل است مثالیہا
 وقتی از سوق عکاظ بر گشت و سید مجلی کہ در آن جمعی دور بند بنت عتبہ بن ربیعہ را گرفته بودند و ادب را
 انہا شعر میخواند خنساء گفت از چہ قیل اشعار میخوانی گفت مرا می کہ ششکان خود را میخوانم خنساء گفت

ان مرا می در حق چہ گمان است ہند خواند وما نغها من کل باغ یزید ہا وشیبتہ والحمای الذمار ولید ہا وللمجد یوم حین عدد عید ہا	ابو عکی عموذ الابطحین کلیہا ابو عتبہ الفیاض و یحک فاعلم اولئک اهل العزم ال غالب خنساء بعنوان ستایش و مدح گفت مرعی و لا
---	---

کالتعدان و عرض او این بود کہ در میان آل غالب نظیر مذکورین بدین اشعار نیست و مرعی یعنی چرا گاہ
 و سعدان کیا می است کہ از برای شتر بہتر نژاد یافت نمیشود و تقدیر مثل مذکور نیست کہ ہذا مرعی
 جید و لکن لیس فی الجودہ مثل التعدان یعنی این چرا گاہ خوبیت آمانہ بخوبی چرا گاہی کہ دارای
 کیا ہ سعدان است پس از آن خنساء بہمان قافیہ دو بیت ذیل را در مرثیہ برادران خود بنظم آورد و از خنساء

ابکی باعکرو بعین غزیرہ وصخر او من ذامثل صخر او ابد	قلیل اذا تقی العیون وقود ہا بساحتہ الابطال قبا یقود ہا
---	---

و مثل دیگر نیز شبیہ مرعی و لا کالتعدان بہت و آن ما و لا کصداء می باشد و گویندہ آن نیز زنی بودہ لہذا
 سرکہ شت خنساء در جنک قادیسیہ نیست کہ مشارعہا با چہار سپر خود در آن دفعہ حاضر بود
 روزی محض تخریص آنہا بر قتال بایشان خطاب نمودہ گفت یا بنی انکم اسلمتم طائعین
 و ہاجرتم مختارین و والله الذی لا الہ غیرہ انکم لبنو رجل واحد کما انکم بنو امرأۃ واحد

ما خنت باکم ولا فضحت خالکم ولا هجنت حسبکم ولا غیبت نسبکم وقد تعلمون ما أعد الله للمسلمین
من الثواب الجزيل في حرب الكافرين واعلموا ان الدار الباقية خير من الدار الفانية
يقول الله عز وجل يا ايها الذين امنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلکم تفلحون
فاذا اصبحتم غدا ان شاء الله سالمين فاغدا واعلمی قتال عدوکم مستبصرين وبالله
على اعدائهم مستنصرين واذا رايتم الحرب قد شتمت عن ساقها واضطربت لظي
على ساقها وجلت نارها على اوراقها فتمموا وطيستها وجالدوا رثيسها
عند احتدام خميسها تنظروا بالغنم والكرامة في دار الخلد والمقامة

يعني اي پسران من طوعا و رغبتا مسلمان شديد و با خستيار مهاجرت نکرديد قسم بان خدا که جزا و ثواب
مينت شما فرزندان يکرم ميشه بايد چنانکه فرزندان کيت زن مستيد من بيدر شما خيانت نکرديم
و خال شما را رسوا ننمودم و عيب بر حسب شما وارد دنيا و مردم و نسب شما را تغيير ندادم و شما
ميدانيد که خدا و مذ عالم چه ثواب جزيلي براي مسلمان در جنگ با کفار عتيا فرموده بدانيد
که سراي باقي بهتر از دار فاني است و خداي عز و جل در کتاب کریم خود مؤمنين را بصبر و
ثبات و پريزگاري امير مي فرمايد و کست کار را نتواند اين صفات و اعمال قرار ميدهد چون خدا
سلامت صبح نمويد با نيقت و بصيرت بچنگ دشمن ميرد از ياد خدا ياري حبه بر خضمان غلبه
کنيد چون نايره قتال را شعل مي نيد خود را بر آن آتش زنيد و با سرداران در او ميزيد غنيمت و
گرامت فاي ميشويد و در پشت صاحب مقام و جاي خواهيد شد اين اشير کويد پسران خنساء
نصيرت ما در خود را گوش کرده على الصباح قدم در پشته عرب نهادند و داد دليري دادند و
چهار کيد فعه شهيد شدند چون خنساء خبر شهادت آنها بشنيد گفت الحمد لله الذي شرفني بقتلهم
و ارجوا من ربي ان يجعلني بهم في مستقر جهنة يعني حمد خدا را که مرا بقتل آنها شرافت و ذري فرمود
و اميد وارم که در آخرت مرا با آنها در محل رحمت خود جمع نمايد کويند بعد از کشته شدن پسران خنساء
غم براي او وجه معاشي مقرر کرد که تا زنده بود آنرا استمرازي گرفت و از اشعار خنساء که ادبا پسند

تسرفني الذهر قرا و غمزا

وافني رجال في باد و اجمعا

و تخمين کرده اند ابیات ذيل است

واوجعني الذهر نهشا و غمزا

واصبح قلبی لهم مستفزا
من الناس اذ ذاك من غربا
وزین العشيرة مجدا وعزا
والكاثون من الباس حرزا
فبالبيض ضربا وبالسمرو خزا
ومحت العجاجة يجهن جزا
وكانوا يظنون ان لا يحجزا
بان لا يصاب فقد ظن عجزا
وتخذ الحمد ذخرا وكنزا
وفي السلم تلبس خزا وفتزا

كان لم يكنوا حمى يتقى
وكانوا سراه بنى مالك
ولهم في القديم ضحام الاديم
بشم الرماح وبيض الصفاح
وخيل تكردس بالدارعين
جزنا نواصي فرسانها
ومن ظن بمن يلا في الحروب
تعف وتعرف حق القرى
وتلبس في الحرب لنج الحديد
خازن الدولة مناة بكل بدني حاجي از

زوجات محترمة خاقان خلد آشیان فتحلی شاه طاب ثراه است مرحومه مشار الیه از جواری
والده معظمه خاقان مغفور خلد آشیان فتحلی شاه بود چون والده خاقان را در وضه رضوان گرفت
حضرت خاقان بخدام حرم فرمود یکی را از میان خود منتخب کند که ریاست کلی در دربار داشته
باشد و آنچه از نقد و جنس و مقری توسط والده خاقان بهریک از شما میرسد بعد با واسطه او برسد
خدام حرم بعد از شورت گفتند محض احترام مرحومه معظمه والده خاقان یکی از جواری ایشان باید برایش
منتخب شود بنابراین کل بدن حاجی باین سمت انتخاب و ثقل صندوقداری برقرار شد و مقامی
منیع یافت و این شعر را بجمع مهر خود قرار داد (معتبر در ممالک ایران قبض صندوقدار شاه
جهان) و فی الحقیقه اعتبار مهر او با علی درجه کمال بود و اگر کر و ربا بتجار حواله نمیداد همین که قبض نمیداد
با کمال اطمینان میدادند مختم چون از فرط کفایت اقتداری فوق العاده در دربار خاقانی بهرسانند
و کار بار بر طبق میل خاقانی منظم گردانید در سلک زوجات حضرت خاقان منسلک و ملقب
بخازن الدوله گردید و دو شاهزاده منظم از بطن او بوجود آمدند خازن الدوله اجرای معتبر و میرزا و خواجه
و چند نفر محترم داشت که همه زن و دارای لیاقت و کفایت بودند و آنچه بذل و اعطای ایشان
نمودند و در حرم خاقانی اختیار مطلق خازن الدوله را بود خوله دختر ثعلبه از صحابیات

و بعضی اسم او را بصورت تصغیر نوشته و خویله گفته اند و قصه نیز منظر تشریح حکمی و شان نزول آتی
کرده خلاصه اند استمان نیست که مشار الیها از وجه اوس بن صامت صحابی بوده و اوس نوبی
بر روی چشم گرفت و صیغه ظهار بر زبان رانده گفت است علی کظرم اخی و ایقاع این صیغه در انوش
موجب مینونت منجر و سبب حرمت مطلق میکردید چنانکه صیغه طلاق در این زمان چون خوله اینبار
از شوهر خویش بشنید بحضرت رسالت پناهی رفته ماجر می معروض داشت و از حکم شرعی و تکلیف
شخصی خود سوال نمود و از اینجا که یکس و فقیر و مادر چند کودک صغیر ناله میگرد و تالمی شدید داشت
چرا که اگر طفلکان را میکشد است و میرفت از بی برتاری بملاک میرسیدند و اگر با خوشتن میرد
از گرنجی تلف میشدند حضرت رسول ص ب حسب حکم مزبور که صیغه ظهار را در آن اوان مقرر بود
فرمود تو بر اوس بن صامت حرامی مطلقا پس حق تعالی بران ضعیفه لقضل و ترجم آورده ایی فرو فرستاد
و حکم ظهار بظهور ساینده قال غرن قائل قد سمع الله قول التي تجادلن في زوجها وتشككي الى الله
الایه مراد از التي خوله است و مقصود از زوجها اوس از این هنگام ظهار از طلاق جدا شد باینکه
تفریق و مینونت و حرمتی را که طلاق موجب میکرد منجر و مطلق باشد و از ظهار مقتید و معلق یا معنی
که مظاہر چون خواهد زوج خود را حلال نماید باید کفاره شرعیه پردارد پس حرمت مس زن بر
شویش مدامی است که کفاره بجای نیارده است برخلاف حرمت طلاق که بحد وقوع
ان حکم حرمت بطور تخیر و تأیید و اطلاق تعلق میکرد و در ظهار عینیکه زوج کی از کفارات ثلث
مرتب را بجای آورد حرمت برخاسته و غن بر داشته میشود و کفاره ظهار عبارتست
از آزاد کردن بنده و اگر نتواند روزه دو ماه متوالی و اگر نتواند اطعام شصت مسکین چنانکه
خدا تعالی در واقعه ظهار اوس از خوله میفرماید والذین یظاهرون من نسائهم ثم یعودون
لما نهوا عنه فخر بر قبه من قبل ان یتماسا ذلکم تو عظوبه والله بما تعملون خبیر فمن لم
مجد فصیا شهیر من متابعین من قبل ان یتماسا فمن له یستطع فاطعام ستین مسکینا
آورده اند که بعد از نزول آیه مبارکه در شان ایشان اوس شصت مسکین را اطعام کرد و حضرت
رسول با خوله را بر زوجیت وی عادت دادند و همیشه در باب الظهار در کتب فقهیه شرح
داده شده است گویند در آیام خلافت خود روزی با چند نفر پیرزنی برخورد مدتی متمادی

ایستاده با مشارالیه گفتگو کرد و همراهم او ایستاده منتظر بودند یکی از همراهمان بعد گفت بجهت پیرزنی
جمعی را معطل نمایانی عمر گفت آیامیدانی انیزن کیست این همان خاتون جلیل القدری است
که شکایت بدگاه پروردگار خود برد و حق جل و علا آیه شریفه قد سمع الله را در حق او نازل فرمود
و اندک ترا شام میباید و با من تکلم میکرد میبایستادم و خبر برای ناز سخن او را قطع نمیکردم و
نمیفرتم و برای خانم که میرفتم اگر او باز طالب گفتگو بود معاودت نمیدادم خوله خواهر
سیف الدوله مدوح متبنی و از خاندان آل حمدان و مخممه با جلالت و شان بوده است و
در سال سیصد و پنجاه و دو در شهر تیا فارقین که در حوالی دیار بکر واقع و حالا خراب است و فات
نموده و متبنی مرالی خوب برای او بنظم آورده و از آنجمله مرثیه است که مطلعش منیت

یا اخت خیراخ یا بدت خیراب | کنایه بهما عن اشرف النیب

و حسن مطلع بر باب ذوق پوشیده منیت و بیت دیگر آن مرثیه این است

اجل قدرک ان لستمی مؤثنه | ومن یصفک فقد سماء العرب

و در شعر میگوید شان تو اجل ازین است که تصریح به اسم تو شود و بیت دیگر این است

کات فعله لم تملأوا کبها | دیار بکر و لم تخلع و لم تهب

در شعر فعله بر وزن خوله کنایه از همین اسم است و این بیت نظریا میطلب دارد که وقتی که خوله

در ناحیه دیار بکر بوده بمردم احسانها نموده و خلقها میداده میگوید خوله در گذشت و حالا

مثل امنیت که هرگز نمکب با اعتشام او ناحیه دیار بکر را پر نموده و بمردم بذل خلایع و اموال

نموده و ابیات مسطور در ذیل از همین مرثیه از تحب اشعار است که در مدح زنان گفته شده

فان تکن خلقت انشی لقد خلقت | کرمه غیر انشی العقل و الحب

وان تکن تغلبا لغلباء عنصرها | فان فی الخمر معنی لیس فی العنب

فلیت طالعة التمیمین غاب | ولت غایبة التمیمین لم تغیب

خوله بنت جعفر الحنفیه از زوجات حضرت امیر المومنین علی علیه السلام و مادر ابوالقاسم

محمد الکبیر معروف بابن حنفیه بوده است و شان زده نفر از صحایب است نیز خوله نام داشته است

خیره تابعیه مادر حسن بصری و جاریه حضرت اتم سلمه بوده گویند در سنگام رضع

حسن هر وقت خیره بخدمتی مشغول بود و حسن در عهد گریه و بقراری مینمود حضرت ام سلمه پستان در دبان او گذاشته و بر اساکت و آرام میکرد و معتقدین حسن را اعتقاد آنکه علم و ورع حسن از برکات آن شیر و پستان میباشد و خیره ثبت خفاف و خیره ثبت عبد الرحمن دوزخ محبثه بوده اند حین نذران جاریه مشهوره سیمین خلیفه عباسی همدی و مادر بادی و هرون الرشید بوده است و بعضی که او را باریه هرون نوشته سهو کرده اند در زمان خلافت پسران خود مشارالیه اقتاری داشته و چون در شعر و ادب او را مهارتی بوده با خلیفه همدی و مناد مت مینموده و مطالبات کثیره فیما بین آنها اتفاق افتاد از جمله روزی از حمام بیرون آمده عرق کرده در آئینه نظر نموده و خساره خود را مانند برک لاله دیده که زاله بر این باشد این مصرع بر دیوار

انا التفاحة المحر علیها الطل مرشوش
وفرج عرضها شبر علیها العهن منقوش
ایشعر که فضل بن یحیی بن خالد بر یکی راستوده ام
کفی لك فضلا ان افضل حبسرة

خلیفه آن مصرع را بدید و در زیر آن نوشت
در صورتی که خیزران جاریه بوده باشد در
اصح الفضل و الخلیفه هر دو وضعی لایا خیر
عذتک بشدی و الخلیفه واحد

مانندید باشد و اشعار میکند که فضل را خیزران شیر داد و است این اثر و سایر توضیح گفته اند چون خیزران در زمان خلافت بادی بهمت محمد علیانی در نامی نمود و است مداخله میکرد و مرجع کل شده بود پسرش بادی از این موضع و تنگ نشد خواست دست مداخله او را گونا که کند بایک گفتو میخواست او را مسموم نماید خیزران گفت شد بکثیران خود حکم که دیار و زمقه قول ساختند گویند بنابرین بر دو بیت مسطور در ذیل را در تاج محمدی خلیفه و موسی الهادی علیه السلام گفته است

خلیفه یزید فی بعضاته
ابد لنا الله به غیره

یاعب بالذوق والصومح
ردت موسی فی شعر الخیزران

خان زاده دختر میریاد کار تبریز بوده طبعی بیع و طبعی یوزون داشته ایشعار است
شی در سنندل مایه مان خواهی شدن باینه
امیس خاطر این نا توان خوابی شدن باینه

خدیجه خانم زوجه کریمخان زند معروف بکسل و عمر مروجم رضوان آرامگاه شاه شهید سعید اقا
طاب ثراه بوده و بعضی او را خاله شاه شهید دانسته اند در حال انزین را در عالم تاریخ و قی

و غطی است چه یکی از سباب عمده سلطنت سلطه طایفه قاجاریه می توان آورد است توضیح آنکه
 سالها که نیکان بستلما بنا خوشی سل بود در ماه صفر هزار و صد و نود و سه هجری بمیرض شد نمود
 خدیجه خانم برای شاه شهید سعید که محترماً در دربار کریمخان اقامت داشت پیغام فرستاد که ناخوشی
 وکیل در حالت اشتداد است و احتمال هلاکت میر و دفت و مستعد کار باش مرحوم معظم طیب
 منبجعه نعیم شکار مهار لو از شهر شیراز بیرون رفت روز نهم صفر که بشهر برگشت دروازه را بسته دید
 دانست که کریمخان درگذشته است و بعضی کویند مجدداً خدیجه خانم او را از انحال انجا و اعلام
 نمود و شاه حنت جایگاه از هانجا دو اسبه باد و نفر تا طران تاخت و کار سلطنت را شری
 که در تارخ ضبط است بساخت خدیجه دختر احمد بن الطنبای بوده و مشارالیه افاضلی شجر
 و معروف باین محبلیه میا شربت ابن الحنبلیه زنی محدثه و مادر زین الدین عمر البالی از اساتید
 ابن حجر است و ابن حجر در انباء خود ذکر نموده و مشارالیه در ماه رجب بمقتصد و بمقتاد و نه هجری
 درگذشته است خدیجه بنت المملک دختر ملک اشرف شعبان بن حسین از سلاطین
 ترک مصر است مشارالیه قاسم البشکی بوده و ابن حجر در انباء خود ذکر می از و نموده و کوید این زن
 بعد از همه فرزندان اناث ملک اشرف وفات کرده و قبل و درایت و کفایت کار و اداره
 امور شهری داشته در سال شصت و نوبت و شش هجری درگذشته است یکی از لطایف مسطور در اوقیانوس
 این است که وقتی شهاب قوصی ادیب و پیشگاه ملک شمس خدیجه مشارالیه حاضر بود سعد الدین
 نام طبیب و دخل شد ملک بشهاب گفت در حق این سعد چه میگوئی شهاب گفت اگر در مجلس شاه باشد
 سعد التعداد است و اگر بر سر سفره نشیند سعد بلع و اگر در حیمه او کسی همان باشد سعد اخبیه و اگر بمعابجه
 یکی از سلاطین رود سعد زابج و لطف این کلام برابر اب ذوق معلوم است دلیع بضم با و فتح
 لام معنی بلع کننده است خرق بنت فحافه شاعره عربیه بوده و این دو شعر از ویست

فقد اشرق قننی بالعدل

اعاذ لقی علی رزء افیق

علی حتموت ولا صدیق

فلا وابلن اسی بعد بشر

خزانة در فتوح و اقای مسطور است که خزانة دختر خالد بن جعفر بن فرطه در فتوحات عراق با سعد بن
 ابی وقاص بوده و این ابیات را در مرثیه اشخاصی که در اول محاربه بدرجه شهادت رسیدند سرود

فيا عين جودي بالدموع السواجم
وحزننا على سعد وعمر ومالك
هم فتيمة الغر الوجوه اعززة

فقد شرعت فينا سيوف الاعاجم
وسعد مبيد الجيش مثل الغائم
ليوث لدى الهيماء شعث الحجام

خوله بنت الازور خواهر ضرار بن الازور زني صحابيه وشاعره بوده است و اراي قصبت
وشجاعت و در فتوح واقدي ثاثر او مذکور است مشار اليها در فتوحات مصر و شام حاضر بوده
و کارها کرده و ابیات ذیل از نتایج افکار او است و در وقتی که برادر او ضرار در جنگ کشته شده است

الاخبر ابعـد الفراق يخبرنا
فلو كنت ادرى انه اخر اللقاء
الا يا غراب البين هل انت مخبري
لقد كانت الايام تزهو لقربهم
الا قاتل الله النوى ما امـتره
ذكرت ليالى الجمع كنا سوية
لئن رجعوا يومًا الى دار عزهم
ولم انس اذ قالوا ضرار مقيد
فما هذه الايام الا معارة
ارى القلب لا يـخـنار في الناس غيرهم
سلام على الاجاب في كل ساعة
نيز اين مرثيه را در همان باب گفته است
فكيف ينام مقروح الجفون
اعز على من عيني اليمين
لهان على اذ غير المهين
واعلق منه بالجبل المتين
فليس يموت موت المستكين

فمن ذا الذي يا قوم اشغلكم عنا
لكننا وقفنا للوداع وود عنا
فهل بقدم الغائبين تبشرنا
وكنابهم نزهو وكانوا كما كنا
واقبحه ما ذا يريد النوى منا
ففرقنا رب الزمان وشئتنا
لثنا خفافا للبطايا وقبلنا
تركناه في دار العدو وديمنا
وما نحن الا مثل لفظ بلا مغنى
اذا ما ذكرهم ذاكر قلبى المضنى
وان ابعـد واعنا وان منعوا منا
ابعد اخى يلذ الغرض عيني
سأبكي ما حيت على شقيقى
فلوانى لحقت به قتيلًا
وكنت الى السلوارى طريقًا
وانا معشر من مات منا
وانى ان يقال مضى ضرار

وكم في الحرب يقصم للغبون	وقالوا كذبك اذ قلت مهلا
اما ابكي وقد قطعوا وتبني	مزدومه بنت علقم که از نساء با فصاحت
عرب بود و پسرش صابر بن اوس با ضرار در جنگ انطاکیه اسیر شد چون اشارت خوله را در حق ضرا	ایا ولدی قد زاد قلبی تلھباً
شنید این ابیات را در حق پسر خود نظم کرد	وقد اضرمت نار المصيبة شعله
وقد احرقت منی الخدود المدامع	واسأل عنك الزکب کی میخبر و ننی
وقد حميت منّا الحشا والاضالع	فلم يك فيهم مخبر عنك صادقا
بما لك كيما تستكن المدامع	فيا ولدی مذ غبت کذرت عیشتی
ولانهم من قال انك راجع	وفکری مفسوم وعقلی موله
فقلبي مصدوع وطر في دامع	فان تک حیاصمت لله حجة
ودمعي مسفوح وداري بلاقع	و غیره بنت غفار و سلمه بنت ذراع و بنی
وان تكن الاخرى فما العبد صانع	

بنت سوار و سلیمی بنت النعمان و ام ابان و هند بنت عمرو و زینب الانصاریه زنهای صاحب
 شان و شجاعت بوده و در وقعه های یرموک و اخادین رشادتها نموده و باستون خیمه میدان
 جنگ مانند مردان رزم کرده و سلیمی بنت سعد که زاهد و عابد و دختر زید شیب و پدرش یکی از
 عشره مبشره میباشد چون اشارت خوله و مزدومه بشنید عبارات لطیفه آنها را نصیحت کرد و تسلی داد
 دارمینه الجعونیة صاحب عقد الفرید کویدارمینه زنی بود از بنی کنانه که منی داشت با چرده
 سیاه و چون در کوهی که چون کعبه در آنجا واقع است بنیست و او را جعونی میگفتند معاویه در انشای حج
 از دارمینه جو یا شده گفتند هنوز زنده است او را احضار کرد و با او گفت ما حاجت یابسته عام یعنی
 بچه جبهه آمدی و درین سوال کنایه سیاه چردکی دارمینه بود مشارعیا در جواب گفت کویا مقصود تو
 از این سوال عیب جوئی و مطایبه باشد بدانکه من بی از بنی کنانه هستم و بنی با فرزند ان عام ندارم
 معاویه گفت راست میگوئی آیا میدانی ترا برای چه احضار کردم دارمینه گفت لا یعلم الغیب
 الا الله معاویه گفت بچه جبهه علی علیه السلام را دوست داری و مرادشمن با او محبت میوزری
 و با من خصومت دارمینه گفت اگر حقیقت را بیان کنم مواخذه نخواهم بود معاویه گفت نه دارمینه

حرف ال

گفت علی را دوست دارم برای آنکه عادل بود و با مردم بطور مساوات معامله مینمود و با تو دوستم
 بجهت اینکه چیزی را خواستی و ادعا کردی که یاقوت و استخاق آن را نداشتی و با شخصی در آن
 باب جنک و جدال نمودی که از تو احتیاج و ایق بود و من کسی را دوست میدارم که رسول اکرم
 صلی الله علیه و آله او را دوست میداشت و او خود دوستا فقر او را میساخت و دو صاحبان
 دیانت را احترام مینمود و ترا دشمن میدادم از آنکه خونمار بختی و پیرویهای نفس خود کردیدی بعد از
 و انصاف حکم نمودی بلکه ظلم و اعتساف متمسک شدی معاویه گفت خصوصیت تو با من
 برای منیت که شک و پشیمانی تو بزرگ و رانهای تو فریبست دارمیه گفت درین اوصاف
 هند ما در توضیح مثل شده است نه من معاویه گفت و یا مکن مقصود من فریب و عیب تو
 منیت چه اگر شکم زن بزرگ باشد تمام اخلاقه و کامل میشود و اگر پشیمانی او بزرگ باشد
 کودکی را که شیر میدهد بزرگ میکند و اگر رانها بزرگ و فریب باشد جانی را که می نشیند پرنماید و مکانی
 او را خواهد بود معاویه یا اینکلمات حدت دارمیه را کم کرده او را آرام ساخت بعد از آن
 با و گفت آیا تو علی را دیده دارمیه گفت بل دیده ام معاویه گفت او را چگونه یافتی دارمیه
 گفت والله علی را دیدم که اینکلمات و طعنت که تو را مفتون نموده ابد او را بخود راغب ساخت
 بود و این بهاء و جلال که تو را مشغول و زبون وارد مطلقا در اثری نداشت معاویه گفت
 آیا گفتار علی را استماع نموده دارمیه گفت بل کلمات آنحضرت شفا ی قلوب بود و صقیل افهام
 و خنک روعن نیتون با خاصیه زکات را زایل میکند کلام امیر المؤمنین علی علیه السلام هم زکات بی بصیرت
 را از دلها میزد و معاویه بر طبق معنی این شعر

والفضل ما شهدت به الاعداء	شهادت الحسن صفات ما خسرانها
گفت ای دارمیه راست گفتی حضرت	مرضی علیه السلام او چنین بود بعد از آن معاویه دارمیه گفت آیا حاجتی بمن داری دارمیه گفت

در خیال مگر ممکن است که حاجت من نزد تو موقع قبول یا بد معاویه گفت بل هر حاجتی که داشتی
 باشی از ابریا ورم دارمیه گفت یکصد شتر داده میخواهم که پشم آنها میل بفرمیزی باشد و شتر بانان
 آنها هم با شتران باشند معاویه گفت آنچه خواستی بتو دهم نزد تو مثل علی خواهی دارمیه گفت
 سبحان الله مگر تو از علی سبتر و کثرتی معاویه

اذالم اعدا بالحلم منی علیکم

فمن ذا الذي يعدي يؤتى للحلم

جزاك على حرب العداوة بالسلم

بعد از آن بدار می گفت قسم بخور که اگر علی زند

و بجای من بود یک شترم بتومیداد و در میه گفت و الله علی از مال سلین شمشیر یک شترم کسی نمیداد و اعتبار اخیر است که در عقد الفریضین ابن عبدالرہبہ آمدہ و ہر س شرح احوال و ترجمہ فصلہ این مصنف و کتاب اور انجوامد بعقبات الانوار از تصانیف علامہ الوقت و حافظ العصر غیاث الحق و الملامہ والدین مزج آثار ائمہ المصطفین میر حامد حسین راند ظلہ و نامہ فی الدارین مالہ رجوع نماید و الاثوب صاحبہ سلطان مادر سلطان سلیمان خان ثانی و از حلائل سلطان ابراہیم خان سلطان ثمانی است و در سلیمانیتہ مدفون شدہ پسر او سلطان سلیمان در روز دوم محرم سال ہزار و نود و نہ ہجری تحت سلطنت عثمانی جلوس کرد و تاریخ جلوس اور چنین نظم کردہ

یوم ثانی محترم انجلاء صبح ۱۰

سلطان سلیمان چهل و دو ماه و دوازده روز کم سلطنت کرد و چون درگذشت پناه و بحیال انعام و خیر کونی در دنیا متخلص بان تخلص نموده و شعر مسطور در ذیل را به او نسبت میدهند

مکر رسوای عشق از مردم عالم غنی دارد
آنکه عاشق کشتن و رسوا شدن بهم عالمی دارد

دعده زوجه مزين قلوب العجايب و مؤثر شاعري مختصر مي و از فضاحت اصحاب و جوانمردان غريب

اهیم بدعد ما حیت و از امت اوکل بدعد من یهیم به بعد

و از تیر در جیل و محقر مرید معلوم میشود پوشیده نباشد که دعد و نند بشایه علم پس است
نشان مثل نید و عمر برای مدان و دعد منصرف و غیر منصرف هر دو استعمال میشود و علت غیر منصرف
بودن آن تافیت و علیت است و چون ساکن الوسط و خفیف میباشد جایز است که منصرف
استعمال شود چنانکه در بیت مذکور استعمال شده دفاق کثیر کی مغنیة و صاحب جمال بوده
در ادبیات همارائی داشته ابتدا با یحیی بن دین معنویان شده احمد بن یحیی از بطن او بوجود آمده
و احمد را باضافت اسم مشار الیه این دفاق گفته اند بعد از وفات یحیی صاحب و ملاحت
وید طولای او در علم موسیقی جمعی از بزرگان را خواستگار دفاق نمود و او چند شوهر بدفاحت پیدا
کرد و همه بزودی در گذشتند و دفاق بشماست مشهور شد و اشعار مسطور را در حق او گفتند

[illegible]

قلت لما رأيت دار دفاق	حسنها قد اخترت بالعشاق
حذروا الرابع الشقي دفاقا	لا يكونن نجمه في محاق
الذين يضعونها فان دفاقا	شوم حرها قد سار في الافاق
لم تضاجع بعلا فذهب سليما	بل جريحا وجرحه غير راق

آخر الامر دفاق در سنگت ملازمان حمد و نه دختر بیرون اگر شیء منسلک گردید و حکایات و غزلیات
غریب از این زن معروفست چون از دایره ادب خارج می باشد از نگارش آن صرف نظر نمویم
بمقتدر گوئیم در سخنی و شوخی دفاق بی بدل بوده است و فرقه از ثقات تابعیات
طبقه اول و زنی بصراوی بوده و محمد بن سیرین از مشارالیه روایت حدیث نموده ابن حجر
عسقلانی در اصبا که گوید نسائی که یکی از اصحاب کتب شده باشد یک حدیث از دفره در کتاب خود
ثبت و تخریج کرده و آن حدیث را مشارالیه از عایشه روایت نموده است بقول بعضی دفره اداکن زمان
حضرت رسول را کرده و بشرف حضور و مفاوضت آن بزرگوار مایل گردیده و اسم او را دفره
بقاف نوشته است و لشاد خاتون دختر قمر تاش ابن امیر چوپان زوجه امیر شیخ حسن ابلیس
معروف شیخ حسن که پسر و مادر سلطان اویس است و سلطان اویس مدوح خواجه جمال الدین باجی
بوده چنانکه هتیده غرادر جلوس او نظم نموده که مادی تاریخ آن چهار بیت مسطور در ذیلست

مبشران سعادت بر این بلند رواق	همی گسندند در ممالک افاق
که سال به قصد و پنجاه و هفت ماه رجب	بالقاف خلایق بیاری سلاق
خدا یگان سلاطین محمد شیخ اویس	پناه پشت ملوک جبهان علی الاطلاق
نشست حسر و روی زمین به استحقاق	فراز تخت سلاطین مدار ملک عراق

دشاد خاتون در سال به قصد و پنجاه و دو هجری در بغداد درگذشت و نش او را بنحیف اشرف
حمل نموده در اینجا دفن کردند بعضی گویند شیخ حسن دشاد خاتون را بغمراده خود اشرف بن قمر تاش
مفتون دیده و لهذا او را مسموم کرد و صلاح الدین صفدی گوید در زمان امیر شیخ حسن حکومت بود
به دست دشاد خاتون بود و او غر بارانواش شنید و فقر پیوسته مشمول احسان او بودند و دشاد
خاتون دختر امیر علی جلایر و زوجه امیر حسن جلایر بوده و شوهرش مدتی در بلخ حکومت نموده

طبع موزونی داشته ایند و مطلع از افکار او	اشک که سرز کوشه چشمم برون کند
بر روی من نشیند و دعوی خون کند	حل شد از غم همه مشکل که مراد دل بود
جز غم عشق که حل کردن آن مشکل بود	دشاد و شاعره بوده است که از لغا

شمرده شده است و بعضی گفته اند یکی از زوجات خاقان خلده شایسته فتح علی شاه طاب ثرا و شفا

باین اسم بوده و طبعی موزون داشته شعر را با و	طاغات منکران محبت قبول نیست
صد بار اگر به چشمه زفرم وضو کنند	و نایر جاریه مغنیه بوده است که بخی بن

خالد برکلی اورا آزاد کرده و بصباح منظر و عمارت در موسیقی و آواز خوش و نعمات دلکش معروف و مشهور است بعدا و در نظم و شریک پیدی طولی داشته و فن و سیقی را از بزل که در حرف باء ترجمه حال او نگاشته شد و از اساتید بزل که قلیچ و این جامع و ابراهیم و اسحق موصی و سایر مشاییر موسیقی و انهای انصاری باشند اخذ کرده ابو الفرج در آغانی مینویسد اسحق موصی گفته است پدرم ابراهیم موصی میگفت روزی خواستم در غنمه ابرادی بردنم و او را آوردم و او را مکرر بخواندن آن غنمه و او را نمودم و بدقت استماع کردم غنمی در آن نیافتم که اظهار نماید موجب سطوت ارباب سیر برون الرشیدی میلی مغرط بساز و آواز دنا میر داشته و هر وقت بخانی یکی بر یکی میرفته و او را حضار بخوان و نواختن امر میگرفته و انعامی و افریاد میداد و عقیل آزاد کرده صاحب بن برون را حسن و جمال دنا میر آشفته و مفتون ساخته و در باب حدیث طلال گفته

یاد نایر قد تنکر عقلی

شغفی شافعی الیک والّا

و تحیرت بین وعد و مطل

فاقتلینی ان کننت تهوین قتله

ابن طاهر در کتاب خود از قدرت طبع دنا میر

حکایت کرده گوید روزی یکی یکی بکلیستانی رفته و دنا میر با او بوده چون صفای کلمات و زیست آن کلمات را مشاهده نمود این بیت را انشاد کرد الورد احسن منظرا فتمتعوا بالخطامنه و از دنا میر خواست که این بیت را بشعر دیگر توأم کند و در الحاد و ینوب عنه انشاد و شعر مبلغی محبت یکی را بدنا میر زیاده کرد و از دنا میر حکایات و روایات بسیار مشاهده شد و که همه بسیار تعجب و حکمت است مخصوصا در انکاد و نای اویست بخی غریب و در مواضع عذیب و نکاشته شده است دنا میر جاریه این کناسه محمد بن کناسه از شعرای عباسیین و اصل

شعر آید باشد و او جاریه شاعره و مغنیه داشته مسماة دنایره که ارباب فضل و ادب مخصوصاً
رفته با مشارالیهامفاوضه و مشاعر بنموده اند علی بن عثمان الکلابی که از ادبای آن زمان میباشد
گوید روزی بخانه ابن کناسه رفتم و بی غایب بود با جاریه او دنایره مشغول گفتگو شدم در آشنایی
صحبت دنایره من گفت یا ابا الحسین تو را محزون و غمگین می بینم کفتم برادری داشتم از قریش
در گذشت اینک از وفن او باز میگردم دنایره قدری فکر کرده این دو بیت را بر خواند

فابکانابکاولک یا علی

بکیت علی اخ لك من قریش

طهارة صحبه الخیر الجلی

فما وما خبرناه ولکن

نیز علی بن عثمان گوید روزی نزد محمد بن کناسه بودم گفت میخواهم از تو کاوکیاست و فهم و قوت
دنایره را بتو معلوم کنم انگاه بمشارحه نوشت انک امه ضعیفه لکاء فاذا جائک کتابا
هذا ففعلی بجهل و التلم دنایره جواب نوشت سائنی تفجینک ایامی عند ابی الحسین و
من اعیال العتی الجواب عملاً جواب له و التسلام بعضی از اشعار دنایره در جلد دوم از و هم آهسته
نکاشته شده و او را بهمارت و ادب و خصال حمیده ستوده اند و برفوت و ابن کناسه بنیده

یا لیت ما کان منک لم یکن

الحمد لله لا شریک له

افحمنی غیر شدۀ الحزن

ان له یل القول قل فیک فما

و پوشیده نباشد که ابن کناسه داماد ابراهیم بن ادیم زاهد و عارف معروف میباشد و ابراهیم
خال ابن کناسه بوده و ابن کناسه در حق ابراهیم مرثیه با دارد و سنا ابن خلکان گوید دنایره
جاریه شاعره بوده است از عهد اسلام معروف بدیکت و بجن گویند مشارالیهام پسر ی از بجن
ابن بمرسانیده و آن پسر در گذشت بنایات ذیل را در مرثیه پسر خود انشا و کرد بیت

وسترت وجهک بالتراب لا عفر

بابی بذلتک بالعرء المقفر

و مرجعت عنک صبر ام لم اصبر

بابی بذلتک بعد صون للیل

لترکت وجهک ضاحیا لم یقبر

لو کنت اقد ران اری اثر البلی

دیکت بجن وقتی کمان گرد که دنیا با غلام او سروکاری دارد هر دو در یکبشت و بعد شیمان شد
و برای هر دو مرثیه با گفت ابو الفرج اصفهانی در آغانی گوید دختری که بدست دیکت بجن

مقتول شد سماء بود و ابتدا نصرانی بود مشارالیه او را مسلمان و تزویج نمود و سنیا
جاریه ابو عیینة بصری از شعرا می دولت عباسیین بوده و شاعر مشارالیه ابفاطمه بنت عمرو
بن جعفر هزار مرد عشقی بهم رسانیده چون فاطمه از نجبا و عیسی بن سلیمان شوهرش شجاعت و نبوت
معروف بود هر وقت ابو عیینة میخواست شعری در حق مشوقه خود فاطمه بنظم آورد از ذکر اسم او

مال قلبی ارق من کل قلب
ولدینا علی جنونے بدینا
نزلت ببلتة من هواها

احتراز کرده بنام جاریه خود دنیا انشاء نمیکرد
و محبتی اشد من کل محبت
اشتمی قریبها و تکره قریب
و البلاء یا تکنون من کل ضرب

دولت بانو یحکم دختر محمد عظیم شاه

ابن اوزنک زیب عالم گیر پادشاه هندوستان با بوده و علاوه بر حسن و جمال فضل و فصاحت
بکمال داشته و اینچنین اسباب خلوت او نزد آن پادشاه گردیده است و هفت
زوجه عجاج با حرم مشهور و دختر مسحل میاشد و محل از اولاد مالک بن سعد بن زید مناه است و بنای
موزون داشته اما عجاج را چندان میل و مهری با و نبوده بنا بر این دهناء و پدرش بوالی مملکت یامه
که عجاج از ابالی آن مملکت بود شکایت بردند و مشارالیه بوالی اظهار داشت که شوهر من از من
دوری میجوید و من الی الآن بحالت بکارت باقی تسم عجاج بجهت این بی ثمری که از دهناء بظهور رسید
و را طلاق داد و بعد از آن طرفین گفتگوهای دور از ادب در محضر والی ولایت نمودند و آخر الامر
والی کمال عجاج مهلت داد که در ظرف این مدت بوجه باز و جبه خود را راضی سازد و عجاج این مدت را

ان الامیر بالقضاء بعجل
عن التخاذ و هو طرف هیکل
والله لولا خشیه لاسیر
محلّت من شیخ بنی الفقیر
عجاج که پسند و شعر استماع نمود با سمالت و نواز
تا الله لا تمخض عنی بالضم
الابهرها زیلی همتی

اظننت الدهناء و ظن مسحل
عن کسلاته و المحضان یکسل
دهناء چون نید و میت بشنید متین مبطور انشاء کرد
و خشية الشرطی و المشر
کجولان صعبه عسیر
دهناء پرداخت در انحال مشارالیه اینده و
الیک و التقبیل بعد الشتم

حرف الدال

ذات الاذنين لقب عایشه دختر طلحه

بوده گویند این لقب را خردا و حضرت سیمین بنت الحسین را بهایشه داده ولی نظر بحکم و لاتا بزود باللقاب این حرف بنظر مستبعد میآید و ذات الاذنین یعنی صاحب دو گوش و این کنایه از بزرگی دو گوش است و وزن که در تحت فرا و جبت یکم در باشد مرکب خرد آن دیگر میباشند

ذات الخال از جواری بیرون الرشید و مغنیة ایست شهوره که در سن و جمال کمال بوده و ابیات مפור ذیل را بیرون الرشید در وصف مشارالیهما و دو جاریه دیگر سروده

ملك الثلاث الانسات عنان	و حللن من قلبه بكل مكان
مالی تطاوعنی البریة کلها	واطیعتهن وهن فی عصیان
ما ذاك الا ان سلطان الهوى	وبغلبن اعز من سلطان

بعقیده بعضی این ابیات از احنف شاعر است و او از قول بیرون بنظم آورده است هر جا اسم ذات الخال خشت بوده چون در لب بالانخالی میآید مطبوع داشته معروف بذات الخال شده و دو جاریه دیگر که در ابیات فوق بانها اشاره شده یکی سحر نام داشته یکی ضیا بیرون

در دو بیت مפור تصریح با اسم این سه کنیز کن نموده	ات سحر و ضیاء و خنت
هن سحر و ضیاء و خنت	اخذت سحر و لاذنب لها
تلو قلبه و تر باها الثلث	و ذات الخال اسم موضعی است در عربی

و عمرو بن معدی کرب که میگوید و هم قیلوا بذات الخال قیبا اشاره به نخل است ذات الخال لقب بنیده بنت صعصعة و او عمه فرزدق شاعر مشهور بوده و حمنا بمعنی معجز و ذات الخال بمعنی صاحب معجز است و وجه اینکه مشارالیه با این لقب ملقب شده این است که روزی بنیده نزد پدر و برادر و شوهر و خال خود نشسته بود ناگاه معجز از سر برداشت سبب از او پرسید گفت برخود بالید که چهار نفر مثل شما با من محرم است و میتوانم نزد آنها معجز از سر بردم و این خیال را بصورت وقوع در آوردم بعد گفت پدرم صعصعة بن ناجیه و برادرم غالب بن صعصعة و خالم افرع بن حابس و شوهرم زبرقان بن بدر میباشند اگر در میان زنان عرب یکی باشد که بتواند نزد چهار نفر و محرم مثل این اشخاص بی معجز ظاهر شود من با و پنجاه نفر شرمی بخشم از آن روز بنیده را ذات الخال

گفتند محمد امین الحجتی بعد از آنکه حکایت مذکور را بوضع فرمود روایت میکند میگوید از نظایر این داستان که غریب
از آن تیره شبیه حال فاطمه بنت عبد الملک زوجه عمر بن عبد العزیز است که سیزده مرد محرم داشته و همه است
خلیفه بوده اند و در نزد هر سیزده نفر بی نقاب و محبت نشستند ظاهر شود اما آن محارم پدرش عبد الملک
بن مروان بن حکم و برادرانش ولید و سلیمان و یزید و هشام و برادرزاده هایش ولید بن یزید و یزید
بن ولید و ابراهیم بن ولید و خال او معاویه بن یزید و جد مادرش معاویه بن ابی سفیان و شوهرش عمر بن
عبد العزیز بودند لکن فاطمه صحبت همه این سیزده نفر را در کن کرده است مادر فاطمه نام که دختر یزید بن
معاویه بوده است ذات النطاقین اسماء دختر ابی بکر است که ترجمه حالش در حرف
الف نگاشته شد اما وجه لقب شد او باین لقب آن است که در شب هجرت حضرت رسول ص اسماء
نطاق خود را دو قسمت کرده قسمتی را سفره آنحضرت قرار داد و قسمت دیگر را بند مثک آب نمود
و بقولی قسمتی را بند سفره و قسمت دیگر را بند مثک کرد لهذا حضرت فخر کاینات علیه افضل الصلوة
فرمودند ای اسماء بعض این نطاق تو پروردگار عالمیان غراسمه و بهشت و نطاق تو عین
خواهد فرمود از آنوقت اسماء را ذات النطاقین گفتند و نطاق بر وزن کتاب نوعی از جامه است
که زنان عرب در زیر البسه میپوشند گویند اگر پسران ابی بکر بلیاقت و کفایت دختران او بودند چنان
باشکال تعمیر میرسید و همه کس میدانند که وقعه حمل را عایشه سبب بود و اسماء تعمیر پسر خود عبد الله بن
زبیر را در وقتی که در کعبه معظمه اجلها الله تعالی متحسین گردید چگونه در مقابل حجاج بمقاومت و ثبات
تحریض نمود و الفاء از جوار می مشهوره عصر خلفای اموی است که در ادبیات و معارف

و اما الذلفاء یا قوتة

هماری کامل داشته و جمال او نیز کما بوده و کفایت

قد اخرجت من کس هقا

ذافاء در مدینه منوره متولد شده و مردم

کلیه فتون جمال و کمال او بودند و از اشعاری که در حق او نظم آورده اند و در آغای مسطور است
ابیات ذیل میباشد که بعضی نسبت به احوص بن محمد الانصاری داده اند و بعضی از تجربه العباد

اتما الذلفاء همی	فلید عنی من یلوم	احسن الناس جمیعاً
حین تمشی و تهقوم	حبیب الذلفاء عندک	منطق منها رخیم
اصل الحب لترضی	وهی للجل صرورم	حبها فی القلب داء

مستکن لا یریم در مستطرف مشهور است که سعید بن عبد الملک برادر سلیمان بن عبد الملک
اموی ذلفاء را بوجهی که تقریباً معادل بیت و نیم از تومان حالیه باشد از صاحب اول او
خرید بعد با که خلافت سلیمان بن عبد الملک رسید ذلفاء نیز در تحت ملکیت او درآمد اما مجبوری
کامل بالک اولی خود داشت و دستگاه خلافت و تجلات آن اسباب ستی او نشد
و عشق خود را بالک مشارالیه اظهار میکرد چنانکه روزی از در عمارت خلافت بیرون آمده هنگام
گفت عباد الله من لے بد واء مالایشتکی و علاج مالایستی طال المحجاب و ابطاء
المجواب و القلب طائر و العقل عازب و النفس واله و الفؤاد مختلس و النوم
محتبس رحمة الله علی قوم عاشوا جلد و ماتوا کما ذل و لو کان الی الصبر حلیه او الی ترک
الغرام سبیل لکان امر اجمیلا کونید شیئ من نام منی در حوالی سراسی خلافت ایستاد

محبوبه سمعت صوتی فارقهها
فلیکله البدل ما یدر مضاجعها
لم یحجب الصوت احراس ولا غلق
لو مکنتم لمشت مخوی علی قدم

برای دوستان خود می خواند میت
من اخر اللیل لما نبه السحر
اوجها عند ابهی ام القمر
فدمعها الطروق الصوت منحد
تکاد من لیکنها فی المشی تنفطر

ذلفاء صدای شما را شنیده برای

استماع ایستاد که مشارالیه بخواند از فراش خلیفه بیرون آمد و اشعار مشهور را بشنید و مناسب حال
خود دید و بیادخواجه قدیم و صاحب نخستین که گفتیم مالک روح و تن او هر دو بود و منقلب شد
بنای کرستین وزاری را گذاشت سلیمان از صدای کرئیه او بیدار شده علت کرئیه او را
پرسید ذلفاء این دو شعر را بر سبیل ارتجال انشاء کرد و بلطف احتیال و امنود که این شفتگی
و اشک یزی از در غیرت است که چهره صاحب این آواز به تشبیب من و بان باز کرد

قبیح المحیا واضع الالب و الجبد
الی امة یغیری معا و الی عبکد

الارب صوت رافع من مشوه
یروعک منه صوته و لعلک

صاحب ترمین الاسواق این حکایت را برخلاف صاحب آغانی نسبت بعوان نام
جاریه عبد الملک داده است ابو الفرج اصفهانی در آغانی در ترجمه حال حمیله مغنیه

لایک انصاف از عذر جا
ملاقه دلفا من دارم
فلا یقبلن لایا نایا
لای و جیلا لایا

م

بناسبتی بنویسد بعد از سلیمان بن عبد الملک شخصی ذلفاء را بر زنی گرفت و وقتی بر او متغیر شد
بطلاق ثلاثه او را مطلقه کرد اما بعد زیاده اند چشمان شد و از آنوقت لفظ ثلاثه را مشوم دانسته
اگر چیزی را شمار میکرد میگفت واحد اشین اربعة و لفظ ثلاثه را بر زبان میآورد و هم او را در عین
ذلفاء جاریه این طرخان از مشورات جواری شاعر عصر عباسیان میباشد و

عجبا من حقاۃ الذلفاء

نواس شاعر در این بیت او را اراده کرده که

تتشاهی فیاض الخلفاء

میگوید تعجب است از حماقت ذلفا که سر

خرزه سبطر خلفا را آرزو نماید در شان انشا و این شعر چنین گفته اند که وقتی بنواس از جبهه جهم
سخن سنجی و شاعری بدین ذلفاء رفت و از دنبال وی مروان بن ابی حفصه شاعر مشهور
نیز که از ثقلاء آن عصر بود بر حسب اتفاق وارد انخانه گردید این طرخان از بابت یقین
و کاملی مروان جهمی در حق او بطهور رسانید و ابونواس را مالای دست مروان نشانید
و بمنغی بر طبع ابن حفصه کران آمد و خواست در ضمن شعری اشعار کند که تخفیف و توین عشاق بختل
مکرو بات و مالمیات برایشان رسم تازه است

بزل مال و جاه ترک نام و ننگ

در طریق عشق اول منزل است

و هم میخواست که میل خاطر و هوای قلبی ذلفا

در حق خود تنبها نماید باینده و ملاحظه این بیت

غیضت من عبرا تهت و قلن

ما ذالقت من الهوی و لقینا

ذلفاء از قصد و مافی هضم مروان آگاه شده

ارتجالا می انشا نمود که شعر بود بر غم آنف و خلاف میل وی و همسم آنکه نور اشیائی

صحبت من نیست و همسر من خلیفه عصر و پادشاه وقت خواهد بود لاخیر و تو از سرودن
این شعر شوق مکنون و عشق نهفته مرا نسبت بحضرت خلافت از جای برانگیختی و آن بیت
قد هجت بالبت الذی انشدتني

حبا به قلبی باللامام دینا

ابونواس از مکالمه که در ضمن شعر بر بدن اشعار شد بلند پروازی ذلفا را اقرس کرد و دست

که او منکر وی نیز هست و ذوی ذلفا است که گفته

عجبا من حقاۃ الذلفاء

تتشاهی فیاض الخلفاء

و از مفاوضات مشار الیه با شعری انصر

حکایتی است که دلیل قوت بدیهه کوئی و قدرت طبع او میتواند بود و آنرا این طاهر در کتب

خود ذکر کرده و گفته است روزی عباس بن اخفش شاعر که از ملازمان کربا بن خلفا بنی عباس بود بمنزل دلفا ور و دمنود و شعر ذیل را بر او انشاد نمود و پرسید که آیا بستی مناسب این مضمون را می

اهدی له اصحابه ترجمه	فبکی واشفق من عیافته زاجر
----------------------	---------------------------

ذلفاء بدیهیتی مثل بر فکری کبر در کمال تناسب با مضمون شعر این اخف بخواند گفت

خاف التلمون في الوداد لانها	لونان باطنها خلاف الظاهر
-----------------------------	--------------------------

عباس بن احنف ازین بدیهه مطبوع زیاده از حد تعجب نمود و بر دلفا از روی حقیقت آفرینجا
گردد و از روی درخواست که این یک بیت را با و واکند بگوید و نزد احدی اظهار نماید که از فکر
ابکاراوست دلفا متمسک و راقرین قبول داشت و بعد از آن ابن احنف ایندو بیت را با هم انشاء میکند

حرف الراء وابعه مشار اليها غير از اربعه عدويه و شاميه و جيلانيه است که بعد ذکر
 میشود این حمد در کتاب انباء در ضمن متوفیات سال شصت و سی و دو و هجری ذکر می شود
 و معلوم میشود دختر خود این حجر عسقلانی بوده در سال شصت و پانزده در مکة معظمه در مجلس
 درس حدیث محدث مشهور شیخ زین الدین البالی حاضر شده و بسیاری از محدثین مصر و شام
 بمشار اليها اجازه داده اند شیخ الیشوخ محبت الدین بالله شقرا و ابن زنی گرفته اما قبل از وجوب
 زینبیه اب الدین کمون بوده است بطور استقامت و اظهار سیدار که دو شعر ذیل اکثر اربعه عدويه

نقصي لاله وانت تزعم حب	هذا العمر في الصنيع بديع
------------------------	--------------------------

لو كان حبك صادراً لأطعته

وعلی القاری در شرح شفا نیز به همین طور گفته است اما در بعضی کتب باسم محمود ووراق نوشته شده
رامه بنت الحکیم التجیدی است که شاعره بصریه و از شعرای حماسه می باشد و ایندو کاتب

يا ليت شعري وليت اصبح غصصا	هل الهبطن قوته ليست بهادورا
----------------------------	-----------------------------

لقد تبدلت من نجد وساكنه
أوصابها الديك زقو وسناير

کلمه عند زمین حالت را دارد یعنی لیت در شعر ارمه مبتدا است چنانکه عند در بیت مثنوی فاعل که
که لفظ آنها اراده شده نه معنی ریا الحقیقه شاعره بوده است بصره از شعری حماد و این

فما وجد مغلول بتيماء موتق بساقيه من ضرب القيود كبول

[illegible]

لہ بعد نومک العیون عویل
غدا غدا و مسلم فقتیل
فراق حبیب ما الیہ سبیل
عن القصہ و عن الہوف فامیل

قلیل الموالی مسلم مجربہ
یقول لہ البواب انت معذب
باکثر متی لوعۃ یوم بان لہ
عشیۃ امشی القصہ تم یردنی

و بعضی این اشعار را بجا حجتہ الہدایۃ نسبت دادہ اند را بچہ العدویۃ ام الخیر را بچہ دختر اسمعیل العدویۃ از نساء مشہور و ماہ اول ہجری و از اہالی بصرہ بودہ است و شکست و ایقان و حقایق و عرفان و کشف و شہود مشارک ہب مقامی بلند داشتہ امام القاسم القشیری در رشتہ خویش میگوید را بچہ بارہا در مناجات خود می گفت اے خدای من کہ تو را دوست دار دایا او را در آتش میوزانی نوبتی در جواب او ہا تقی نہا در داد و گفت ظن بدبیر کہ پروردگار رحیم اینکار نمیکند خلاصہ نیزن در صفای ضمیر و کمالات نفسانی بہ اکثر رجال تقوی داشت از آنرو اورا باج الرجال می گفتند و بدرجہ در زہد و قدس و تقوی شہرت یافت کہ ضرب المثل کردید و ہر زنی را کہ میخواہند بمقامات معنوی بتانند میگویند را بچہ زمان خود می باشد از مشاہیر عصر را بچہ کی حسن بصری بود و بعد از آنکہ شوہر را بچہ در گذشت حسن طالب شد کہ اورا بزنی بکیرد را بچہ بعضی مسائل در حقایق و معارف از او پرسید و بعد از اختصار از قبول مطلب حسن متناع نمود و این آیات بظنم آورد

راحتی یا خوتی فی خلوتی
لہ اجد لہ عن ہواہ عوضا
حیثما کنت اشاہد حسنہ
ان امت وجدا و ما تم رضا
یا طیب القلب یا کل المنی
یا سروری و حیاتی دائما
قد ہجرت الخلق جمعاً رنجی

و حبیبی دائماً فی حضرۃ
و ہواہ فی البر یا محنتی
فہو محرک الیہ قبلتی
و اعنائی فی الوری و اشقوتی
جد بوصل منک شیء مہجنتی
نشأتی منک و ایضاً نشوتی
منک و صلا فہو اقصى منیت

سفیان ثوری نیز بارہا بچہ معاصر و جلالت

قد اورا معترف بودہ و زیارت مشار الیہ سیرت و شکلاتی کہ در حقایق داشت از او

میرسید و وی حل نمود و روزی سفیان بر ابعه گفت درجه ایمان و اعتقاد خود را بنحضر حق جل و علا برای من بیان نما ابعه گفت من خدا را بشوق بهشت و خوف جهنم نمیرسم بلکه از کمال عشق با بنحضر و برای ادای شرایط عبودیت عبادت بنمایم بعد از این این بنا حاکم را نشاند

وَحَبَّالَآنَكَ أَهْلَ لَذَاكَ
فَغَلَى بِذِكْرِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ
فَكَشَفَكَ لِي الْمَحَبَّ حَتَّى رَأَيْتُكَ
وَلَكِنَّكَ الْكَمْدُ فِي ذَاوِ ذَاكَ

اَحْبَبْتُ حَبِّينَ حَبَّ الْهَوَى
فَامَّا الَّذِي هُوَ حَبُّ الْهَوَى
وَامَّا الَّذِي أَنْتَ أَهْلُ لَهُ
فَلَا الْحَمْدُ فِي ذَاوِ لَذَاكَ لِي

مختصر ارباب سلوک را بعد از ارباب کرامات میدهند و حکایات از وینمایند و فات او در سال یکصد و سی و پنج و بقولی در یکصد و شستاد و پنج هجری در حوالی قدس شریف اتفاق افتاد و مزار او زیارتگاه اهل سلوک و عرفای باشد رابعه الشامیه بنا بر سطورات صاحب نفحات الانس اشیرن نیز در طریق عرفان بمقامی بلند رسیده و کرامات از او دیده شده است گاهی در حالت خوف و خشیت و وقتی در عالم رجا و سکونت بوده زمانی این بیت را قرائت مینمود

وَمَا لِسِوَاهُ فِي قَلْبِي نَصِيبٌ
وَلَكِنْ عَنْ فَوَادِي مَا يَغِيبُ
أَنْيَ جَعَلْتِكَ فِي الْفَوَادِ مَجْدَةً
فَالْجِسْمُ مَتْنِي لِلْجَلِيسِ مَوَالِسِ

حَبِيبٌ لَيْسَ بَعْدَ لَهُ حَبِيبٌ
حَبِيبٌ غَابَ عَنِ بَصَرِ مَنْ شَخَصَ
وَبَعْضَى أَوْقَاتٍ مُبْتَلِينَ فِي لَيْلٍ رَامِيخَوَانِ
وَأَجْتَجَسَمِي مِنْ أَرَادِ جُلُوسِ
وَحَبِيبٌ قَلْبِي فِي الْفَوَادِ أَيْنِسِي

ابوالنجیب سحروردی صاحب کتاب

عوارف المعارف و بیت آخری را بر ابعه عذویه نسبت داده است در احیاء العلوم و بعضی کتب دیگر نوشته اند که رابعه شامیه مایل بود که بزاوحت احمد بن ابی الحواری که از اکابر انصاری باشد مایل گردد و او را از انبیل خود اعلام نمود احمد در جواب گفت اشتغال من بحال خود مانع از خستیار اهل و عیال است رابعه اظهار داشت که والله من شیر از تو بخود مشغولم و مقصودم از اینمزاوحت پیروی هوا نیست بلکه چون از شوهر پیش مال زیاد من رسیده میخواهم توان از الصلحاء فقرات اتفاق کنی و من بواسطه تو اولیا و دوستان خدایم

آشنا شوم چون ابی انحاری این بشنید از شیخ خود ابوسلیمان الدارانی افزون گرفته رابعه را برین
 نمود و رابعه سه زن دیگر برای شوهر خود گرفت از خود احمد روایت کرده اند که گفته است
 رابعه انواع اغذیه را برای من ترتیب میداد و مرا بطیبات مطیب میبخت و مکث نزد من
 خود بر و از مسطورات روضه یازدهم روض الاخیار چنین مستفاد میشود که زنی دیگر متماه باین اسم
 بوده که از عابدات شایسته میآید و او را رابعه قتیبه میگفته اند رابعه جیلانیة از عارفان
 معروفه عهد سلطنت شاه مرحوم محمد شاه قاجار انار الله برهانه بوده نام اصلیش حاجیه ام سلمه
 خانم است بنت حاج میرزا محمد رشتی از کبراء و وزراء کیلان زوجه حاج میرزا اسمعیل رشتی از مشایخ
 اعیان آن سامان زمانی که مرشد کامل و سالک و اصل حاج محمد جعفر کبودرآهنگی بکیان رفته
 مشغول موعظت و هدایه بود از استماع کلمات عالیہ و مواعظ شافیہ وی ذوقی در خاطر
 مستعد انصاح به رسید که سپس وقت شریف و عمر عزیز را همی تصفیة قلب و تهذیب اخلاق
 گذراند و از بزرگان عصر صحبت عارف ربانی و حکیم صمدانی حاج مولی رضا انجمنی اعلی الله
 مقامه دریافت و از آن بزرگوار بنصیبه ذکر دوام نایل شد و ریاضات مشروع و اربعینات
 صحیح به سر برد و چون انتقام معلوم و در حضرت شاه مرحوم انار الله برهانه مکشوف افتاد مشایخ
 بلقب رابعه ثانیہ خواند و برفتن دارالامان کرمان مامور فرمود و آنحال جمال معرفت را از خط
 نیز بطی بکمال بوده و از جمله آثار و باقیات صالحات وی بنائی است در کرمان مشتمل بر کنبه
 و صحن و حجرات که بر سر مقبره جمعی از مشایخ فقام و اولیاء کرام منهم العارف المکاشف و المحکم
 العظیم الحاج مولی رضا المذکور صاحب مفتاح النبوه و الدّر النظیم ساخته و فروز از دو هزار
 تومان در مصرف این اساس پرداخته و هزار تومان از آن خارج را شاه مرحوم طاب ثراه
 داده اند و این زمان آن مکان بمزار میرزا حسین خان شهرت گرفته و از اوقات و صدقات
 جاریتش اطلاکی است در کیلان از قرار تفصیل نشد آنکه قریه خواجان من بوک سوقه از اعمال
 رشت مع ما یتعلق بتلك القرية شرعا و عرفا و سه دانگ از یکب تیچ مشهوره باسم شوهرش
 حاج میرزا اسمعیل واقع در رسته بازار شهرت محازی قیاریه مع ما یتبعها من کل التکاکیر و بخت
 و غیره باشد آنکث قریه صیقلان و شد آنکث قریه نارنج کل که هر دو از قرای بلوک و رشت

مع متعلقا تمام من الاراضی الرطبة واليابسة والتلینا ووالکروم ووالاشجار و غیر ذلک و قطع
موفقه تو لست این صدقات را با مرحوم حاجی مولی رضای بهمانی مذکور واکذاشته و بعد
با علم و فضل و اعرف اولاد ذکورش و مع الانقراض با اثبات نسل ظهورش و مع الانقراض
ذکور او اثباتا با علم و اعرف و اتقی بلده رشت با جمله مشارالیه بعد از انجام مزار مرزبور از
کرمان بقیم آمد و بیت سال مجاور بود تا در حدود سال هزار و دویست و هشتاد و هجری در گذشت
و مدفون گشت رحمه الله علیها و قبالة اوقاف مرزبوره بقا صیلهاموشی مخطوط و خاتم جمعی از
علماء و مجتهدین دارالمزین نظر رسیده است **رابعه** **اصفیه** از زمان زمان طبرستان

سامانی بوده و طبعی موزون داشته اند و بیتیست	دعوتم نیست بر تو کایزدت عاشق کما
برست سنگین دل نامهربان خوشتن	تا بدانی درد عشق و داغ مهر و غم خوری
چون بجز اندر به پیچی پس بدانی قدر من	باب دختر امیر اقیس بن حداد

الکلبی و از زوجات حضرت سید الشهدا علیه الاف التحية و الثناء و دارای فضل و جلال
میشد و حضرت سکنیه بنت اکسین از بطن او بوجود آمده است و حضرت امام حسین کمال
محبت را بر او داشته و احترام زیاده و میموده چنانکه فرموده اند **لعمرك اننی لاحب دارا**

تكون بها سكنية والرباب	اجتمعا وابدل جل مالى	ولیس لعابت عندك عتاب
فلست لهم وان غابوا مضیعا	حیا او یغیتک التراب	از حضرت سکنیه مرویت که

حضرت امام حسن با عتر ارضی میراد بزرگوار خود امام حسین را در باب افراط محبت را با فرموده
حضرت امام حسین را دو شعر مسطور را در آن موقع بنظم آوردند ابو الفرج **صفحه** در کتاب
آغانی گوید امیر اقیس پدر **باب** شخص معتبری بود از عیویان در زمان خلافت عمر حفصه
انجلیفه آمده طوعا قبول اسلام و ایمان کرد حضرت المؤمنین علی علیه السلام مایل بموصلت
با او گردیده او نیز با تمغنی راغب شده سه دختر داشت تمامه به محبات و سلمی و **باب** محبات
بخود حضرت امیر المؤمنین و سلمی را حضرت امام حسن را در **باب** را حضرت امام حسین را زوج نمود و
ازین سه دختر **باب** برگزیده و ممتاز بود و بنا بر دیانت و دایت و فهم و بصیرتی که داشت قدر
و منزلت شوهر بزرگوار خود را دانسته همیشه بحسن رفتار و اطوار آنحضرت را از خود راضی و خورنده

میاخت پس از آنکه حضرت سید الشهدا علیه الصلوة والسلام شهید شدند بعضی خواستند رب
را تزویج کنند گفت بعد از آنکه بشرف پیوند و قرابت سید المرسلین نایل گردیدیم دیگر سر پیوند
کسی را ندارم و شوهر دیگر اختیار نخواهم کرد و این ابیات را که منشی از منی طلب و مرثیه حضرت سید الشهدا

ان الذی کانوا نورا یتضاء به	ب کربلاء قتیل غیر مدفون
سبط النبی جزاک الله صحناً	عنا و جنبت خسران الموازین
قد کنت لى جبال صعبا الودیه	و کنت تصحبنا بالرحم والذین
من الیتامی من للسائلین ومن	یعنی و یاوی الیه کل مسکین
والله لا ابتغى صهراً بصهرکم	حتى اغتیب بین الرّسل والّطین

ر باب زوجه اقیشر اقیشر شاعر مشهور سدی و ر باب غم زاده او بود و اقیشر مزاجت
ر باب رغبت نمود کسان ر باب چهار هزار در هم مهر از او خواستند اقیشر با قربای خود حاجت
برد و متوسل شد و بیچاک از آنها کرهی از کار او کشودند اقیشر نزد ابن راس البغل مجوسی دهقان
رفته مطلب خود را اظهار شمار الیه تمام چهار هزار در هم را با و میزدول داشت اقیشر شعار و دیگر نظم

کفانی المجوسی مهر التراب	فدی للمجوسی خال و عم
شهدت بانک طیب کمشاش	وان اباک الجواد المخفضم
وانک سید اهل الجحیم	اذا ما تردت فیمن ظلم
متجاوز قارون فی قعرها	و فرعون و المکتنی بالحکم

ابن راس البغل این اشعار شنیده گفت ای اقیشر از قوم و قبیله خود استعانت کردی و بیکس
بتو اعانت نمود من که یکبار در ترا حاجت روا نمودم نه برای من نیست که اینگونه نسبتها دهی
اقیشر گفت حرف بدی نزد و ام آیا راضی منی که ترا با پادشاهان برابر کنم و پهلوی دست اهل
بنشاند و اقیشر از المکتنی با حکم ابو جهل را خواست چه کنیت او ابو حکم میباش و کینه ابو جهل بر
اطلاق کردن بقصد کینه است ر باب دختری بوده است جمیله و عاقله از بنی ذهل
که خدایش بن حابس التمیمی با و مفتون گردیده و طالب تزویج او شده و خواستکاری آمد
چون خدایش مالدار نبود پدر و مادر ر باب از مواصالت او امتناع نمودند و او برفت و عشق

و بخواهش را نخواست که تبرک این تنها کوید و را کوی دیگر پوید لهذا بسر منزل رباب معاود

کرده چنانکه با نخل نزدیک شد این ایات سرود

لنا منک نجحاً و شفاءً فاشفی

وانت صفتی دون تا کنست اصطفی

اذا کان ذا فضل به لیس بکفی

و رب حرامشله لیس بصطفی

الالیة شعری یاد باب متیاری

فقد طالما عینتی و در دقتی

محی الله ما نسو الی المال نفسه

فینکح ذامال دمیماً ملوما

رباب در حیمه این ایات را استماع کرده

بجداش پیغام داد که مقصود تو معلوم شد فردا وقت صبح بیدارم بیا و مراد و باره خواستگاری

کن بعد از آن ببا و خود گفت هل النکح الا من هو و التحف الا من ارضی یعنی آیا مرا بغیر

انکسی که دوست داشته و با و راضی شوم تزویج خواهید نمود مادرش گفت نه دختر گفت اگر

چنین است مرا بجداش تزویج کنید مادرش گفت خداش قلیل المال است ترا چگونه با و بدم

رباب گفت اذا جمع المال سیئ الفعّال فقبحا للمال از نظرف رباب و الدین خود را

الزام و از آنظرف خداش بامداد بگفته رباب بجواستگاری آمد و مقصود او حاصل

گردید لهذا خداش ازین معاودت خود خورسند شده گفت العود ائخذ و المرأة ترشد و الود

یکم و از آنروز العود احمد ضرب المثل مشهور شد در مجمع الامثال مشهور است که انیرن

بعد از مزاجت با خداش با یکفر از اهل قبیله خود که سلم نام داشت را بی هم رسانیده و هو

او آگاه شده او را بگشت و چهار نفر از صحبایات متماه بر باب بوده و آن چهار رباب

بنت البراء و رباب بنت الحارثه و رباب بنت کعب و رباب بنت النعمان میباشند

در حیمه دو مغنیة مشهوره متماه باین اسم بوده اند یکی جاریه این رامین و دیگری جاریه

این شماس و هر دو طبعی موزون داشته اند و ربیحه جاریه این شماس و دو جاریه دیگر

این شخص را که خلیفه المکیه و عقیده نام داشته شماسیات کونید و هر یک را در گفته منسوب

باین شماس میمانند و ربیحه جاریه این رامین نیز با سعه و سلامته الزرقاء از یک مالک

بوده اند و در حق این ربیحه سروده اند

صبا و صب الی دیم این رامین

هل من شفاء لقلب محج مخزون

الی ربیحه ان الله فضلها

مجنّمها و سماع ذی اقا نین

و ایند و بیت از قصیده طویلہ می باشد و بجز

حال مغنیات مزبوره همه در کتاب آغانی مسطور است رجب بنت محمد بن علی بن
عبید اللہ بن جعفر زوجه یزید بن عبد الملک موی است کہ اورا در خلافت برادر خود سلیمان
بن عبد الملک بیست ہزار دینار مہر تزویج کرد بعد از آنکہ سعدہ بنت عبد اللہ را ہم بہین
مسلخ مہر زنی گرفته بود و ذکر ی ازین ربیعہ در حرف عاء در ترجمہ حال جابہ نمودہ ام ربیعہ
بنت المنصور دختر نصر بن خنضم و مادر حارثہ بن سراقہ است و حارثہ از شہدای غزوہ بدر
می باشد مشار الیہا پس از شہادت پسرش بجنور حضرت رسول ۲ عرض کرد یا نبی اللہ پسر مرا
در شب است خود را تسلیمیدہ و صبر میکنم و اگر نباشد حکیم حضرت در جواب فرمودند جنت کی
نیست بلکہ جنت است و پسر تو در جنت الفردوس میباشد رجب بنت القلیجی
و دختر شہاب احمد بن محمد بن عمر القلیجی است کہ از اشیاخ امام سیوطی بودہ و از نساء محدثہ بشمار
می آید و مال شصت ہجری متولد شدہ و از جدہ مادری خود سارہ بنت شیخ تقی الدین کسب
اخذ حدیث کردہ و در سنہ شصت و شصت و نہ در گذشتہ است و زینہ جاریہ است
کہ صفیہ بنت جتیی بن اخطب از زوجات حضرت رسول ۲ اورا آزاد کردہ از صحابیات شدہ و
میشود و خدمت حضرت رسول ۲ نمودہ و دختر او امہ از روایات حدیث بودہ و مخصوصا
سنت بودن روزہ فحاشورا و از مادر خود روایت کردہ است و مذہب حنفی روایت
مشار الیہا را تصحیح نمایند رخشہ کاشانی اسمش بیکم دختر ہاتف کاشانی و زوجه میرزا
علی اکبر متخلص بنظیری است و پسری ازو بوجود آمدہ موسوم بمیرزا احمد و متخلص بکشتہ انیرن سیدہ
و صاحب طبع بودہ و بعضی از بنین و بنات خاقان خلجہ شینا فتح علی شاہ طاب ثراہ را
مدح نمودہ دیوانی دارد کہ تقریبا محتوی بر سہ ہزار شعر است چند بیت ذیل نمونہ طبع قادر است
ان بت کلچرہ یار بستہ از سبل نقاب
دل رفت و ز خون دیدہ مارا
سپید از شوق دل در سینه ام کوئی کبان
بقصد صید تو چون رشخہ دیدمش گفتم
یا با فنون کرد بچہ ان در دل شب افتاد
پیدا است بر بخ از آن علاست
تیر دل داری بدین زابرو کجانی میرسد
کسی ندیدہ شکار نکس کند شہباز

اشکر زیم خبر تو هر روز تا سگ آتم ز دست خوی تو هر شام تا سگ

رضیه دختر شمس الدین الیمیش محمد سلطان است که در بعضی از بلاد هندوستان
سلطنت داشته تسلیه شمس الدین از فروغ غوری و حکمران کابل و غزنی که بعضی از نواحی هند را
نیز تصرف نموده و از سال ششصد و دو هجری تا ششصد و نواد حکمرانی داشته اند سلطان رضیه چون
درایت و اخلاق مرضیه داشت در زمان حیات پدر خود الیمیش در امور سلطنت دخالت
نمیداد و الیمیش با وجود چند نفر فرزند ذکور این دختر را ولیعهد خود قرار داد و بعد از وفات پدر
در سنه ششصد و سی و چهار تحت حکمرانی جلوس کرد و از لباس عورات بیرون آمده قبا پوشید
و تاج بر سر گذاشت و نقاب بر چهره بست بعضی گفته اند بعد از فوت الیمیش حکمرانی پیش
رکن الدین فیروز شاه رسید اما چون بحیف العقل بود مادرش کار حکومت نمیداد بعد از هفت
ماه امر او اعیان که این موضع را درست نمیدانستند رکن الدوله فیروز شاه را گرفته حبس کردند و
خواهرش سلطان رضیه را بجای او جلوس دادند خلاصه در زمان سلطنت رضیه بعضی از رجال و
ارکان دولت او یاعنی شدند و چند بار فهایم مشارالیه با و یا عیان جنگ در گرفت
و رضیه غالب میشد آخر او را گرفتند و در قلعه حبس کردند و برادرش معز الدین را تحت سلطنت
دلی نشانند و این درد و شبیه مبت و شتم رمضان سنه ششصد و سی و پنج بود سلطان رضیه
در سال ششصد و سی و هفت یاسی و هشت از قلعه که در آن محبوس بود بیرون آمد بطرف دلی آمد
و در حوالی دلی در جنگ مقتول گردید رضیه از جواری آزاد کرده عبدالرحمن ثالث از
ملوک اندلس است مشارالیه از نظم شعر و حسن سلیقه مستم بوده و بعد از فوت حکم بن عبدالرحمن
حاکم شرقیه اندلس را حاکم کرده و شان و شهرت فوق العاده حاصل نموده است
و رضیه خاتون از مصاحبه بای سلطان محمد خان ثالث سلطان عثمانی و زوجه محی الدین قاضی
عسکر روم ایلی بوده و این محی الدین از علمای آن عصر بشمار آمده و بمناسبت شوهری رضیه خاتون
او را عثمانیه رضیه دامادی میگویند رقیقه بنت ابی صیفی دختر ابی صیفی بن
یاشم بن عبدالمناف است و اهل سیرا و اصاحبه الرؤیا گویند بعضی مشارالیه را از صحابیات و آثار
اما ابن اثیر از ابو نعیم حکایت کرده که پدر رقیقه با جناب عبدالطلب بن بوده و بر دو در زمان صحابه

حضرت رسالت بعالم دیگر شتافته و عصر نبوت را در آن نکرده و ما ذکر رقیقه را بمناسبت صاحب الروای بودن او می‌نمایم تا وجه لقب شدن او باین لقب آنکه وقتی در کتب معتبره و عظیمی روی داد و حضرت رسول صلی الله علیه و آله در آنوقت شش یا هفت ساله رقیقه در عالم رویا و شخصی بصدای گرفته ندا می‌کند ای معشر قریش زمان پیغمبر آخر الزمان که بعثت او را منظر بودید رسید و او آن طور او نزدیک کردید و مقرر است که همین مقدم او از بلای قحط و غلا آسوده شوید و می‌باید از میان شما شخصی دارای حسب و نسب که جسیم و سفید نام باشد با مژگان ابنوه و چهره طولانی اولاد و ذریه خود را همراه بردارد و از هر لطیفی یک نفر او را تبعیت کند و یکی ابدان خود را آب شسته تطهیر نماید و معطر سازد پس از استلام رکن بر کوه ابو قیس سعاد گردد و آن شخص بدعا طلب باران نماید و دیگران آمین گویند تا باران رحمت الهی نازل و غائله قحطی رفع و زایل گردد رقیقه خواب خود را بقریش اظهار کرد و همه گفتند عبد المطلب دارای این شمایل است پس بنا بر این تبعیت او نمودند و او نواده خود حضرت رسول را همراه برداشته بعد از انجام شریط مذکور و کوه ابو قیس رفتند و عبد المطلب بر کت وجود خیر البرایا استقامت نموده این دعا بخواند اللهم ساد المخله و کاشف الکربة معلم غیر معلم و مسئول غیر منجمل و هذه عبادک و اما و اهل عائدات حرمک یشکون الیک سبیمم التي اذهبت الخف و الظلف اللهم فامطر علينا مغدا مرقا و ابیات ذیل که رقیقه بنظم آورده حاکی از اجابت دعا و نزول باران کثیر است می‌گوید

بشیتة الحمد اسقى الله بلدتنا	و قد فقدنا الحیا و اجلود المطر
فجاد بالماء جوفی له سبل	سما فعاشت به الانعام و الشجر
منامن الله بالمیمون طائر	و حیر من بشرت یومنا به مضر
مبارک الاسم یستقی الغمام به	ما فی الانام له عدل و لا خطر

شعبه احمد لقب جناب عبد المطلب و مقصود از میمون الطائر حضرت بنی اكرم صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشد رقیقه کریمه حضرت نبوی یارب میبیه آن بزرگوار است و در کتابخانه نگارنده رساله ایست مخصوص در این مسئله و یکی از آن دو دختر است که عثمان را بجهت ترویج آن دعا ذوالقورین گفته شکامی که حضرت رسول ص در کتب معتبره اقامت داشتند رقیقه را عثمان ترویج

چند نفر از جده های او متما به برقیه بوده اند یا چند نفر از معشوقه های او باین نام نامیده شده و

از قبیل وجه آخری است شعر شاعر که میگوید

کأن أسماء أضحت بعض أسماك
ادعی باسماء نبرانی قبائلها

بزرگ بعضی حضرت سید الشهدا علیه آلاف التحية

والثناء دختری متما به برقیه داشته اند ولی سندی برای این عقیده دست نیامده است رمله
بنت زبیر وزیر از عشره مبشره می باشد ابتدا مشار الیه را شخصی موسوم عثمان بن عبد الله
بزنی گرفت و ازو عبد الله بن عثمان بوجود آمد و این عبد الله بن عثمان وقتی حضرت سکنیه بنت
الحسین را تزویج کرده بنا بر این رمله بنت الزبیر مادر شوهر حضرت سکنیه است بعد از آن درجاء
نکاح خالد بن یزید درآمد و خالد مفتون او گردید و این ابیات را در حق او به نظم آورد :

وفي كل يوم مزاجتنا قربا
بنا العيس خرقا من تهامة و نقبا
الينا و انكانت منازلها حربا
مليحا و جدنا مائة بارداء عذبا
لرملة خلخا لا يحول و لا قلبا
تخترتها منهم زيرقة قلبا
و من جئها احببتا خوالها كلبا

اليس يزيد السيرة في كل ليلة
احق الى بنت الزبير و قد علت
اذ انزلت ارضا تحب اهلها
وان نزلت ماء و انكان قبلها
تجول خلا خيل النساء و لا اري
اقلوا على اللوم فيها فانتني
احب بنى العوام طرا محبها

و بعضی بیت مפור در ذیل را نیز جزو ابیات مزبوره در فوق دانسته اند بیت

تخطر رجال بين اعينهم صلبا

فان تسلية سلم و ان تنصوى

اما از قرار مذکور خود خالد انکار نموده و گفته است این شعر از من نیست چه گویند عبد الملك بن
مروان این بیت شنیده بجای آن تنصرت یا خالد یعنی نصرانی شدی خالد گفت علی من قاله و من
نخلنيه لغته الله یعنی خدا لعنت کند آنکه این شعر را گفته و خدا لعنت کند آنکه آنرا من ثبت داده
کذا فی الآخانی رمله بنت شبیه دختر شبیه بن ربیع و عمزاده هند بنت عتبة
زوجه ابی سفیان است رمله از صحایب است و چون پدرش در جنگ بدر کشته شد و

محی الرحمن صابغة یوج

اسلام قبول نمود و هند دختر عم او ویرا با بیعت

و مکتة او باطراف المبحون

تدين لمعشر فتلوا اباهنا

اقتل ابيك جائلك باليقين

رمله بنت الحارث صحابه است

انصاریه که دختر حارث بن جابر و زوجه معاوی بن عفر بوده در عصر حضرت نبوی صلی الله علیه و آله و سلم خانه داشته که آنرا مسافر خانه قرار داده و ایلچیان و اشخاصی که برای درک حضور حضرت بدانجا میآمد و طرف توجه میشدند در آنجا منزل برای آنهاست معین میکردند و میکشیدند جاریه ام الا و لا و معتمد بن عباده امیر اشبیلیه است که پیش بنام اعتماد ذکر می شود و از ایشان از نساء اندلس است که بفضل و ادب اشتیاری یافته اند و تمام فرزندان فکور و ثناء معتمد از بطن او بوجود آمده اند اگر چه ایشان را مانند اقربان خود در موسیقی تعلیم داده اند و آهنگ و طراحت و طلاق و مضامین و حلاوت که تار و لطافت و ظرافت را بدرجه کمال در آورده و معتمد که از ادبای ملوک الطوائف مسلمین مغربه محسوب میشود با او مانوس و از مصاحبت او نهایت مخلصا میکشید و بنا بر محبت وافر معتمد با او احترامی کامل حاصل نموده و کویند و در میکشید و برخی از زنان مینوادر پیشگاه سرای سلطنت دید پابرهنه در کل ولای راه میروند و شیر میفروشند و نیزه بوس کرده پابرهنه در کل راه رود و شغل ایشان تشبیه نماید در همان حال در ایوان انعام کلی ترقیب داد و مکتب با انواع طیبیات و بخور و کلاب و مشار لیس با دختران و جواری معتمد مشکها بردوش افکنده و آن کل راه رفتند و بان نوان بادی تکلف شیر فروشی کردند و باین آرزو نایل گردیدند و کویند و وقتی که معتمد بدست امیر المسلمین دو چارندالت گشت و بار میکشید در قلعه انعامات مقیم و مجبوس گردید با آنهمه بذل و مناجار و نفقات که معتمد نسبت به ایشان کرده بود روزی میکشید بختی دلتنگ شده بمعتمد گفت من هرگز از تو خیری ندیدم معتمد در جواب گفت و لا یوم الطین و بدین جواب حال آن روز را بخاطر میکشید آورده او را خجل ساخت و صدق کلام معتمد نظام نبوی را بطور رسائید که نوان را بصفت ناسپاسی ستوده است معتمد بعد از آنکه از تخت امارت اشبیلیه از عجاج شد در اول عیدی که در رسید و در آن عید خود و دختران خود را

سجاده و پریشان حال دید این بیات سرود

فیما مضی کنت بالاعیاد مسرورا

فنا نك العید فی اغماط مأسورا

توی بنانک فی الاطمار جائعة

برزن نهوك للتسليم خاشعة
يطأن في الطين والأقدام خافية

يغزلن للناس ما يملكن قطيرا
ابصارهن حيرات مكابرا
كانها لم تطامسكا وكافورا

بمانا بیت اخیر اشاره است بיום لظلمت که این اشارت

روب مسمی صاحب صحایف الاخبار در جلد سیم این کتاب در ضمن قایمی که در سال نهصد و شصت و هشت در هندوستان واقع شده و او ایراد مینماید بگوید روب مسمی غنیمت بود و بنده بکمال حسن و جمال ارکسته و در فن موسیقی و دقایق و در ربانی شهرتی عظیم بهم رسانید جلال الدین محمد اکبر شاه خواست او را بچنگ آرد بمانا اشاره ایها بامیر مملکت خود را بطه و علاقه داشت و معاشقه در میان بود زیرا بنوشید و ببرد که بچنگ جلال الدین محمد اکبر بنیفتد ریا دختر غطریف سلمی و معنوقه غنیمت بن احباب بن المنذر بن الجموح الانصار بوده چون عاشق او غنیمت در گذشت بر روی نعش او افتاده و با سوز و کداز بر تپه تاسر بیات مسطور در ذیل را گفته

تصبرت لانی صبر و اتمنا
و لو انصفت روحی لكانت الى الرد
فما احب بعدك وبعدك منصف

آخر الامر صیحه کشیده و جان داده است میگوید
اعل نفسی انما بک لاحقة
اما ملک من دون البرية شاة
خلیلا ولا نفس لنفسی موافقة

ریا خواهر و هم پیشه سلمانه القس خاری غنیمت

است که در حسن و هنر مشهور و قلیل النظیر بوده و ابن قیس الرقیات الشاعر ریا و سلمانه را

لقد فنت ربنا و سلامة القسا

مانند و بیستوده و آنها هم در شعر غنیمت

فتانان اقامنهم ما فشیمة اله

فلم تتركك النفس عقلا ولا نفسا

مقصود از قس عبد الرحمن بن ابی العمار مجسمی است

لال و آخری منها ما تشبه الشما

که بجزرت زید و ورغ مشهور بوده و سلمانه القس منسوب باوست ریکانه دختر سمعون

بن زید بن قثم از طایفه بنی قریظه است ابن اثیر گوید این ریکانه از جواری سعادتمند حضرت

رسول بوده حضرت بشار الیهما تکلیف فرمودند که او را تزویج نمایند و در سلاک زوجات

مطهرات منسلک باشد ریکانه کنیزی آنحضرت را بر هر چیز ترجیح داد حرف الزاء

زبید خاتون دختر جعفر بن منصور و الفقی و زوجه هر و ن الرشید است ملکه خیره و بانوی

مشعه بوده هرون الرشید با او در انو ملکیت شورت کردی و او از فرط دانش و عقیده هارون را دلاست
بخیرات کردی و در راهها و دواویه های یکجا و چاهها ساختن تخصیص در راه کعبه در نصیب شهر تریز
را او بنا کرد و دوا و زائار خیرات آن ملکه کریمه در اقطار ربع مسکون ظاهر و باهرت در مریه محمد بن یحیی

ای جان جهان جان ناخوش بی تو	بغداد پریشان و مشوش بی تو
رفتی تو و من بستم بماندم بی تو	تو در خاک و من در آتش بی تو

زیب النساء یکم دختر اوزنک زیب عالم گیر پادشاه است و پوشیده مباد که شاه مزبور پنج
و پنج دختر داشت بجاور شاه عظم شاه عظم شاه محمد اکبر کاظم بخش زیب النساء نیت النساء زبده النساء

مهر النساء زیب النساء از بطن دل رس با نو دختر شاه نواز خان در شش ماه بود و اندک قرآن بود و خوش
و فقه را بخوبی آموخته بود خطوط استعلیق و نسخ و تکیه را خوب مینوشت و کلماتی را بشمار داشت بسیار

از شعر او علم نوکر و حیره خوار او بودند و شوهر چندی نیافریده و فاته یافت و آنچه مشهور است
که مخفی تخلص اوست مخفی غلط است و گفته اند مخفی تخلص شاعری بود و نوکر یکم مدوحه و دیوان

مخفی که بنام وی شهرت دارد از مخفی شاعر است و با از مخفی رشتی که مصاحب امام قلیخان جاکم فارس
بود که بسبب کثرت شرب کوکمار بسیار لاغر اندام بود نقلست که روزی خان بطور مزاح گفت

مخفی بسیار لاغر شده جواب داد که لاغری من از اینست که مردم اکثر در صدر مکاتیب مینویسند که مخفی مباد
ازین دعای بدگاهیده ام و در حقیقت منم که اینقدر هم مانده ام اگر دیگری می بود اثری از وی نیما

خان ازین مطالبه بسیار خندید و او را انعام بخشید و این اشعار مسطور در ذیل از افکار زیب النساء یکم
لبیل از کل بگذر دگر در چمن بپند مرا

در سخن بچسان شدم مانند بود در برک کل	بت پرستی کی کند که بر بزمین بپند مرا
بشکند دستی که خم در گردن یاری نشد	هر که دیدن میل دارد در سخن بپند مرا

صد بهار آخر شد و هر کل بفرقی جا گرفت	کور به چشمی که لذت کیست دل داری نشد
کار ما آخر شد و احسن زمان کاری نشد	غنچه باغ دل ما زیب دستاری نشد

سالمها خون جگر در ناف آهوشد کرد	مشک خاک ما غبار کوچه یاری نشد
ای آب شار نوحه کنان بهر چپسته	مشک شد اما چه شد خال رخ یاری نشد

دردت چه درد بود که چون من تمام شد از تاب و تنم مهر سمار که خبر کرد میرون همه سر سبز و درونم همه پر خون که چه من بسیلاسم دل چون مجنون در تو بیل از شاگردیم شد منشین گل باغ در هفتان خونم بظاهر کرچه برک تازه ام دختر شایم و بس کن رو بفر آورده ام	سر را به سنگت میزدی و می گریستی وز کریم من ابرو هوار که خبر کرد از حالت من بر کن خوار که خبر کرد سر به سر ای سرزمین لیکن جیاز بخیر پاست در محبت کاظم پروانه هم شاگردماست حال من در من نگر چون بر کن سرخ اندر حیات زیب زینت بس تعلیم تمام من زیب الفت
--	--

دکتر بی نظر گذشت که یکم بانواب عاقل خان رازی اکثر طرح مشاعره می انداخت و اشعار خود را میفرستاد و با هم بی باکانه گفتگو دست میداد یکم مطلع این غزل را نزد عاقل خان رازی فرستاد عشق تا خام است باشد بته زنجیر شرم یکم بعد از ملاحظه فی البدیهه این بیت نوشت چون تو مرغ بی جیاز را کی جیاز بخیر پاست آن چیز کدام است که چسبندی نخورد یکم بسبیل از رجال این بیت را در جواب فرستاد از ما در خود پرس که آن چیز کدام است	پخته مغزان جنون را کی جیاز بخیر پاست پاک بازان محبت را بود دایم حیا کویند روزی رازی این شعر را نزد یکم فرستاد استاده شود فی بکند باز بمبید آن چیز همان است که پیدا شده زان آورد و اند که روزی یکم در باغ بگلکشت و
--	--

تماشا مشغول گردش بود که ناگاه این بیت بخاطر آن گذشته بر خواند چهار چیز که دل سیر کدام پهار شراب و ساقی و گلزار و قامت یار اتفاقا عالمگیر هم عقب دختر آمد یکم از گوشه چشم غمگینیت و مصرع اخیر فی الفور بدل کرده با و از بلند خوان نماز و روزه و بی حجب و دیگر استغفار	چهار چیز که دل سیر کدام چهار نقلست که روزی یکم این مصرع نزد ناصر علی
---	---

سر بندی فرستاد از هم میشود ز صلوات جدالیم وی بطور مزاح زیر آن نوشت کویا سید بر لب
زیب النساءیم یکم ازین جواب سوخت و چه سهره برافروخت و این بیت را در جواب نوشت
ناصر علی بنام علی برده پناه ورنه بذوالفقار علی سر بریدی زینت النساءیم یکم خواهی زیب
النساءیم زینت النساءیم جیاد و بی بنا کرده اوست و در صحن جان مسجد قبر زینت است

وی این بیت را
زیر آن نوشته
فرستاد

و بر لوح فزارش این بیت از کلام او کند
سایه از ابر رحمت قبر پوش ما بس است

موش مادرى فضل خدا ثنا بس است
زهره تخلص و نام شاهده است زهره ثنا

درفن رقاصی و علم موسیقی گنجای روزگار ناظم و ناشر زبان اردو و دیری گویند در شهر لکنهو
مکان و مسکن داشت و در علم عروض و قافیه کوی سبقت از هم چشمان ربود غزل اردو و قصاید
میکوید و مستعین را خوب مینوید و کاهی شعر فارسی هم موزون میکند و در عقد نکاح کجی از او بتمند

درآمد زندگی بعضی سبب میرد از ترانه های او
پروانه را بسنم بغل گیر کرد و شمع
این جراحت که من دارم کهن خواهد شد
زهره در بزم عنبرل تازه نوازی داد

ہی سی چہ پچاست کہ در پیش مردان
رفته رفته تا بحالم مہربان کرد و پیش
خوار از من کہ برد تا بہ عشاء با با

حرف سین

سبحان منبت حارث موصلی دختر حارث بن سواد است از مردم موصل او کیش
نصاری داشت و سخت فصیح و شیوا بود و سخنان بسیج گفتی و چنان شیرین و رنگین بهم پیوستی که مردمان
بشفتی و فریفته خوش فرمودی چون مناعت محل او در دلهما وقتی انداخت سر بر پیغمبری برداشت
و مردم را بسوی خوش دعوت کرد و بختین جماعت بنی ثعلب او را اجابت کردند چه نژاد وی
از بنی ثعلب بود پس دینی پیدا آورد دینی از ترسانی و دینی از مسلمانی گفت عیسی را فرزند خداوند خوان
گفت چه او روح خدا و بنده خداست و فرمان کرد که در هر شب با نوز پنج نماز بگذارد و مسلمانان را
میا باز آید از نما کردن برپیزد و حرام شمارد و از اکل لحم خنزیر پاک مدارد و حلال داند و نام او در
موصل و جزیره از حد عراق تا حدود شام بلند گشت چون این بشنیدیم نیکان شد و با خود اندیشید
که اگر با او در آید و در زم دبدبعیت که خرمیت صواب چنان شمرد که با او طریق مدارا سپرد
و تبرکات او را و سولان چرب زبان بکیل ساخت و با نقاد متحف و مهدایر دانت و خواست
طلاقات شد چون از هر دو جانب شته مهر و حفاظت محکم گشت بدیدار یکدیگر شافتند و از هر
دو سوی خمیا برافراشتند و شکرگاه کردند و در میان هر دو لشکر خمیه افراخته کردند پس
میل در انجا درآمد و سبحان نیز حاضر گشت این هنگام مجلس را از یکانه سپردانستند میل فرمود
خود را بر او قرائت کرد و در طلب مناکحت او آیتی آورد و سبحان نیز بکلمه وحی خود سر نیز بک

غلام بابا
نام مریں بند
سورت
و این قطع
قریبت که
خدمت تو
مذکور شد

[illegible]

او در آورده پس سه روز با هم بختند و آنچه در دل داشتند گفتند آنوقت سباح بشکرگاه خود باز شد
 و گفت میل را بر حق یافتیم و صبح او شدم گفت بکھر تو چیست گفت جنبش مھرقتہ مھر را از خاطر من
 بستر دقوم او را بامست کردند چند آنکه ناچار مراجعت کرد و از میل طلب کا مین بنو د میل گفت
 بیج مؤذن داری گفت آری اینک شیث بن ابی مؤذن من است میل او را طلب کرد و گفت
 است سباح را بگو نماز صبح و خفتن را بکا مین سباح از شمار بر گرفتیم و نصف غلات بیا به را بر او
 مسلم داشت لاجرم سباح مابع خوشی بازگشت و از برای اخذ غلات سه کس بیا فرستاد و در
 اینوقت خالد بالشکر رسید و عمال سباح را نیروی توقف نماند کوبید و جزیره خود بماند آنکا
 که معویه بن ابی سفیان پادشاهی یافت در زمان او مسلمانی گرفت سود و بنت رمتہ
 بن قیس بن عبد و بن نصر بن مالک بن عامر بن لؤی بن غالب القرشیہ العامریست و نسب
 او با پیغمبر در لوی پیوستہ شود و کنیت او ام الاسود است و مادرش شمس بنت قیس بن عمر بن
 بن لعی بن خدش است و او بخت زوجه پیغمبر خود سکران بن عمرو بن عبد شمس بود و از و پسری
 داشت کہ عبد الرحمن نام داشت و در عرب جلولا کشته شد با بکلمه سوده در او ایل بعثت
 مسلمانی گرفت و با شوهر خود سکران در هجرت اول سفر حبشه نمود و پس از مدتی مراجعت
 کرد یکشب بخواب دید کہ پیغمبر بوی او آمد و پای بر کردن او نهاد سکران چون بشنید گفت
 من خواهم مرد و محمد ترا بر نی خواہد برد و ہم شبی در خواب دید کہ مشکلی بود و ماه آسمان بروی
 افتاد قصہ این خواب را با شوهر نیز برداشت سکران گفت زود باشد کہ من و داع جھنم را کویم
 و تو در کنار محمد شوی ہم در آنوقت مریض شد و برای دیگر کجیل داد سوده بیود تا خدیجہ وفا
 کرد آنکا بنامند کی خولہ بنت حکیم کہ زو بہ عثمان بن مطعون بود دو سال قبل از هجرت پیغمبر بخانہ رنعمہ
 رفت و او را بچهار صد درم کا مین بست و در سال ششم بحرئینخواست او را طلاق کوید عرض کرد
 میخواهم در سکاٹ زوجات مطهرات باشم و نوبت خود را بجا بخت میدم مرا طلاق کوئی رسول
 او پذیرفته شد و بروایتی بعد از طلاق رجوع فرمود و چنین حدیث کنند کہ کاسے
 سوده بسنجان فرمیده رسول خدا را خندان میساخت کوبید و قتی عرض کرد کہ من دوش باتونا را کشتہ
 چندان دعو خود را بدرا کشیدی کہ من مینی خود را اگر فتم نامبا دا خون برود پیغمبر تنیم فرمود با بکلمه

رسول خدای در حجة الوداع زنان خود را با خود کوچ داد و بعد از کارج فرمود این حجة الوداع اسلام بود
و از کردن شما ساکت شد ازین پس شست حمیر را غنیمت دانید و از خانه بدر شوید و هیچ سفر نکنید ابوهریره
گوید بعد از پیغمبر تمام است از و اج سفح کردند الا سوده بنت زمعه و زینب بنت جحش گفتند چنانچه ما نموم
دیگر هیچ دایه سوار نشویم و از سوده در صحیح بخاری یک حدیث و در سنن اربعة چهار حدیث علی
عاه روایت کرده اند و در آخر حکومت عمر بن خطاب سوده وفات کرد و اسم بنت عیسی چنانکه
در حدیث دیده بود بفرمود از بهر او ترتیب لغش کردند و بدان لغش برداشتند و او اول کس بود که از بهر
او لغش بساختند عمر چون آن بدید اسم را دعا کرد و گفت ستر شما ستر با الله بعضی گویند نخستین برای بنت
بنت جحش لغش بساختند و اقدی گوید که سوده در زمان حکومت معاویه و دایه جحسان گفت
سیده بیکم بنت سیدنا صر از سادات جرجان و هم عصر رسید و طوطا بود شعر چنین میفرمود

چه کردم پیش بی دردان ز درد سبقر خود
چو یاد آرم من سرشته از یاد و دیار خود
که می نیم چو زلف او پریشان روزگار خود
چو غنچه گرچه خون دیدم دل امیدوار خود
اگر در پیش او صد بار گویم حال زار خود
سر و سامان نمی بینم من مسکین بکار خود
بخواهم سوخت آخر سیده لوح مراد خود

۲

دلی دارم به پهلویقیر از بجز یار خود
بدر ددل چنان کریم که خون کرد ددل خارا
از آن پیوسته در عالم چنین بکشته میکردم
کلی از باغ وصل او بچیدم بر مراد خود
ز استغنا ندارد کوش بکیار آن جفا پیشه
بکار خویش حیرانم که از عشق بتان هرگز
ازین سوزیکه من دارم ز عشق او پس از مراد

حرف سین

نواب شاه جهان سکیم دامت شکر

بنت نواب جهانگیر خان بجا در شمشیر خنک من طایفه سیرازی خیل که یکی از طوایف افغانه
مشهور آفاقت در ۱۰۵۲ هجری از بطن مرحومه سکندر یکم بوجود آمده بهو پال که محل حکمرانی نواب
علیه مشارالیه است شهرسیت واقع در اقلیم دوم طولاً بقاصله (۱۱۱) درجه و عرضاً (۲۳)
درجه از خط استوا و صوبه مالوه منجمه است و دو صوبه بند که حکم فرنگ اورا دستمال انداز
مینامند یعنی وسط بند خاتون ممد و پشت در پشت فرمانروا حکم آن بسیار است بفضایل صوری
و معنوی است نواب علیه مشارالیه در سال فرخنده فال ۱۲۸۵ بعد از وفات والدین خود بر

حکمرانی فرا گرفت و تمام مملکت خود را که (۷۲۴۲) میل مربع مساحت و در آن به قصد هزار
نفوس تخمیناً ساکن میشدند سیر نموده و بجزیب پیوده در آبادانی ملکات و آسایش رعایای
بلایع دارندار پیشگاه علیحضرت ملکه انگلند و قیصر هند کوشن و کتوریا و نوانینان دولت برطیای
مورد تحسین و آفرین گردیده و بحصول خطاب (کرون آف اندیا) و رئیس اعظم دلاور طبقه
اعلای ستار و هند سرمایه مباحثات در امثال و اقراان حاصل کرده و شوهر عالی کوهرا نشان
المؤید بنصره الله سید محمد صدیق حسن خان بجا در علامه وقت یکصد کتاب در اکثر علوم تصنیف
و تالیف نموده اند و بصفات حسنه یکتای روزگار همچنان ذات بابرکات خاتون کرم
بیکم مدوچه و جلال حضرت عمارات عالیة مثل تاج محل و نشاط افزا و خدیو شاهجهان و غیره
بصرف لکوک زر مسکوک بنا نموده دارالاماره را ذات العماره فرموده و بداد و دبشش
و خیرات و تبرات لوجه الله تعالی و بنا و مساجد شامخ و مدارس عالیة و بیمارستان
و جاده های آسنی و پلهای محکم اساس و تشیید سلسله تاریخی بنیاد نام نیک و ذکر خیر در دنیا برک
مدت دراز گذاشته است تعداد علمی و سلیقه خداداد که از تاج الاقبال تاریخ بهوپال و تندپ
النسوان و خزینة اللغات ثابت و متحقق است بطریق نقشن طبع کاغذی شعر زبان اردو و فارسی
موزون بنمایند برخی از کلام بلاغت نظام شان در تاج الاقبال تاریخ بهوپال و تذکره شمع کهن
و نگارستان سخن و صبح گلشن و روز روشن و اختر تابان و ماه درخشان و طور کلیم و بزم سخن و غیره
مستور و مذکور است و این ابیات فارسی که حین طبع تذکره انجوائین بواسطه آئین بند
شهرت ناما سخندان میرزا ابوالفضل مولانا عیسی بن علی شهنشاه باشر وانی ملازم و منصب دار قدیم سرکار کیم
مدوچه عالیة شان بدست آورده درین جا برای ملاحظه سخنوران شرف بین بخیر تحریر آید و بهود

بر چنینم و نگاه به چار سو کنم	رباعی	باشد که رفته رفته ترا روبرو کنم
این جست و خیز ساغر کم ظرف و تنگ است		مستی اگر کنم بشکوه سبوح کنم
افتاد بکورم گذران سرور و انرا	رباعی	من مرده خوشم زیست مبارک دران را
ای چرخ چه کردی سلیمان و سکنده		کز تو هوس عیش بود شاه جهان را
هر دم حسن یار من ریزد تجلای دگر	غزل	چشمم بود در هر نقطه محو تماشای دگر

هر دژۀ خاک درش خورشید تابان در برش
خوبان دنیا کو همه خونه از سر تا پایا
از پوریای زاهدان بوی ریا آید بجان
باور مکن قول عدو ساغر کجا و شیشه کو
من میدوم سوی حرم دل میکشد سوی صنم
جانم به تنگ آمد از او یار سپان سازم بد
ای عشق بی پروا بیا تا وار هم از ما سوا
از شرم رنگت ال او دیگر بود احوال او
ای مونس غمخوار من خلقی بی آزار من
شاهجهب نام یکمان هم تا جور در بندیان

از پر تو مهر رخس دارد تجلای دگر
نام خدا آن دلربا دارد سراپای دگر
بهر نماز عاشقتان باشد مصداق دگر
ای محتسب این باقی بود ارم ز صبا دگر
من بیروم جای دگر دل میبرد جای دگر
من سینه نم دای دگر او میزند رای دگر
جز در د تو نبود مراد دل منتی دگر
کل بر سر آن لاله رود ارد و تماشای دگر
بس مهر ایزد یار من دارم نه پروای دگر
جز یاد داور در جنان دارم نه سودای دگر

شفا بنت عبداللہ بن عبد شمس بن خالد بن صداد و بروایتی صداد بن عبداللہ بن قرطاب
زراح بن عدی بن کعب بن لوی القرشی مادر سلیمان بن ابی خثیمه است و اسمش لیلی است
و شفا بر اسم غلبه کرده است و مادرش فاطمہ بنت ابی و سب بن عمرو بن عاذ بن عمران بن
مخزوم است قبل از هجرت مسلمانی گرفت و کاهای رسول خدا در نزد او خواب قیلولة میگذاشت
و عمر بن الخطاب رای او را صائب میدانست شیرین دخترکی رومی بود که در
سرای یکی از بزرگان عجم جای داشت و پرویز از آن پیش که پادشاه شود کاه کاهای بسیاری او
شفا با شیرین ساز موقت میکرد و روزی انکشتی خویش بدو عطا کرد مولای او را غیرت
بجند و با یکی از مردم خود گفت این کنیزک را با خود برده در رود فرات غرقه ساز آن خوان شیرین
را بگرفت ویرد و خواست در رود غرقه کند شیرین چندان بنالید که بروی رحم آورد و او را
در جانی تاب افکند که بتوانست بیرون شد پس شیرین برآمد و بدیر راهی پناه جست و شکاف
کشت آنکاه که خسرو تخت جای کرد روزی گروهی از لشکرش بران دیر عبور کردند شیرین
آن انکشتی بدیشان داد تا بنزدیک خسرو آوردند و پرویز سخت شاد شد و کس نفرستاد
تا او را بظمت تمام بسیاری آوردند و بعد از مریم بانوی بانوان کشت و فرمود که بکن بر کنیز

نقاشان چنین بود شیفته او کشت و طاق لبان را به پیراست و صورت او را نیز در سنگ رسم
کرد و این که موزین سنگ بریدن کوه بیتون را تمامت صنعت فرهاد اند بر خطارفته اند
چه در کوه بیتون مثال داریوش فارسی است که رسم کرده اند و آن یازده صوت که بر
دنبال یکدیگرند مثال آن اسیران و پادشاهان است که در مملکت بابل و بلاد و امصار کناره قزاق
و شهر موصل و جزایر خاللات و اراضی بیت المقدس فرمانگذار بودند و نامهای ایشان بنیکو
است که هر یک را بطری در کنار آن مثال رسم کرده اند اول که در زیر پای داریوش رسم
است نمانای ماکوشی دوم از نیا سیم نئی تیسرای چهارم فراوانش پنجم نارشیای ششم خیرنجای
هفتم و بنیاز داد ششم از قمانم فراوای دهم سارقما ساکان اینجمله با مثال داریوش یازده
باشد و آن لوحا که بر سنگ برده اند و بران خطا مرقوم داشته اند قصه داریوش است که بعد از
فتح بابل و بر انداختن خاندان بختنصر برین یازده تن غلبه جسته و ایشان را اسیر فرمان و عرضه شمشیر بر
ساخته اکنون با بر قصه شیرین آیم از پس آنکه خسرو و فرزندانش او مقتول گشت و سه ماه از آن
واقع بر گذشت شیروی کس نبرد شیرین فرستاد و پیام داد که اکنون خسرو از جهان بشد بسری من
درای و بانوی بزرگ باش و مرا شوی کن شیرین گفت تا شصت تن از بزرگان مملکت نزد تو
انجمن نشوند من نبرد یک تو حاضر نشوم شیروی ناچار صنادید قوم را فراهم کرد و شیرین بیامد و
از پس پرده پشت شیروی گشت اکنون که خسرو از جهان برفت رو با شد که مرا شوهر کی و بانو
سرای من باشی شیرین گفت بدان شرط سر بدین فرمان درارم که هر خواسته و مال که مرا بخواهد
دهی و آن سیصد تن بنده که زر خریدان منم را سپاری و آنگاه اجازت دهی که سرد خمر خمر
را کشاده و او را دواغ گفته باز آیم پس بکنار تو خواهم بود شیروی اینجمله را بپذیرفت و شیرین بسری خوش
باز آمد و آن مال و بندگان را گرفت و جمله آن زر و خواسته را بمساکین و درویشان عطا کرد و هر
داد تا از بهر خسرو باطلی کنند و آن بندگان را بیکلی آزاد ساخت آنگاه بیامد و سرد خمر خمر را
بر کشود و روی بر چهره خسرو نهاد و مقدار سی زهر که با خود داشت بنوشید پس برخاسته پشت
بر دیوار نهاد و بر دم دمانرا آنحال سخت شکفت آمد و همچنان سر آمد خمر را استوار کردند و برفتند
و با شیروی گفتند شهر بانو بنت پادشاه یزدجرد بن شهر با کیسری پادشاه فارس

که نام اصلی وی شاه زمان است زوجه جناب سید الشهدا روحی له الفدا مادر فاطمه عروس حضرت
 قاسم بعد از آنکه اسیر شده او را به مدینه آوردند و عمر او را میان امیر المؤمنین و حسنین مجتبر کردند که هر یک
 خواهد بشوهری اختیار نماید شهر بانو از جهت احترام فاطمه به حضرت امیر المؤمنین علیه السلام راضی
 نشد بحضرت امام حسن، بهم سبب آنکه طلاق بسیار میداد و راضی نشد لهذا قبول مزاجت حضرت امام حسن
 را نموده و بجای آنکاح آنسرور در آمده در حضرت انجناب بود تا روز عاشورا در کربلا انجناب صحت
 بشهر بانو فرمودند که بعد از شهادت من و برشتن ذوالانجناب بحیث که ذوالانجناب را سوار شود و بجای
 که مقدر شده ترا خواهد رسانید پس شهر بانو بعد از شهادت سید الشهدا علیه آلاف التحية والثناء
 بنا بوضعیت آنحضرت بمیکه سوار بر ذوالانجناب شد و خواست برود دخترش فاطمه عروس حضرت
 قاسم عرض کرد ای مادر مرا از خود جدا مکن و همراه خود ببر پس او را نیز ردیف خود سوار ذوالانجناب
 نموده روانه شدند ذوالانجناب چنان آنها را آتشیبرد که گویا زمین زیر پایشان سجد میشد تا رسیدند
 بر زمین بی در اندک زمانی پس شهر بانو بفاطمه فرمود پیاده شو چون پیاده گردید فرمود ای فاطمه درین
 شهر دوستی و محبت پدرت ستند و احوال و اقربا من از طایفه یزدجرد در اطراف بلده ری
 میباشند کفیل امورات تو خواهند شد و من بوضعیت پدرت که مأمورم باید بروم جائز نیست که از
 حکم امام تخلف نمایم پس شهر بانو روانه شد در حوالی شهری غاری بود و در آن غار رفته غایب شد
 بسیار شایع است میان مردم که دیده شده است در قلعه آن کوه چیزی که شبیه بود بمقنعه
 از ابرو میخواست مر در نزدیکی آن مقنعه و از ابرو بود بلکه رنگی استن بپیر هم باشد غایت
 نزدیکی بشود اما فاطمه تنه انداخته و روانه شد که در رود بارزنی بود از نسل عمار یا سرون نام آن راجع
 بود چون شنید که دختر سید الشهدا را بولایت ری وطن ساخته است در خدمت آنخدره آمده بخدمت
 گذاری بود و چندان در خدمت آنخدره ماند که فرزندارجمند وی متولد شد نام او را قاسم ثانی گذاشتند
 ملک شاه غازی بن یزدجرد بن شهریار ملک عجم قاسم ثانی را بقلعه شیران برده و او را بسیار
 کرامی داشت حرف الصاد حضرت زوجه دهم رسول

خدا بخت حتی بن اخطب بن ثعلبه از بنی اسرائیل از سبط یارون بن عمران علیه السلام از قبیلہ بنی نضیر
 است مادر او خمر بنت سموال باشد بخت زن سلام بن شکم بود از زوجه شده و نکاح کنانه بن

الرّسع بن ابی الحقیق درآمده و کمانه در حرب خیر گشته شد و صفیه اسیر گشت و رسول خدایش خاص خویش
 و تزویج کرد و آزاد ساخت و اعماق او را صدق او فرمود چون از خیر کوچ خواستند که در راه
 پیغمبر را حاضر کردند پای مبارک پیش نهاد تا صفیه قدم بر نهاده سوار شود صفیه ادب کرد و زنانی
 خود را بران پیغمبر نهاد و بر پشت آنحضرت با جامه او را پوشیده داشت و بار داء مبارک بر
 پشت شترش بست و خود برش وی سوار شد و چون شمس راه طی مسافت کردند و منزل بنا خواست با او
 زفاف کند صفیه رضاند پیغمبر رنجید و در منزل صبا با ام سلیم مادرش فرمود ساختگی صفیه کن که با او زفاف
 خواهم کرد و او هنوز هفده سال تمام نکرده بود و نیک زیبا رخسار بود با بجمه ام سلیم او را خوشبو
 کرد و بیا موقت که از رسول خدای سر بر نشاید پس در منزل زفاف کرد و انشب ابوالیوب
 انصاری سلاح جنگ بر خود راست کرد در کرد و خیمه پیغمبر بجز است بود بامداد که پیغمبر از خیمه برآمد
 بانک سلاح ابوالیوب بشنید فرمود کیستی گفت منم ابوالیوب صفیه زنی جوان است شورو
 پدر او را مقتول ساخته ایدیم کردم که مبادا ناشایستی از او پدید فرمود **اَللّٰهُمَّ احْفَظْ اَبَا اَيُّوبَ**
كَمَا حَفَظْتَ نَبِيَّكَ با بجمه ام سلیم گوید صبحگاه صفیه را بکیوی لشکرگاه بردم و پر دو بر کشیدم
 تا غسل کند و گفت پیغمبر را با خود چگونه یافتی گفت انشب تا صبح با من سخن کرد و فرمود چرا در منزل
 پیش زفاف رضاندادی عرض کردم جهودان نزدیک بود ندیم کردم که ترا آیینی نند پیغمبر را
 این سخن خوش آمد با بجمه رسول خدای در صبح زفاف قروت و روغن و غرام و سویق طلب
 کرد و چپکالی کرده و لیمه بداد و صفیه خرماد آب گذاشته صبحگاه از آن نمیز مردم بامداد و بعد از
 او رود بدینه رسول خدای صفیه را در خانه حارث بن النعمان فرود آورد و زنان آنچون وصف
 جمال او را شنیده بودند بدیدار او شتافتند و عایشه با چادری و نقابی بنا شناخت خود را بپای
 انداخت پیغمبر او را بشناخت و چون بیرون میشد از قفا چادر او را بکشید و گفت ای شقیه صفیه را
 چون یافتی گفت یهودیه را در میان یهودان دیدم فرمود مکتبی که او مسلمان و حسن الاسلام گشته
 ام زنان اسلیمه گوید از زمان پیغمبر چپ رتن بلباس دیگر کون بدیدار صفیه شدند عایشه و زینب
 بنت جحش و حفصه و جویریة پس حفصه با جویریة همی گفت زود باشد که این جاریه بر ما غلبه کند
 جویریة گفت او از قومیت که زنان ایشان نزد شوهر کم بگفت باشند عایشه گوید نوبتی در سفر

شتر صفیه مانده شد و زینب را شتری افزون از خود بود فرمود چه شود اگر صفیه را شتری دستی تا او را
 بمبتل رساند عرض کردند من باین بودیه چیزی ندیم ستمپیر بخید و دو یا سه ماه ترک او بکنت زینب
 چنان از آمدن ستمپیر بایوس شد که سر بری که از بهر او بود برداشت از پس اینست یکروز رسول
 خدای بخانه او درآمد و آشتی کرد گویند در مرض موت رسول خدای زنان در کرد او انجمن بودند
 صفیه گفت یا رسول الله سوگند با خدای دوست دارم که این مرض با من باشد زنان با
 یکدیگر غمگین گردند پیغمبر بدانست و مکر و ده داشت فرمود سوگند با خدای که راست میگوید و
 نیز گفته اند کبر و پیغمبر بر صفیه درآمد و اگر باین یافت پرسید گفت عایشه و حفصه میگویند ما
 بهتریم از تو چه ما را شرف قرابت است و هم زنان او نیم فرمود چرا منیکوی پدر من هر و غم
 من موسی و شوهر من محمد است و بروایتی حفصه را گفت ای الله یا حفصه و یکروز عایشه در
 تشنجه صفیه با پیغمبر گفت بس است ترا که او چنین چنان است یعنی کوتاه است آنحضرت
 را خشم آمده گفت لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُرِجَ بِهَا الْبَحْرُ لَمَزَجَتْهُ یعنی کلمه گفتی که اگر
 لونی داشت و در بحر افتاد و در یارادیکر کون ساخت در سال سی و شش هجری و بزواتی در زمان
 حکومت عمر صفیه از جهان برفت و عمر بر آن نماز گذاشت اهل سنت جماعت ده حدیث از او آورده
 اند یک حدیث متفق علیه است و دیگر در کتب دیگر است صدر تخلص نواب صدر محل
 یکی از شاعران بزم و اجد علی شاه است شاعری است خوش طبع و خوش گفتار این ابیات

جوش جان من را ندن سبک را الکت الکت
 مینی ملائین یعنی کوهها تبه بر با یا جب اهر
 شمع جلانی آی بین آج ده سیری قبر پر
 خاک هو زندگی بهلا تیری مریض عشق کی
 بجز من خوب خاک اوزی انکو هو آنه کچه اثر
 حسرت و آرزوی وصل اور مصیبت فرقت

حرف الضاد

بزبان اردو از مشار الیه است بیت
 مین هون جدا الکت الکت لوک جدا الکت الکت
 مننه کو پهر کی یارنی مجھے کسا الکت الکت
 چلیو خدا کیواسطی باد فنا الکت الکت
 من ہون دواسی دور دور مجھی دوا الکت الکت
 نامی گئی الکت الکت آہ رسا الکت الکت
 سب کا ہی لطف الکت الکت سب کا مزا الکت الکت

ضمیمہ بنت جزمیہ بن ثابت انصاری ذوالشهادتین خواہرام عطیہ الانصاری از حلیہ

صوابات بنمیرست در مرثیه پدر خود گوید

عین جودی علی حزمیه بالدمع

قتیل الاحزاب یوم الفرات

قتلوا ذی الشهادتین عتوا

ادبرک الله منهم بالقرات

قتلوه فی فیتة غیر غول

یسرعون الیکوب للدعوی

نصر احد الموقوذ العذل

ودانوا بذل حتی للممات

لعن الله معشر اقتلوه

ورماهم بالخری والافات

ضعیف معاصر حکیم آرزوی بود بطلع آرزو

در دلم بود آرزویت بیش از سر آرزو

دیدم آن روی و من دون شد آرزو پر از

آورده اند که شوهر پری داشت آنهم شاعر

بود کاهی با هم کلمات مطایبه بر زبان میاورد روزی ضعیفی این رباعی گفت بر زبان راند

ای مرد ترا به محرم انگیزی نیست

هم سپید و ضعیفی و ترا چیزی نیست

با این همه میدهی تنیسم ززدن

خود قوت آن ترا که بر خیزی نیست

شوهر نیز این رباعی در جواب گفت

ای زن دگر آنکه با من آمیزی نیست

کار تو بغیر فتنه انگیزی نیست

دارم همه عیب را که گفتی اما

عیب من ترا از بلای بی چیزی نیست

حرف الطایف

طلیح بنت عبد الله در سرای رشید تقی بود و او را طلاق گفت پدر او را عبد الله دانستند

در باب ظایع مجرمانی در صوابات دیده نشد

عایشه زوجه سیم رسول خدا و دختر ابوبکر بن ابی قحافه بود و عثمان بن عامر بن عمر بن کعب

بن عبد بن تمیم بن مرقه بن قویست و نسب او با پیغمبر در مرتبه پیوسته شود و کنیت او ام عبد الله

است و کما و قتی عرض کرد که یا رسول الله زنم را به کنیت است کنیت من چه باشد فرمود بنام

خواهر زاده خود کنی با من که عبد الله بن سیر باشد و مادر عایشه ام رومان بنت عامر بن عوف بن

عبد شمس بن عثمان بن اذین بن سمیع بن دبان بن الحارث بن غنم بن مالک بن کنانه است

و کابین او چهار صد درهم است با بخله در خبر است که رسول خدا او را در هفت سالگی عقد

عقد او در شهر ثوال و زفاف او نیز در سال دیگر ثوال افتاد و نه سال و ده ماه و سیری بنمیر بود و هنگام

وفات رسول الله هجرت ساله بود این دو شعر را در مدح رسول خدای از عایشه روایت کنند

فلوسم عوفی مصر و صاخذ

لما بذلوا فی سوم یوسف من نقد

لَوَاحِي لِيَخَالُوا رَأَيْنَ جَبِينَهُ

لَا تُزْنُ بِالْقَلْبِ عَلَى الْإِنْسَانِ

عمره دختر سعد بن عبداللہ بن فہار بن ثعلبہ الاغادیہ است چندان جریص بود بشوہر کردن کہ چون خواستار درآمدی فبقول خطب فتقول نکح وبقول انزلی وتقول انخ یعنی خواہندہ میگفت خواستارم بی توانی پاسخ میداد من زن تو ام چون میگفت فرود آئی پاسخ میداد کہ شتر را بخوابان با بچہ چنان شوہر کرد و از ایشان فرزندان آورد کہ ہمہ پدر قبیلہ بزرگ شدند نخستین زن مردی از قبیلہ ایاد شد و از پس لشکر بن عدوان بن عمرو بن قیس بن عیلمان اورا بکفیت و خارجہ بزراد و مکتی بام خارجہ کشت و از خارجہ قبیلہ بزرگ پدید آمد انکاہ عمرو بن ربیعہ بن حارثہ بن عمرو مزقیہ اورا بسرای آورد و سعد را بزراد کہ پدر قبیلہ حیاء طایفہ مصطلق است و ایشان انداز عمر بعد از و در سرای بکر بن عبدمنافہ بن کنانہ درآمد و لیث و دئل و عرج را بزراد کہ پدر ان قبایل بزرگ انکاہ زوجہ مالک بن ثعلبہ بن اسد شد و حاضرہ و عمر را بزراد پس حشم بن مالک بن کعب بن القیس بن جسر از قضاہ اورا بکفیت و عرابیہ کہ پدر بطن بزرگی است بزراد انکاہ ضحیح عامر بن عمرو بن لیحون الہبانی از قضاہ شد و بھراد و ثعلبہ و ہلال و لحوہ و صہر را بزراد پس اوزن عمرو بن یمیم شد و اسید و یحیم را بزراد گویند بیت و اند قبیلہ بزرگ نسب بام خارجہ میرساند عکرشہ دختر اطرش بن رواحہ است در خبر است کہ بر معویہ درآمد مُتَوَكِّئَةً عَلَى عُمُكَا لِهَا یعنی در حالتیکہ تکیہ زدہ بود بر عصائی کہ بن آزا باہنی زد و دہ خوف داشتہ بود ندیس معویہ را بخلا سلام زاد و نشست معویہ گفت من امروز نزد تو امیر المؤمنین شدم و ازین پیش نبودم قالت نَعَمْ اِذَا عَلَيٌّ حَتَّى كُفْتُ امروزی چون علی علیہ السلام زندہ شیت تو در نزد من امیر المؤمنین شدی معویہ گفت تو انکس منی کہ شمشیری حامل کردی و در صفین میان دو صف در ستادی و ہمی گفتی اَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ اَنْفُسُكُمْ لَا يَفْتُرُكُمْ مِنْ ضَلَالٍ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ اِنَّ الْجَنَّةَ لَا يَجُوزُ اَنْ قُطِنَهَا وَلَا يَهْرَمُ مَنْ سَكَنَهَا وَلَا يَمُوتُ مَنْ دَخَلَهَا فَاتَّبَاعُوا مَا يَدَارِدُكُمْ نَعِيمُهَا وَلَا تَنْتَقِمُ هُمُومُهَا وَكُونُوا قَوْمًا مُسْتَبْصِرِينَ فِي دِينِهِمْ مُسْتَظْهِرِينَ عَلَى طَلَبِ حَقِّهِمْ اِنَّ مَعُوذَةَ دَلْفَا لَكُمْ بِعَجْمِ الْعَرَبِ غُلْفُ الْقُلُوبِ لَا يَفْقَهُونَ الْاِيْمَانَ وَلَا يَدْرُونَ مَا الْحِكْمَةُ دَعَاهُمْ اِلَى الْبَاطِلِ فَاجَابُوا وَاسْتَدْعَاهُمْ اِلَى الدِّينِ فَلَبَّوْهُ فَاللّٰهُ اَللّٰهُ عِبَادَ اللّٰهِ فِي دِينِ اللّٰهِ

دو بطن

دو دان

وَاَيُّكُمْ وَالتَّوَّاعِلُ فَاتِ ذٰلِكَ يَنْقُضُ عَرِيَّ الْاِسْلَامِ وَيُطْفِئُ نُوْرَ
 الْحَقِّ وَهَذِهِ بَدْرُ الصَّغْرَى وَالْعَقْبَةُ الْاُخْرَى يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِيْنَ
 وَالْاَنْصَارِ امْضُوا عَلٰى بِصِيْرَتِكُمْ وَاصْبِرُوا عَلٰى عَزَمَتِكُمْ
 فَكَأَنِّيْ بِكُمْ غَدًا قَدْ لَقِيتُمْ اَهْلَ الشَّامِ كَالْمُحْرَّمِ
 التَّاهِقَةِ تَقْصَعُ تَقْصَعُ الْبَعِيرُ

چون میگوید مردم بر شماست که خوش را و پایید زیان زساند شمار کسی که همراه شد کای که بطریق پیر
 سپارید بهمانا نکس که در بهشت جای کند هرگز ملول و محزون نشود و آنکس که از بهشت ماوی جوید
 هرگز پیر نشود و آنکس که داخل بهشت شود هرگز نیرود پس بخیر بهشت را بجای خانه که نعمش پانیده
 نباشد و اندویش منقطع نگردد و از جماعتی باشید که در دین خود بیسنا و در طلب حق خود توانا هستند
 بان امیر دم بدانند معویه آنست شما نمود با جماعتی از او باش عرب که در دلهای ایشان محبوب
 و تارک است نه ایمان دارند و چنگت شناسند ایشان را بسوی باطل دعوت کرد و اجابت
 نمودند و در طمع و طلب دنیا انداخت و بر سر او انجمن شدند اندک داسی بندکان خدا و در دین
 خدا ثابت باشید و کار دین با یکدیگر باز نگذارید که این جملت اسلام را نقض کند و نور حق را فسخ
 نشانند بان امیهاجر و انصار این احوث است مانند بد صغری و عقبه اخری کار بر بصیرت و صبر
 بر عزیمت فرمایند کویامی منیم که فردا بمقام اهل شام حاضر خواهید شد و ایشان بانک درخواست
 مانند حمارها از منیق و دها نازد و دو دم آکنده خواهند ساخت چون شران از نشخوار چون معوی خطبه
 عکرشه را تا بدینجا قرائت کرد روی با او آورد و گفت کویامی منیم که بر همین عصا که در دست
 داری تکیه زده و امنیحتان را همی کوئی و لشکر باین در کرد و تو فراهم آمد و اندوهمی کونید اینک عکرشه
 دختر طرش است اگر نه قضا بر این رفته بود لشکر شام را هر میت میکردی لاکن تقدیر خداوند در کون
 نشود بان ای عکرشه چه بر این داشت تو را که از اینگونه سخن کنی قالت یا امیر المؤمنین
 یقول الله تبارک و تعالی یا ایها الذین امنوا لا تستلوا عن اشیاء ان
 تبدلکم نوءکم و ان اللیب اذا کره امر الن محبت اعار به
 گفت یا امیر المؤمنین خداوند تبارک و تعالی میفرماید ای جماعتی که ایمان آورد و اید پرش کنید از چیزها

که اگر آشکار شود بد میاید شمارا همانا مرد حاقل چیزی را که بکرده طبع اوست اعادت آزادوست
 منباید و تذکره آنرا کرده میثمار و معویه گفت سخن بصدق کردی اکنون حاجت خویش را باز
 نمای گفت صدقات مارا ما خود میدار از آنسیای ماما بخش میکنند بر فقرا ی ما امروز کار
 بمیزان عدل نخته میشود چه مارا بجزه و نصیب نیست از مساکین ما جبر کسری نمیشود و فقرا ی مارا
 سعت عیشی حاصل نمیکرد اگر انیکار ساخته رای شست مثل تو کس با بغفلت را پشت پای
 زند و دامن تو بت بدست گیرد و اگر بیرون رای شست روایت مانند تو کس اعانت
 خیانت کند و ظلم و ستم را معمولد از دمعویه فرمان کرد صدقات ایشان را بخش کنند و از
 طریق عدل و انصاف انحراف بخنید عصمت سمرقندیه زنی سخندان و خوش کلام بود

و کاهی اشعار لطیف و عجیب میفرمود تا فکندست مرا بخت بد از یار جدا

حرف الفاء

غم جدا میکشدم چرخ ستمکار جدا

فاقره زوجه مراه اسدی بطراوت رخسار و حلاوت گفتار در میان زنان نامبردار بود
 چنان افتاد که شوهرش سفری دراز پیش داشت و سالی چند غایب ماند فاقره را عبدی بود
 که ملازمت خدمت او داشت اندک اندک دل بسوی عبد رفت و هرگاه تقصیم غم میداد
 که او در آسیر دهم خوشی داری میگردید و عیش و آفرین و صبرش اندک شد و همچنان بهنگام
 قصد فساد نفس خویش را مخاطب داشت فقالت یا نفس لا خیر فی الشرة فانها
 تقضی المحتره و يتحدث الحزرة و از آن امر اعراض کرد و دیگر باره خواش نفس فریش
 گرفت و او را آهنگ داد و همچنان غمان بکشید و گفت یا نفس موته مر نیجه خیر من
 الفضیحة و مرکوب البیحة و ایاک و العار و لبوس الشنار و سوء الشعار و

لوم الذی یار اندک خوشی داری کرد زمانی دیر بر نگذشت که باز نفس خواش آغای
 و این گرت دست فطیحت بازید قالت ان کانت مریة واحدة فقد بصلح الفاء
 و نکرم العائدة گفت اگر بیک گرت بود فواید عواید آن را توان برد و صلاح مفاد
 آن توان کرد این بخت و غلام را پیش خواند و فرمان کرد که شبانگاه در خوابگاه من حاضر
 باش چون شب بر سید او را بجنار در آورد و با او بخت و کام براند چون از آن کار قبیح پر خست

واتش شہوت فرو مرد پشیمان گشت و گفت خیر قلیل و فضیحت نفی یعنی بھرہ اندک بردم و خود را
فضیحت نمودم اما از انوی شومرا و مژہ کہ بسیار سال میکزشت و ملازم سفر بود آہنک محبت
نمود و عرض راہ غرابی را نکرست کہ بانک بر آورد بان علمی کہ متداول بود از غیب غراب بدست
کہ زرش ہم اکنون تدارک زنا میکند بزشت و سب تقریب براند وقتی پس در رسید کہ غلام
از شکم زن ریخاستہ بود و فاقرہ از آن کردار ناہنجی ریشمان شدہ اینجہ عادت کرد خیر قلیل و
فضیحت نفی مژہ چون این سخن شنید در بختود و درآمد و گوشت میان دو کف او از غایت
غضب لرزش ہمیداشت فاقرہ گفت ترا چہ افتادہ و این رعدہ چیست گفت از آن کلمہ
کہ تو گفتی فاقرہ دانست کہ راز او از پردہ بیرون افتادہ نعرہ برد و بھرہ این شعر بخواند

واہون بہامفقودہ حین تفقد
ولا انا من وجد علیک مسہد

لحمی اللہ رب الناس فاقرمیتہ
لعمرك ما اعتادنی منک لوعہ

و آنکاہ تیغ بکشید و غلام را بشت فاطمہ دختر اسود بن عبدالاسد برادر بزرگ
ابوسلمہ بن عبد الاسد مخدومی است و او از اشراف قبیلہ بنی مخدوم است در آیام توقف
پیغمبر در مکہ دست بزدی بر آورد و سنکام مرقت ماخوذ شد و را بجہت رسول آورد
فرمان رفت کہ دست او را قطع کنند خویشا و ندان او با خود اندیشیدند کہ یکس را آن دلیری
نہا شد کہ از بھر شفاعت او زبان بکشاید خراسانہ بن زید پس نزد یک او شدند و او را از در
ضراعت شفاعت بر بختند اسامہ بنزد یک پیغمبر آمد و در غفوکناہ فاطمہ آغاز نیاز مندی نہاد
از کھنار و زنک دیدار رسول حسدای دیگر کون شد و فرمود لا یشفع فی حد فان الحد
اذا نمت الی فلیس لہا شریک ای اسامہ آیا حدی از حد و خدا را از در شفاعت بیرون شدی
اسامہ چون این بیدار کردہ پشیمان شد و عرض کرد یا رسول اللہ از بھر من استغفار کن انکاکہ پیغمبر
فرمود ایگزوہ مردمان امم سالفہ عرصہ ہلاک شدند از بھر انکہ چون یکتن از اکابر ایشان دست
بزدی بر آوردی او را ترک گفتند و حد بروی نراندند و چون ضعیفہ این کناہ کردی اقامہ
حد بروی روا داشتند سوگند بدان خدائی کہ نفس محمد در قدرت اوست کہ اگر فاطمہ دختر محمد
دزدی کند بفرمایم تا دست او قطع کنند و بفرمود دست فاطمہ مخدومی را قطع کردند

آنگاه بروی ترجم کرد و عطا باد فاطمه گفت آیا تو بت من بدرجه قبول پیوست پیغمبر فرمود از کنه
خود چنانی که از مادر زاده باشی بخیریت دلالت کند که شفاعت در حد و الحد حرام باشد
فناء النساء یکم یکی از پرده کیان جهانگیر شاه بود و طبعی موزون داشت این ابیات از ویست

بسنگام سحر دل بس من جلوه گر آمد	صد تنه خوابیده محشر بسر آمد
مکن تکرار ای دل هر نفس درس محبت را	مده در هر دو عالم نشئه صهبای حیرت را
من از فراق تو الماس غم بدل خوردم	تو دل شکسته و سودای وصل با خوردم

حرف القاف

قره العین خلیفه باب الله مروج نخب
بابی بنام این زن زین تاج نام داشت و دختر حاجی ملا صاحب قزوینی است پدرش یکتن از جمله
فقها بود و شوهرش ملا محمد پیر ملا محمد تقی عمزاده و بیست که او نیز فضلی کمال داشت و عثم ملا محمد
تقی مجتهد است که صیت فضل و تقوی او در همه بلدان و امصار پرانده است و این دختر نیز در
علوم عربیه و خطا احادیث و تاویل آیات فرقانی با خطی وافر بود از سوء قضا شیفته کلمات
میرزا علی محمد باب گشت و از جمله اصحاب او شد و اندک اندک طریقت او را بدانت
و اصحاب میرزا علی محمد باب را بر ادنی عاشقانه شمع او را پروانه گشتند گاهی او را بدالها
و وقتی شمس الضحی نام نهادند و عاقبت بقرة العین لقب یافت مجلس خود را چون جمله عروس
پیر است میگرد و پیروان باب را حاضر کرده بی پرده برایشان بر میآمد و نخست بر فراز تختی
جلوس کرده چون داغطان متقی از پشت و دوزخ یا میگرد و از احادیث و آیات شری
کمال میراند آنگاه میگفت هر که مرا مس کند سورت آتش دوزخ بروی چیره نکند مستعین
بر پای میشوند و بیای سریر او میروند و بر دست و پای چهره میروند ملا محمد تقی غم او چون
کردار او را نفیس کرد از در طرد و منع بیرون شد قره العین بر قتل غم خویش فتوی را اندر
۱۲۶۳ هـ اصحاب او بنکام سپیده دم بر او تاختند و در مسجد میان نماز و نیاز مقتولش
ساختند از کمال زهد و ورع که او را بود در میان جماعتی از مردم شهر ثالث ملقب گشت
اما قره العین از پدر و شوهر ترک شده موافقت کرد و طریق فحاشی گرفت و از قزوین
با اصحاب خویش با آنکهت فراسان بیرون تاخت چون در منزل بدشت که بکهر سنگی

بسطام است مقام کرد حاجی محمد علی ملقب بعلی علی هم از خراسان بر سید و باقره العین بکدگیر
دیدار کردند و چند گزشت مجلس را از یکانه پخته بشاورت بنشینند و در رواج دین باب
رای زدند و عاقبت پرده از کار گرفتند و قره العین منبری در انجمن اصحاب نصب
کرده بی پرده بر منبر صعود نموده گفت بان ای اصحاب این روز کار ما از ایام فترت شمرده شود
امروز تکالیف شرعیه یکبار ه ساقط است آنکاه که باب اقا لیم سبعة رافرو کیرد و این
ادیان مختلفه را یکی کند تازه شرعی خواهد بود و قران خویش را در میان امت و دعوی خواهد نهاد
و هر تکلیف که از نو بیاورد بر خلق روی زمین واجب خواهد گشت پس امروز حجت پیوده
بر خویش روا داردید که شما را عقابی نخواهد بود چون این سخن بیای بر مردمی که در کفر بودند
سر بکریان در بردند و جماعتی که در شریعت محمدیه و طریقت اشاعریه عقیدتی و ثباتی
داشتند از ادا ت باب برگشتند و یکایت بیرون شده طریق مساکن خویش پیش کشیدند
و جماعتی ازین بنحان شاد خاطر شده و آنکاه علی علی با اتفاق قره العین راه بازندان گرفت
چون باراضی هزار چرب رسید مردم هزار چرب برایشان تاختن بردند و اموال و اطفال ایشان را
بنهب و غارت برگرفتند بعد ازین واقعه میان علی علی و قره العین جدائی افتاد علی علی
طریق بار فروشی گرفت و قره العین در اراضی بازندان با جمعی از اصحاب خویش دیده بدیهی
عبور کرد و در اغوای مردم چند آنکه توانست همی رنج برد تا آنکه به بند نور کجور از مضافات
بازندان رسید و در اینجا حکم شاهی دستگیر سپاه شده او را بدارا بخلاف طهران آوردند هر قدر
او را نصیحت کردند نه پذیرفت او را در شب خفه کرده در چاه انداختند این اتفاق در شوال ۱۲۸۱
و طبعی هم موزون دهم و دیوان اشعار آن معروف است این اشعار از دیوان او است

همه عاشقان شکسته دل که دهند جان بده بلا
لقد استقام بسیفه فلقد رضیت بارضا
و اذ را است جماله طلع الصبح و کانما
شده نافه بمه ختن شده کافری بمه خطا
چکنم که کافرو جاحد ز خلوص نیت اصفا

جذبات شوق الحبت بسلاسل الغم و البسلا
اگر آن صنم زره ستم کی گشتن من بیکه
سحری نکار ستمم قدحی خفا ده بتم
نه چه زلف غالیه بار او نه چه چشم فتنه شاراو
تو غافل از می و شاهی پی مرد را بدو عابدی

تو بکات و جاه سکندری من و رسم و راه قلندری
 بگذر ز منزل ما و من بکزین بکات فغان
 لمعات و جهات اشرفت بشعاع طلعت استیلا
 چه شنید ناله مرگ من پی ساز من شده برکن
 چه شود که آتش حیرتی بزنی بقله طور دل
 پی خان لغت عشق او همه شب خیل کرویا
 من و عشق آن مه خور که چه ز دصلای بلابرو
 تو که فلس ماهی حیرتی چه زنی ز بحر وجودم
 بله ای گروه اامیان بکشید و لوله راسیان
 کرتان بود طمع بقا و رتان بود هوس لقا
 طلعات قدس شبارتی که ظهور حق شده برلا
 بله ای طوایف منظر ز غفایت شه مقتدر
 شده طلعت صدی عیان که بیا کند علم بیان
 بموج آمده آن نمی که به کربلاش نخرنی
 صدم ز عالم سر دم احم ز منبع لاحدم
 منم آن ظهور مبینی آن نیت بی منی
 بله ای گروه عمایان بزیند بهر سله و لا
 بزیند نغمه زهر طوف که زوجه طلعت باغ
 طیر العما تکلفت دیک الشاء تصف صفت
 نوران نور ز شهر فاطمه طیران طور زهر طرا
 دوهزار احمد مصطفی ز بروق آن شه صفا
 کسی از نکر داطا عیش نکرست جیل و لاش
 قتیله بنت نصر بن الحارث بن علقمه بن کله بن عبد مناف بن عبد الدار و او زو

ولها

اگر آن شجسته تو در خوری و کرا این بدست مرزا
 فاذا فعلت مثل ذا فلقد بلغت بما تشاء
 ز چه روالست و بر یکم زنی بزنی که بلا بلا
 فشا الی مهر ولا و یکی علی مجلا
 فسلکته و دلکته متد که کاستر ز لا
 رسد این صغیر مبینی که گروه غم زد و اصل
 بشاط فتهقه شد فرو که انا الشید و به کربلا
 بنشین چه طوطی دم بدم بشو خروش ننگ لا
 که ظهور دلبر اعیان شده فاش ظاهر برلا
 ز وجود مطلق مطلقا بران صنم شویدا
 بزنی صبا تو بخبرش بگروه زنده دلان
 مه مفتخر شده مشهر مبهیت متجلا
 که زو هم و کمال جهانیان جبروت استیلا
 منتظر است بهر دمی دوهزار وادی کربلا
 پی اهل افتده آدم و هم الی لمقبلا
 منم آن سفینه امینی و لقد طهرت و قد علما
 که جمال دلبر بانیان شده فاش ظاهر برلا
 رفع القناع و قد کشف ظلم اللیال قد انجلا
 ورق البهاء تدفدت ز کز و الیه مهر ولا
 ظهران روح ز شهر با و لقد علما و قد انجلا
 شده محقق شده در خفا مست تلامد ترا
 کنش بعید ز حشش و بد ز مهر بیاد لا
 قتیله بنت نصر بن الحارث بن علقمه بن کله بن عبد مناف بن عبد الدار و او زو

عبداللہ بن عارث بن امیہ بن عبد شمس بن عبد مناف در یوم بدر نضر بن عارث اسیر شد و بم
فرمان رسول م مقول گشت قتیلہ این اشعار را در مصیبت پذیر گشت و بحضرت رسول م
فرستاد چون مرثیہ او در حضرت رسول معروض افتاد فرمود اگر قتیل از قتل نضر این شعر بمن

یار اکبا ان الاثیل مظنۃ
بلغ به میثا فان تحت
منی الیہ وعبرۃ مسفوحۃ
فلیسمعن النضر ان نادیتہ
ظلت سیوینی ابیہ تنوشہ
صبرا یقاد الی المدینۃ راغیا
احمد ولانت مجل بحیبة
ماکان منزل لو مننت و تمنا
النضر اقرب من قتلت وسیلۃ

رسیدہ بود اورا معفو میداشتم ایست
من صبح خامسہ وانت موفق
ما ان تزال بہا الرکائب تخفق
جارت لما یجتہا و احو تخفق
ان کان لیسع میث او ینطق
للہ ارها هناک تمزق
رسف المکید و هو عال موثق
ف قومہا و الفحل فحل معرق
من الفتی و هو للمخیط المحقق
واحقہم ان کان عتق یعق

حرف الكاف

کتاب حکیم از نساء لکنو بوده زبانش شیرین و کلامش نکبیز و طبعش رنگین این اشعار

دل چسپدہ پلو من جوتہ ارنین
پن آپ ہی تو اتہا کی سیکی عارنین
کیانہ کولسا یارون فی مجہ پہ وارنین
بغور ہمینی بود یکما کیکی یارنین

یقین کچی دولت سارین یارنین
نہ مجکو دیجی بوسہ من آپ لیلونکی
نیایا مجکو زمانہ فی آخر شش چورنک
فلک زوہ ہی جو کتا تواند نون حساب

کوکب تخلص ستارہ بانو دختر شیخ الشعر اصرح الدین سعدی شیرازی من مطلع از تو

عشقی از ان رو بوی قبلہ آن گوکنید

بر کجا محراب ابرویش نماید روکنید

کاملہ حکیم دہلویہ از مخدرات عمد اکبر شاہ ہندی بود در مرثیہ فیضی فیاضی ابن رباعی از تو

با پای مہید عمر تو نسکی کرد

فیضی مخور این غنم کہ دلت تنگی کرد

زین واسطہ از قفس شب آہنک کرد

میخواست کہ مرغ روح بیند رخ دوست

کثیر فاطمه والدۀ شاه سلیمان کابلی بود و است این بیت از ویافته شده
 نزد که فخر در آستان بدورم کثیر فاطمه و مادر سلیمان
 کلبدن یکم دختر بابر پادشاه است طبعی موزون داشته این فرد از دوست
 هر بری روی که او با عاشق خود داشت تو یقین میدان که هیچ از عمر برخوردارست
 کلچر و یکم نیز دختر دیگر بابر پادشاه بوده است کاد کاهی شعری می گفته این بیت از او
 هیچ که آن شوخ کل رخسار بی اغیار نیست راست بود است آنکه در عالم کلی تجارت

حرف لام لبابه بن الحارث بن خرن الهلالیه من بنی بلال بن عامر بن صهصه زوجه عباس بن علی المطلب
 کویند اول زنی است که بعد از خدیجه علیها السلام ایمان آورد و او در سرای عباس شش فرزند
 آورد نخستین فضل بود که لبابه بنام او مکنی شد و او را ام الفضل گفتند و عباس نیز ابو الفضل کنیت
 یافت و دیگر عبدالله بن عباس که فقیه بود و دیگر قثم و دیگر معبد و دیگر عبدالرحمن و دیگر عظیم

عبدالله بن یزید بلالی و رقی او این شعر گوید

ما ولدت مخیبة من بخل
 کسیت من بطن ام الفضل
 عم النبی المصطفی ذی الفضل

بجبل تعلمه و سهل
 اکرم بها من کهلة و کهل
 و خاتم الرسل و خیر الرسل

و خواهرهای ام الفضل از جانب پدر و مادر

یکی میمونه زوجه رسول خداست و دیگر لبابه صغری چه اولبابه کبری است و دیگر عصا و دیگر
 عنیره و دیگر هنزله و خواهرهای ام الفضل از جانب مادر یکی اسماء و دیگر سلمی و دیگر سلامه و نیز
 بعضی زینب بنت حمزۀ هلالیه را خواهر او دانسته اند و هند بنت عوف بن الحارث بن
 حاطمه بن جریرة بن حمیرا در اینجمله است لبابه الصغری خواهر لبابه کبری است و نسب و نسب و نسب
 شد و اسلام لبابه صغری سندی در دست نیست و او مادر خالد بن الولید است پس
 بنت ابی خثیمه بن خذیفه بن عاصم بن عامر بن عبدالله بن عبید بن عوج بن عدی بن کعب
 القرشی زوجه عامر بن ربیعہ گویند حاحره هجرتین است و در دو قبله نماز گذاشت پس
 بنت حکیم الانصاریه الاوسیه بعضی او را از جمله از وراج رسول خدا شمرده اند که نفس خود را
 بر رسول خدا به ساخت پس بنت قائف الثقفیه و هجرت که هنگام عمل دادن زینب

حرف المیم

و دختر رسول خدا حاضر شد

میمونه زوجه یازدهم نمیره بنت الحارث بن جون بن بحیر بن الحزم بن روبیه بن عبدالمطلب بن
 هلال بن عامر بن صعصعه بن عامر بن مالیه مادر او هند بنت عوف بن زهر بن احمر از قبیلہ قحطیه
 و بروایتی از کنانه بود تخت او را نام بره بود و نمیره میمونه فرمود و هند مادر میمونه را داماد های
 بزرگ بود چنانکه گفته اند هی اکرم عجز جمعت علی الارض اصحاب یعنی ائمه که هند
 باشد داماد های نیکو فراهم آورد ده یک دخترش میمونه با پیغمبر بود و دختر دیگرش ام فضل
 با عباس عم پیغمبر بود و هند را جز حارث پدر میمونه شوهر دیگر بود که عیس خثمی باشد از وی
 نیز دختران داشت اسماء بنت عیس اجعفر بن ابیطالب خواست و بعد از جعفر ابو بکر بن ابی
 قحافه گرفت و بعد از ابو بکر او را علی علیه السلام تزویج کرد و اسماء را از همۀ این شوهران فرزندان
 با بجمه دختر دیگر او را که زینب بنت عیس باشد حمزه بن عبدالمطلب خواست و دختر دیگر سلمی
 بنت عیس را شد ابن الحاد عقد بست با بجمه میمونه در جاهلیت زوجه مسعود بن عمرو ثقفی بود و چون
 از او جدا شد بنکاح برادر حوطلب بن عبدالعزی یا حوطلب بن عبدالعزی یا فروة بن عبدالعزی
 یا سبرة بن ابی رهم یا عبدیاللیل بن عمرو درآمد شوهر دوم نیز وفات کرد و رسول خدا او را در سال
 هفتم هجری هنگام مراجعت از عمره قضا تزویج کرد و در ارض سرف که در نواحی مکه است با او
 زفاف کرد و چنان افتاد که بعد از چهل چار سال در همان منزل و داع جهن گفت و در محل قبة
 زفاف مدفون گشت گویند میمونه زینت که نفس خود را به پیغمبر بخشید آنگاه که خبر خواستاری بدو بردند
 بر شتری سوار بود گفت شتر و آنچه بر سر آن است از خدا و رسول است این آیت فرود شد
 یا ایها النبی انا احللناک ازواجک اللاتے اتیت اجورهن و ماملکت
 یمینک مما افاء الله علیک و بنات عمک و بنات عماتک و بنات خالتک و
 بنات خالاتک اللاتے ما جرن معک و امراة مؤمنة ان وهبت نفسها
 للنبی ان اراد النبی ان یستنکحها خالصة لک من دون المؤمنین
 ازین آیت مکشوف افتاد که هرگاه پیغمبر زنی را تزویج خواهد کرد و او خوشترن را به پیغمبر بدهد رسول
 خدا روا باشد و این خاص پیغمبر است و دیگر مردم را روا نباشد که بی تعیین کاین زنی را تصحیح

سازند و بروایتی بنت حبش یا زینب بنت خرمه یا زنی از بنی عامر نفس خود را بر پیغمبر سپرد کرد
 که چنان ندانند که میمونه نفس خود را با پیغمبر سپرد ساخت کابین او را چهار صد درهم دانسته اند
 با جمله میمونه کوید وقتی من پیغمبر هر دو حاجت بغسل دشتیم من از انانی آب برداشتم و غسل
 کردم مقداری آب بماند آنحضرت از بقیه آب غسل کرد عرض کردم من از اینجا غسل کردم
 فرمود لیس علی الماء جنابة و هم از او حدیث کنند که بشی در نوبت او رسول
 خدای از خانه بیرون شد میمونه برخواست و در بیت پیغمبر باز آمد و در بگفت میمونه در کثرت
 رسول خدای او را سوگند داد که در بجشای عرض کرد یا رسول الله نوبت من بخانه زنان
 دیگر میثوی فرمود پس بگردم بقضای حاجت بیرون شدم وفات میمونه در سال پنجاه
 یک و بقولی استوار تر در شصت و یک یا شصت و سه و بروایتی شصت و شش صحیحی
 بود بدین روایت آخر زنی که از آنحضرت فوت شد میمونه بوده ام سلمه و کونید ابن عباس
 بر او نماز گذاشت و خواهر زاده های او نیز بدین الاصل و عبد الله شد ابن الهادی در قبر او در آمدند و
 او را بخاک سپردند از روایات او در کتب عامه مقدار و شش حدیث است مثل هفت حدیث
 مستفق علیه است در فرد بخاری و دو در فرد مسلم پنج و دیگر در کتب دیگر است با اتفاق علمای سیر
 پیغمبر با این یازد وزن زفات فرمود خدیجه علیها السلام و زینب بنت خرمه در ایام حیات پیغمبر از
 جهان بشدند و نه تن بعد از آن حضرت وفات کردند ماریه نخستین کنیز کانی که با رسول خدا
 طریق مضاجعت سپردند ماریه بنت شمعون قطیفه بود که او را مقوقش ملک اسکندریه با خواهرش
 شیرین بحضرت رسول هدیه فرستاد و مادر ماریه کنیز کف سفید پوست و زیبا رخسار بود با جمله یار
 مسلمانی گرفت و پیغمبر چنانکه ملک یمن را در او تصرف کرد و او را دوست همی داشت و ابراهیم
 از وی متولد شد و در زمان حکومت عمر در سال هجدهم هجری از جحش برفت جسدش را در بقیع با
 خاک سپردند مستقیمه لقب فارعه دختر شام بن عروه بن معوذ ثقفی است و مادر حجاج بن یوسف
 است و از آن پیش که در جباله نکاح یوسف درآمدن بن خیره بن شعبه بود و شیفته جمال نصر بن حجاج
 از قبیل بنی سلیم گشت و نصر در زمان خود بطراوت دیدار و طلاوت گفتار مطمح انظار بود و فارعه
 در هجر او چون صبر اندک گشت کلمات عشق آیسر و اشعار دل آویز گاه و بگاه بر زبان او میرفت

از رضا کتب عمر بن الخطاب بر سرای او عبور داشت نشید فارعه را اصفا نمود که این شعر انشاید

الاسبیل الی خمر فاشربها   ام لا سبیل الی نصر بن حجاج

عمر گفت من هذه المثنیة این عاشق آرزو مند گشت قصه او باز نمودند صبحگاه و نصر را حاضر نمودند و در حال او سخت خیره ماند فقال له عانت الذی تمناک الغایات فی خد و رقت لا اتم لك اما والله لازتین عنک دداء الجمال پس روی با او کرد و گفت توئی آنکس که زنان پری رخسار از پس پردا آرزوی تو می کنند سو کند با خدای که حلیه جمال را از دیدار تو مرتفع سازم و فرمان کرد تا حجامی کیوهای او را پاک ببرد و اشکاد نیک در روی او نظر کرد و گفت انت مخلوقا احسن اکنون نیکوتر شدی نصر گفت این چه کنا است که بر من بگیری عمر گفت این کنا بهرین است که ترا در دار هجرت گذاشته ام و حکم داد تا او را بر شتری بر نشاند و بجانب بصره کوچ دادند و مجاشع بن مسعود اشک را مکتوب کرد و مثنی یعنی نصر را نیکو بداد و در میان آنان مدینه اصبت من المثنیة مثل شد و از آن سوی چون نصر وارد بصره گشت مجاشع بر عایت قرابتی که با او داشت او را بر سرای خویش در آورد و شمیله زوجه مجاشع که نیکو روی تر از زنان بصره بود تقدیم خدمت او همی کرد و دل در هوای او بست و نصر نیز دل بدو داد و بیچیک از حال آن دیگر آگهی نداشت و چون مجاشع مواعظ نصر و ملازم سرای بوده ایشانرا مجال نمیرفت که راز دل با یکدیگر مکتوف دارند چنانکه حرارت عشق حدت کرد و ایشان هر دو در فن کتابت و قرائت دانا بودند و مجاشع را بهره از خواندن و نوشتن بیکر و زجوش عشق نصر را نصرت کرد و در پیش چشم مجاشع بر زمین نکاشت الخی قد اجبتک جبالوکان فوقک لا ظللک ولوکان تحنک لا ظللک یعنی چنانست دوست میدارم که اگر جب من بالا گیر و مظلّم گردد و اگر در تحت قدمست در اید تو را حمل کند شمیله در زیر کلمات او نوشت و انا یعنی من نیز چنانم که توئی مجاشع گفت نصر چه نکاشت شمیله گفت رقم کرد که شتر نشاند چند شیر بد گفت توجه نوشتی گفت و انا مجاشع گفت ما هذا البطلون این بوال و جواب با هم رشت نیاید و قد حی که حاضر بود برداشت و واژونه بر فراز آن خطوط گذاشت و پسری که کارنده و خواننده بود حاضر کرد تا آن کلمات را روشن ساخت مجاشع چون این بدید با نصر گفت عمری علی از مدینه بیرون شدن نفرمودیم اکنون برخیز و بهر جا که خواهی باش با نصر تا جای بیرون شد و در سرای

افقلا لا یخلف

دیگر سکون نمود و بلای عشق در وی استیلا یافت چنانکه زمین گشت و ملازم بستر شد و زنان
بصره این بد استند و آذلفت من المثنی همین مثل کردند مجاشع نیز این قصه شنید و بیدار او
شافت و بروی رحم کرد و باز خانه شد و سمیله را گفت کرد و نانی بار و عن بیالای و بنزدیک
نصر برده و اوراق قتی بخش پس سمیله نان بر گرفت و بنزدیک نصر شد و او را بسینه خو بچسباند
و از آن نان قتی در ی بخوراند در زمان نصر نیز و گرفت یکمین از آن مردم که بیعادت نصر
حاضر بود گفت قاتل الله الاغشی مگر حاضر حال ایشان بود که این شعر را گفت

لو اسندت میتا الى مخرها | عاش ولم ينقل الى قابو

و چون از و باز گشت همچنان نصر بن خورش روزی چند بدینگونه گذاشت تا از جهنم بگشت اما
از آن سوی فارعه در سرای مغیره بن شعبه الثقفی نیز نیست یکروز با مدادان مغیره بروی در آمد و نگرفت
که فارعه خلای در کف دارد و بخل مشغول است فقال يا فارعة لئن كان خللك
من الغدا انك لجشعة وان كان من العشا انك لبشعة اعتدى فانت طالق
گفت اگر این از بهر غذائی است که شکم کرده عجب حریص بوده و اگر از بهر غذای شبانه است
دبانی که بی تحمل شب بر آن بگذرد بوی بد بیرون آید و او را طلاق گفت فقالت
سخت عيناك من مطلق وما هو الا من شظية السواك فارعه گفت هر دو شپت بگو و اگر
بگردیده آنست که تو فهم کردی بلکه این بخل از بهر بر آوردن شطایای مساکن بود مغیره از کرده خود
پشیمان شد و سودی نداشت از پس او یوسف بن حکم بن ابی عقیل بن مسعود الثقفی او را بر نی گرفت
و حجاج از و متولد شد ملکه دختر پادشاه ساسانی بطراوت رخسار و حلالت کفایت
نامبردار بود سه تن از صنادید عرب او را خواستار شدند نخستین مدرک دوم ضبیس بن شرس
سه دیگر شماس بن عباس نام داشت چون ایشان حاضر حضرت ملکه شدند فرمود هر یک صفاتی
خویش را از و صدق عرضه دهید تا هر کرا بخواهم از و در اختیار خست یا کنم پس مدرک ابتدا سخن کرد
فقال ان ابي كان في العز الباذخ والحسب الشايع وانا شرس الخليفة غير
رعدید عند الحقيقة گفت پدر مرا کمانتی بلند و ژادی ارجمند بود و مرا
نیز نهادنی سخت و سرکش است چون کاپیش آید از جای نرم و بزمیان نشوم قاتل عتاب علی الجندل

و چون از و باز گشت
همچنان نصر بن خورش
روزی چند بدینگونه
گذاشت تا از جهنم
بگشت اما از آن سوی
فارعه در سرای مغیره
بن شعبه الثقفی نیز
نیست یکروز با مدادان
مغیره بروی در آمد و
نگرفت که فارعه خلای
در کف دارد و بخل
مشغول است فقال يا
فارعة لئن كان خللك
من الغدا انك لجشعة
وان كان من العشا انك
لبشعة اعتدى فانت
طالق گفت اگر این از
بهر غذائی است که شکم
کرده عجب حریص بوده
و اگر از بهر غذای
شبانه است دبانی که
بی تحمل شب بر آن
بگذرد بوی بد بیرون
آید و او را طلاق
گفت فقالت سخت
عيناك من مطلق وما
هو الا من شظية
السواك فارعه گفت
هر دو شپت بگو و اگر
بگردیده آنست که تو
فهم کردی بلکه این
بخل از بهر بر آوردن
شطایای مساکن بود
مغیره از کرده خود
پشیمان شد و سودی
نداشت از پس او یوسف
بن حکم بن ابی عقیل
بن مسعود الثقفی او
را بر نی گرفت و حجاج
از و متولد شد ملکه
دختر پادشاه ساسانی
بطراوت رخسار و
حلالت کفایت
نامبردار بود سه تن
از صنادید عرب او را
خواستار شدند
نخستین مدرک دوم
ضبیس بن شرس سه
دیگر شماس بن عباس
نام داشت چون ایشان
حاضر حضرت ملکه
شدند فرمود هر یک
صفاتی خویش را از و
صدق عرضه دهید تا
هر کرا بخواهم از و
در اختیار خست یا
کنم پس مدرک ابتدا
سخن کرد فقال ان
ابي كان في العز
الباذخ والحسب
الشايع وانا شرس
الخليفة غير رعدید
عند الحقيقة گفت
پدر مرا کمانتی
بلند و ژادی ارجمند
بود و مرا نیز نهادنی
سخت و سرکش است
چون کاپیش آید از
جای نرم و بزمیان
نشوم قاتل عتاب
علی الجندل

کنایت از آنکه از مرده چه ستایش کنی بنمیشد و از برای کاری گویند که چون واقع شد باز کرد و تدارک آن نتوان کرد و با جمله ارباب مدرک ضعیف بن سخن کرد فقال انا في مال اثبت وخلق غير خبيث وحسب غير غثيث احدث والنقل بالنقل واجزى القرض بالقرض گفت من بابی فرو و خلقی سره و ثرادی خالص استوارم بدانند کفر کنم و نیک را بنیکوئی یادشدهم فقالت لا یسرك غائبنا من لا یسرك شاهدنا این سخن نیز مثل شد آنگاه شماس بن عباس آغاز کرد فقال انا شماس بن عباس معروف بالتدی والباس حسن الخلق في سجيته والعدل في قضيته مالى غير محظور على القتل والكفر وبالج غير محبوب على العسر واليسر من شماس بن عباس مبل باس من در میان باس معروف و موصوفت و جبلت من سجات خلق و عدالت در حکم مفسور است مال خود را چقدر با شتم و غنی از خواهنده دریغ ندارم و در ضیق معیشت و خصیعت بر روی آینده در نه بندم قالت الخیر ضیع والشر محذور این سخن نیز مثل شد آنگاه مدرک ضعیف را دست طرد و در بر سینه متمسک داشت و روی با شماس کرد و گفت یا شماس فقد جلت منی محل الا هزع من الكفانة والواسطة من القلادة لدمائة خلقك وكرم طبك فقلت ای شماس محل مکانست تو از برای من چنان زیبا و در خور است که سم دیکش و جعبه تیر و کوبه در مرسله و قلاده چه تر خلق نیکو و خلق مستور است و آنگاه شماس را جفت گرفت میون بنت یحیست و او را معویه فرمان کرد تا از منزل و مرعش با شمشتی و حرمتی که لایق او بود کوچ داده بنزد یک معویه آوردند میون از آنگاه که از سرای خود نبرشت تا اینوقت که بر معویه پیوست همه وقت از خانه خود یاد میکرد و افسوس میخورد و انا قاست در شام قرین اخوان و الام بود و کیر و معویه گوش فرا داشت و میون این اشعار مسطور ذیل را انشاد میکرد

لبیت تخفق الارباح فيه

واكل كسيرة من قعر بيتي

واصوات الرياح بكل فج

ولبس عباءة وتقر عيني

وكلب ينبج الاضاف حوله

احب الى من قصر منيف

احب الى من اكل الرغيف

احب الى من نقر الدفوف

احب الى من لبس الشفوف

<p>و بکری تبع الاطعان طلب و خرق من بنی عمی ضعیف</p>	<p>احب الی من هز الوف احب الی من بغل زفوف احب الی من علی عنیف</p>
<p>چون موی این اشعار را بشنید قال ما رضیت ابنته مجددا حتی جعلنی ^{عنیف} لغت دختر بید را ضعیف شد تا گاهی که مرا علی عنیف لقب کرد مهری از اهالی هرات بود زوجه حکیم عبدالعزیز در زمان شاه رخ میرزا مصاحب کوهر شاه بیکم بود شیرینی کلام و طبع موزونش دل می ربود اشعار مرقومه از مشارالیه است بیخ بر خار یکم آن از خاک من حاصل شود کردم بر اوج برج سه خوش تن طلوع یارب که سر شتم ز چه آب و چه گلست کر میل مرا بنویس پیران بودی</p>	<p>زاهد ارمسواک ساز دست و پاقل شود هان ای حکیم طالع مسود من نکر میلم همه نوی دلبران چکل است از پس ضعیف تا تو از چه گلست</p>
<p>شیرخان در راه انخیال نوشته که روزی مهری پیش کوهر شاه بیکم بالایی بام نهشته بود اتفاقا مهری مهری خواجه حکیم عبدالعزیز در پایان قصر ظاهر شد بیکم خواجه را طلبید خواجه با اضطراب و سر خواست که خود را بنج دست بیکم رساند در ضمن آمدن پچیل چون پیر بود حرکات عجیبه از وی مشاهده افتاد بیکم به مهری فرمود که بر حسب حال خواجه چیزی بگو مهری این ترانه سرود</p>	<p>مرا با تو سر یاری منانده ترا از ضعف و پیری قوت و زود</p>
<p>سر مهر و وفاداری منانده چنانکه پای برداری منانده</p>	<p>بیکم بخند و صله لایق به او بخشید و این غزل از وی مشهور و معروف بود لهذا مرقوم کرد حل هر نکته که از سپهر خرد مشکل بود گفتم از مدرسه پرسم سبب حرمت می خواتم سوز دل خویش بگویم با شمع در چمن صبحدم از گریه و زاری دلم انچه از بابل و هاروت روایت کردند دولتی بود تا شای رخت مهری را</p>

مست از زمان کج بود و در بعض تذکره پانیشا بوری و بعضی بدخشان نوشته اند طبع موزون
و قامت رعنا داشت و در بزم سلطان سنجر سلجوقی بغزت بسر میبرد و این اشعار از او دیده شده

فصاحت چنانکه حادث است مرا سر باز بقدر می نهد بر پایم افسوس که از طرف کلت خار گرفت سیماب ز مخدان تو آورد مداد شبهه که بنا ز با تو ختم همه رفت آرام دل و منوس جانم بودی من عهد تو سخت هست میدنم هر دشمنی ای دوست که با من گری جام را بر کف دست نوشت دگر از من طمع وصال دارم و سلم نتوان بخواب دیدن جانی بر صبا کز نذر دارد	افکند و بکشت و گفت این خوست مرا دم میدم دم تا بکشد پوست مرا زاغ آمد و لاله را به منتقار گرفت شجر ف لب لعل تو ز کار گرفت در ها که بنوک غمزده ستم همه رفت رفتی و هر آنچه با تو گفتم همه رفت بشکستن آن درست میدا ستم آخر کردی بخت میدا ستم ید بیضا و کرو دست تو دست دگر الحق بهوس محال دارم این صیت که در خیال دارم آیا تو کجا محال دارم
---	--

گویند شبی مستی پیل کسب هوا از مجلس سلطان سنجر بیرون آمد دید که برف باریده است بعد از آن که بر
گشت شاه بهوار استغنا فرمود مستی عرض کرد
وز جمله حسد و ان تراختین کرد
بر کل نهند پای زمین سیمین کرد
خینا کری در حیدر آباد کن بود و بدولت نواب نظام علی خان خلف نواب نظام الملک
آصف جاه امیرانه نیز نیست بحدیکه هرگاه مرد چند من طلا و نقره و جواهرات قیمتی و اسباب
امارت سترو که آن بر نوچیان می تقسیم شد با شعرا و فقرا بسیار محبت داشت و خود اکثر اوقات
رخت مردانه در بر کرده تیغ بر کمر بسته سوار بر اسب شده از خانه بیرون میآمد گویند مسجدی در حیدر
دکن ساخته شاعری در ماد و تاریخ انجی گفت چو محمد ابن سجاد خاص و عام است فلک گفتا که این بیت بگفت

چون ماه لقاشیند بسیار پسندید و خندید و کینزار رویه سکه هندوستان را جایزه بدو بخشید و این بیت باعی

بروز شش الهی چو نامه مسلم بکنن مقابله آن را بسر نوشت ازل کرانی می کنند بار مبهتم لعل جانرا	از تو کنند باز که از روز باز خواهندست کمی و میشی اگر باشد آن کناه منست که آن لب از تراکت بر نذر و سرخ می
--	---

حسن النون

پادشاه که احوالش از غایت شهرت مستغنی از بیان است و کلامش حسیه زبانه زد سخنوران ایشان

نورجهان اگر چه بصورت زشت کشا غنچه اگر از نسیم گلزار است نه کل شناسدنی ز رنگ و بوی عارضه	از تو لیکت بیاطن زن شیر فکن است کلید قفل دل ما مبهتم یار است دل کسی که بحسن واد اگر فشار است
---	---

روزی جهانگیر پادشاه از یکم سوال کرد که سنگا میکه زن و مرد با هم جمع شوند کرا اند

باشدای جان من یکم فی البدیهه جواب داد

و نیز در وقتیکه یکم حایضه بود شاه میسل صحبت او کرد نورجهان یکم این بیت بر زبان آورد

بخون من اگر شاه دلت خوشنود میکرد

قبرش در شاه دره لاهور است و این بیت بر لوحش

نی پر پروانه یا بی نی صدای بلبل

بر دراهم و دینار نقش کرد بیت

بنام نورجهان پادشاه یکم زر

والده شاه سلیمان بوده و پدرش از امرای بزرگ شاه سلیمان بود چون آواز و جمال و لکشمی و

فطرت بلند و بی زبانها افتاد بزرگان هر قوم او را خواستگاری می نمودند بنا بر آن نخلانی

مسطوره انیر باعی گفت و در چهار سوی بازار آویزان کرد مقرر بر آنکه هر کس آن باعی را جواب

گوید در جانه نگاهش در آید که از موز و نان آن روز کار هیچکس از عمده جواب بر نیامده و بی هذا

از مرد بزرگه روی زرمی طلیم من از دهن مار شکر می طلیم	از خانه عنکبوت پر می طلیم وز پشه ماده شیر زرمی طلیم
---	--

بعد از فوت نغانی سعادتمند خان وزیر شاهجهان پادشاه فی مطلب برده این رباعی را در جواب گفت

علمی است برهنه رو که تحمیل ز رست	تن خانه غنکبوت و دل بال و پرست
زهر است بجای علم و معنی شکر است	هر پشه از وحشید و آن شیر ز رست

حرف الواو (اعلیحضرت) (ویکتوریا پادشاه انگلستان) امپراطری هندوستان اسم ملکه معظمه پرنس الکساندرین ویکتوریا دختر ادوارد دوک دوکنت جارتین پسر ژورژ ششم پادشاه انگلستان است و مادر ایشان ماری لویزا ویکتوریا دختر دوساکس کبورگ بعد از ژورژ ششم پسر اویش ژورژ چهارم تحت سلطنت نشست چون از او اولادی نماند برادر دیگر او را تحت نشانند از او هم اولادی نماند پس سلطنت با علیحضرت ملکه حالیه که برادرزاده او میباشند تعلق یافت تولد علیحضرت مظمه در روز بیست و چهارم ماه مه سال ۱۸۱۹ مسیحی در یکی از عمارات سلطنتی لندن موسوم به (کنشنگتن) اتفاق افتاد اول اسم ایشان را از اسم امپراطور بر گرفته واسم دیگر را که ویکتوریا باشد از اسم مادر ایشان مأخوذ داشتند پدر و مادر معظمه هنگام طفولیت زیاد ایشان را دوست میداشتند و منتهای مودت و اهتمام را در پرورش و تربیت آن معظمه نمودند در سن هشت ماهگی پدر ایشان وفات کرد و با فاصله یک هفته ژورژ ششم نیز فوت شد وفات او هم مانند غالب سلاطین انگلیس در روز شنبه اتفاق افتاد چند ماه بعد از تولد پرنس ویکتوریا از یکلیوم چهارم دختری بوجود آمد ولی آن دختر پس از سه ماه مرد و از سلطنت به ویکتوریا برگشت مادر پرنس ویکتوریا بعد از وفات شوهر دل خود را بدختر والا که خویش خوش کرده و وفاتش را تماماً صرف تربیت و پرورش دختر میکرد تا بسن چهلگی رسید از آن پس معلمین بسیار قابل ماهر برای تعلیم و تربیت و تحمیل پرنس گرد آورده و تعلیم و تربیت ایشان پرداختستند و چنان شد که در سن یازده پرنس السنه المان و فرانسه و ایتالیا را بخوبی حرف میزدند و السنه قدیمی علمی لاتین و یونان را نیز میدانستند و در ریاضیات کامل شده و علاوه بر علم موسیقی و فن رقص و ساز و صنعت نقاشی مهارتی تمام حاصل کرده بودند دولت انگلیس برای مخارج تحصیل و مصارف دیگر این پرنس سالی ده هزار لیره بمقرری قدیم ایشان که شش هزار لیره بود افزوده در سن دوازده سالگی مجلس دربار ملکه زوجه عمومی خود رفتند و از آنوقت بعد در مجلس و محافل دولتی حاضر میشدند و غالباً با والده

خودشان بعضی از صفحات نگلیس سفر میکردند و از مسافرات خود اطلاعات مفیده و فواید منظور و حاصل
 مینمودند در سن هفده سالگی دانی پرنس با پادشاه بلژیک باد و پسر خود پرنس البرت و پرنس البرت سفری
 بلژن آمده و چندی در قصر کنگلین همان شدند و عرض اینست فیما بین پرنس و پرنس البرت در باطن
 عشقی پیدا شد دانی پرنس نیز خیلی میل و آرزو داشت که انعطاف را برای یکی از دو فرزند خود خطبه کند
 سال بعد ازین واقعه روز نوبت و چهارم ماه مه سال ۱۸۳۱ مسیحی پرنس بن سجد رسید که بقانون ملت
 انگلیس حد تکلیف و رشداست در اینوقت ملت انگلیس جشن بزرگی گرفته و از اطراف تعارفات و دیدار
 برای پرنس و والد ایشان میرسد و مردم به تبرکات و تسنیت میآمدند در آنوقت یک مهمانی و بال
 بزرگ دولتی داده شد و در آن مجلس پرنس را زیاد و محترم و بر مادرش مقدم داشتند با سیطره پرنس
 از طفولیت بحد تکلیف و رشد رسید و روز عید میلاد پرنس بود که در همان روز یکلیوم چهارم در قصر و نیزند
 بر مرض تب و نوبه فوت شد پرنس که بیچوجه از این واقعه اطلاع نداشت با ستراحت در قصر خود خوابیده
 بود و چند نفر از وزراء با کشیش بزرگ بتجمل و شتاب تمام از ویندزور بلژن آمده دو ساعت قبل از طلوع آفتاب
 بقصر پرنس رسیدند در حالی که تمام عمده و خدیه قصر خواب بودند حتی در بانان برحمت زیاد در بانان را از خواب
 بیدار کرده داخل قصر شدند و خدمتکار مخصوص ملکه را طلبید و گفتند پرنس عرض کن چند نفر از وزراء آمده
 و میخواهند بجنور شرف شوند خدمتکار رفت و پس از مدتی آمد و گفت پرنس در خواب شیرین است
 و کسی حرات نمیکند انعطاف را بیدار کند و وزراء را بگفتند برو هر قسم است پرنس را بیدار کن ما و زاری در میان
 و برای مطلب مهمی نزد ملکه محترم خودمان آمده ایم و اگر خواب پرنس حرام شود با این مهم بزرگی که در
 پیش است چندان عیبی نخواهد داشت و محل بر سرور ادب نخواهد بود و دوسه دقیقه بعد پرنس از شد
 تعجیل با بمان لباس خواب با طاق ایشان داخل شد کشیش بزرگ بقضیل را بعرض رسانیده هلام کرد
 که از امروز شما پادشاه انگلیس هستید پرنس از این خبر خیلی افسرده خاطر شده فوراً کاغذ تسلیمت و تعزیتی
 بزوجه عمومی خود نوشتند و همان طور مثل سابق او را ملکه خطاب کرده کسی پرسید چرا با ملکه خطاب
 میکنید و حال آنکه شما خودتان امروز پادشاه هستید در جواب گفتند برای اینکه میخواهیم از نوشته
 بدانند که من ملکه و پادشاه هستم و او نیست بعد در یکی از قصرهای دولتی مجلس شوری منعقد شده
 و وزرا مشاوره و گفتگو میکردند که آیا این ملکه و پادشاه جوان بی تجربه چه قسم رفتار خواهد کرد پس از

انقضای مجلس بکلی بقصر پادشاه شده یک یک رفته قسم تبعیت و انقیاد و خلوص و صداقت خورد
دست انظمه را بوسیدند پادشاه نیز در جواب آنها لطف بسیار مفضل خوبی کردند که از آن روز به قنایت
و ترتیب و حسن کفایت خودشان را بر تمام واضح و آشکار کردند و ایندو همه دانستند که معالین آن
مظفره زحمات پفایده نکشیده بودند در روبرویت و یکم ماه و ثون در یکی از عمارات دولتی موسوم
به سنت جمس مجلس بزرگی منعقد کردید و جمعیت کثیری از اهل عالی شهر و خارج در میدان مقابل برای
تماشا گرد آمدند پادشاه با کمال تجمل و دستکاه سلطنتی بقصر آمده خطاب خوانده شد که کیلیوم پادشاه
وفات کرده و ملکه بجای او تخت سلطنت نشسته اند مردم شهر جشن بزرگ گرفته آتش بازی و شلیک
توپ شد و تنبیت نامه جات از هر طرف میرسید از جمله از پرنس البرت که او و ملکه غالباً در خیال یکدیگر
بودند بعد پادشاه از قصر کنسنگین نقل مکان به بوکینگام کرده در اینجا قرار گرفتند و در اولین مجلس در
ایشان در این عمارت متجاوز از دوی هزار نفر مردم بحضور آمده معرفی شدند بعد از آن پادشاه برای
تغییر دادن سیاست اجزای پارلمنت به پارلمنت رفته در مجلس لردها که جای سلاطین است
نشسته با کمال آتانی و سیاست و ربط و اطلاع در امور سیاستیه گفتگو و رسیدگی نموده و مخصوصاً لطف
بسیار شیرین عالمانه کردند که محل تحسین و تحجید تمام مردم گردید در ماه اوایلین حضرت معظمه بقصر ویندز
رفته ماه بعد در آنجا سان قشون دیدند در ماه نوامبر در آنجا حکومت شهر لندن رفته هنگام حرکت
و عبور از کوچه و بازار مردم اظهار شادی و بشاشت میکردند و همه آواز طتی و سلامتی ایشان را
مینخواندند ترتیب امور این حکومت را در کمال خوبی دستور العمل داده و خوب از عهده برآمدند در
بیت و پنجم ماه نوامبر برای نشودن پارلمنت حاضر گردیده و در کمال شایسته و خوبی از عند لطف
و تقریر اعلانات متداوله رسمیه برآمدند پارلمنت برای مخارج و مصارفات شخصی اعلیحضرت پادشاه
سالی معادل سیصد و شصت و پنجاه هزار لیره مقرر کرد و بر مقررری مادر آن معظمه افزوده تا به سیصد
هزار لیره رسید در بیت هشتم ماه و ثون سال ۱۸۳۴ در یکی از کلیساهای بزرگ دولتی لندن مجلس تاج
گذاری منعقد شد جمیع اهل انجلس تقریباً از خارج و داخل آنروز را در شهر جمع شده بودند تمام قشون انگلیس
که حاضر لندن بودند از سواره و پیاده بالباس نظام در کوچه های شهر صف کشیده بودند در عت
قبل از ظهر بنای شلیک را کردند و میر قهای دولتی را در تمام عمارات و ابنیه دولتی بر فراشتند

انوقت علیحضرت پادشاه از درب عمارت خودشان بکالسه نشسته آهسته آهسته بجانب کلیسا حرکت
 کردند کالسه های سفرا و مأمورین مخصوص دول از جلو بودند و کالسه شاهزادگان و خانواده سلطنت از
 عقب و دوازده کالسه ملکه که در هر یک دو نفر مرد و دوزن بودند پشت سر آنها میرفت کالسه با
 علیحضرت معظمه تمام شش اسبی بود و عقب سواریشان کالسه هشت اسبی قدیم دولت انگلیس میرفت بعد
 از آن کالسه سایر نجبا و اعیان و اشراف و ارکان دولت انگلیس حرکت میکرد با این هیئت و هشت
 ملکه معظمه وارد کلیسا شده در جای خود نشستند و برسم معمول نماز و دعای خود را خواندند بعد کشیش بزرگ
 شروع کرد بجزایز و تاج گذاری اول بچارسمت کلیسا روی کرده چهار مرتبه سوال نمود که آقایان
 من اینک در اینجا ملکه و پادشاه شما را بشما نشان میدهم و اعلان میکنیم که پادشاه حقیقی شما جزا و کس نیست
 آیا شما که حاضرید و را بدین محنت میشناسید و قبول دارید یا خیر در جواب از اطراف هر دفعه با و بلند
 شنیده میشد که خدا این ملکه و پادشاه ما را سلامت بدارد پس از آن برسم معمول نماز و دعا برکذا
 شد کشیش بزرگ برخاسته پادشاه و اقامت داد پادشاه دست خود را بر روی توری و آئیل گذاشته
 قسم یاد کردند که باین توری و آئیل عهد میکنیم آنچه امروز در مجلس شوری بشما وعده کردم برخلاف
 آن عمل نکنم ولی بباد و یاری خداوند تبارک و تعالی آنوقت کشیش بزرگ قدری از عطریات
 دعا خواند و بسر و دست بپادشاه مالیده بعد از آنکه از جای که بودند برخاسته بر روی صندلی که از
 قدیم الایام جمیع سلاطین انگلیس روی آن تاج بسر گذاشته اند نشسته کشیش مزبور مجدداً باروغن مقدس
 شکل صلیب بر سر و دستهای ملکه کشیده همیروشمیر دولتی را تقدیم نمودند بعد از آن لباس سلطنت
 در بر کرده انگشتری و تعلیمی که از امانت پادشاهی و علامت سلطنت است تقدیم ایشان نموده
 انگشتری را در انگشت و چوب را در دست گرفتند آنوقت کشیش بزرگ پیش آمده بکمال احترام
 تاج سلطنتی را باد دست گرفته بر سر پادشاه گذاشت و ادعیه چند بر آن خواند بعد تمام مردم
 با ساز و ناقوس آواز ملتی و سلامتی ملکه را بهیئت اجتماع خواندند از بیرون هم توپها عمارات
 دولتی را شروع بطلیك کردن و سربازها موزیک میزدند پس از آن اول کشیش بزرگ پیش آمده
 با کمال احترام دست بر روی تاج گذاشته دست پادشاه را بوسیده و از قول خود و تمام
 نمایندگان مذهب اقرار بر اطاعت و انقیاد نمود سایرین نیز بهین طریق دست ملکه را بوسیده

اطاعت کردند و وضع ساخت تاج مزبور را بنقرار است زمینه آن از نقره و طلاست کلاهی از مخمل قرمز
 باز قره غر دارد که توی آن قرار داده اند یک قطعه یا قوت بسیار بزرگ با یک یا قوت احمدر
 و شانزده قطعه یا قوت دیگر از همان قسم یا قوت و یازده قطعه زمرد و چهار قطعه یا قوت سیمی و هزار
 سیصد و شصت و سه قطعه الماس بر لیان و هزار و دویست و هفتاد و سه قطعه الماس روز
 و صد و چهل و هفت قطعه الماس مسطح و چهار دانه مروارید ببار درشت و دویست و هفتاد و
 سه دانه مروارید کوچک در روی آن نصب است قیمت جواهرهای مزبور غیر از جواهر اول که قیمت
 آن معین نیست معادل یکصد و دوازده هزار و هفتصد و شصت و سه تاج گذاری منقش شده پادشاه
 با تاج مکرل بجواهر از کلیسا بیرون آمده بجانب قصر خود روانه شدند در عرض راه مردم از اطراف آنها خورسند
 و شادمانی میکردند و دستمالهای خود را تکان داده فریاد میکردند خداوند انشاء الله ملکه ما را سلامت
 بدارد تا مدت چند روز با هالی شهر تعطیل داشتند و از اعلی و ادنی مشغول عیش و عشرت بودند از شب
 تا جلذاری تا چند شب بعد از جانب پادشاه جمیع متاشا خانها و موزیک خانها و سایر کرد
 کاهها قدغن شد که مردم را محتاجا راه داده مطالبه پول از اجدی نشود آرزو بعد از تا جلذاری
 پادشاه برای اینکه خودش از مردم بنماید هر روزه بکالسه نشسته در باغهای عمومی لندن گردش
 میکردند در تمام شهر با قطعات دور و نزدیک انگلیس جشن بزرگ گرفتند مخارج تا جلذاری ملکه از جیب
 متجا و از شصت و نه هزار و چهار صد و بیست و یک لیره انگلیسی نشد و حال آنکه در موقع تا جلذاری
 زور و چهارم بیش از دویست و بیست و شش لیره صرف و خرج شد پادشاه بملکیت پرنس لیوپولد
 که دانی اعلی حضرت ملکه بود بر تنهائی آن معظمه بسیار افسوس میخورد زیرا که اوایل شباب و مبادی عمر
 ایشان بود و امورات دولتی را زیاد و اجرای آنها را برای آن معظمه صعب و دشوار میدید باین لحاظ
 چند مرتبه از ایشان خواست و تکلیف کرد که محض اینکه تنها نباشید و محلی در امورات و زحمات دولتی
 داشته باشید پرنس آلبرت را بشوهری قبول کنند ولی آن اعلی حضرت تکلیف مزبور را قبول ننمودند
 و میگفتند هنوز ما هر دو جوانیم و موقع عروسی ما نرسیده است علی الخصوص که پرنس آلبرت هنوز
 چندان اقامتی در انگلستان نگرفته و بقدری که باید و شاید از وضع انجمن و احوال انجمن طلب
 حاصل نموده و زحمتی که لازم است در این راه کشیده است سپس از چند نفر دیگر باز پادشاه بملکیت

بنجیال عروسی افتاد و برای این کار پسرهای خود را بلندن بجنور علیحضرت پادشاه و کاغذی نوشت
 که این دو پسر من هر دو برای خدمت شما حاضرند هر کدام را خواسته باشید قبول فرماید در پیرائی
 شاهزادگان آنمغظمه کمال تکریم را نموده و از اظهار محبت و مهربانی چیزی فروگذار نکردند و چندی ایشان را
 نزد خودشان نگاه داشتند شاهزادگان مشارالیه را مرد و جوانان خوب روی بلند قامت و خوش اندام
 بودند خاصه پرنس آلبرت که بسیار صاحب حسن و جمال بود پس از مدتی که شاهزادگان در آنکلتنا
 توقف نمودند آخر الامر پرنس آلبرت را بشوهری خود اختیار و انتخاب نموده فوراً مکنون ضمیر
 خود را بدانی خودشان نوشتند و خواهش کردند که عجلتاً این طلب محرمانه نزد او باشد تا رسم مجلس
 پارلمنت اظهار شود در ضمن پرنس آلبرت همه روزه همراه ملکه سوار شده و همه جا ملازم خدمت و بمواظبت
 صحبت ایشان بعد مرد و شاهزاده به ملک المان مراجعت کرده و علیحضرت ملکه نیت خودشان را
 در باب مزاجت با پرنس آلبرت بوزرای شوری اظهار داشتند و زراتاراً ماینیت پادشاه رختین
 و تصویب نموده خیال ایشان را پسندیدند و گفتند ما میدانیم که هورات و حمام دولتی زیاد و رسیدگی
 تمام آنها برای شخص علیحضرت شما بتهائی کاری سخت و دشوار است پس البته در اعمال خلیفه سلطنت
 برای شما کلی لازم و انجیالی که فرموده اید نیالی بسیار خوب و مبارکست ماه دیگر که آنمغظمه برای افتتاح
 پارلمنت مجلس اردو رفتند در ضمن نیت خود شاهزاد در خصوص مزاجت با پسر دانی خود به اعضا
 مجلس پارلمنت اظهار داشتند همه اهل مجلس پسندیدند و تجید کردند و فی الحال مجلس پارلمنت
 سالی سی هزار لیره برای فحارج و مصارف شخصی پرنس آلبرت مقرر کرد و خود پادشاه منصب و نیت
 سرداری کل نظام انگلیس را با لقب آتش رویالی با و محمت فرمودند روز دهم ماه فوریه برای عروسی
 معین شد روز ششم انماه پرنس آلبرت با پدر و برادرش بانکلتنا آمده در قصر بوکینگهام مجلس بجنور
 ملکه مشرف شدند پرنس آلبرت یکت کردن بند جواب نشان برسم بدیه و شکیش تقدیم حضور ملکه نموده
 پادشاه نیز نشان و حامیل ژار تیر (زافونبند را) به پرنس محمت فرمودند روز دهم فوریا چنانکه
 معین گردیده بود در یکی از کلیسا های بزرگ در حضور جمیع اعیان و اشراف و ارکان دولت
 فیما بین علیحضرت ملکه و پرنس آلبرت عقد مزاجت بسته شد مولود اول آن علیحضرت دختر
 بود ثانی پسر بنیکه این فرزند بود و آمدن انگلیس بسیار خوشوقت شدند که نسل داور برای همیشه

دولت نکلیس بوجود آمده است چند وقت بعد از عروسی وری علیحضرت ملکه با پرنس در کالسکه
 گردش میکردند جوانی از سبلوی کالسکه طمانچه بطرف آن علیحضرت خالی کرده و بلافاصله لوله دیگر را
 خالی نمود ولی از حسن اتفاق هیچیک پادشاه و نوزده فوراً جوان را گرفتند و معلوم شد دیوانه بوده است
 در این سه جنگ نکلیس با افغانستان در گرفت و کابل منجر سپاه نکلیس شد مملکت پنجاب و خاک
 او ده نیز در همین سال بنجاک هند متصرفی نکلیس متصل گردید سال بعد هم او اشرار دیگر با قصد جان
 پادشاه مغظمه را نمودند ولی نتوانستند آسیبی بوجود ایشان برسانند در سال ۱۸۴۲ علیحضرت ملکه
 با پرنس آلبرت مملکت اسکاتلند سفر کردند و از آنجا بایرینا در مغظمه نکلیس و بعد از سیر حدود دو
 نظام داد و اخذ مملکت به بلژیک مسافرت نمودند و چندی نیز بفرانسه رفته همان پادشاه فرانسه
 شدند در اول سال ۱۸۴۳ پدر پرنس آلبرت وفات کرد و بعد از آنکه علیحضرت پادشاه بلندن
 مراجعت کردند نیکلا امپراطور کل ممالک روسیه به همانی مغظمه آمدند اگر طبیعتاً امپراطور نیکلا
 قدری تند و غیور بودند اما علیحضرت ملکه آنرا حرم را زیاد دوست میداشتند زیرا که امپراطور پرنس
 آلبرت را دوست میداشت و علیحضرت ملکه زیاده از حد میل محبت نسبت بشوهر خود داشتند
 و مکرر شنیده میشد عا میگردند که خدایا یکروز بعد از شوهرم مرا زنده کن از چندی بعد آن مغظمه
 با پرنس بایرلاند سفر کردند باز هم آنجا یکفر از اهل ایرلاند سوء قصدی درباره ملکه کرده تیری بنجامین
 ایشان خالی کرد ولی چون مقتدران شده بودند باز هم آسیبی بوجود ایشان نرسید در عرض این مدت خدمت
 دو اولاد دیگر ملکه گرامت فرمود و یک پسر دیگر هم در سال ۱۸۵۵ بوجود آمد باز ایرلاند
 هنگام توقف علیحضرت ملکه در ایرلاند قصد جان ایشان را کرده علی الغفله با چوب دست خود
 سخت بر ایشان زد بطوریکه کلاه را خورد کرده زخم منگری به پیشانی آن علیحضرت وارد آورد
 مقتصر ابرامکانات این تقصیر و جنایت هفت سال حبس کردند در سال ۱۸۵۲ یک شخص بسیار
 متمولی از اهل نکلیس مرد و در وصیت نامه اش دو بیست و پنجاه هزار لیره پول نقد بجهت
 علیحضرت ملکه گذاشت در سال ۱۸۵۳ چهارمین پسر مغظمه پرنیا آمد در سال ۱۸۵۴ او
 نکلیس ملاحظه صرفه حال دولت عثمانی و سایر دول اروپا و دولت روس اعلان جنگ
 کرد و عساکر متحد فرانسه و نکلیس برای جنگ به قمر فرستند و سه محاربه شدید در جنگ آلمان

ولما كان لاوا وایتكرمان از قشون انگلیس بطور رسید در سال ۱۸۵۵ نیكلا امپراطور روس مرحوم شد و بعد
امپراطور فرانسه با اتفاق امپراطریس اوژن بعزم دیدن علیحضرت ملکه و پرنس آلبرت بلندن آمدند
برای پذیرائی این دو همان عزیز و دوست نیکو چش بزرگ در تمام مملکت گرفته شد و سانی از
تمام قشون نظامی انگلیس دیده بصاحب منصبان و سربازان زخمی خبث قرم نشان و امتیازات بخش
و اعطا کردید بقاصله دو ماه بعد علیحضرت معظّمه و پرنس آلبرت بیازدید امپراطور و امپراطریس
فرانسه رفتند در سال ۱۸۵۶ پرنس سطرپس دختر ملکه متولد شد در سال ۱۸۵۱ دختر اول معظّمه را
برای پسر پادشاه پروس عروسی کردند در اعیان ۱۸۵۶ مادر علیحضرت ملکه وفات کرد در فروردین ۱۸۵۶
و سایر سینه ۱۸۵۶ پرنس آلبرت نیز دنیای فانی را بدرود نمود و از این واقعه پادشاه معظّمه زیاده
از حدّ متالم و متاسف گردیده بجدی غصّه میخوردند که نزدیک بود خود را تلف کنند تا دولتی
تمام مشغول عزاداری بودند چنانکه هنوز هم لباس عزادری بر دارند و از عیش و همانی دوری میکنند
امسال چون سال نچاهم سلطنت المعظّمه است از آنجا که ملت انگلیس منتهای رضا و شکر گذاری
و ارادت و اطاعت را نسبت بملکه دارند لهذا به تنفیت و تبریک این عید جشن بزرگ گرفتند
اتحی در عهد سلطنت پادشاه دولت و مملکت انگلیس ترقیات زیاد نموده چنانکه تا بحال در عهد
کمتری از سلاطین دنیا انقدر ترقیات متوالیه از برای ملتی حاصل شده اینها تمام از حسن مراقبت خود
ملکه بوده است و همین جهت است که ملت انگلیس اینطور با دل جان پادشاه و ملکه محترّمه
خود را دوست میدارند و بدعا کوی ایشان مشغول هستند

حرف الهماء

هند مبت علیته زوجة ابوسفیان جهمی او بار رسول خدا و انجین وحشی القتل حمزه و شهادت
در غزوه احد مشهور است بعد از فتح مکّه آن هنگام که بار رسول خدای تعالی سبقت میکردند تقابلی از چهره او بخندید
میان بنوان کلمه گفت انگاه و نقاب از روی بر کشیده گفت منم هند پیغمبر فرمود چون سلمان آمد
خوش آمدی عرض کرد سو کند با خدای از این پیش اهل بیح حینه را در روی زمین از نیمه تو دشمن تر نداشتم
و اینک بیح اهل را از اهل خیمه تو دوست تر ندارم پیغمبر فرمود آغینی بنیادت خواهد بود و بیح عرض
کرد که میخواهم در بیعت دست بدست تو رسام فرمود من با زنان مسافحه نکنم و این اصح است
از آنکه گویند جائه بردست نهادن از زنان بر فراز آن جائه دست او مس کنند یا آنکه قدحی

آب آوردند و پیوسته بر آن آب فرو برد و بعد از آن زنان دستها خود را فرو دادند با حمله
 بسیاری خود باز شد و هرست که در سرای داشت خود در هم شکست و گفت ما از شما مغرور بودیم و چنین
 طریق جعل سپردیم آنگاه بزغاله برسم هدیه بخت رسول فرستاد و پیام داد که امسال کوفندگان مانند کن
 و کم با گیرند و پیغمبر دعا کرد تا کوفندگان او بسیار شد گفت هذا من برکت رسول الله صلی الله علیه و آله
 هفت عقیقه در منتخب التواریخ مذکور است که آن هفت دختر پاکدامن از نژاد سومره بودند در
 چینی که سلطان علاء الدین پادشاه دلی بر اهالی سنداخت و بنیاد مردم سومره بر انداخت اهل و عیال
 مردم سومره فرار نمودند و بکوشه بامی خریدند ایشان نزد آن تفرقه از جمله فراریان بودند اتفاقاً در آنجا
 راه از هم راهان خود جدا افتادند آواره و اندوهناک رو بر راه نهادند و گریزان میروستند افواج شای
 که بتغایب اهل فرار بنزیمت جلوریز بودند برخی از آن بایشان فرار رسیدند آن پاکدامنان بجل
 بخداوند جسته چاره کار خود را از آن کار ساز عالم درخواستند در حال بقدرت پروردگار جل جلاله
 زمین از هم شکافته گردید و آن هفت کلدانه عفت را درون خود جاداد سواران این حال را از دور
 ملاحظه کردند و حیرت زده بدانجا رسیدند دیدند که کوشش ایشان از جهت عبرت انبای دوز کا بیرون
 مانده کویست از مخدرات صاحب توفیق و خداوند تحقیق بودند در شبهای تیره که زبان جوق جوق و دشت
 دسته زیارت آن مریم صفقان شتابند و برکت صدق نیت و لاوت مراد می یابند
 منقول است که بعضی اناث را در حین زیارت حالتی روی میدید که یکبار از تعلقات جسمانی و نه
 نفسانی مجرد شده مشاهده اموغلیب و معاینه اسرار لاریب نمایند و در وجد آیند در آن هنگام
 هر چه بر زبان ایشان جاری گردد بر آینه ظهور مشیت می پذیرد و فراتر ایشان در ارض سامو کو
 واقع است همدی مختص شریفه بانو زنی بود عقیقه از سادات جرجان واقع در ملک

ایران این غزل از مشارالیه دیده شد	من سوخته لاله رخا نم چه توان کرد
واله شده سبز خطا نم چه توان کرد	صد تیر بلا و ستم و جور رسیده
زان ناوک دلد و ز بجا نم چه توان کرد	مجنون صفت از عشق بتان نزار و تیرم
و یوانه سیلی صفقا نم چه توان کرد	جز نام تو ام هر نفسی ذکر در گزینیت
نامست شده چون رز با نم چه توان کرد	ای همدی از جور و تیرت بیا ستم کار

و این بیت نیز از وی دیده شد
خیزی بهرم که اقاد آتشی در خانه ام

بر عرش برین رفت فغانم چه توان کرد
جامه کلکونی در آمدست در کاشانه

حرف الباء

یا سمن بو زوجه سیرز عسکری دامن

از قرار مذکور چندی در کلبر که دکن که در هندوستان واقع است توقف داشتند شوهرش در
انجام دو یا سمن با عزم سرای یکی از امرای دولت تیموریه به ملی رفت و تا پایان عمر عزت
و فراغت بسر برد خط ثلث و نسخ و شفیعا و تعلیق را بخوبی می نوشت و این بیت ادو

بر زور جذب کردم رام با خود کج کلا با
کرو کردم بجام می لباس پارسائی را
شکستم ساغر و پمانه زهد و ریائی را

با و و ناله کردم صید خود و جشی نگار از
بنوشیدم سحر که چون شراب بریائی را
شدم بهدم میخو اران بخلو تخانه حیرت

گرفتم دامن صحرانشه هم پیشه من
سبق آموز گشتم درس عشق بسینوائی را

خامنه

پس از ادای حمد و درود بقیاس بر بهوشمندان صاحب خرد و میزان نیک و بد ظاهر است
که پر بهاتر زیوری که جمال کمال انسانیت را لایق و سزا و فاخر خلعتی که بقامت قابلیت
دعی موافق و برابریست محارست و مطالعه تواریخ و اشعار و دست در تحصیل کمالات است
نه در مجالس ارباب دانش سرمایه بلندی و پیرایه کرامت و ارجیت است و اکتی مذاق جا
سر خوان محامد و فضایل بجای نمک و دیده فهم و ادراک را در دیده حقایق و دقایق به منزله
بنک است فقرات عبارات در نوازش جاننا هر یک زبانی است و جواهر کلمات در
نور دن غمها هر یک دندانی بنا بر این حسب الامر سلاله و دودمان عزت و همتان نقا و خاندان
رنجت و احسان نبی اریکه حکمرانی و زمینت بخش پایه امارت و فرمان وائی نواب علیّه
عالیه شاه جهان یکم الملقب به کرون آف اندیا و رئیس اعظم دلا و طبقه اعلا
ساره هند حکمران بهوپال ادام الله اقبالها این طرفه مجموعه سترت بخشای بخت افزا
مستاء به تذکره انجوتین که مثنی برد کر خیرات همان است بزبور طبع درآمد و در توصیف

سفینه چندی در تعریف بخاطر رسیده مرقوم کردید این طرفه سفینه که در وی کشتی
قماش معنی است کیرند بخت چو اهل فضلش چون کشتی نوح و کوه جودی است هر
زابل حال بختی هر گوشه زابل قال نرسیت هر صفی ز قوت روح خوانی کز وی صد
توان زیست هر سطر معنی روان بخش جویی که ز آب زندگانی است در پوست چو
نکند از شوق پر بسکه ز زنگ و بوی معنیت هر صفی ز شوخی معانی چون پرده چشم
لیس است امید که بدولت اقبال مبالغه آن پردازند

و خواطر را از فواید آن بهره ورسا زند بختی الحق

و اینست المطلق بتاریخ شهر رجب الاول

شماره ۱۳۰ بخاطر اقل زندگان

میرزا مهدی شیرازی

بزیور طبع در

